

MILIK PERPUKKAAN
KANTOR GUBERNUR KDH,
TK. I JAWA-TIMUR

HAND- EN LEERBOEK VOOR DE GEMEENTE-FINANCIËN

DOOR

H. KEEGSTR A

Directeur van het Girokantoor der gemeente Amsterdam
Redacteur van het maandblad „De Gemeente-Financiën”

VIERDE DEEL

(BIJZONDERHEDEN OMTRENT DE UITGAVEN DER
GEMEENTE, HET BEHEER IN NIEUWE BANEN,
BOEKHOUDING BEDRIJVEN, CONTRÔLE,
STATISTIEK, EXAMENS, AANHANGSEL)

ALPHEN A. D. RIJN
N. SAMSOM

1925

INLEIDING.

Door de snelle en ingrijpende veranderingen, welke de wetgeving met betrekking tot de gemeentefinanciën onderging, heeft dit deel een uitbreiding ondergaan, welke niet was te voorzien. Zooals reeds in de inleiding van deel III werd meegedeeld, zijn in dit deel de nieuwe begrotingsvoorschriften opgenomen.

De volgorde, waarin de uitgaven worden behandeld, is nog die der Gemeentewet.

Aan de behandeling van de boekhouding der gemeentebedrijven gaan beschouwingen vooraf over het beheer der gemeentefinanciën in nieuwe banen. Hierbij worden de voorstellen der Staatscommissie-Oppenheim van 1918 besproken en de verbeterde begrotingsboekhouding nader uitgewerkt. Daarna volgt een hoofdstuk over de controle van de gemeentegelden. Bij de nieuwe begrotings-, rekenings- en boekhoudvoorschriften zijn opgenomen de adviezen der adviescommissie. Opdat de beoogde eenheid in de toepassing dezer voorschriften zooveel mogelijk behouden blijve, zijn aan deze voorschriften en adviezen geen critische opmerkingen toegevoegd.

Ten slotte vindt men nog een en ander meegedeeld omtrent de administratieve statistiek. De examenprogramma's en de examenopgaven zijn opgenomen. In een aanhangsel zijn ten slotte nog enkele belangrijke wetsontwerpen, wetten en Koninklijke besluiten vermeld, waardoor het geheel een zooveel mogelijk volledige verzameling is van de verschillende wetten en bepalingen de gemeentefinanciën rakende.

Ik ben er mij volkomen van bewust, dat mijn werk verre van volmaakt is. De vakopleiding en de beoefening van de gemeentefinanciën in het bijzonder verkeerden nog in een beginstadium, waardoor het reeds een omvangrijke taak was de stof systematisch te verzamelen. Zooveel mogelijk heb ik mij tot die taak moeten beperken en heb daardoor zoo weinig mogelijk ruimte in beslag genomen voor eigen beschouwingen. Hierdoor was het echter mogelijk den tekst van tal van bepalingen en regelingen volledig op te nemen, hetgeen vooral voor studeerenden van belang zal zijn.

Mei 1925.

H. KEEGSTRA.

INHOUD.

Literatuur XI

HOOFDSTUK III.

De Gemeente-comptabiliteit.

AFDEELING II.

Bijzonderheden, in acht te nemen bij de verantwoording van verschillende ontvangsten en uitgaven: ¹⁾

B. *De uitgaven.*

Bladz.

1 ^o . Nadeelige sloten van vorige diensten	I
2 ^o . Uitgaven ten behoeve van het bestuur der gemeente	2—16
3 ^o . Kosten publieke werken	16—19
4 ^o . Uitgaven algemeene begraafplaats	20
5 ^o . Uitgaven van de Brandweer	20—21
6 ^o . Kosten en beheer rentegevende gemeenteeigendommen	21—35
7 ^o . Kosten Kamers van Koophandel	36
8 ^o . Kosten plaatselijke gezondheidspolitie	36—44
9 ^o . Waarborg voor schuldeischers	44
10 ^o . Kosten gemeenschappelijke regelingen	44—46
11 ^o . Onvoorziene uitgaven	46—47
12 ^o . Uitgaven krachtens bijzondere wetten (13 ^o . — 21 ^o)	47—48
13 ^o . Kosten Armenwet	48—52
14 ^o . Woonwagens en woonschepen	52—53
15 ^o . Uitgaven krachtens de onderwijswetten	53—75
16 ^o . Middelbaar en hooger onderwijs	75—76
17 ^o . Pensioenen	77—83
18 ^o . Wachtgelden	83—89
19 ^o . Arbeidsbemiddeling	89—90
20 ^o . Kosten nationale militie	90—91
21 ^o . Kosten Archiefwet	91

¹⁾ De ontvangsten werden opgenomen in deel III.

*C. Het beheer der gemeentefinanciën
in nieuwe banen.*

Voorstellen tot herziening van de Gemeentewet omtrent het beheer der gemeentefinanciën en De vermogensbalans bij openbare lichamen . . .	Bladz. 91—160

• HOOFDSTUK III.

De gemeente-comptabiliteit.

AFDEELING III.

Verschillende onderwerpen, van belang bij de boekhouding van de gemeentebedrijven.

A. Het rekening-systeem en de verbeterde begrootingsboekhouding	161—214
B. De magazijnadministratie	214—219
C. De administratie der loonen	219—224
D. De administratie der productiekosten	224—232
E. De afschrijvingen	232—238
F. De reserves	238—251
G. De renteverrekening	251—253

HOOFDSTUK IV.

Contrôle van gemeentegelden.

A. Contrôle op het beheer van den ontvanger .	254—265
B. Contrôle op het beheer van de overige comptabele gemeenteambtenaren	265—283

HOOFDSTUK V.

*De begrootings-, rekenings- en
boekhoudvoorschriften 1926.*

A. Algemeene opmerkingen	285—293
B. Begrootingsvoorschriften 1924 en model begrooting	293—326
C. Rekeningsvoorschriften 1924 en model rekening	327—367
D. Adviezen begrootingsvoorschriften	368
E. Adviezen model begrooting	368—395

	Bladz.
F. Adviezen rekeningsvoorschriften	395—397
G. Adviezen model rekening	397—398
H. Bockhoudvoorschriften 1924	398—423
Enkele opmerkingen met betrekking tot de boek houdvoorschriften 1924	423—428

HOOFDSTUK VI.

Statistiek.

Administratieve statistiek	428—457
--------------------------------------	---------

HOOFDSTUK VII.

Examens gemeente-financiën.

Reglementen voorbereidend examen	458—463
Reglement examen gemeentefinanciën	463—469
Examenvraagstukken gemeente-financiën 1917— 1925	469—543

AANHANGSEL.

Wetsontwerp tot herziening van de bepalingen der Gemeentewet, welke betrekking hebben op de plaatselijke belastingen (Kamerstukken 1923-24, no. 416)	545—565
Wet van 21 November 1924 (<i>St.bl.</i> no. 526) tot wijziging van de wet op de invordering van 's rijks belastingen	565—566
Wet van 31 October 1924, houdende voorschriften nopens de verjaring van geldvorderingen ten laste van het rijk, de provinciën, de gemeenten en de waterschappen, veenschappen en veen- polders	567
Wet van 29 April 1925, <i>St.bl.</i> no. 171, omtrent de bevordering van de richtige heffing der directe belastingen	568—569

Toepassingsvoorschrift wet op de richtige heffing voor de gemeenten met een eigen heffing der inkomstenbelasting	569—570
Koninklijk besluit van 28 Maart 1925, <i>St.bl.</i> no. 125, omtrent de regeling van de betalingen tusschen het rijk en de gemeenten	570—571
Resolutie omtrent de verrekening van vorderingen en schulden tusschen rijk en gemeenten	571—574
Alphabetische inhoudsopgaaf van deel IV	575—587
Alphabetische inhoudsopgaaf van deel I, II, III en IV	588—640

DISPERPUSIP JATIM

LITERATUUR.

Behalve de reeds in deel I, II en III vermelde werken dienen genoemd te worden:

- M. QUINT, Beknopt overzicht van de bepalingen der Lageronderwijswet 1920 en de daarmede verband houdende Koninklijke besluiten, waarvan de uitvoering aan de gemeentebesturen is opgedragen. (*P. Stokvis en Zoon, 's Hertogenbosch.*)
- Tekstuittgave van de Koninklijke besluiten tot uitvoering van de Lager-onderwijswet 1920. (*N. Samsom, Alphen a. d. Rijn.*)
- M. OMT en mejuffr. C. E. VAN NIEUWENHUIZEN, De Pensioenwet 1922. (*Drukkerij Edecea, Hoorn.*)
- J. H. LEPPINK, De begrootings- en rekeningsvoorschriften 1924 voor de gemeenten. (*Erven B. van der Kamp, Groningen.*)
- J. PH. KOENE, De Begrootings-, Boekhoud- en Rekeningsvoorschriften 1924 voor de praktijk bewerkt. (*N. Samsom, Alphen a. d. Rijn.*)
- N. L. REUECAMP, Begrooting en Rekening van Gemeentebedrijven. (*N. Samsom, Alphen a. d. Rijn.*)
- Mr. G. A. VAN POELJE, De Nederlandsche Gemeente.
- Mr. G. A. VAN POELJE, Korte opstellen over Gemeenterecht en Gemeentebeheer. (*N. Samsom, Alphen a. d. Rijn.*)
- Prof. J. G. CH. VOLMER, De Publickrechtelijke Balans. (Praeadvies Congres Gemeentefinanciën 1916.)
- Prof. Dr. R. PASSOW, Die Bilanzen der Privaten und öffentlichen Unternehmungen.
- W. KRÉUKNIET, Depreciatie en Reservefondsen.
- M. VAN OVEREEM, Het Financiewezen I—II.

J. J. M. H. NIJST en Dr. A. STERNHEIM, Leerboek der Accountancy.

B. H. DE JONGH, Effecten en credietvormen.

N. J. POLAK, Eenige grondslagen voor de financiering van de onderneming.

Mr. Dr. JAC. KALMA, Privaatrecht I—II.

K. G. SIMON, Kostprijsberekening en administratieve Fabrieksorganisatie.

A. E. C. VAN SAARLOOS, Psychotechniek en Wetenschappelijke Bedrijfsleiding.

Dr. B. G. ESCHER, De methoden der grafische voorstelling.

DISPERPUSIP JATIM

HOOFDSTUK III. DE GEMEENTE-COMPTABILITEIT.

AFDEELING II.

BIJZONDERHEDEN IN ACHT TE NEMEN BIJ DE VERANTWOORDING VAN VERSCHILLENDE ONT- VANGSTEN EN UITGAVEN.

B. DE UITGAVEN.¹⁾

1°. NADEELIGE SLOTEN VAN VORIGE DIENSTEN.

Blijkens de nieuwe begrootings- en rekeningsvoorschriften, in dit deel opgenomen, komen onder Hoofdstuk I voor de uitgaven, zoowel bij den gewonen dienst als bij den kapitaaldienst, volgnummers voor ter vermelding van de nadeelige sloten van vroegere diensten.

Nadeelige sloten en achterstallige uitgaven.

Hierbij worde opgemerkt dat, evenals bij de ontvangsten, niet alleen de nadeelige sloten, doch ook de achterstallige uitgaven van vorige dienstjaren onder het hierbedoelde hoofdstuk worden vermeld.

Art. 10 der begrootingsvoorschriften en art. 18 der rekeningsvoorschriften bevatten voor den gewonen dienst en voor den kapitaaldienst regelen omtrent de verantwoording dezer posten.

Deze uitgaven mogen, volgens het gekozen stelsel, wat den gewonen dienst betreft, niet worden verdeeld over de andere hoofdstukken, omdat dan niet zou kunnen blijken wat elke tak van dienst in zeker dienstjaar aan de gemeente kost.

Bij den kapitaaldienst gebeurt dit daarentegen wel, omdat het daarbij noodzakelijk is te waken dat de middelen van het eene hoofdstuk niet worden vermengd met die van een ander hoofdstuk.

¹⁾ Zie voor A. De ontvangsten, deel III.

29. UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN HET BESTUUR
DER GEMEENTE.

De Gemeentewet noemt in art. 205 de uitgaven, welke op de gemeentebegroting moeten worden gebracht. Aangezien destijds bij Thorbecke als hoofddoel voorzat om de gemeenten te verplichten, allerlei uitgaven met betrekking tot hare eigen huishouding te doen, omdat zij deze als onderdeel van den Staat niet mogen verwaarloozen, ligt aan deze opsomming geenerlei systeem, in comptabel opzicht, ten grondslag.

Hieromtrent verwijzen wij naar deel I, blz. 160 en volgende.

In het wetsontwerp der Staatscommissie-Oppenheim, door de Regeering met betrekking tot de regeling der gemeentefinanciën ongewijzigd ingediend bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal bij Koninklijke Boodschap van 17 Juli 1923, Zitting 1922—1923, no. 515, komt een dergelijke opsomming niet voor. De geheele inrichting der begroting en rekening wordt overgelaten aan bepalingen, te geven bij algemeenen maatregel van bestuur. Dit maakt het mogelijk, dat de bepalingen gemakkelijker kunnen worden gewijzigd en niet zoo licht verouderen, dan wanneer dergelijke bepalingen in de wet worden opgenomen.

Volgens art. 205 moeten op de begroting der gemeente de volgende uitgaven worden gebracht:

a. de jaarwedden van den burgemeester, de wethouders, den secretaris, den ontvanger, den commissaris van politie en de overige plaatselijke ambtenaren en bedienden;

b. het presentiegeld der leden van den raad;

c. de kosten van licht, brand en bureaubehoefden, benoodigd voor het gemeentebestuur;

d. de kosten der stukken, die ten behoeve der gemeente geschreven of gedrukt worden;

e. de kosten van het onderhouden, schoonhouden en meubelen van het gebouw of vertrek, voor de vergadering

van den raad, en van burgemeester en wethouders, mitsgaders voor de secretarie der gemeente bestemd;

Opsomming
der verplichte
uitgaven
volgens
art. 205.

f. de huur van dat gebouw of vertrek, waar het geen gemeente-eigendom is;

g. de kosten van den burgerlijken stand;

h. die van het aanleggen en bijhouden van de dubbeln der leggers en plans van het kadaster;

i. die van het aanleggen en bijhouden der bevolkingsregisters;

k. die van het aanleggen en bijhouden der kiezerslijsten en van het uitoefenen der kiesverrigting, zoo, dat elke gemeente de kosten drage der verrigtingen, waarvoor haar bestuur heeft te zorgen;

l. die van de zorg voor de plaatselijke wegen, straten, pleinen, vaarten, bruggen en andere plaatselijke werken, in den omvang bij art. 179h aangeduid;

m. die van het aanleggen en onderhouden der algemeene begraafplaatsen;

n. die der brandweer;

o. die van het onderhoud der gemeente-eigendommen en de wegens die eigendommen verschuldigde lasten;

p. die der kamers van koophandel en fabrieken;

(Deze kosten zijn vervallen bij de wet regelende het Handelsregister van 26 Maart 1920, *St.bl.* no. 152).

q. die der plaatselijke gezondheidspolitie;

r. de renten en aflossingen van de door de gemeente aangegane geldleeningen;

s. alle opeischbare schulden der gemeente;

t. de kosten der door de gemeente gevoerde gedingen;

u. de kosten van het abonnement op het Staatsblad en op het Provinciaal blad der provincie;

v. de in art. 122 bedoelde kosten;

w. een post voor onvoorziene uitgaven;

x. alle uitgaven door bijzondere wetten aan de gemeente opgelegd.

Met betrekking tot de voorafgaande uitgaven volgen hier enkele bijzonderheden.

Jaarwedden
burgemeester,
wethouders
en
ambtenaren.

De jaarwedden van den burgemeester, de wethouders, den secretaris, den ontvanger en den commissaris van politie worden op de begrooting gebracht tot het bedrag, waarop zij krachtens de artt. 73, 94, 104, 107 en 191 der Gemeentewet zijn vastgesteld.

Het Rijk vergoedt, krachtens art. 10 der wet van 24 Mei 1897 (*St.bl.* no. 156), over elk jaar een vierde van de som der jaarwedden voor den burgemeester en den secretaris. Deze vergoeding gaat het bedrag van f 600,— niet te boven.

De jaarwedden van de ingevolge art. 179p der Gemeentewet door burgemeester en wethouders benoemde ambtenaren moeten, ingevolge artt. 136 en 205a, door den raad worden geregeld en op de begrooting worden uitgetrokken.

Vaststelling
loon- en
salaris-
groepen door
den raad.

Van belang is hierbij op te merken, dat de salarissen en loonen niet meer algemeen door den raad voor elk persoon afzonderlijk worden vastgesteld. In de groote gemeenten vindt het stelsel toepassing, waarbij de raad de loon- en salarisgroepen vaststelt, waarover het personeel door burgemeester en wethouders wordt verdeeld.

Deze groepenindeeling heeft geleid tot een belangrijke verschuiving van bevoegdheden tusschen den raad en burgemeester en wethouders.

Men neemt hierbij aan, dat het regelen van de bezoldiging van alle plaatselijke ambtenaren en bedienden, volgens art. 136 van de Gemeentewet, niet anders inhoudt dan het vaststellen van de algemeene voorschriften omtrent de uitbetaling en de bepaling van het aantal groepen en de salarisgrenzen voor elke groep, alsmede de grootte der periodieke verhoogingen en de tijdvakken na verloop waarvan deze verhoogingen worden toegekend.

De uitvoering dezer regeling wordt daarbij aan burgemeester en wethouders overgelaten.

De salarissen mogen, voorzover zij worden vastgesteld door een hoogere autoriteit, niet op de begrooting worden gebracht alvorens zij zijn vastgesteld.

Verhooging van jaarwedden mag dus niet worden geraamd, zoolang de vaststelling en goedkeuring door het hooger gezag niet heeft plaats gehad, hetgeen niet wegneemt, dat op de verhooging bij de vaststelling van den post voor onvoorziene uitgaven kan worden gerekend.

Men zie hieromtrent de Koninklijke besluiten van 22 Februari 1853, Rechtspraak 464, 18 Januari 1854, (*St.bl.* no. 5), 3 Mei 1880, no. 19, Raad van State, afdeeling Geschillen van Bestuur, XX, 176.

Bij Koninklijk besluit van 28 Mei 1901, no. 49, *Weekblad voor de burgerlijke administratie*, no. 2715, is beslist, dat, zoolang een ambtenaar, aangesteld op een bepaalde jaarwedde, niet is ontslagen, hij plaatselijk ambtenaar is, en zijne bezoldiging op de begrooting moet worden gebracht, terwijl volgens het Koninklijk besluit van 9 April 1897, no. 14, *Weekblad voor de burgerlijke administratie*, no. 2545, ontevredenheid over den persoon van den ambtenaar ten aanzien van wien noch het recht van benoeming, noch het recht van ontslag bij den gemeenteraad berust, den raad het recht niet geeft op de gemeentebegrooting diens jaarwedde te verlagen.

Bij het Koninklijk besluit van 26 April 1854 (*St.bl.* no. 72) werd aangenomen, dat de beslissing of in eene gemeente een commissaris van politie zal worden gevestigd, aan de Koningin behoort. Aangezien de Kroon volgens art. 191, tweede lid, de bezoldiging van dien ambtenaar regelt, zal de raad verplicht zijn, die uitgave op de begrooting te brengen.

Jaarwedde
politie-
personeel.

Bij een missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 11 November 1852, no. 139, Van Oosterwijk 1066, werd te kennen gegeven, dat aan den Commissaris der Koningin behoort het oordeel omtrent het aantal veldwachters, dat, indien hij het noodig oordeelt dat aantal te vermeerderen, de raad verplicht is een post tot een voldoende bedrag op de begrooting uit te trekken en dat bij weigering art. 212, eerste lid, der

Jaarwedde
politie-
personeel.

Gemeentewet kon worden toegepast. Aangenomen moet worden, dat deze meening ook geldt, voor zooveel den burgemeester betreft, met betrekking tot de dienaren van politie.

Intusschen is het recht tot regeling der bezoldiging van de veldwachters en dienaren van politie niet aan den raad onttrokken en behoort het aan den raad volgens den regel, neergelegd in art. 136.

Dit is zeker de reden, dat omtrent de vraag of uit het recht tot benoeming van de veldwachters en de dienaren van politie ook voortvloeit de bevoegdheid om het aantal dier beambten te bepalen of derhalve de raad verplicht is zooveel fonds op de begrooting te brengen als de Commissaris der Koningin of de burgemeester voor eene behoorlijke organisatie van het politiecorps noodig achten, verschil van meening bestaat.

De administratieve jurisprudentie omtrent dit onderwerp vertoont nog al eenige schommelingen.

Bij Koninklijk besluit van 31 Mei 1913, no. 36, *Gemeente-Stem*, 3221—11, werd beslist, dat terecht goedkeuring van eene gemeentebegrooting door Gedeputeerde Staten was onthouden, op grond, dat de raad weigerachtig bleef daarop de jaarwedde van een vierden gemeenteveldwachter uit te trekken, terwijl diens aanstelling in het belang van een behoorlijk politietoezicht en door den Commissaris der Koningin en door den burgemeester noodzakelijk werd geacht.

Terecht merkt Prof. Oppenheim in den 4en druk, I, 471, op: Er hokt hier een en ander, dat moeilijk te verhelpen is, wil men eenerzijds de volle verantwoordelijkheid voor de handhaving der openbare orde laden op den burgemeester, anderzijds eerbied betoonen voor 's raads budgetrecht. Men zie omtrent dit onderwerp het proefschrift van Mr. C. Beelaerts van Blokland „Opmerkingen over het begrotingsrecht van den gemeenteraad in verband met de bepaling van het aantal

dienaren van politie", alsmede „De Gemeentewet en hare toepassing", door J. W. A. C. van Loenen, waaraan wij een en ander ontleenden, deel II, 554—559.

De regeling van de jaarwedde der wethouders in art. 94 der Gemeentewet is zoodanig, dat zij de helft daarvan als vast inkomen genieten en de overblijvende helften bijeengevoegd worden en om de drie maanden onder hen worden verdeeld, naar gelang van het getal der vergaderingen door ieder in dien tijd bijgewoond. Deze regeling is niet meer van dezen tijd. Waar de wethouders door de druk bezette werkzaamheden dagelijks op het raadhuis komen en den ganschen dag werkzaam zijn, vindt deze regel ook geen toepassing meer. Veelal wordt den wethouders in de grootere gemeenten naast salaris recht op pensioen gegeven.

Jaarwedde
wethouders.

De regel, volgens de Gemeentewet, kan tot gecompliceerde berekeningen aanleiding geven, zooals uit de volgende voorbeelden mag blijken. Hierbij geldt, dat de vervanger bij ziekte niets krijgt, dat de zieke deelt in het te verdeelen bedrag, naar gelang van het bezoeken der vergaderingen door zijn vervanger.

Wanneer ter vervanging van een wethouder A, die ongesteld is, op 1 October een tijdelijk wethouder B wordt benoemd, voorts A op 15 November sterft en eene definitieve benoeming eerst in Januari plaats vindt, zal de jaarwedde en het presentiegeld voor het vierde kwartaal, overeenkomstig de bepalingen der wet, als volgt moeten worden berekend:

Bedraagt b.v. het traktement van iederen wethouder f 40,— per jaar of f 10,— per kwartaal, dan zal de wethouder, die gedurende het geheele vierde kwartaal in functie was, over dat tijdvak ontvangen f 5,— jaarwedde + f 5,— presentiegeld, de erven van A diens jaarwedde over $1\frac{1}{2}$ maand ad f 2,50, terwijl de overige f 7,50 (f 2,50 jaarwedde en f 5,— presentiegeld) in de gemeentekas blijven. B kon, als hem vervangende, wegens ongesteldheid, geen belooning genieten (art. 90

Jaarwedde
wethouders.

Gemeentewet), *Tijdschrift ter beoefening van het administratief recht*, deel XI, 416.

Wethouder A neemt zijn ontslag als raadslid; 6 October wordt het nieuw benoemd lid toegelaten; 19 October wordt Q tot wethouder benoemd, doch verklaart 20 October die benoeming niet aan te nemen; 23 October d.a.v. wordt B benoemd, die de benoeming aanneemt. De vergaderingen van B. en W. zijn gehouden op 13, 15 en 23 van elke maand. De eerste twee vergaderingen zijn bijgewoond door A en C, de zeven andere door B en C; de jaarwedden van elken wethouder bedraagt f 100,—. Bij de berekening der jaarwedde en het presentiegeld over het vierde kwartaal, zal de vaste jaarwedde zijn voor:

A van 1—5 October $\frac{5}{92}$ van f 12,50 = f 0,68;

B van 23 Oct. tot 31 Dec. $\frac{70}{92}$ van f 12,50 = f 9,51;

C van 1 Oct. tot 31 Dec. = f 12,50;

en het presentiegeld:

De „overblijvende helft” van de jaarwedde van C = f 12,50, van die aan de andere wethoudersplaatsen verbonden f 0,68 + f 9,51 = f 10,19, samen f 22,69. A heeft 1, B 7 en C 9 vergaderingen bijgewoond. A krijgt dus $\frac{1}{17}$ van f 22,69 = f 1,35, B $\frac{7}{17}$ = f 9,35, C $\frac{9}{17}$ = f 12,01. In de gemeentekas blijft f 4,62 of de jaarwedde van een wethouder over 17 dagen. (*Tijdschrift ter beoefening van het administratief recht*, deel XIII, 22.)

Zie met betrekking tot het salaris van den ontvanger en den secretaris, deel II, bladz. 104.

Presentiegeld
der leden van
den raad.

Hieromtrent bepaalt art. 58 der Gemeentewet: „De leden van den Raad genieten, waar de Raad het bepaalt, voor het bijwonen zijner zittingen een presentiegeld, welks bedrag door Gedeputeerde Staten, nadat de Raad is gehoord, wordt vastgesteld”.

Is eenmaal het presentiegeld bepaald, dan wordt bij vermindering, vermeerdering of afschaffing de vaststelling van Gedeputeerde Staten vereischt.

Met betrekking tot de verdeeling van het presentiegeld kan op tweeërlei wijze worden gehandeld.

a. Wanneer een vast presentiegeld per zitting wordt genoten, dan ontvangt elk raadslid zooveel malen het bedrag als het zittingen heeft bijgewoond.

b. Wordt een totaalsom uitgetrokken, dan zal die op het eind van het jaar verdeeld kunnen worden in evenredigheid tot het aantal bijgewoonde zittingen.

Blijkens Koninklijk besluit van 15 Juni 1854 (*St.bl.* no. 87) deelen ook de wethouders in het presentiegeld.

De burgemeester, lid van den raad zijnde, mag ingevolge art. 73, tweede alinea, geen presentiegeld genieten, volgens Koninklijk besluit van 5 Februari 1854 (*St.bl.* no. 9).

Een Koninklijk besluit van 8 Juni 1910, Luttenberg's Chronologische Verzameling, zegt, dat het toekennen van presentiegeld aan raadsleden voor het bijwonen der vergaderingen van raadscommissiën in strijd is met art. 58.

Leden van den gemeenteraad, die zijn benoemd tot leden of plaatsvervangende leden van stembureaux en daarin zitting nemen, kunnen als zoodanig presentiegeld genieten. (Zie art. 58 der Kieswet, aldus bepaald bij de wijziging van 24 Dec. 1921, *St.bl.* no. 1380).

Aan den secretaris mag, ter bestrijding van zijn schrijf- en bureaubehoeften, geen abonnement worden toegekend, omdat daardoor niet de zuivere kosten ten laste der gemeentekas komen, volgens eene ministerieele missive van Binnenlandsche Zaken 23 April 1852. Het komt voor, dat op de begrooting een afzonderlijk artikel voor telegrammen, porto's enz. wordt vermeld.

Vaak is de meening verkondigd, en ook toegepast, dat, indien niet bij instructie is bepaald, dat de bureaukosten voor den ontvanger ten laste van de gemeente komen, deze door den ontvanger moeten worden gedragen. Dit standpunt is vaak bestreden en terecht, omdat deze wijze van handelen moet worden geacht

Kosten van licht, brand en bureaubehoeften, benoodigd voor het gemeente-bestuur.

een willekeurige vermindering van de jaarwedde van den ontvanger te zijn. Bovendien behooren de bureaukosten van den ontvanger, waaronder ook de kosten van aanschaffing en onderhoud van een brandkast behooren, wel degelijk tot die van het gemeentebestuur, omdat de geheele administratie van dien ambtenaar een daad van dat bestuur is. Men kan de bureaukosten van den ontvanger op een afzonderlijken begrootingspost ramen.

Schrijffloonen
en
drukkosten.

Omtrent deze kosten, genoemd in art. 205, letter *d*, is bij Koninklijk besluit van 9 Juni 1882, *Gemeente-Stem* 1605, beslist, dat niet altijd en in alle gevallen een som voor schrijffloonen zou behooren te worden uitgetrokken, ook dan wanneer het vooraf zeker is, dat daarvoor geen uitgaven noodig zullen zijn, zooals het geval is wanneer al het schrijfwerk, dat van gemeentewege te doen is, bij de instructie van den secretaris aan dien ambtenaar is opgedragen.

Hieromtrent werd nog bij besluit van 24 Mei 1863 (*St.bl.* no. 66) bepaald, dat, wanneer aan den secretaris bij zijne instructie is opgedragen in alle opzichten het schrijfwerk te verrichten, geene gelden op de begrooting voor dit doel kunnen worden uitgetrokken.

Dat men den secretaris al het schrijfwerk kan opdragen in die gemeenten waar hij het werk aan kan, spreekt van zelf, doch dat men hem de verplichting zou kunnen opleggen het schrijfwerk op zijn kosten te doen verrichten, zooals de Minister van Binnenlandsche Zaken in 1871, *Gemeente-Stem* 1087, bepaalde, is naar de tegenwoordige opvattingen niet juist.

Kosten van
onderhoud,
schoon-
houden en
meubelen van
gebouwen en
vertrekken,
alsmede de
huur van
gebouwen of
vertrekken.

De kosten, hierbedoeld, zijn genoemd in art. 205, lett. *e* en *f*, en daarin wordt niet gesproken van het kantoor van den gemeente-ontvanger.

Toch heeft de gemeente ook voor een kantoor voor den ontvanger te zorgen. Ook de huur van dat kantoor zal eventueel voor rekening van de gemeente komen,

zelfs al mocht het in de woning van den ontvanger gevestigd zijn. Anders te handelen zou in strijd zijn met art. 107 in verband met art. 104 der Gemeentewet. Willekeurig zou de jaarwedde van den ontvanger worden verminderd. Toch zal de uitgave voor een kantoor van den ontvanger, nu dit niet in art. 205 is genoemd, niet met toepassing van art. 212 op de begrooting gebracht kunnen worden.

De raad is bevoegd een lokaal voor gemeentehuis aan te wijzen. Eene som voor huur op de begrooting uitgetrokken, kan door burgemeester en wethouders worden aangewend. Het raadsbesluit tot het huren van een gemeentehuis behoeft de goedkeuring van Gedeputeerde Staten niet, volgens het Koninklijk besluit van 30 Oct. 1877, Luttenberg's Chronologische Verzameling, pag. 271.

Art. 205, lett. *g*, is vastgesteld als „de kosten van den burgerlijken stand” bij de wet van 1 Februari 1904. Te voren luidde deze bepaling „de kosten van het aanleggen en bijhouden der registers van den burgerlijken stand”. Deze wijziging werd aangebracht om de gemeente den plicht op te leggen om niet alleen de kosten der registers, zooals voorheen, maar ook alle andere kosten van den burgerlijken stand, zonder onderscheid, op de gemeentebegrooting te brengen.

Onder deze kosten vallen:

- a.* de jaarwedden en beloningen van de ambtenaren van den burgerlijken stand;
- b.* de beloning van het hulppersoneel;
- c.* de kosten der registers, druk- en bindloon;
- d.* de kosten van verwarmde en verlichte lokaliteiten;
- e.* de bureaubehoeften;
- f.* de kosten van overbrenging der registers naar de griffie der arrondissements-rechtbank.

Volgens art. 205, lett. *h*, komen de kosten van het aanleggen en bijhouden van de dubbelen der leggers

De kosten van den burgerlijken stand.

Kosten kadastrale stukken.

Kosten
kadastrale
stukken.

en plans van het kadaster ten laste van de gemeente-begrooting.

Ter secretarie van elke gemeente ligt ten gerieve van belanghebbenden ter inzage een exemplaar der kadastrale stukken, bestaande uit:

a. het kadastrale plan of de onderscheidene kadastrale kaarten;

b. de onderscheidene deelen van den perceelsgewijzen kadastralen legger en de daarbij behoorende alphabetische lijst;

c. het register no. 71, strekkende ter aanwijzing van het artikel van den legger, waaronder ieder perceel is geboekt.

De stukken lagen vroeger kosteloos ter inzage, thans mogen leges voor inzage worden geheven. De Minister van Binnenlandsche Zaken richtte hieromtrent de volgende circulaire aan Gedeputeerde Staten:

De Minister van Financiën brengt onder mijne aandacht, dat tot nu toe steeds bezwaar is gemaakt tegen de goedkeuring van raadsbesluiten tot heffing van rechten voor de raadpleging der kadastrale stukken, die bij de gemeentebesturen berusten.

De inwerkingtreding der wet van 3 April 1922 (*Staatsblad* no. 166) waarbij o. m. de rechten voor verrichtingen aan de bewaringen van de hypotheeken enz. aanmerkelijk zijn verhoogd, leidt er toe evengemeld standpunt te verlaten. Tengevolge van de verhooging der rechten voor inzage van kadastrale bescheiden aan de hypotheekbewaringen, trachten n.l. belanghebbenden zich voor de kadastrale aanduiding van onroerende goederen in hunne akten en stukken te helpen met raadpleging der kadastrale gemeentestukken, die gratis te hunnen dienste staan. Behalve dat 's Rijks schatkist door het mindere gebruik, dat van de kadastrale stukken aan de hypotheekbewaringen wordt gemaakt, inkomsten derft en met meerdere uitgaven wordt belast, omdat de gemeentestukken, waarvan de kosten van vernieu-

wing gedeeltelijk door het Rijk worden gedragen, door het veelvuldiger gebruik zooveel eerder versleten zijn, levert het ontleenen der kadastrale aanduiding aan de gemeentelijke bescheiden een bron van fouten op, zoowel omdat deze slechts kopieën van de oorspronkelijke stukken zijn, als wijl zij slechts eens per jaar worden bijgewerkt.

Kosten
kadastrale
stukken.

Het ligt daarom in het voornemen om voortaan geen bedenkingen meer te opperen tegen gemeentelijke verordeningen tot het heffen van rechten op de raadpleging der onder de gemeentebesturen berustende kadastrale stukken, mits gemelde rechten niet geheven worden, als de raadpleging geschiedt ten behoeve van den Rijks of provincialen dienst; ter uitvoering van de Landarbeiderswet (1918) of overeenkomstig artikel 15 der wet van 26 Mei 1870 (*Staatsblad* no. 82) betrekkelijk de grondbelasting.

Voor zooveel noodig vestig ik er nog de aandacht op, dat, ingevolge Resolutie van 23 Februari 1836, no. 107, afdeling Directe Belastingen, van den toenmaligen Minister van Financiën:

1°. vanwege de gemeentebesturen geen uittreksels, kopieën of afschriften worden afgegeven;

2°. het gebruik dier stukken door belanghebbenden in het algemeen beperkt blijft tot de raadpleging en de inzage derzelve en het vervaardigen door belanghebbenden zelf van uittreksels, kopieën en afschriften slechts wordt toegelaten als de stukken daartoe niet uit de secretarie worden verwijderd, hunne raadpleging door anderen daardoor niet wordt belet of belemmerd en de stukken daardoor niet zoodanig lijden, dat vernieuwing spoediger noodig is, dan anders het geval zou geweest zijn;

3°. het gebruik dier stukken niet anders plaats heeft, dan in tegenwoordigheid van een gemeenteambtenaar, die belanghebbenden opmerkzaam zal moeten maken op het tijdstip, waarop de stukken het laatst zijn bijgewerkt, en op de omstandigheid, dat de Staat geen

aansprakelijkheid aanvaardt voor onnauwkeurigheden en fouten, die in gemelde stukken mochten voorkomen.

Deze kadastrale stukken worden jaarlijks na de afsluiting der kadastrale leggers en vóór den 1en Februari door de ambtenaren van het kadaster kosteloos bijgewerkt. De bewaarder van de hypotheeken en het kadaster verzøekt jaarlijks de gemeentebesturen de stukken ter bijwerking te zenden en ze na voltooiing te doen afhalen. Het toezicht op die bijwerking is opgedragen aan de ingenieurs-verificateur van het kadaster.

Vernieuwing van de kadastrale stukken geschiedt echter niet kosteloos. De ingenieur-verificateur moet zich van de noodzakelijkheid der vernieuwing overtuigen en in overleg met het gemeentebestuur, dat de vernieuwing vraagt, eene billijke schadeloosstelling bepalen. De nieuwe stukken worden tegen overname der oude aan het gemeentebestuur gezonden.

Het tarief der vernieuwing is vastgesteld bij Koninklijk besluit van 26 April 1922 (*St.bl.* no. 226) en luidt:

Registers: kadastrale leggers voor elk perceel	f	0,02
Alphabetische naamlijst der eigenaren: voor		
elken naam	„	0,01
Registers no. 71 voor elke 2 perceelen	„	0,01
Plans: voor elk perceel	„	0,03

Deze kosten zijn genoemd in art. 205, letter *i*.

De bepalingen betreffende het houden van bevolkingsregisters zijn vastgesteld bij de wet van 17 April 1887 (*St.bl.* no. 67), en de uitvoeringsvoorschriften bij de Koninklijke besluiten van 11 Augustus 1920 (*St.bl.* no. 698) en 27 Juli 1887 (*St.bl.* no. 141), gewijzigd bij besluit van 11 Augustus 1920 (*St.bl.* no. 699), alsmede bij de circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 27 Augustus 1920, afd. B. B. no. 10511, omtrent de bevolkingsboekhouding.

Uit deze bepalingen blijkt, dat alle kosten komen ten laste van de gemeente, alleen verstrekt het Rijk met het oog op een uniforme invoering van een persoonskaartenstelsel de kaarten daarvoor benodigd, benevens bij eersten aanleg omslagen voor het bijhouden van de kaarten.

Het geven van inlichtingen blijft, behoudens de in de bovenvermelde besluiten bedoelde gevallen, aan de beslissing van het gemeentebestuur overgelaten.

Hiervoor worden leges geheven, zooals mag blijken uit de op bladz. 349 e. v. van deel III afgedrukte verordening.

Ook kunnen leges worden geheven voor druk- en schrijfwerk, zelfs tot hooge bedragen voor bouwvergunningen, zooals een daaromtrent te Alkmaar goedgekeurde verordening doet zien.

De tienjarige algemeene volkstelling is geschied krachtens de wet van 22 April 1879 (*St.bl.* no. 63), terwijl bij de wet van 26 April 1918 (*St.bl.* no. 270) is bepaald, dat met afwijking van art. 1 der wet van 1879 voortaan in 1920 en vervolgens telkens na tien jaren in het Rijk eene algemeene volkstelling wordt gehouden.

Uitvoeringsvoorschriften voor de volkstelling 1920 werden vastgesteld bij Koninklijk besluit van den 13den April 1920 (*St.bl.* no. 177) en daarin is bepaald in art. 7, dat het houden der volkstelling is opgedragen aan de gemeentebesturen, en in art. 8, dat uit 's Rijks kas aan iedere gemeente ter vergoeding van de kosten der volkstelling zoodanig bedrag wordt verstrekt als nader bij Koninklijk besluit zal worden bepaald.

Art. 205, letter *k*, brengt deze kosten ten laste van de gemeentebegroting. Oorspronkelijk bepaalde de Kieswet niet, wie de kosten van het in gereedheid brengen van de stembiljetten moest betalen. Volgens art. 68 der Kieswet worden deze kosten naar evenredigheid van het aantal verstrekte biljetten over de gemeen-

Tienjarige
algemeene
volks-
tellingen.

Kosten
klezerslijsten
en kiesver-
richtingen.

ten verdeeld. De verkiezingen voor de Tweede Kamer, voor de Provinciale Staten, voor den Gemeenteraad, en het in verband daarmee opmaken der kiezerslijsten, vorderen heel wat arbeid. Verder vallen hieronder de kosten voor het opmaken der kiezerslijsten en het houden van verkiezingen ingevolge de Stuwaardswet.

Het opmaken van de kiezerslijst voor de Kamer van Koophandel en Fabrieken is in verband met de nieuwe wet op de Kamers van Koophandel vervallen.

3°. KOSTEN PUBLIEKE WERKEN.

Deze kosten worden genoemd in art. 205 l.

Art. 179 h luidt:

Tot het dagelijksch bestuur der gemeente aan Burgermeester en Wethouders opgedragen behoort:

h. de zorg, zooover van hen afhangt, voor de instandhouding, bruikbaarheid, vrijheid en veiligheid der publieke wegen, bruggen, veren, wateren, vaarten, straten, plantsoenen, pleinen en andere plaatsen tot gemeenen dienst van allen bestemd.

Onder de wegen in de gemeente, waarover aan het bestuur de zorg is opgedragen, zijn niet alleen begrepen de wegen, die aan de gemeente, maar ook die, welke aan anderen behooren, mits het toezicht er over niet aan het Rijk, de provincie, een waterschap enz., maar aan de gemeente behoort. (Missive van den Minister van Binnenlandshe Zaken van 24 Mei 1859, Chronologische Verzameling, 1e druk.)

Dit artikel draagt de zorg voor de instandhouding en bruikbaarheid van wegen enz., welke tot gemeenen dienst van allen bestemd zijn, op aan B. en W., voor zoover van hen afhangt, d. w. z., voor zoover die zorg niet krachtens het publiek recht aan een ander openbaar gezag is opgedragen. De bewering van een gemeenteraad, dat de onderhoudslast, volgens een gesloten contract, op derden rust, aangenomen al dat zij gegrond

is, kan het gemeentebestuur niet ontheffen van de door dit artikel aan dat bestuur opgelegde zorg, welke zorg juist medebrenkt, dat het gemeentebestuur, bij nalatigheid der onderhoudsplichtigen, zelf het gebrekkige herstelt, behoudens later verhaal der kosten op de nalatigen. (Besluit van 5 Mei 1882, *W. B. A.* 1735.)

Kosten
plaatselijke
werken.

De bepaling van litt. *h*, wel verre van aan Burgemeester en Wethouders eene onvoorwaardelijke macht over alle wegen binnen de gemeente toe te kennen, beperkt integendeel hunne zorg tot hetgeen *van hen afhangt*, welke woorden, volgens de memorie van toelichting op de Gemeentewet, strekken om van genoemde zorg uit te zonderen de wegen waarvoor anderen te zorgen hebben. (Arrest van den Hoogen Raad van 8 November 1880, *W.* 4585.)

Het gemeentebestuur is niet gehouden tot vergoeding der nadeelen, veroorzaakt aan de aangrenzende eigendommen door de ophooging der straten.

Eene gemeente is civielrechtelijk niet aansprakelijk voor de schade, veroorzaakt doordat Burgemeester en Wethouders hebben verzuimd de op hen krachtens art. 179*h* rustende verplichting na te komen. Immers eene daartoe strekkende vordering moet haren rechtsgrond zuiver en alleen vinden in het publiek recht, krachtens hetwelk de gemeente door hare regeeringsorganen optreedt als overheid, uitoefenende het openbaar gezag, waarvoor zij, als zoodanig, niet privaatrechtelijk verantwoordelijk is, en krachtens welk recht tusschen haar en private personen geen civiele rechtsband ontstaat. (Arrest van den Hoogen Raad van 29 Mei 1896, *W.* 6817, *C. V.*)

Het dagelijksch bestuur eener gemeente is krachtens art. 179*h* der Gemeentewet verplicht en bevoegd in de openbare gemeentewegen opgravingen te doen verrichten, wanneer die opgravingen voor de instandhouding en bruikbaarheid dier wegen door dat dagelijksch bestuur nuttig of noodig mochten worden geacht.

Kosten
plaatselijke
werken.

Bij de vervulling van dien plicht moeten verkregen rechten van derden worden geëerbiedigd. Uit het karakter van openbaarheid van weg volgt echter geenszins, dat ieder aangrenzend eigenaar een verkregen recht zou hebben om van zijn eigendom af op dien openbaren weg uit te wegen. (Arrest van den Hoogen Raad van 16 Februari 1912, *W.* 9323, *C. V.* bladz. 759.)

Uit de geschiedenis van art. 179*h* blijkt, dat hieronder het begrip „zorg” — in tegenstelling met het woord „toezicht”, waarvan art. 179 op een andere plaats spreekt — valt recht en verplichting om zelf te handelen, zoodra zulks, naar het oordeel van B. en W., voor de instandhouding van den weg noodig is.

Nu door burgemeester en wethouders van dit hun toekomstend recht geen misbruik werd gemaakt, kan van een onrechtmatig aantasten van- of inbreuk maken op eischers eigendom geen sprake zijn; wel wordt de eigenaar van den grond, waarop de last van openbaren weg rust, door deze aan burgemeester en wethouders toegekende ruime bevoegdheid in zijn eigendomsrecht beperkt. (Arrest van den Hoogen Raad van 13 Februari 1914, *Ned. Jur.* bladz. 553, *C. V.*)

Het betreft hier een voornaam deel van de taak van den dienst der Publieke Werken.

Wat hier alzoo onder kan vallen moge blijken uit de volgende opsomming der posten, voorkomende op de begroting van den dienst der Publieke Werken van Amsterdam:

- A. Onderhoud van huizen, torens, poorten en dergelijke, bestemd voor den openbaren dienst.
- B. Kosten van onderhoud der bestrating.
- C. Kosten van vernieuwing der bestrating.
- D. Kosten van uitbreiding der bestrating.
- E. Onderhoud van wegen en wandelplaatsen.
- F. Onderhoud van de plantsoenen en beplantingen.
- G. Uitbreiding van de beplantingen.

- H. Onderhoud en vernieuwing van bruggen.
- I. Onderhoud hoofd-, neven-, straat- en huisriolen.
- K. Onderhoud havens, vaarten, kademuren, sluisen en andere waterwerken.
- L. Kosten van diep- en schoonhouden van havens en dokken.
- M. Onderhoud van klokken, uur- en speelwerken en jaarwedden der klokkenisten.
- N. Kosten van ophalen van puin.
- O. Kosten van de waterverschoning der grachten.
- P. Kosten van bediening en bewaking van den syphon te Zeeburg.
- Q. Kosten van bediening en bemaling der nieuwe rioleering in de buitenstad en van andere bemalingsinrichtingen.
- R. Aandeel in het nadeelig saldo van de exploitatie der spoorwegverbinding van de industrieterreinen over het IJ.
- S. Kosten van werken voor particulieren.
- T. Nadeelig saldo van de exploitatie van het gemeentemagazijn.
- U. Nadeelig saldo van de exploitatie van de bestratingswerf.
- V. Nadeelig saldo van de exploitatie van de boomkwekerij.
- W. Nadeelig saldo van de exploitatie van de bloemisterij.
- X. Nadeelig saldo van de exploitatie van de gemeentewerkplaatsen.

Al meer en meer wordt het stelsel gevolgd om de dienst der Publicke Werken als een afzonderlijk bedrijf krachtens art. 114*bis* te beheeren en daarvoor een afzonderlijke begrooting te maken en een afzonderlijke administratie te voeren. Voor de bijzonderheden hieromtrent verwijzen wij naar deel I, bladz. 184—213.

4°. UITGAVEN ALGEMEENE BEGRAAFPLAATS.Art. 250, lett. *m*.Kosten
algemeene
begraafplaats.

Volgens art. 13 der wet van den 10den April 1869 (*St.bl.* no. 65), betrekkelijk het begraven van lijken, de begraafplaatsen en de begrafenisrechten, heeft elke gemeente ten minste eene algemeene begraafplaats, behoudens tijdelijke ontheffing door de Kroon, Gedeputeerde Staten gehoord, te verleenen.

Ten behoeve van twee of meer gemeenten kan, met toepassing van art. 121 der Gemeentewet, eene gemeenschappelijke begraafplaats worden ingericht.

Ter bestrijding van kosten kan ten behoeve der gemeentekas een begrafenisrecht worden geheven. Hierbij moeten worden in acht genomen de artt. 30, 31, 32 en 33 der Begraafwet bovenvermeld en de artt. 238—254 der Gemeentewet. De verordening op de heffing en invordering van rechten voor het gebruik der algemeene begraafplaats van Amsterdam is afgedrukt op bladz. 395 van deel III.

5°. UITGAVEN VAN DE BRANDWEER.Kosten der
brandweer.

Door art. 205, lett. *n*, zijn de kosten der brandweer tot eene verplichte uitgaaf der gemeente gestempeld. Zij kunnen dus niet geheel of gedeeltelijk ten laste der ingezetenen gebracht worden. Aldus werd beslist bij Koninklijk besluit van 29 September 1853 (*St.bl.* no. 108), alsmede van 20 October 1883 (*St.bl.* no. 145).

Bij het laatstgenoemde Koninklijke besluit werd het bij strafverordening aan de ingezetenen opleggen van de verplichting om ingeval van brand paarden, wagens, emmers enz. te verstrekken, geacht te zijn in strijd met art. 205, lett. *n*.

Het niet aanwijzen van de noodige fondsen voor de aanschaffing van brandbluschmiddelen en het onderhoud van een brandweer, geeft aan Ged. Staten de

bevoegdheid tot het niet goedkeuren der begrooting volgens Koninklijk besluit van 30 April 1904, *Weekblad voor de burgerlijke administratie*, 2866.

Veelvuldig is de meening verkondigd, dat de kosten van de brandweer geheel of grootendeels door de assurantiemaatschappijen moesten worden betaald of vergoed, omdat een goede zorg voor de brandblussching in de eerste plaats ten goede komt aan die maatschappijen en de kosten daarvan niet evenredig zijn aan het nut, dat daarvan in verspreid liggende gemeenten mag worden verwacht.

De Regeering heeft blijkbaar aan deze denkbeelden gevolg gegeven door bij de wet tot uitbreiding van het belastinggebied 1920 in art. 240, sub *m*, een assurantiebelasting in te voeren, waarvan de rechtsgrond is gelegen in de zorg der gemeente voor de brandweer. (Zie bladz. 391 e. v. deel III).

6°. KOSTEN EN BEHEER RENTEGEVENDE GEMEENTE-EIGENDOMMEN.

In tegenstelling met de kosten der Publieke Werken, genoemd in art. 205, letter *I*, worden onder letter *o* bedoeld de gemeente-eigendommen, welke naar het burgerlijk recht aan de gemeente behooren. Men spreekt in deze wel van de rentegevende eigendommen.

Kosten en
lasten van
gemeente-
eigen-
dommen.

Uit den plicht tot onderhoud vloeit niet voort de verplichting om de eigendommen tegen brandschade te verzekeren. Die verzekering is nergens voorgeschreven, *Gemeente-Stem* 2152.

Bij Koninklijk besluit van 15 April 1875 (*St.bl.* no. 4), Raad van State XV 174, werd beslist, dat de kosten van verzekering van gemeente-eigendommen tegen brandschade behooren tot de uitgaven, vereischt om in de behoeften der gemeente te voorzien en behooren mitsdien op de begrooting voor te komen.

Wat de brandassurantie betreft, heeft de gemeente Amsterdam het risico voor eigen rekening genomen en

Assurantie
van
gemeente-
eigendommen
voor eigen
risico.

Assurantie
van
gemeente-
eigendommen
voor eigen
risico.

in 1919 een afzonderlijke verordening vastgesteld op het assurantie-reservfonds.

Deze verordening luidt:

VERORDENING op het Fonds tot dekking van brandschade aan de gemeente-eigendommen.

ARTIKEL 1.

Er wordt gevormd een fonds tot dekking van de schade, geleden door brand aan de gemeente-eigendommen.

ART. 2.

Ten bate van het fonds komen:

- 1°. de jaarlijks in het fonds te storten premies;
- 2°. de rente van de in het fonds aanwezige gelden;
- 3°. hetgeen verder ten bate van het fonds mocht komen.

Ten laste van het fonds komen:

- 1°. alle schaden, veroorzaakt door brand aan die eigendommen der gemeente, waarvan het risico krachtens de voor die eigendommen betaalde premiebijdragen door het fonds wordt gedragen;
- 2°. de kosten van administratie;
- 3°. hetgeen verder ten laste van het fonds mocht komen.

ART. 3.

De bedragen, waartegen de verschillende gemeente-eigendommen zullen geacht worden bij het fonds te zijn verzekerd, benevens de voor die eigendommen jaarlijks te betalen premies worden door Burgemeester en Wethouders bepaald, wat de laatste betreft in verhouding tot het brandgevaar, waaraan die eigendommen zijn blootgesteld.

ART. 4.

De jaarlijksche premiebijdragen worden per 1 Januari aan het fonds te goed geschreven, met dien verstande, dat voor die eigendommen, welke in den loop van eenig jaar bij het fonds worden verzekerd, de verrekening geschiedt binnen één maand, nadat het bedrag, waarvoor die eigendommen zullen geacht worden te zijn verzekerd, door Burgemeester en Wethouders is vastgesteld.

ART. 5.

Het bedrag der schade, tengevolge van brand aan eenig gemeente-eigendom toegebracht, wordt door Burgemeester en Wethouders vastgesteld.

ART. 6.

Van elke brandschade wordt door het hoofd van den tak van dienst, waaronder het beschadigde eigendom ressorteert, binnen 24 uren, nadat het ongeval heeft plaats gehad, kennis gegeven aan Burgemeester en Wethouders, die zoo spoedig mogelijk de schade doen opnemen.

ART. 7.

Door de gemeente wordt voor het fonds een rekening geopend, die gecrediteerd wordt voor de baten en gedebiteerd voor de lasten.

Over de saldi dezer rekening wordt door of aan de gemeente rente vergoed volgens een door Burgemeester en Wethouders te bepalen percentage.

ART. 8.

Door het fonds kan ook het risico worden gedragen der brandschade:

a. aan eigendommen, behoorende aan colleges, welke aan de gemeente rekenplichtig zijn;

b. aan eigendommen van anderen, welke aan de gemeente in bruikleen zijn afgestaan, of zich tijdelijk onder haar berusting bevinden;

c. aan eigendommen van woningbouwverenigingen ten behoeve van welker bouw de gemeente gelden heeft verstrekt of geldelijke verplichtingen jegens derden op zich heeft genomen.

Ingeval van toepassing dezer bepaling zullen de onder *a*, *b* en *c* genoemde eigendommen ten opzichte van de regelen dezer verordening met gemeente-eigendommen worden gelijkgesteld.

ART. 9.

Jaarlijks wordt door Burgemeester en Wethouders bij de administratieve verantwoording een balans en winst- en verliesrekening van het fonds aan den Raad overgelegd.

ART. 10.

Deze verordening treedt in werking op een door Burgemeester en Wethouders te bepalen tijdstip.

Wat de grondeigendommen betreft en vooral wanneer deze als regel in erfpacht worden uitgegeven, is men in verschillende gemeenten overgegaan tot de instelling van een zoogenaamd grondbedrijf. Overeen-

komstig het bepaalde in art. 114bis worden deze bezittingen dan afzonderlijk beheerd.

Wij laten de verordening op het Grondbedrijf van 's-Gravenhage hier volgen.

VERORDENING op het Grondbedrijf. ('s-Gravenhage.)

ARTIKEL 1.

Grondbedrijf
's-Graven-
hage.

De aan de gemeente toebehoorende, voor exploitatie bestemde gronden, welke daartoe bij een besluit van den gemeenteraad worden aangewezen, worden afzonderlijk beheerd onder den naam „Grondbedrijf”.

ART. 2.

1. De inbreng van de na het in werking treden dezer verordening in eigendom te verkrijgen gronden geschiedt in den regel onmiddellijk na de overschrijving van den eigendomstitel in de openbare registers.

2. Tegelijk met het besluit van den gemeenteraad, waarbij tot inbreng wordt besloten, wordt vastgesteld het bedrag waarvoor de inbreng geschiedt, benevens het bedrag van de schuld, welke op het oogenblik van den inbreng op de gemeente, terzake van den grond, wordt geacht te rusten.

3. Indien de inbreng plaats vindt binnen zes maanden na de in het eerste lid genoemde overschrijving, geschiedt deze voor het leeningsbedrag, terzake van de gezamenlijke kosten van eigendomsverzekering, tenzij de Raad in eenig geval anders beslist.

4. Heeft de inbreng niet binnen den in het voorgaande lid genoemden termijn plaats, dan wordt het bedrag van inbreng vastgesteld op de werkelijke waarde, welke de gronden op het tijdstip van den inbreng hebben.

ART. 3.

1. De in het grondbedrijf ingebrachte gronden worden gesplitst in drie categorieën, n.l. Gronden, Bouwterreinen en Uitgegeven terreinen.

2. Van elk dezer categorieën wordt een afzonderlijke boekhouding gevoerd.

3. Zoodra een aanvang wordt gemaakt met het voor bouwgrond in gereedheid brengen van eenig terrein of grondencomplex, wordt dit van de categorie Gronden overgebracht naar de boekhouding van de categorie Bouwterreinen.

4. Overdracht naar de categorie Uitgegeven terreinen vindt plaats in de gevallen, omschreven in art. 12.

ART. 4.

1. De boekwaarde van de categorie Gronden wordt gevormd door het bedrag, waarvoor de gronden zijn ingebracht, vermeerderd met de sinds het tijdstip van den inbreng ten laste van de gronden gebrachte schuld, terzake van bijgeschreven rente en kosten van aanleg.

2. De boekwaarde van de categorie Bouwterreinen wordt gevormd door het bedrag, waarvoor de gronden zijn ingebracht of van de in het eerste lid, genoemde categorie zijn overgebracht, vermeerderd met de sinds het tijdstip van den inbreng of van de overdracht ten laste van de gronden gebrachte schuld terzake van bijgeschreven rente en kosten van aanleg.

ART. 5.

1. Na elk tijdvak van vijf jaren, voor de eerste maal in 1924, wordt de waarde van de in het Grondbedrijf ingebrachte gronden, met uitzondering van de Uitgegeven terreinen, opnieuw door den Raad vastgesteld.

2. Ten behoeve van deze vaststelling worden die gronden door de in artikel 10 bedoelde commissie geschat; zij houdt zooveel mogelijk rekening met den toestand op den 1en Januari aan de schatting voorafgaande en met de op dien datum bekende omstandigheden, zooals vastgestelde bestemming, enz., welke op de waardebepaling van invloed kunnen zijn.

3. De bedragen, waarop de waarde der gronden wordt vastgesteld, zijn in geen geval hooger dan die, waarop zij door de commissie worden geschat.

ART. 6.

Indien het ingevolge art. 5 voor de categorieën Gronden en Bouwterreinen gezamenlijk vastgestelde bedrag lager is dan de totale boekwaarde der beide categorieën, wordt het verschil verevend op de in art. 13 bedoelde rekening „waardeverschillen”. Indien deze rekening hiertoe niet toereikend is, wordt het verschil, voor zoover het niet uit de reserve bedoeld in art. 8 kan worden gedekt, in de eerstvolgende dienstjaren telken jare voor ten minste $\frac{1}{5}$ gedeelte aan het Grondbedrijf uitbetaald, ten einde te dienen tot vermindering van de op beide categorieën rustende schuld. Bijschrijving van rente als bedoeld bij art. 18 wordt gedurende dien tijd gestaakt.

ART. 7.

De in art. 6 bedoelde uitbetaling aan het Grondbedrijf geschiedt uit de gewone inkomsten der gemeente, in dier voege, dat de bijdrage der gemeente gelijkelijk over ten hoogste vijf jaren wordt verdeeld.

Grondbedrijf
's-Graven-
hage.

ART. 8.

Bij verkoop en bij overdracht ten behoeve van den publieken dienst, gemeentebedrijven of -diensten, als bedoeld in art. II, eerste lid, zal, hetgeen een gedeelte grond meer opbrengt dan het bedrag der boekwaarde, worden bestemd tot reserve.

ART. 9.

Indien bij verkoop of bij de in het voorgaande artikel genoemde overdracht een gedeelte grond minder opbrengt dan de boekwaarde, zal het verschil uit de reserve worden gedekt, of, indien en voor zoover deze niet toereikend is, in ten hoogste vijf achtereenvolgende dienstjaren op de in art. 7 aangegeven wijze aan het Grondbedrijf worden uitbetaald, tot vermindering van de op het Grondbedrijf rustende schuld.

ART. 10.

1. Met alle uit deze verordening voortspruitende schattingen wordt belast een commissie van taxatie, bestaande uit drie leden, telkens voor den tijd van twee jaren te benoemen door den gemeenteraad op eene aanbeveling van Burgemeester en Wethouders van twee personen voor iedere vacature.

2. Personen in dienst der gemeente kunnen niet worden benoemd tot leden der commissie.

3. Het advies van de commissie zal worden ingewonnen bij aankoop van gronden, welke bestemd zijn om in het Grondbedrijf te worden ingebracht.

4. De aan hare leden toe te kennen geldelijke vergoeding en de regeling harer werkzaamheden worden bepaald bij afzonderlijk besluit van den Raad.

ART. 11.

1. Met uitzondering van de in het tweede lid bedoelde terreinen, worden de gronden, welke een bestemming verkrijgen ten behoeve van den publieken dienst, gemeentebedrijven of -diensten, afgeboekt tegen de marktwaarde of ingebruik gegeven tegen eene uit deze waarde afgeleide vergoeding.

2. De gronden, waarop openbare straten, wegen, pleinen, e. d. zijn aangelegd, worden, indien zij eigendom van de gemeente blijven, aan den algemeenen dienst der gemeente om niet overgedragen.

ART. 12.

1. De in erfpacht uitgegeven terreinen, de in het voorgaand artikel eerste lid bedoelde in gebruik gegeven gronden, alsmede die verhuurde terreinen, welke geacht kunnen worden hunne bestemming te hebben bereikt, worden geadministreerd onder den naam „Uitgegeven terreinen”.

2. Behoudens in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van den Raad, worden de ten behoeve van de volkshuisvesting van gemeentewege in gebruik genomen gronden mede in deze administratie vereenigd.

Grondbedrijf
's-Graven-
hage.

ART. 13.

1. De overdracht naar de Uitgegeven terreinen geschiedt voor het bedrag, waarvan is uitgegaan bij de vaststelling van den canon, den huurprijs of de vergoeding, welke voor het genot van den betrokken grond moet worden betaald.

2. Verschillen tusschen de boekwaarde van den grond en de in het eerste lid bedoelde waarde worden overgeboekt op de rekening „Waardeverschillen”.

ART. 14.

1. Voor elk dienstjaar wordt door Burgemeester en Wethouders een begrooting van baten en lasten opgemaakt, welke tegelijk met de gemeentebegrooting aan den gemeenteraad wordt overgelegd.

2. De baten en lasten worden gesplitst in die betreffende den gewonen en die betreffende den buitengewonen dienst.

ART. 15.

1. Tot de baten van den gewonen dienst worden gerekend:

- a. de opbrengst van verhuurde of verpachte gronden;
- b. de inkomsten der in erfpacht uitgegeven terreinen;
- c. de vergoeding terzake der van gemeentewege voor de volkshuisvesting in gebruik genomen gronden;
- d. de vergoedingen terzake der voor den publieken dienst, gemeentebedrijven of -diensten in gebruik gegeven terreinen;
- e. de rente van belegde of gedeponeerde gelden;
- f. de boeten, wegens niet tijdige betaling van de erfpachtssom of wegens niet naleving der erfpachtvoorwaarden;
- g. de ten behoeve van de gemeente verbeurde waarborgsommen;
- h. de ten laste van den buitengewonen dienst komende uitkeeringen terzake van bij te schrijven rente;
- i. eventueele verdere baten.

2. Tot de lasten van den gewonen dienst worden gerekend:

- a. de kosten van onderhoud;
- b. de grond-, waterschaps- en polderlasten;
- c. de kosten van administratie;
- d. de kosten van taxatie;
- e. de uitkeering aan het Gemeentelijk Erfpachtsfonds;
- f. de in art. 20 bedoelde uitkeeringen aan de reserve van Uitgegeven terreinen;
- g. de rente voor opgenomen gelden;

Grondbedrijf
's. Graven-
hage.

- h.* de rente van de op de gemeente terzake van het Grondbedrijf rustende leeningsschuld;
i. eventueele verdere lasten.

ART. 16.

1. Een batig saldo op den *gewonen* dienst wordt aan de gemeente uitgekeerd en onder hare gewone ontvangsten verantwoord.
2. Een nadeelig saldo op dezen dienst wordt door de gemeente uit hare gewone middelen gedekt.

ART. 17.

1. Tot de baten van den *buitengewonen* dienst worden gerekend:
  - a.* de opbrengst van verkochte gronden;
  - b.* de uitkeering aan het Grondbedrijf krachtens art. 6 of art. 9;
  - c.* kapitaalsverstrekking door de gemeente;
  - d.* eventueele verdere baten, den *buitengewonen* dienst betreffende.
2. Tot de lasten van den *buitengewonen* dienst worden gerekend:
  - a.* de kosten van eigendomsverkrijging van gronden;
  - b.* de kosten der werken, uitgevoerd ten behoeve der in het Grondbedrijf ingebrachte gronden;
  - c.* de uitkeeringen terzake van bij te schrijven rente;
  - d.* de aflossingen der door de gemeente ten behoeve van het Grondbedrijf gesloten leeningen;
  - e.* de buitengewone aflossingen van leenings- en kapitaalsschuld in verband met den verkoop van gronden of anderszins;
  - f.* de uitkeering aan de reserve;
  - g.* de aflossingen krachtens art. 6 of art. 9;
  - h.* de overige hiervoren niet genoemde lasten den *buitengewonen* dienst betreffende.

ART. 18.

1. Telkenjare wordt het gezamenlijk bedrag van de in het voorgaande artikel onder *c* der lasten genoemde rente, zijnde het nadeelig verschil tusschen de baten en de lasten op den *gewonen* dienst van de categorieën Gronden en Bouwterreinen voor zooveel dat niet kan worden gedekt uit de gewone inkomsten van de categorie Uitgegeven terreinen, en de aflossing van de schuld, welke op de gemeente terzake van het Grondbedrijf wordt geacht te rusten, op de schuldrekening van het bedrijf bijgeschreven.

2. De boekwaarde van de categorieën Gronden en Bouwterreinen wordt verhoogd met het bedrag der bijgeschreven rente.

ART. 19.

De kapitaalsverstrekking, genoemd in artikel 17 sub *c* onder de baten, wordt door de gemeente uit geldleening gedekt.

ART. 20.

1. Jaarlijks wordt aan de reserve van Uitgegeven terreinen toegevoegd een bedrag, gelijk aan $\frac{1}{2}$ % van de terzake dezer categorie op de gemeente rustende schuld.

2. Zoodra de in het voorgaande lid bedoelde reserve een bedrag bereikt heeft, gelijk aan de leeningsschuld terzake dezer categorie, wordt het bedrag aangewend tot aflossing der genoemde schuld.

3. De bedoelde reserve mag nimmer worden aangewend tot dekking van de in de artikelen 6 en 9 genoemde verschillen.

ART. 21.

1. Van de baten en lasten van het Grondbedrijf wordt door Burgemeester en Wethouders over elk dienstjaar een rekening opgemaakt en aan den gemeenteraad overgelegd.

2. De rekening vermeldt alle baten en lasten behoorende tot het dienstjaar, waarover zij loopt, naar volgorde van de artikelen, met bijvoeging van de posten, die in den loop van het dienstjaar aan de begrooting zijn toegevoegd.

Overgangs- en slotbepalingen.

ART. 22.

Deze verordening treedt in werking op 1 Januari 1923. Alsdan wordt geacht te zijn vervallen de Verordening op het Grondbedrijf, vastgesteld bij raadsbesluit van 2 September 1919 (*Verz.* 1919, no. 32).

ART. 23.

Voor zoover eenige bepaling van de Verordening op het Grondbedrijf, vastgesteld bij raadsbesluit van 2 September 1919 (*Verz.* 1919 no. 32) na 1 Januari 1923 nog van invloed zou kunnen zijn op de uitkomsten van het Grondbedrijf, wordt deze geacht op genoemden datum buiten werking te zijn gesteld.

Toen de gemeente 's-Gravenhage voor de eerste maal op de gemeentebegrooting posten bracht voor betaling van rente en aflossing door en aan het grondbedrijf, wegens gronden welke vóór de instelling van het grondbedrijf in 1909 waren aangekocht, onthielden Gedeputeerde Staten aan de begrootingswijziging hun goedkeuring. De gemeenteraad ging hiertegen in beroep en de Kroon besloot 4 Mei 1910 de begrooting alsnog goed te keuren. Het besluit overwoog o. m.:

Grondbedrijf.

„dat de vraag of het besluit tot aanvulling der gemeentebegroting vatbaar is voor goedkeuring, hiervan afhangt of mag worden aangenomen, dat op redelijke wijze gezorgd is voor de instandhouding van het vermogen der gemeente en een billijke verdeling van lasten tusschen de tegenwoordige en de toekomstige belastingbetalers;

dat daarbij de vraag, of het bezit van belangrijke terreinen, waaraan voor de gemeente min of meer risico verbonden is, in het gemeentelijk belang is te achten, thans geen punt van overweging uitmaakt;

overwegende wat aangaat de instandhouding van het vermogen der gemeente, dat de bijschrijving van aflossing en rente, op den dienst van het grondbedrijf van aan de gemeente toebehoorende gronden in dit geval niet in strijd is met een behoorlijk financieel beleid;

dat de dekking dezer bijschrijving uit buitengewone middelen, wat de aflossing betreft, aan geen bedenking onderhevig is, indien redelijkerwijs vaststaat, dat de waarde der gronden niet vermindert, en, wat de rente betreft, dat die waarde minstens met eenzelfde bedrag vermeerderd;

dat weliswaar noch het een noch het ander met zekerheid is vast te stellen, maar dat de verordening op het beheer van het grondbedrijf, vastgesteld 17 Mei 1909, gewijzigd 11 Juni 1923, voor een zich uitbreidende gemeente als 's-Gravenhage, voldoende waarborgen geeft, dat een eenigermate belangrijke waardevermindering niet te duchten is;

dat die waarborgen meer in het bijzonder te vinden zijn:

a. in art. 3, dat een splitsing van het grondbedrijf in districten voorschrijft, in verband met art. 8, bepalende dat de gronden, waarvan bij een vijfjaarlijksche taxatie zal zijn gebleken, dat de waarde lager is dan de daarop rustende schuld, in een complex worden samengevoegd;

b. in art. 5 jo. art. 10—11, dat telken 5 jaren de

gronden van ieder district worden geschat, en het na-deelig verschil wordt aangevuld uit de reserve en zoo noodig uit de gewone middelen der gemeente, terwijl het bijschrijven der rente wordt gestaakt;

c. in artt. 12 en 13, dat bij verkoop hetgeen een gedeelte grond meer opbrengt dan het bedrag der boek-waarde, wordt bestemd tot reserve en dat de mindere opbrengst wordt gedekt uit de reserve of desnoods uit de gewone middelen der gemeente;

dat wat aangaat de vraag of door bijschrijving van aflos-sing en renten op de boekwaarde der gronden en dek-king daarvan uit buitengewone middelen voldoende ge-zorgd wordt voor een behoorlijke verdeling van lasten;

dat indien mag worden aangenomen, dat het ver-mogen der gemeente geen ernstige vermindering be-dreigt, het ook niet onbillijk is te achten, dat het tegen-woordige geslacht niet worde belast ten bate van toekomstige belastingschuldigen of ten bate van hen, die in de toekomst uit de gemeente-eigendommen voordeel zullen trekken;

dat een en ander niet alleen geldt voor die gronden, die in vervolg van tijd door de gemeente worden ver-kregen, maar evenzeer en in meerdere mate voor die gronden, die reeds in het bezit der gemeente zijn, omdat te dien aanzien mag worden aangenomen, dat reeds een meerwaarde boven den prijs van aankoop en boven de leeningen, die ten behoeve van dien aan-koop zijn gesloten, bestaat;

dat daartegen niet afdoet, dat vorige leeningen door Gedeputeerde Staten zijn goedgekeurd in de veronder-stelling, dat aflossing en rente uit gewone middelen zouden worden gekweten, omdat niets belet, mede onder goedkeuring van het hooger gezag, bij veranderde omstandigheden van de oorspronkelijke beslissing af te wijken, mits de waarborgen van derden, met name van obligatiehouders, niet worden aangetast;

dat van verkorting dezer waarborgen geen sprake is,

Grondbedrijf. omdat bij alle nog niet afgeloste leeningen der gemeente, zoowel de belastingen als alle andere inkomsten verbonden zijn”.

Grondbedrijf
Amsterdam.

De verordening op het gemeentelijk grondbedrijf van Amsterdam, zooals deze werd vastgesteld overeenkomstig de voordracht van Burgemeester en Wethouders van 20 Juli 1923, no. 534, volgt hieronder.

Hierbij dient te worden opgemerkt, dat dit grondbedrijf zich van de meeste grondbedrijven in andere gemeenten van ons land onderscheidt, omdat het zich niet ten doel stelt grond te exploiteeren door verkoop, maar door uitgifte in erfpacht, tengevolge waarvan het karakter van de financiële uitkomsten met dat der bovenbedoelde bedrijven verschilt. Verder vermeldt de toelichting dat bij verkoop van grond de winst zich uitdrukt in een voordeelig verschil tusschen de boekwaarde en den verkoopprijs der gronden, doch zulks is bij uitgifte in erfpacht niet het geval. Wanneer door een bedrijf, dat in hoofdzaak van erfpachtsuitgifte zijn werk maakt, in een complex een overschot verkregen wordt, doordat het gezamenlijk bedrag van de gekapitaliseerde pachtsummen en de verkoopwaarde der afgevoerde gronden eenerzijds hooger is dan het bedrag, besteed voor het verkrijgen en bouwrijp maken van de gronden, vermeerderd met het geleden renteverlies anderzijds, dan stelt dat „overschot” geen gerealiseerde winst voor, evenmin als in het tegenovergestelde geval een „tekort” een werkelijk geleden verlies beteekent.

Wanneer een „overschot” geconstateerd wordt — hetgeen meestal eerst kan plaats hebben wanneer het geheele complex is uitgegeven — of een „tekort” — waarvoor het geheele complex uitgegeven moet zijn — dan blijkt daaruit alleen, dat het gekapitaliseerde bedrag der pachtsummen niet overeenstemt met het in die gronden gestoken kapitaal.

De daardoor gemaakte winst of het daardoor geleden

verlies echter, drukt zich uit in het voor- of nadeelig verschil tusschen de ontvangen erfpachtsommen en de verschuldigde rente over het in de erfpachtsgronden gestoken kapitaal. Een zoodanig voordeelig verschil kan geheel of gedeeltelijk aan de gemeente worden uitgekeerd, terwijl een nadeelig verschil door de gemeente moet worden gedekt.

Het zooveen bedoelde „overschot” echter kan, als zijnde geen winst, niet worden uitgekeerd, evenmin als een „tekort” kan worden gedekt, aangezien de uitgaven, die daartoe geleid hebben, bij het blijken van het „tekort” reeds bestreden zijn.

Hierbij zij opgemerkt, dat het periodiek schatten der terreinen door particuliere deskundigen op een buiten het bedrijf staanden grondslag — afgezien nog van de omstandigheid, dat een schatting op anderen grondslag dan het bedrijf zelf oplevert, nooit juist kan zijn — geen zin heeft, omdat, zoo de boekwaarde de geschatte waarde zou overtreffen, toch, en wel op grond van de bovenstaande uiteenzetting, een afschrijving op de boekwaarde geen beteekenis heeft, wijl het „tekort” reeds is gedekt. Het spreekt van zelf, dat hiermede niet te kort wordt gedaan aan de waarde der schatting, door het bedrijf op den grondslag van eigen gegevens bewerkstelligd voor een juiste keuze van den bij de exploitatie te volgen weg.

Voor een juist begrip dient nog te worden aangestipt, dat de gronden geen object vormen dat door slijtage aan waardevermindering onderhevig is, op grond waarvan periodieke afschrijving achterwege moet blijven.

Wel is waar is de gemeente tot aflossing van haar leeningen verplicht, doch dat heeft voor het grondbedrijf alleen het gevolg, dat de schuld van het bedrijf aan de gemeente van karakter verandert.

Tot afschrijving verplicht dat niet, op grond waarvan in de verordening op het gemeentelijk grondbedrijf over het doen van periodieke afschrijvingen dan ook wordt gezwezen.

*VERORDENING op het Gemeentelijk Grondbedrijf
van Amsterdam.*

ARTIKEL 1.

Er is een Gemeentelijk Grondbedrijf, welk bedrijf een onderdeel uitmaakt van den dienst der Publieke Werken.

Het beheer en bestuur, de regeling van en het toezicht op het Gemeentelijk Grondbedrijf, behoort aan Burgemeester en Wethouders.

Burgemeester en Wethouders worden daarin bijgestaan door de Commissie van bijstand in het beheer der Publieke Werken en der Gemeente-eigendommen voor den openbaren dienst bestemd.

ART. 2.

Het Grondbedrijf heeft ten doel het gemeentelijk grondbezit zoodanig te exploiteeren, dat aanleg en uitbreiding der stad tot stand kan worden gebracht met een zoo ruim mogelijke behartiging van de daarbij betrokken maatschappelijke en geldelijke belangen, de belangen van het verkeer, den welstand en de gezondheid.

ART. 3.

Het Grondbedrijf omvat de exploitatie van het geheele voor het in art. 2 omschreven doel bestemde gemeentelijke grondbezit, onverschillig of de gemeente van ouds den eigendom daarvan bezit, of dezen door aankoop, onteigening, ruil, schenking, making, of op andere wijze verkregen heeft of verkrijgen zal,

met inbegrip van:

- 1°. de in erfpacht uitgegeven terreinen;
- 2°. de terreinen, strekkende voor gemeentelijken woningbouw;
- 3°. de eigendommen, die als „rentegevend eigendom” beheerd worden,

doch met uitzondering van:

- 1°. de straten, wegen, pleinen, plantsoenen e. d.;
- 2°. de gronden, strekkende voor andere dan onder 1°. genoemde doeleinden van openbaren dienst;
- 3°. de gronden, bestemd voor gemeentelijke instellingen van onderwijs;
- 4°. de gronden, door Burgemeester en Wethouders van de administratie van het Gemeentelijk Grondbedrijf afgevoerd of daaraan onttrokken ten behoeve van het gebruik of het beheer door andere gemeentebedrijven of -diensten.

ART. 4.

Aan het Grondbedrijf is opgedragen:

- 1°. het voeren van de geheele administratie en het comptabel beheer der grondexploitatie;

2°. het voorbereiden van:

a. het door koop, ruiling, onteigening of op andere wijze in eigendom verkrijgen van gronden;

b. het treffen der noodige regelingen met waterschapsbesturen, om de onder a bedoelde gronden en die, welke reeds eigendom der gemeente zijn aan het polderverband te onttrekken en die wijzigingen in den waterstaatkundigen toestand te brengen, welke voor de exploitatie der gronden zullen blijken noodig te zijn;

c. het doen gereed maken van den ruwen grond tot bouwterrein;

d. het in erfpacht uitgeven, verkoopen, ruilen of schenken van de bouwterreinen;

e. het rentegevend maken der terreinen in afwachting van het oogenblik, dat zij in erfpacht uitgegeven of van de administratie van het Grondbedrijf afgevoerd worden.

ART. 5.

De gronden worden in de administratie van het Grondbedrijf opgenomen tegen den kostenden prijs.

Voor gronden, waarvan de kostende prijs niet meer te berekenen valt, wordt door Burgemeester en Wethouders een „inbrengwaarde” bepaald, welke in verband met de ligging der gronden en andere daarbij in aanmerking komende omstandigheden door schatting wordt verkregen.

Het uit de administratie van het Grondbedrijf afvoeren van gronden, welke uit andere oorzaken, dan ter zake van verkoop of onteigening aan het beheer van het Gemeentelijk Grondbedrijf onttrokken worden, geschiedt tegen een door Burgemeester en Wethouders te bepalen „verkoopwaarde”.

De waarde, waarvoor gronden, bestemd voor straat, weg, plein, plantsoen, speel- of sportterrein, van de administratie van het Grondbedrijf worden afgevoerd, wordt in den regel op nihil gesteld.

Uitgezonderd daarvan zijn alleen speel- of sportterreinen en plantsoenen, voor zooverre zij naar het oordeel van Burgemeester en Wethouders niet worden aangelegd uitsluitend ten behoeve van het grondcomplex, waarin zij komen te liggen, maar voor de behartiging van een algemeen stedelijk belang, in welk geval eveneens door Burgemeester en Wethouders een „verkoopwaarde” wordt bepaald.

ART. 6.

Deze verordening wordt gerekend in werking te zijn getreden op 1 Januari 1921.

7°. KOSTEN KAMERS VAN KOOPHANDEL.

Kosten
Kamer van
Koophandel
en Fabrieken.

Door de wet van 26 Juli 1918 (*St.bl.* no. 493) tot instelling van een Handelsregister, zooals deze wet is gewijzigd bij de wet van 26 Maart 1920 (*St.bl.* no. 151), worden de kosten van de Kamers van Koophandel bestreden uit de inkomsten der door deze instellingen beheerde handelsregisters, zoodat uit dezen hoofde geene onkosten ten laste van de gemeente komen. De wet, regelende de samenstelling, inrichting en bevoegdheden der Kamers van Koophandel en Fabrieken is van 26 Maart 1920 (*St.bl.* no. 152).

8°. KOSTEN PLAATSELIJKE GEZONDHEIDSPOLITIE.

Kosten der
plaatselijke
gezondheids-
politie.

Art. 205*q* noemt deze kosten.

Art. 135 der Gemeentewet bepaalt, dat aan den raad behoort het maken der verordeningen, die o. a. in het belang der openbare gezondheid worden vereischt, terwijl het toezicht op den publieken gezondheidsdienst bij art. 179*l* der Gemeentewet is gebracht tot het dagelijksch bestuur der gemeente, aan Burgemeester en Wethouders opgedragen.

Bij arrest van den Hoogen Raad van 9 Mei 1913, *Weekblad voor de burgerlijke administratie* 3356, is beslist, dat art. 205*q* der Gemeentewet alleen bepaalt, dat indien de gemeente uitgaven doet voor de plaatselijke gezondheidspolitie, deze op de begrooting worden gebracht, maar verbiedt daarmee niet het heffen van retributie voor diensten, ingeval deze in het belang der openbare gezondheid worden gevorderd.

Dit terrein wordt al meer en meer door rijkswetten geregeld. Hier volgt een opsomming, welke bemoeiingen dit onderwerp betreffen en voor welke diensten uit dezen hoofde uitgaven op de begrootingen der gemeenten kunnen voorkomen.

De plaatselijke gezondheidspolitie kan omvatten de kosten van:

Kosten der
plaatselijke
gezondheids-
politie.

- a. den gemeentelijken gezondheidsdienst;
- b. de gezondheidscommissie;
- c. de veemarkt en het abattoir;
- d. het marktwezen;
- e. de gemeentelijke bad-, zwem- en waschinrichtingen;
- f. het gemeentelijke bouw- en woningtoezicht;
- g. de toepassing van art. 180 der Gemeentewet en art. 40 der Woningwet;
- h. de toepassing van art. 6 der Wet op woonwagens en woonschepen 1918 (*St.bl.* no. 492);
- i. den reinigingsdienst;
- j. den geneeskundigen dienst;
- k. den gemeentelijken woningdienst;
- l. den keuringsdienst.

Verder verleen en de gemeenten voor dit doel meestal verschillende subsidies aan vereenigingen, die een soortgelijk doel nastreven, zooals b.v. aan:
 het Genootschap ter bevordering der koepokinenting;
 de Vereeniging voor Eerste Hulp bij Ongelukken;
 de Vereeniging voor Zuigelingenverzorging;
 de Vereeniging ter bestrijding der Tuberculose;
 de Vereeniging het Nederlandsche Kankerinstituut;
 den Bond voor lichamelijke Opvoeding;
 de Vereeniging voor Wijkverpleging;
 enzoovoort.

Behoudens verschillende retributiën, welke de gemeente ter tegemoetkoming in deze kosten kan heffen, komen deze onkosten ten laste van de gemeente, voorzover sommige rijks wetten hieromtrent niet anders bepalen.

Met betrekking tot de Vleeschkeuringswet 1919 bepaalt art. 20 uitdrukkelijk, dat de kosten van den keuringsdienst, voor zoover die niet door keurloonen worden bestreden, gedragen worden door de gemeente.

In twee gevallen kan het Rijk voor de inrichting van den gemeentelijken keuringsdienst geldelijke hulp bieden.

Art. 24 zegt dienaangaande, dat onder voorwaarden,

Kosten der
plaatselijke
gezondheids-
politie.

bij algemeen en maatregel van bestuur te stellen, uit 's Rijks kas aan gemeenten afzonderlijk of gezamenlijk:

- a. rentedragende voorschotten kunnen worden verstrekt voor de oprichting van openbare slachthuizen;
- b. bijdragen kunnen worden verleend in de voor rekening der gemeenten blijvende kosten van de keuringsdiensten.

Verder noemen wij de wet houdende voorzieningen tegen besmettelijke ziekten van 4 December 1872 (*St.bl.* no. 134), laatstelijk gewijzigd den 27 November 1919 (*St.bl.* no. 784).

Bij deze wet is bepaald, dat de kosten van het overbrengen van lijdens aan een besmettelijke ziekte uit slaapsteden, logementen, woonwagens of woonschepen naar een openbare inrichting of andere verblijfplaats ter verpleging, zoo noodig ten laste der gemeente worden gebracht. De uitdrukking „zoo noodig” zal betekenen, indien er kosten gemaakt moeten worden en die kosten niet door anderen gedragen worden.

De wet, houdende voorziening tegen besmettelijke ziekten, brengt zonder uitzondering de kosten, welke op de uitvoering van die wet vallen, ten laste der gemeenten.

Wie de kosten moet dragen van de ontsmetting of van andere maatregelen voor slaapsteden, logementen, woonwagens of woonschepen, ingevolge art. 3 der wet door den burgemeester voor te schrijven en zoo noodig te doen uitvoeren, bepaalt de wet niet. Het ontwerp van wet bracht ze ten laste van den eigenaar, doch deze bepaling is bij amendement uit de wet gelicht. Het Rijk zou deze kosten moeten dragen. Evenwel wordt in de voorschriften aangaande de verrekening der kosten, voortvloeiende uit de toepassing der wet van 4 December 1872 (*St.bl.* no. 134), medegedeeld bij missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 29 Januari 1891, no. 589², afd. A. Z. C., uitdrukkelijk gezegd: geen andere uitgaven komen ten laste van het Rijk, dan de schadeloosstelling voor de ont-

eigende goederen, de kosten van taxatie, een schrijffloer van hoogstens *f* 2, — per onteigening, indien het schrijffwerk niet door den Burgemeester is verricht en bij gebreken van minnelijke schikking der kosten, waartoe de toepassing van de artt. 70 en 71 der wet van 28 Augustus 1851 (*St.bl.* no. 152) aanleiding geven.

Kosten der
plaatselijke
gezondheids-
politie.

In de wet zijn regels gegeven omtrent de onteigening, welke in de plaats zijn gekomen van art. 69 der Onteigeningswet, welk artikel evenwel voor andere gevallen ten volle van kracht blijft.

In een missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 3 Juli 1902 werd te dezer zake opgemerkt, dat de gemeentebesturen in enkele provinciën langzamerhand aan art. 69, al. 2 der Onteigeningswet van 28 Augustus 1851 (*St.bl.* no. 125) ten behoeve van de bestrijding van andere besmettelijke ziekten, dan genoemd in de wet van 4 December 1872 (*St.bl.* no. 134), een toepassing zijn gaan geven, die de Regeering niet langer lijdelijk mag aanzien, niet alleen omdat zij onberekenbare eischen stelt aan 's Rijks schatkist, maar vooral omdat zij in strijd is met de strekking van genoemde wetsbepaling. Volgens deze bepaling kunnen in „zeer dringende” gevallen de gemeentebesturen een besluit tot onteigening nemen.

Met die zeer dringende gevallen had men die gevallen op het oog, waarin de tijd zou ontbreken voor het nemen, ingevolge de eerste alinea van het artikel, van een Koninklijk besluit, of van een besluit door Gedeputeerde Staten. De ziekten nu, waarbij zulk een spoedig optreden noodzakelijk is, zijn, naar het den Minister voorkomt, alle, wat de ziekten onder menschen betreft, genoemd in de destijds nog niet bestaande, maar na dien tijd uitgevaardigde wet van 4 December 1872 (*St.bl.* no. 134). De Minister kan niet aannemen, dat bij andere dan de in de wet genoemde ziekten de zorg voor de volksgezondheid een ingrijpen op staanden voet, als het tweede lid van art. 69 der Onteigeningswet

Kosten der
plaatselijke
gezondheids-
politie.

bedoelt, noodzakelijk kan maken. Bij het voorkomen van die andere besmettelijke ziekten, aangenomen dat daarbij onteigening noodig is, zal het tijdsverloop tusschen het overlijden en de begrafenis van den patiënt wel voldoende wezen, om zich tot het college van Gedeputeerde Staten te wenden, voor een besluit als bedoeld in art. 69, al. 1, tweede zinsnede. Voortaan zullen daarom geen declaraties wegens onteigening, geschied op grond van art. 69 der wet van 28 Augustus 1851 (*St.bl.* no. 125) worden verevend, indien het besluit, uit kracht waarvan de onteigening heeft plaats gevonden (behalve in de gevallen, waarin een Koninklijk besluit wordt toegepast) niet is goedgekeurd door het college van Gedeputeerde Staten.

Met handhaving van het beginsel, dat de kosten van het ontsmetten en reinigen van huizen, woonwagens, keten en vaartuigen, die brandpunten van besmetting zijn of dreigen te worden, en van ontsmetting van besmette of van besmetting verdachte voorwerpen, ten laste der gemeente komen, kan toch de gemeente volgens de artt. 5a, 5b en 5c, in die wet opgenomen krachtens de wet van 14 Juli 1910 (*St.bl.* no. 204), een tegemoetkoming in die kosten genieten en wel door 1°. het heffen van een bijdrage van de belanghebbenden; 2°. een bijdrage van den Staat, en 3°. gebruik te maken van den ontsmettingsdienst eener vereeniging.

Art. 5a der wet bepaalt, dat ter vergoeding van of ter tegemoetkoming in de kosten van de reiniging en de ontsmetting in de gevallen, dat die volgens de artt. 4 en 5 der wet ten laste der gemeente komen, van de belanghebbenden, met uitzondering van on- en minvermogenden, een bijdrage gevorderd kan worden, volgens een tarief vast te stellen, met inachtneming van de artt. 232—236 en 254 der Gemeentewet. De invordering daarvan wordt mede geregeld door een plaatselijke verordening overeenkomstig de bepalingen van de artt. 258—262 dier wet.

VERORDENING op de heffing van gelden ter tegemoetkoming in de kosten van het van gemeentewege ontsmetten van goederen en voorwerpen in gevallen van besmettelijke ziekte, vastgesteld bij raadsbesluit van 26 April 1899 (Gemeenteblad 1899, afd. 3, volgn. 80):

Kosten der plaatselijke gezondheids-politie.

ART. 1.

Ten behoeve van particulieren zullen besmette goederen en voorwerpen in de daarvoor aangewezen gemeentelijke inrichtingen of op de plaats der besmetting zelve, door de daartoe van gemeentewege aangestelde personen, kunnen worden ontsmet, onder de voorwaarden in de volgende artikelen omschreven.

ART. 2.

Er zal verschuldigd zijn:

voor ontsmetting in de in art. 1 bedoelde inrichtingen, voor elke ovenvulling (ongeveer 2 M ³ .)	f 4,—
voor ontsmetting van elken $\frac{1}{10}$ M ³ . door scheikundige middelen in de in art. 1 bedoelde inrichtingen	„ 2,—
voor ontsmetting van een kamer met alles wat zich daarin bevindt, niet met formaldehyde	„ 6,—
voor ontsmetting van een kamer, niet grooter dan 60 M ³ ., met formaldehyde	„ 10,—
voor ontsmetting van een kamer, grooter dan 60 M ³ ., met formaldehyde, voor elke 10 M ³ . of gedeelte daarvan meer	„ 1,—
voor elke wagenvracht of gedeelte daarvan voor halen of brengen der goederen of voorwerpen, telkens	„ 2,—
voor elke karvracht voor halen of brengen der goederen of voorwerpen, telkens	„ 1,—
voor halen of brengen van goederen of voorwerpen, die door één persoon gedragen kunnen worden, telkens	„ 1,—

ART. 3.

De ontsmetting, in art. 1 bedoeld, geschiedt in den regel alleen op aanvraag van den geneeskundige, die het geval van besmettelijke ziekte behandeld heeft.

Die aanvraag moet schriftelijk aan den directeur van den gemeentelijken gezondheidsdienst worden gericht, volgens een daarvoor vastgesteld formulier, met duidelijke aanwijzing van de plaats der besmetting en van de te ontsmetten goederen of voorwerpen.

ART. 4.

Ten behoeve van hen, die, naar het oordeel van Burgemeester

Kosten der
plaatselijke
gezondheids-
politie.

en Wethouders, onvermogen zijn de in art. 2 bedoelde kosten te betalen, geschiedt de ontsmetting enz. kosteloos.

Welke verordening is goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 20 September 1899, no. 11 en 4 Maart 1920, no. 30.

VERORDENING op de invordering van gelden ter tegemoetkoming in de kosten van het van gemeentewege ontsmetten van goederen en voorwerpen in gevallen van besmettelijke ziekte.

EENIG ARTIKEL.

De gelden ter tegemoetkoming in de kosten van het van gemeentewege ontsmetten van goederen en voorwerpen, vermeld in art. 2 der verordening op hare heffing, worden ingevorderd door den gemeente-ontvanger, overeenkomstig de bepalingen van de artt. 258—262 der Gemeentewet.

Met betrekking tot de vaccinatie bepaalt art. 18 der wet, dat ingeval pokken in eenig deel van het Rijk epidemisch verbreid zijn, Burgemeester en Wethouders in elke gemeente minstens eenmaal in elke drie maanden de gelegenheid moeten geven tot kosteloze inenting en herinenting, zoodra de Minister van Binnenlandsche Zaken ter algemeene kennis heeft gebracht, dat pokken epidemisch verbreid zijn in eenig deel van het land.

In 1910 is toen bij art. 5b dezer wet ten opzichte van de kosten van reiniging en ontsmetting ter voorkoming van besmettelijke ziekten bepaald, dat de Staat onder zekere voorwaarden aan de gemeenten een bijdrage verleent van 50 % in de kosten, nader omschreven op bladz. 534, deel III.

Verdere bijdragen krachtens de Woningwet voor maatregelen, welke de gemeente neemt in het belang der volkshuisvesting, voor het opruimen van krotten of het stichten van woningen, zie bladz. 156 en volgende, deel III.

Deze worden verleend tot zoodanig bedrag, dat het geldelijk offer door het Rijk voor $\frac{3}{4}$ en door de

gemeente voor $\frac{1}{4}$ wordt gedragen. Missive Minister van Arbeid 25 Juni 1919.

Kosten der
plaatselijke
gezondheids-
politie.

Krachtens art. 13 der Warenwet van 19 September 1919 (*St.bl.* no. 581) draagt het rijk de helft der kosten van de keuringsdiensten, zie bladz. 535, deel III.

Het Koninklijk besluit van 18 Maart 1921 (*St.bl.* no. 592) vermeldt o. a., dat de keuringsdiensten afzonderlijk financieel en administratief zullen worden beheerd op den voet van art. 114*bis* der Gemeentewet.

Van dezen regel mag niet worden afgeweken. Bij Koninklijk besluit van 10 Juli 1922, no. 47, werd beslist met betrekking tot de gemeentelijke verordening op het geldelijk en administratief beheer van den keuringsdienst voor waren van de gemeente Zutphen, dat de boekhouding van den keuringsdienst moet worden gevoerd volgens de dubbele methode en dat een bepaling omtrent het stellen van zekerheid door den boekhouder niet mag worden gemist.

Krachtens de Warenwet is het land verdeeld in gebieden en is voor ieder gebied een keuringsdienst in de gemeenten, door de Kroon aangewezen, ingesteld. Deze centrale gemeente benoemt het personeel; alle gemeenten zijn verplicht hun medewerking te verleen.

Met betrekking tot de Vleeschkeuringswet is de regeling weer eenigszins anders, zooals blijkt uit bladz. 536, deel III.

Met betrekking tot de kosten der gezondheidscommissiën, ingesteld krachtens art. 18 der Gezondheidswet 1919 (overeenstemmende met art. 23 der wet van 1901), komen de kosten ten laste van de gemeente of gemeenten, voor welke zij zijn ingesteld, met uitzondering van een toelage van f 400,— voor den secretaris.

Hier wordt alsnog vermeld, dat de regeering bij Koninklijke boodschap van 20 November 1920 een ontwerp van wet heeft ingediend, waarbij de instelling van gezondheidsdiensten voor gemeenten en groepen van gemeenten een wettelijke verplichting zal worden.

In dit ontwerp wordt voorgesteld, dat het rijk, evenals het bij de Warenwet aanvaarde beginsel, de helft van de kosten der gezondheidsdiensten voor zijn rekening zal nemen.

Ten slotte de opmerking, dat de gemeente voor elk der bovengenoemde diensten: reiniging, gezondheidsdienst enz., een geheel zelfstandig financieel en administratief beheer krachtens art. 114bis kan instellen.

9°. WAARBORG VOOR SCHULDEISCHERS.

Opelschbare schulden.

Art. 205, letter r, bevat een waarborg voor de belangen van de schuldeischers van de gemeente, evenals art. 176 der Grondwet die bevat voor de belangen van de schuldeischers van den Staat.

Ook art. 205s is bepaald in het belang van de schuldeischers der gemeente.

Bij Koninklijk besluit van 22 Juni 1902, no. 57, *Gemeente-Stem* 2652, is beslist, dat de raad niet in strijd handelt met de wet of met de eischen van een goed financieel beheer, wanneer hij de door hem betwiste en bij den rechter aanhangige vordering voor memorie op de begrooting uittrekt en het bedrag opneemt onder de onvoorziene uitgaven.

10°. KOSTEN GEMEENSCHAPPELIJKE REGELINGEN.

Kosten gemeenschappelijke zaken van art. 121 Gemeentewet.

Deze kosten, genoemd in art. 205, letter v, is de gemeente slechts verplicht op de begrooting te brengen, volgens het Koninklijk besluit van 9 Mei 1906, no. 63, *Gemeente-Stem* 2854—7, voor zoover zij bij een gemeenschappelijke regeling zijn bepaald, of de gemeente erkent schuldig te zijn, of bij beslissing van den administratieven rechter te haren laste zijn gebracht.

Art. 122 der Gemeentewet zegt hieromtrent:

De kosten, uit de in het vorig artikel bedoelde regeling voortvloeiende, worden door de kassen der

betrokkene gemeenten, naar het belang dat elke er bij heeft, gedragen.

Op de daarover gerezen geschillen zijn de artt. 147 en 161 der provinciale wet van toepassing.

Volgens deze bepaling worden de kosten derhalve gedragen naar het belang, dat iedere gemeente bij de regeling heeft. Juist de moeilijkheid om tot een billijke kostenverdeeling te geraken is een der oorzaken, waarom in verschillende gevallen de gemeenschappelijke regeling van zaken, belangen, inrichtingen en werken achterwege blijft.

Bij voorbaat verklaart de wetgever, deze moeilijkheid voorziende, dat op de gerezen geschillen de artt. 147 en 161 der provinciale wet van toepassing zijn. Daardoor worden Gedeputeerde Staten verplicht te trachten alle geschillen tusschen de gemeentebesturen hunner provincie in der minne te doen bijleggen en indien zij daarin niet slagen, het geval, zoo het een geschil van bestuur betreft, aan de Koningin ter beslissing voor te dragen.

Volgens Oppenheim I, 726, zijn door deze toepasselijkverklaring, hoe men voor het overige over de draagwijdte van art. 70 der Grondwet mag denken, deze kostengeschillen stellig gestempeld tot die, waarover de Kroon beslist.

Hieruit volgt echter niet, dat alle kostengeschillen, voortvloeiende uit de gemeenschappelijke regelingen, door de Koningin kunnen worden beslist. Ten deze moet worden onderscheiden. Zoo komen in een Koninklijk besluit van 10 Juli 1883, *Gemeente-Stem* 1663, en van 22 Juni 1908, no. 16, *Gemeente-Stem* 2963—8, de volgende overwegingen voor:

dat art. 70 der Grondwet aan onze beslissing onttrekt die geschillen (tusschen de gemeenten onderling), welke vermeld zijn in art. 153 der Grondwet;

dat art. 153 der Grondwet o. a. alle twistgedingen over schuldvordering bij uitsluiting brengt ter kennisneming der rechterlijke macht.

Kosten
gemeen-
schappelijke
zaken van
art. 121
Gemeentewet.

In sommige wetten is met betrekking tot de samenwerking van de gemeenten bepaald, dat de uitgaven te dier zake tot de verplichte behooren (artt. 9 en 11 van de Woningwet en Vleeschkeuringswet).

11°. ONVOORZIENE UITGAVEN.

Onvoorziene uitgaven.

Op de begrooting wordt een post voor onvoorziene uitgaven vermeld volgens art. 205^w, als een verplichte uitgaaf.

„De omschrijving duidt de bestemming der uitgaven aan, n.l. te voorzien in de behoeften, die in den loop van het begrootingsjaar onverwacht opkomen, zij het dat zij posten betreffen, in de begrooting omschreven, maar die door de, aan de raming ongeëvenredigde, eischen, uit onvoorziene omstandigheden geboren, ontoereikend worden, of dat zij eene uitgaaf noodwendig maken, die hare omschrijving niet vindt in een der begrootingsposten. Ook uitgaven, die „pro memorie” zijn uitgetrokken, omdat het onzeker is of zij reeds in het jaar, waarover de begrooting loopt, zullen moeten worden gedekt, of omdat haar bedrag niet reeds bij het vaststellen der begrooting kan worden bepaald, kunnen uit den post voor onvoorziene uitgaven worden bestreden.” Aldus omschrijft prof. Oppenheim deze uitgaven.

Zijn Burgemeester en Wethouders of de Raad bevoegd over dezen begrootingspost te beschikken zonder machtiging van Gedeputeerde Staten, wanneer een uitgave moet worden gedaan, die onder de onverwacht opkomende, dus onvoorziene, uitgaven kan worden gerekend? De bepaling van art. 213 is alsdan niet van toepassing, want het betreft geen uitgaaf buiten de begrooting. Art. 214 is evenmin toepasselijk, want af- en overschrijving heeft niet plaats.

In de praktijk wordt echter voor de beschikking over den post voor onvoorziene uitgaven steeds voorafgaande machtiging van Gedeputeerde Staten gevraagd.

De provinciale voorschriften vorderen soms die machtiging.

Ook Thorbecke achtte voor de beschikking over den post voor onvoorziene uitgaven steeds eene machtiging van Gedeputeerde Staten noodig. Missive 24 Januari 1852, no. 209, *Gemeente-Stem* 18.

Zie voor af- en overschrijven uit den begrootingspost voor onvoorziene uitgaven, deel I, bladz. 119 en 182.

12°. UITGAVEN KRACHTENS BIJZONDERE WETTEN.

Art. 205, letter *u*, spreekt van uitgaven door wetten opgelegd, zoodat een algemeene maatregel van bestuur de gemeente niet met uitgaven kan bezwaren.

Uitgaven door bijzondere wetten aan de gemeente opgelegd.

Oppenheim I, bladz. 482—483, vestigt er de aandacht op, dat bij de wijziging der provinciale wet in 1905 als verplichte uitgaaf voor de provincie ook zijn opgenomen de kosten van uitvoering van algemeene maatregelen van bestuur.

De bepaling van art. 205, letter *u*, komt hierop neer, dat het gemeentelijk budget voortdurend en in toenemende mate kan worden bezwaard met verplichte uitgaven, zonder dat ook maar eenig voorbehoud is gemaakt omtrent den aard en den omvang der uitgaven.

Dat hierdoor de gemeenteuitgaven soms maar al te zeer kunnen worden belast, is een zeer algemeen geuite klacht. Men houde echter in het oog, dat de uitgaven, door bijzondere wetten aan de gemeenten opgelegd, steeds in meerdere of mindere mate in het gemeentebelang worden gedaan.

En nu is er tusschen den algemeenen staatsdienst en den bijzonderen gemeentelijken dienst geen scherpe afscheiding te maken. De gemeente is volgens ons staatsrecht nu eenmaal een onderdeel van den Staat als zelfstandig geheel.

Hierbij komt nog, dat de uitgaven der gemeenten voor den algemeenen dienst den prijs uitmaken, dien de gemeente betaalt voor het zelfbestuur.

Het is natuurlijk uitvoerbaar de gemeente te ontheffen van de uitgaven voor den algemeenen dienst, doch daardoor zou de gemeente de voordeelen van het zelfbestuur moeten prijs geven.

Bovendien komt het Rijk de gemeenten op verschillende wijzen financieel te hulp.

Sommige der uitgaven, welke het gemeentebudget krachtens bijzondere wetten bezwaren, worden hier nader vermeld.

13°. KOSTEN ARMENWET.

Kosten
Armenwet.

Het stelsel van de Armenwet gaat uit van het beginsel, dat de ondersteuning in de eerste plaats wordt verleend door particulieren en kerkgenootschappen, en daarna door de gemeente. Intusschen is de practijk deze, dat de gemeenten met betrekking tot de armenzorg vrijwel alle lasten dragen. In den laatsten tijd wenschen de vakvereeningen het karakter der ondersteuning te wijzigen. De leden der werklozenkassen hebben volgens de reglementen dier vereeningen in geval van werkloosheid recht op ondersteuning gedurende een 13-tal weken. Na dien termijn worden deze personen zoogenaamd uitgetrokken en krijgen zij ondersteuning van de crisiscommissiën. De ondersteuning komt dan voor 50 % ten laste van het rijk en 50 % ten laste van de gemeente. Dit duurt ook weer een zekeren tijd en wanneer de werkloosheid dan nog niet is geëindigd, dan wordt de werkeloze zoogenaamd dubbel uitgetrokken en hij blijft dan nog wel zijn steun ontvangen van de crisiscommissie, doch geheel ten koste van de gemeente.

Deze steunverleening wordt betaald door tusschenkomst van de vakvereeningen.

De Minister bepaalt, welke bedrijven als crisisbedrijven worden aangemerkt en voor welke de bovenvermelde regeling geldt. Is de crisistoestand voor een bepaald bedrijf geweken, dan eindigt deze toestand en

dan zullen eventueel werkelloozen niet meer uit de hiergenoemde kassen kunnen putten en komen zij ten laste van het armbestuur.

Wat de kosten der ondersteuning volgens de Armenwet van 27 April 1921 (*St.bl.* no. 165) betreft, daarentrent bepaalt de derde afdeeling het volgende.

Kosten
Armenwet.

Artikel 38.

De ondersteuning geschiedt, behoudens het bepaalde in de artt. 39 en 40, ten laste van de instelling of van de gemeente, door welker bestuur zij wordt verstrekt. Op grond van het bepaalde in art. 30 is die gemeente tot het verstrekken der ondersteuning verplicht, waar de arme zich bij het vragen der ondersteuning bevond. Zelfs al wordt de arme daarna overgebracht naar een andere gemeente, dan nog wordt hij geacht zich in de eerstgenoemde gemeente te bevinden en blijven de kosten ten laste van deze.

Artikel 39.

1. De kosten, voortvloeiende uit de overbrenging van arme krankzinnigen naar en hunne verpleging in gestichten voor krankzinnigen of in woningen, die ingevolge wettelijke regeling geacht worden deel uit te maken van zoodanige gestichten, worden, voor zoover die niet uit de fondsen dier gestichten zelve moeten worden bestreden of daarin door instellingen van weldadigheid niet wordt voorzien, voldaan uit de kassen der gemeenten, waar de verpleegden woonplaats hadden in den zin van het Burgerlijk Wetboek ten tijde dat de rechterlijke machtiging om hen in een gesticht te plaatsen werd aangevraagd en, indien die woonplaats binnen het Rijk niet is aan te wijzen, uit 's rijks kas.

2. Voor zooveel noodig wordt de wijze, waarop wordt uitgelokt de beslissing over de vraag, uit welke kas de in het eerste lid bedoelde kosten zullen worden voldaan, door Ons geregeld.

Kosten
Armenwet.

Artikel 40.

1. Indien een arme, die op kosten van eene gemeente of van eene aldaar gevestigde burgerlijke instelling wordt ondersteund, bij zijne komst in die gemeente reeds verkeerde of korten tijd na zijne komst in die gemeente geraakte in een toestand, die ondersteuning noodzakelijk maakte, en indien Burgemeester en Wethouders of het bestuur van die instelling goede redenen hebben om te vermoeden, dat tot die komst eenige invloed van of vanwege den Burgemeester, Burgemeester en Wethouders of het bestuur van eene burgerlijke instelling in de vorige verblijfplaats van dien behoeftige heeft medegewerkt, deelen zij hun vermoeden met vermelding van de gronden, waarop het steunt, mede aan Gedeputeerde Staten. Deze brengen de zaak ter kennis van Ons, indien de bij de zaak betrokken gemeenten in meer dan eene provincie zijn gelegen.

2. Door Gedeputeerde Staten of door Ons kan, bij met redenen omkleed besluit worden beslist, dat de kosten van de ondersteuning geheel of ten deele en voor een bij de beslissing te bepalen termijn komen ten laste van de vorige verblijfplaats van den arme of van eene in die gemeente gevestigde burgerlijke instelling.

3. De termijn, bedoeld in het vorige lid, wordt met betrekking tot armen, die tot werken in staat zijn, bepaald op ten hoogste een jaar.

4. Op verzoek van Gedeputeerde Staten worden personen door den rechter van het kanton, binnen hetwelk zij wonen of verblijven, opgeroepen en onder eede of belofte gehoord naar aanleiding van door Gedeputeerde Staten aan te wijzen vraagpunten. De kantonrechter maakt van de verhooren proces-verbaal op.

Artikel 41.

1. In eene gemeente of voor eenige gemeenten of gedeelten van gemeenten gezamenlijk kan door Ons een armenraad worden ingesteld.

2. Indien een armenraad voor eenige gemeente of gedeelten van gemeenten gezamenlijk wordt ingesteld, wordt tevens bepaald, in welke gemeente de zetel van den raad gevestigd zal zijn. Kosten Armenwet.
3. De grenzen van het ambtsgebied van een armenraad kunnen door Ons worden gewijzigd.

Artikel 61.

1. De kosten van den armenraad, uitgezonderd de wedde van den secretaris, en de kosten van het register van inlichtingen, bedoeld in art. 58, zijn voor rekening van de gemeente. Kosten Armenraad.
2. Indien een armenraad voor eenige gemeenten of gedeelten van gemeenten gezamenlijk is ingesteld, draagt elke dier gemeenten tot de bestrijding der kosten bij naar evenredigheid van het aantal harer inwoners binnen het ambtsgebied van den raad. Indien tusschen die gemeenten geene overeenstemming wordt verkregen omtrent de bepaling van de kosten van den armenraad, wordt het bedrag daarvan door Gedeputeerde Staten der provincie, en, indien de gemeenten in meer dan eene provincie zijn gelegen, door Ons vastgesteld.

Artikel 62.

De armenraad legt jaarlijks aan den gemeenteraad over eene begrooting voor het volgende, alsmede rekening en verantwoording over het afgelopen kalenderjaar, een en ander volgens voorschriften, bij algemeenen maatregel van bestuur te geven. Geschillen over de begrooting of over de rekening en verantwoording worden op verzoek, hetzij van het gemeentebestuur, hetzij van den armenraad, beslist door Gedeputeerde Staten en in beroep door Ons.

Een zeer belangrijk hoofdstuk der Armenwet is het vijfde, omtrent het verhaal, artt. 63—73. Verhaal kosten Armenwet.

Art. 63 luidt: Alle kosten van verzorging van een

Verhaal
kosten
Armenwet.

arme, uitgezonderd loon voor arbeid, kunnen worden verhaald op den ondersteunde, indien hij tot terug-gave daarvan in staat is, of op zijne nalatenschap, alsmede op hen, die ingevolge de wet tot zijn onderhoud gehouden zijn.

Artikel 64.

1. Het verhaal op den ondersteunde of zijne nalatenschap geschiedt uit kracht van een bevelschrift van ten uitvoerlegging, gesteld op behoorlijk gesplitste en, zooveel mogelijk, door bewijsmiddelen gerechtvaardigde staten van kosten, door het bestuur van de instelling of door Burgemeester en Wethouders, die ondersteund hebben, aan den rechter overgelegd.

2. Het bevelschrift wordt verleend door den kantonrechter der woonplaats van hem, tegen wien het verhaal wordt uitgeoefend, of geschiedt dit tegen meer dan een persoon, de woonplaats van een hunner.

3. Is geen rechter binnen het Rijk in Europa bevoegd krachtens de bepaling van het voorgaande lid, dan wordt het bevelschrift verleend door den kantonrechter te Amsterdam.

4. Tegen het bevelschrift wordt verzet toegelaten bij den kantonrechter of, indien het gevorderde bedrag zijne bevoegdheid overschrijdt, bij de arrondissementsrechtbank. Art. 438 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is daarbij van toepassing.

5. Het verzet geschiedt op de wijze bij art. 77 bepaald.

Alle subsidies aan instellingen van weldadigheid worden verleend krachtens art. 14 der Armenwet, nadat de armenraad is gehoord en bij een met redenen omkleed raadsbesluit, dat aan de goedkeuring van Ge-deputeerde Staten is onderworpen.

Uitgaven als
gevolg van
de wet op
woonwagens
en woon-
schepen.

14°. WOONWAGENS EN WOONSCHEPEN.

De wet van 26 Juli 1918 (*St.bl.* no. 492), zooals die gewijzigd is bij de wetten van 11 Januari 1919 (*St.bl.*

no. 16), 26 Maart 1920 (*St.bl.* no. 150) en van 11 Mei 1923 (*St.bl.* no. 198), geeft regels voor woonwagens en woonschepen.

Indien de Kroon, Gedeputeerde Staten gehoord, oordeelt, dat door de uitgaven aan armenzorg ten behoeve van armlastige niet-ingezetenen, welke voor een gemeente of een burgerlijke instelling van weldadigheid een gevolg zijn van het in werking treden der wet, het totaal bedrag der overige uitgaven tot gelijk doel een te groote vermeerdering zou ondergaan, kan aan de gemeente of burgerlijke instelling uit 's Rijks kas tijdelijk subsidie worden verleend. Deze bepaling blijft slechts gedurende tien jaar na het in werking treden der wet van kracht.

15°. UITGAVEN KRACHTENS DE ONDERWIJSWETTEN.

In de Lager-onderwijswet 1920 (9 October 1920, *St.bl.* no. 778), gewijzigd bij de wet van 16 Februari 1923 (*St.bl.* no. 38) en van 23 Juni 1923 (*St.bl.* no. 287), is gehandhaafd de bestaande bepaling, dat elke gemeente, aldus zegt art. 54, moet voorzien in de kosten voor haar lager onderwijs, voor zoover die niet komen ten laste van anderen of op andere wijze worden gevonden, niettegenstaande deze kosten voor een belangrijk deel uit 's Rijks kas vergoed worden, daar de wet thans de jaarwedden der verplichte onderwijzers geheel ten laste van het Rijk brengt (zie verder bladz. 507—bladz. 532 van deel III).

Kosten lager
onderwijs.

Art. 55 bepaalt, dat de in art. 54 bedoelde kosten zijn:

- a. de jaarwedden en wedden der onderwijzers;
- b. de uitgaven ten behoeve van het vervolgonderwijs;
- c. de uitgaven voor het stichten en instandhouden of het huren van de schoolgebouwen en die voor het aankopen of huren en het inrichten en instandhouden van de terreinen voor het onderwijs in lichamelijke

Kosten lager
onderwijs.

- oefening, een en ander met inbegrip van kosten wegens erfpacht van grond;
- d.* die voor het aanschaffen van de schoolmeubelen;
- e.* die voor de geringe en dagelijksche reparatiën van de schoolgebouwen, als bedoeld in art. 1619 van het Burgerlijk Wetboek;
- f.* die voor het onderhouden van de schoolmeubelen en voor het aanschaffen en onderhouden van de schoolboeken, leermiddelen en schoolbehoeften;
- g.* die voor verlichting en verwarming en het schoonhouden van de schoolgebouwen;
- h.* die voor de schoolbibliotheken;
- i.* die voor de steunverleening en de voorziening volgens art. 13 (steun voor het bezoeken van een openbare of bijzondere school, meer dan vier kilometer van de woning en het geven van huisonderwijs als binnen den afstand van vier kilometers het verlangde schoolonderwijs niet te krijgen is);
- j.* die voor de belooningen en ereblijken;
- k.* die voor het verstrekken of doen verstrekken van voeding en kleeding aan schoolkinderen;
- l.* die voor het gebruik van schoolbaden;
- m.* die voor het plaatselijk schooltoezicht, van de oudercommissiën en van de commissiën tot wering van schoolverzuim;
- n.* die van het vergelijkend onderzoek;
- o.* andere uitgaven ter verzekering van den goeden gang van het onderwijs.

Art. 21 der Lager-onderwijswet 1920 zegt, dat aan hen, die het gewoon of buitengewoon lager onderwijs hebben genoten en niet meer onder de verplichting vallen dit onderwijs te volgen, kan gelegenheid gegeven worden tot het genieten van vervolgonderwijs. De kosten van dit onderwijs komen als regel geheel ten laste van de gemeente, men zie deel III bladz. 518—519. Art. 21 werd aldus gewijzigd bij de wet van 16 Februari 1923 (*St.bl.* no. 38).

Met betrekking tot het buitengewoon lager onderwijs is veel ter regeling overgelaten aan een algemeen maatregel van bestuur (artt. 4, 70 en 71 der Lager-onderwijswet 1920).

Kosten lager
onderwijs.

Art. 4 der Lager-onderwijswet luidt:

Bij algemeen maatregel van bestuur worden de soorten van scholen voor buitengewoon lager onderwijs aangewezen waarop deze wet, voor zoover die scholen betreft, van toepassing is. Daarbij kan worden bepaald, in welke gevallen het buitengewoon onderwijs ook gegeven kan worden in daarvoor bestemde afzonderlijke klassen, behoorende tot scholen voor lager onderwijs, en kunnen met betrekking tot die klassen afwijkingen worden vastgesteld van de voor die scholen geldende wettelijke regelen. Bij Koninklijk besluit van 31 December 1920 (*St.bl.* no. 948), was hieraan uitvoering gegeven met betrekking tot de scholen voor zwakzinnigen. Met ingang van 1 Januari 1924 is dit besluit vervallen en vervangen door het besluit van den 22sten October 1923 (*St.bl.* no. 489) tot rangschikking onder het buitengewoon lager onderwijs van de scholen voor doofstomme, blinde, zwakzinnige en slechthoorende kinderen, zoomede van de scholen voor imbecillen en van de scholen verbonden aan gestichten, bedoeld in art. 7 der wet van 27 April 1884 (*St.bl.* no. 96) voor zwakzinnigen (idioten en imbecillen).

De voornaamste artikelen van dit besluit, de financiën rakende, laten wij hier volgen.

Artikel 3.

1. De in dit besluit bedoelde scholen worden onderscheiden in plaatselijke scholen en centrale scholen.
2. Onder plaatselijke scholen worden verstaan scholen, van welke de helft of meer dan de helft der leerlingen afkomstig is uit ééne gemeente of uit eenige naburige gemeenten. Onder centrale scholen worden verstaan scholen, van welke meer dan de helft der

Buiten-
gewoon
onderwijs.

Plaatselijke
en centrale
scholen.

Buiten-
gewoon
onderwijs.

leerlingen afkomstig is uit het geheele Rijk of uit een groot gedeelte van het Rijk. Bij geschil of eene school tot de plaatselijke of tot de centrale scholen behoort, beslist Onze Minister.

3. Bij de toepassing van het vorige lid wordt tot grondslag genomen het gemiddelde getal kinderen, berekend naar het aantal, dat op 16 Maart, 16 Juni, 16 September en 16 December van het onmiddellijk voorafgaande kalenderjaar als werkelijk schoolgaande bekend stond en niet is geplaatst in eene klasse, bedoeld in het tweede lid van artikel 28.

4. Waar die grondslag ten gevolge van het tijdstip van oprichting der school niet kan worden vastgesteld, geldt voor het jaar der opening van de school het aantal kinderen, dat op den laatsten dag der maand volgende op die, waarin de school geopend is, als werkelijk schoolgaande bekend staat en niet is geplaatst in eene klasse, bedoeld in het tweede lid van artikel 28, en voor het daarop volgende jaar het gemiddelde van zooveel tellingen op de in dit en in het vorige lid bedoelde tijdstippen als kunnen plaats hebben.

Artikel 4.

Bijdrage van
het Rijk.

1. De gemeente of rechtspersoonlijkheid bezittende instelling of vereeniging, welke eene school in stand houdt, heeft aanspraak op eene bijdrage van het Rijk in de kosten van die school volgens de artikelen 20 tot en met 24, mits voldaan worde aan de voorwaarden, gesteld in de artikelen 5 tot en met 18 en daarenboven:
  - voor de scholen voor doofstomme kinderen in de artikelen 28 tot en met 35;
  - voor de scholen voor blinde kinderen in de artikelen 37 tot en met 43;
  - voor de scholen voor zwakzinnige kinderen in de artikelen 45 tot en met 49;
  - voor de scholen voor slechthoorende kinderen in de artikelen 51 tot en met 55;

voor de scholen voor imbecillen en voor de scholen verbonden aan gestichten, bedoeld in artikel 7 der wet van 27 April 1884 (*Staatsblad* no. 96), voor zwakzinnigen (idioten en imbecillen) in de artikelen 57 tot en met 61.

Buiten-
gewoon
onderwijs.

2. Wanneer de bijdrage, bedoeld in het vorige lid, wordt aangevraagd voor eene school, waarvoor nog geen bijdrage is genoten, is Onze Minister bevoegd de aanvraag te weigeren, op grond van het ontoereikend zijn der beschikbaar gestelde middelen.

Artikel 17.

1. Op de plaatselijke scholen wordt ten behoeve der gemeenten of der vereenigingen, welke de scholen in stand houden, schoolgeld geheven.

Schoolgeld.

2. Op de centrale scholen wordt ten behoeve der gemeenten of der vereenigingen, welke de scholen in stand houden, alleen schoolgeld geheven van de kinderen, die bij hunne ouders verblijf houden.

Artikel 20.

1. De bijdrage van het Rijk bestaat uit: eene vergoeding van de aan het volgens de artikelen 31, 40, 48, 54 en 60 verplichte personeel uitbetaalde jaarwedden, vastgesteld volgens de minima van artikel 13, alsmede van eene vergoeding van de wedden van hen, die overeenkomstig artikel 10 zijn aangewezen voor een proeftijd of voor tijdelijke waarneming eener betrekking van onderwijzer of van hoofd der school.

Bijdrage van
het Rijk.

2. Behalve de vergoeding, bedoeld in het eerste lid, ontvangen de centrale scholen van Rijkswegen een tegemoetkoming in de kosten van materiele exploitatie. Deze tegemoetkoming bedraagt per jaar: voor de scholen voor doofstomme en blinden kinderen *f* 25 per leerling; voor de overige scholen *f* 20 per leerling.

3. Behoudens door Onzen Minister te verleenen vrijstelling zijn op de bijdrage, bedoeld in het eerste lid, van toepassing het eerste lid onder *b* en het vierde lid

Buiten-
gewoon
onderwijs.

van artikel 96 der Wet en het tweede lid van artikel 97 der Wet. In geval ontheffing, als bedoeld in het vierde lid van artikel 96 der Wet, wordt verleend, zendt het bestuur de aanvraag, bedoeld in het eerste lid van artikel 23, aan Onzen Minister binnen eene maand na de dagteekening van Ons besluit.

4. Bij de toepassing van de beide eerste leden van dit artikel wordt het aantal leerlingen berekend volgens het derde en vierde lid van artikel 3, en wel in dier voege dat onder het voorafgaande kalenderjaar verstaan wordt het jaar dat voorafgaat aan het jaar, waarvoor de bijdrage strekt.

Artikel 21.

Voorschot.

1. Behoudens aanvulling of terugbetaling na afloop van het dienstjaar, kan de bijdrage bij voorschot worden uitgekeerd.

2. Jaarlijks in de maand Januari zendt het bestuur aan Onzen Minister en aan den Inspecteur eene opgave bevattende de gegevens, noodig voor de berekening van het voorschot.

3. Bij opening van eene school in den loop van het jaar zendt het bestuur binnen tien dagen na den laatsten dag der maand, volgende op die, waarin de school is geopend, aan Onzen Minister en aan den Inspecteur eene opgave, bevattende de gegevens, noodig voor de berekening van het voorschot.

4. Bij de toepassing van de beide vorige leden van dit artikel wordt het aantal leerlingen berekend volgens het derde en vierde lid van artikel 3.

5. Het bestuur zendt binnen tien dagen na afloop van elk kalender-kwartaal aan Onzen Minister en aan den Inspecteur eene opgave betreffende de in het afgelopen kwartaal voorgekomen veranderingen in het onderwijzend personeel der school.

6. Indien wordt besloten tot opheffing der school, geeft het bestuur daarvan binnen tien dagen kennis aan

Onzen Minister. In het hier bedoelde geval wordt de opgave, bedoeld in het vorige lid, ingezonden binnen tien dagen na de sluiting der school.

Buiten-
gewoon
onderwijs.

7. Tot het verkrijgen van voorschot op de Rijksbijdrage verbindt het bestuur der bijzondere school zich bij de inzending der opgaven, bedoeld in het tweede en derde lid, tot terugbetaling van hetgeen eventueel te veel mocht worden genoten. Voor de nakoming van deze verbintenis stelt het bestuur twee door Onzen Minister goed te keuren borgen. Het bepaalde in het tweede, derde en vierde lid van artikel 6 van Ons Besluit van 4 September 1923 (*Staatsblad* no. 432) is hierbij van toepassing.

Artikel 22.

1. Na ontvangst van de in het tweede of derde lid van artikel 21 bedoelde opgave, stelt Onze Minister het voorschot vast en doet daarvan mededeeling aan de Algemeene Rekenkamer en aan het belanghebbend bestuur.

2. Het voorschot wordt voor het eind van elke maand telkens voor een twaalfde gedeelte betaalbaar gesteld. Indien het voorschot voor het loopende jaar nog niet is vastgesteld, kunnen een of meer maandelijksche termijnen van het laatstelijk vastgestelde voorschot worden betaalbaar gesteld.

3. Onze Minister is bevoegd het voorschot niet te verleenen of de uitbetaling van een reeds verleend voorschot te doen ophouden.

Artikel 23.

1. Jaarlijks in de maand Januari zendt het bestuur, dat over het afgelopen jaar aanspraak maakt op de bijdrage, bedoeld in artikel 4, aan Onzen Minister en aan den Inspecteur zijne daartoe strekkende aanvraag, voor Onzen Minister vergezeld van de door de onder-

Aanvraag
om de
bijdrage.

Buiten.
gewoon
onderwijs.

wijzers voor salaris afgegeven quitantiën of andere bewijzen van voldaan salaris.

2. Bij de aanvraag voor Onzen Minister wordt door het bestuur der bijzondere school overgelegd eene verklaring, dat voldaan is aan de bepalingen van artikel 12, eerste, tweede, derde en vijfde lid.

3. Aan de aanvraag voor Onzen Minister wordt door het bestuur der centrale school eene rekening van ontvangsten en uitgaven over het afgelopen jaaf toegevoegd.

Artikel 24.

1. Na ontvangst van de in artikel 23 bedoelde stukken onderwerpt Onze Minister de ingediende aanvraag aan een nauwkeurig onderzoek, treedt voor zooveel noodig in overleg met den Inspecteur en wint bij het bestuur al de inlichtingen in, die hij noodig acht.

2. Onze Minister beslist of voldaan is aan de eischen en voorwaarden in dit besluit gesteld, bepaalt het bedrag der vergoeding en deelt zijne beslissing onverwijld mede aan het bestuur, dat de aanvraag deed.

3. Binnen 30 vrije dagen na de dagteekening van die beslissing kan het bestuur daarvan bij Ons in beroep komen. Het bedrag, waarop het bestuur aanspraak kan maken, wordt bij Onze eindbeslissing vastgesteld.

4. Nadat de termijn van 30 vrije dagen, in het vorige lid gesteld, is verstreken, zonder dat tegen de beslissing van Onzen Minister op de in artikel 23 bedoelde aanvraag bij Ons beroep is ingesteld, of zoodra bericht is ontvangen, dat tegen het vastgestelde bedrag geen bedenking bestaat, regelt Onze Minister de uitbetaling van het bedrag, waarop het bestuur volgens die beslissing aanspraak heeft.

5. Het verschil tusschen het bedrag der door Onzen Minister vastgestelde bijdrage en het bedrag van het overeenkomstig artikel 21 uitgekeerde voorschot, beide eenzelfde dienstjaar betreffende, wordt bij het voor-

schot voor een volgend dienstjaar verrekend. Hetzelfde heeft plaats, bijaldien de beslissing van Onzen Minister door Ons in beroep wordt gehandhaafd, of bij Ons in beroep genomen besluit eene Rijksbijdrage wordt verleend.

Buiten-
gewoon
onderwijs.

6. Indien de in het vorige lid bedoelde verrekening niet mogelijk is, wordt het eventueel te veel genotene door het bestuur in 's Rijks kas teruggestort binnen een door Onzen Minister te stellen termijn.

Artikel 25.

1. De rechtspersoonlijkheid bezittende instelling of vereeniging, die eene plaatselijke school in stand houdt en die in aanmerking komt voor de Rijksbijdrage, bedoeld in artikel 4, heeft aanspraak op eene bijdrage van de gemeente, waarin de school is gevestigd.

Gemeente-
lijke bijdrage.

2. De bijdrage van de gemeente, bedoeld in het eerste lid, bestaat uit eene tegemoetkoming in de kosten van materieele exploitatie. De tegemoetkoming wordt berekend, als is aangegeven in het tweede lid van artikel 20. Het gemeentebestuur is bevoegd het op deze wijze berekende bedrag te overschrijden.

3. Indien eene gemeente aan de jaarwedden der onderwijzers of fröbelonderwijzers van één of meer door haar in stand gehouden plaatselijke scholen eene verhooging toevoegt boven hetgeen dien leerkrachten toekomt krachtens artikel 13, heeft het bestuur eener, naar de onderscheidingen van het eerste lid van artikel 1, overeenkomstige plaatselijke bijzondere school in die gemeente aanspraak op eene vergoeding uit de gemeentekas. Deze vergoeding wordt tot een zoodanig bedrag uitgekeerd, dat het bestuur der bijzondere school in staat is dezelfde verhooging aan de jaarwedden en wedden zijner onderwijzers of fröbelonderwijzers toe te voegen als de onderwijzers of fröbelonderwijzers der gemeentelijke school of scholen genieten.

4. Indien in eene gemeente aan een door haar in

Buiten-
gewoon
onderwijs.

stand gehouden plaatselijke school meer onderwijzers werkzaam zijn dan het aantal, waarvan ingevolge het eerste lid van artikel 20 de jaarwedden door het Rijk worden vergoed, heeft het bestuur eener, naar de onderscheidingen van het eerste lid van artikel 1, overeenkomstige plaatselijke bijzondere school in die gemeente aanspraak op eene vergoeding uit de gemeentekas. Deze vergoeding wordt tot een zoodanig bedrag uitgekeerd, dat het bestuur der bijzondere school in staat is een, met betrekking tot het aantal leerlingen aan elk dier scholen, evenredig aantal onderwijzers aan te stellen boven het aantal, waarvoor door het Rijk volgens het eerste lid van artikel 20 aan dat bestuur vergoeding wordt verleend.

5. Wanneer eene bijzondere plaatselijke school bezocht wordt door kinderen, die niet wonen in de gemeente, waar die school is gevestigd, heeft deze gemeente aanspraak op eene uitkeering van de gemeenten, waarin de kinderen woonachtig zijn. Deze uitkeering bedraagt voor scholen voor doofstommen en blinden *f* 25 per jaar en per kind en voor de overige in dit besluit bedoelde scholen *f* 20 per jaar en per kind.

6. Bij de berekening van de in dit artikel genoemde aantallen leerlingen zijn van toepassing het derde en vierde lid van artikel 3.

Artikel 26.

1. Op de tegemoetkoming en de vergoedingen, bedoeld in het vorige artikel, is van toepassing het bepaalde in het derde lid van artikel 100 der Wet. De tegemoetkoming en de vergoedingen worden uitbetaald volgens regelen, door de betrokken gemeentebesturen vast te stellen.

2. De besturen der vereenigingen en instellingen zijn verplicht alle inlichtingen te verstrekken, welke door het gemeentebestuur noodig worden geacht voor de beoordeeling der aanspraken op de aangevraagde gemeentelijke bijdrage.

De gemeenten dragen de kosten van de schoolgebouwen voor het bijzonder gewoon lager onderwijs, uitgebreid lager onderwijs en vervolgonderwijs en van het instandhouden dier scholen, met dien verstande, dat het Rijk de jaarwedden en wedden der verplichte onderwijzers vergoedt.

De kosten der schoolgebouwen voor het bijzonder lager onderwijs.

De door de gemeenten voor het bijzonder lager onderwijs te dragen kosten (artt. 72—106 der Lager-onderwijswet 1920) betreffen:

1°. het stichten van schoolgebouwen;

2°. de jaarlijksche vergoedingen voor de waarde der bij het inwerking treden van de wet in gebruik zijnde schoolgebouwen;

3°. het uitbreiden van het gebouw eener bestaande school of het veranderen der inrichting van zoodanig gebouw;

4°. het instandhouden der scholen.

De artt. 72—81 der Lager-onderwijswet 1920 handelen meer speciaal over het stichten van een schoolgebouw, terwijl art. 82 zegt, dat de artt. 77—81 overeenkomstige toepassing vinden bij verbouw of verandering van inrichting. Een te stichten bijzondere school wordt op kosten der gemeente gebouwd, doch wordt eigendom der instelling of vereeniging, welke de school bestuurt.

Indien echter de gemeente een bestaand schoolgebouw ter beschikking stelt of een nieuw schoolgebouw gesticht heeft, kunnen volgens art. 80, tweede lid, de gemeente en de instelling of vereeniging overeenkomen, dat het gebouw, zoolang de school daarin gevestigd blijft, aan de vereeniging of instelling in bruikleen zal worden gegeven overeenkomstig de bepalingen in den 13den titel van het 3e boek van het Burgerlijk Wetboek, of dat het onder andere voorwaarden ter beschikking van de vereeniging of instelling zal worden gesteld.

Omtrent de uitvoering van artt. 72—86 zijn voorschriften gegeven bij Koninklijk besluit van 31 Decem-

De kosten
der school-
gebouwen
voor het
bijzonder
lager
onderwijs.

ber 1920 (*St.bl.* no. 953), hetwelk omtrent de tot den gemeenteraad te richten aanvraag omtrent schoolgebouwen verschillende regels stelt, o. a. moet bij de aanvraag worden gevoegd de verbintenis om, vóór met den bouw wordt aangevangen, 15 percent der stichtingskosten als waarborgsom te storten. De storting van deze waarborgsom, bedoeld in art. 73, of van het overeenkomstig art. 74, tweede lid der wet verminderd bedrag daarvan, geschiedt op de wijze en ter plaatse, als door het gemeentebestuur zal worden aangegeven en tegen afgifte van een bewijs van ontvangst, vermeldende de reden der storting.

De beslissing van den raad op de aanvraag van het schoolbestuur is een handeling van niet zeer ingrijpenden aard, aangezien de aanvraag, indien die niet om formeele redenen geweigerd moet worden, steeds moet worden toegestaan. Het tweede lid van art. 75 bepaalt dien-aangaande, dat de medewerking slechts geweigerd mag worden wanneer niet voldaan is aan het bepaalde in art. 73, d. i. wanneer met betrekking tot nieuwbouw de vereischte stukken niet zijn overgelegd, en zoowel bij nieuwbouw als wanneer het verbouw of verandering van inrichting betreft, niet of niet behoorlijk is overgelegd de verklaring omtrent het storten der waarborgsom in de gemeentekas. Een opgaaf van de redenen voor verbouw of verandering wordt bijgevoegd.

De weigering moet geschieden bij een met redenen omkleed besluit.

Aangezien de toestand der financiën het lang niet altijd mogelijk maakte om uitvoering te geven aan de talrijke aanvragen tot het bouwen van scholen, heeft de wetgever tegen de gemaakte regeling een dam moeten opwerpen. Dit is geschied door de wet van 21 April 1922 (*St.bl.* no. 195), nader gewijzigd bij de wet van 29 December 1922 (*St.bl.* no. 759), waarbij was bepaald, dat de aanvraag ook de Koninklijke goedkeuring behoeft, en dat de Regeering de inwilliging

kan weigeren om redenen van financieelen aard. Dit zoogenaamde bouwvetje was echter van tijdelijken aard. Art. 1 dier wet luidde:

De kosten der schoolgebouwen voor het bijzonder lager onderwijs.

1. Gedurende den tijd van 16 Maart 1922 tot 1 Januari 1923 (later verlengd tot 1 April 1923) wordt niet dan na daartoe door Ons verleende machtiging uitvoering gegeven aan: *a.* besluiten van gemeenteraden tot het bouwen van schoollokalen voor openbaar lager onderwijs; *b.* maatregelen ter vermeerdering van het aantal openbare scholen door Gedeputeerde Staten bevolen ingevolge art. 22, eerste lid der Lager-onderwijswet 1920; *c.* besluiten van gemeenteraden tot het verlenen van medewerking overeenkomstig art. 75 dier wet tot het bouwen van schoollokalen voor bijzonder lager onderwijs; *d.* besluiten van gemeenteraden tot het toekennen van eene vergoeding voor de kosten van schoollokalen voor bijzonder lager onderwijs als bedoeld in art. 84 dier wet; *e.* besluiten door Gedeputeerde Staten ingevolge art. 76, tweede lid, dier wet in hooger beroep genomen.

2. Met besluiten van gemeenteraden als bedoeld in het vorige lid onder *e—d* worden gelijkgesteld besluiten, die ingevolge art. 76, eerste lid, dier wet geacht worden door gemeenteraden te zijn genomen. Deze regeling is vervallen, het Stopvetje werkt niet meer sedert 1 April 1923 en thans geldt de regeling vermeld op pag. 525—526 van deel III, zooals deze werd vastgesteld bij de wet van 16 Februari 1923 (*St.bl.* no. 38) door wijziging van art. 23 Lager-onderwijswet 1920.

Art. 79, eerste lid, zegt uitdrukkelijk, dat de waarborgsom in de gemeentekas gestort moet zijn, alvorens eenige uitkeering van gemeentewege geschiedt.

Indien volgens art. 79, tweede, derde en vierde lid, de school gedurende drie achtereenvolgende jaren bezocht wordt door minder dan het aantal leerlingen waar-

De kosten
der school-
gebouwen
voor het
bijzonder
lager
onderwijs.

voor zij bestemd was, dan vervalt een gedeelte der waarborgsom aan de gemeente.

Jaarlijks keert de gemeente aan het schoolbestuur over de waarborgsom, of over het niet vervallen gedeelte daarvan, rente uit tot zoodanig percentage als de drie ten honderd rentegevende nationale schuld op den eersten beursdag van het jaar, in hetwelk de waarborgsom is gestort, voor den verkrijger afwierp, vermeerderd met een half ten honderd (art. 79, vijfde lid).

Als dus de 3 % nationale schuld bijv. 55 noteert, zal de gemeente van de waarborgsom betalen $\frac{100}{55} \times 3$ of $5.45 + 0,5 = 5,95$ %.

Omtrent de wijze van beheer van deze gelden zijn aan de gemeente geen bindende regelen opgelegd.

Het zal aanbeveling verdienen deze gelden afzonderlijk te beheeren, omdat art. 79, laatste lid, de mogelijkheid voorziet, dat de gemeente na het verstrijken van den daar genoemden termijn, de waarborgsom geheel of gedeeltelijk moet terugbetalen. De afzonderlijke belegging zal bovendien in staat stellen zooveel mogelijk de aan de schoolbesturen uit te keeren rente te kweken. Ook wordt hierdoor eensdeels aan het karakter der waarborgsom recht gedaan en anderdeels het gemeentelijk financieel beheer in dat opzicht in goede banen geleid.

Berekend naar de geschatte waarde moeten de gemeenten krachtens art. 205 Lager-onderwijswet 1920, te rekenen van 1 Januari 1922, aan de schoolbesturen, die aan zoodanige voorwaarden voldoen dat zij in aanmerking komen voor vergoeding der kosten bedoeld in art. 88 der Lager-onderwijswet 1920, een jaarlijksche vergoeding betalen voor de oude gebouwen. Deze vergoeding bedraagt evenveel ten honderd der geschatte waarde als boven werd vermeld omtrent de waarborgsommen.

Een en ander is nader toegelicht in een circulaire

van den Minister van 22 Juli 1921, no. 12880, afdeeling L. O. F., B. S. 175. Mij is gebleken, zegt de Minister, dat bij verschillende gemeentebesturen onzekerheid bestaat omtrent de juiste wijze van berekening van bedoeld percentage. Met name betreft die onzekerheid de vraag of deze vergoeding moet worden berekend naar den koers der obligaties N. W. S. of wel naar dien van de certificaten van inschrijving op het grootboek der Nationale Schuld. De opvatting, dat hier bedoeld zouden zijn de obligaties der N. W. S., kan mijns inziens niet juist worden geacht, aangezien deze obligaties aflosbaar zijn en derhalve de mogelijkheid zou kunnen bestaan, dat bij een algeheele aflossing dezer stukken op zeker tijdstip een waardemeter voor de bepaling van de vergoeding, als bovenbedoeld, geheel zou ontbreken.

De kosten der schoolgebouwen voor het bijzonder lager onderwijs.

Om deze reden zullen onder de bewoording „Nationale Schuld” moeten worden verstaan de inschrijvingen op het grootboek der Nationale Schuld (certificaten N. W. S.). Deze opvatting is ook in overeenstemming met de te dien opzichte in onze wetgeving algemeen gebruikelijke terminologie (o. a. art. 449 B. W.). Overeenkomstig het voorafgaande zal derhalve de jaarlijksche vergoeding afhankelijk zijn van den koers der certificaten N. W. S. op den eersten beursdag van het jaar der schatting. De officieele prijscourant, opgemaakt op last van den Minister van Financiën, door van zijntwege daartoe aangewezen makelaars en commissionairs, tot bepaling der waarde van de effecten tot regeling van het recht van successie en bekend gemaakt in de *Ned. Staatscourant*, zal hiervoor beslissend zijn. Blijkens de desbetreffende opgave, opgenomen in het *Bijvoegsel van de Ned. Staatscourant* van 10 Juni 1921, no. 6, stonden de inschrijvingen en certificaten N. W. S. op den eersten beursdag, op 3 Juni 1921, $52\frac{1}{2}$ %. Dientengevolge zal voor de vergoeding van de percelen, welke in 1921 zijn getaxeerd, de vergoeding

De kosten der schoolgebouwen voor het bijzonder lager onderwijs.

bedragen $\frac{100}{52,5} + 3 + \frac{1}{2} \% = 6,214 \%$ van de getaxeerde waarde. (Voor 1922 5.857 %, voor 1923 5.319 %.)

Regelen voor de uitbetaling der vergoeding zijn gegeven bij Koninklijk besluit van 30 Mei 1921 (*St.bl.* no. 749), gewijzigd bij Koninklijk besluit van 27 Augustus 1923 (*St.bl.* no. 417). Dit besluit bevat ook bepalingen betreffende de schatting van de waarde der terreinen en gebouwen van de bestaande bijzondere scholen. Het model voor de akte van taxatie is vastgesteld bij ministerieele beschikking van 14 Juni 1921, no. 10967, *Staatscourant* 24/25 Juni 1921, no. 121.

De uitbetaling der vergoeding voor bestaande schoolgebouwen geschiedt in twee gelijke halfjaarlijksche termijnen, waarvan de eerste vervalt op 30 Juni en de tweede op 31 December van elk jaar.

Krachtens art. 88 worden de kosten van instandhouding van bijzondere scholen volgens de bepalingen der artt. 97 tot en met 105 uit de openbare kassen aan de besturen dier scholen vergoed, mits voldaan wordt aan de voorschriften der artt. 89 tot en met 96.

Bij besluit van den 4den September 1923 (*St.bl.* no. 432) zijn voorschriften gegeven ter uitvoering van de artt. 88 tot en met 97 en 99 tot en met 104 der Lageronderwijswet 1920, zooals die is gewijzigd bij de wet van 16 Februari 1923 (*St.bl.* no. 38), nader aangevuld bij de wet van 23 Juni 1923 (*St.bl.* no. 287).

Voor vergoeding door de gemeente komen in aanmerking:

1°. de uitgaven voor het huren, en de erfpacht van schoolgebouwen en terreinen en die van instandhouding;

2°. die voor de geringe en dagelijksche reparatiën van de schoolgebouwen, als bedoeld in art. 1619 van het B. W.;

3°. die voor het onderhouden van de schoolmeubelen

De vergoedingen voor het bijzonder lager onderwijs, door de gemeente te betalen.

en voor het aanschaffen en onderhouden van schoolboeken, leermiddelen en schoolbehoefden;

4°. die voor verlichting en verwarming en het schoonhouden van de schoolgebouwen;

5°. die voor de schoolbibliotheken, en

6°. andere uitgaven ter verzekering van den goeden gang van het onderwijs.

De vergoeding wordt bepaald na aftrek van de verschuldigde schoolgelden. Indien deze meer bedragen dan het berekende bedrag der vergoeding, wordt het verschil in de gemeentekas gestort.

Omtrent een voorschot op de vergoeding, zegt art. 103: „Ieder jaar verleent de gemeenteraad, in afwachting van de eindbeslissing omtrent het bedrag, over dat jaar verschuldigd, aan het bestuur, indien het dit verzoekt, een voorschot daarop tot ten hoogste tachtig ten honderd van hetgeen terzelfder zake voor de overeenkomstige openbare lagere scholen in die gemeente of in de gelijksoortige gemeente, bedoeld in het vierde lid van art. 101, is uitgegeven over het laatste dienstjaar, waarover de rekening is gesloten”.

De aanvraag ter bekoming van een voorschot moet worden ingericht overeenkomstig het bij het besluit van 4 September 1923 (*St.bl.* no. 432) gevoegde formulier model J.

De aanvraag om de gemeentelijke vergoeding, bedoeld in art. 101 en/of de gemeentelijke bijdrage bedoeld in art. 102 der Lager-onderwijswet 1920 ten behoeve van de bijzondere lagere school wordt in den cursus voor vervolgonderwijs gericht overeenkomstig het model K bij genoemd besluit vastgesteld.

Art. 100 der Lager-onderwijswet 1920 bevat nog een bepaling, waardoor de gemeentekas ook kan worden belast met de bezoldiging van boventallige onderwijzers voor het bijzonder onderwijs.

De vergoedingen voor het bijzonder lager onderwijs, door de gemeente te betalen.

De vergoedingen voor het bijzonder lager onderwijs, door de gemeente te betalen.

Indien nl. in een gemeente aan een openbare school meer onderwijzers werkzaam zijn dan het aantal, waarvoor ingevolge art. 56 de jaarwedden door het Rijk aan de gemeente worden vergoed, heeft het bestuur eener naar de onderscheidingen van art. 3, tweede en vierde lid overeenkomstige bijzondere school in die gemeente, aanspraak op vergoeding uit de gemeentekas van de jaarwedden en wedden van even zooveel aan die scholen verbonden onderwijzers boven het aantal, waarvoor de jaarwedden en wedden ingevolge art. 97 door het Rijk aan dat bestuur worden vergoed.

De uitvoeringsvoorschriften hieromtrent zijn gegeven bij art. 12 van het Koninklijk besluit van 4 September 1923 (*St.bl.* no. 432).

De artt. 12—21 van het genoemde besluit, welke de regelen inhouden omtrent de door de gemeente ten behoeve van het bijzonder onderwijs te betalen vergoedingen, volgen hier.

Artikel 12.

1. Indien in een gemeente in eenig jaar aan eene openbare lagere school meer onderwijzers zijn verbonden geweest dan het aantal, waarvan ingevolge artikel 56 in verband met artikel 201, derde lid, der Wet de jaarwedden door het Rijk worden vergoed, zendt het bestuur der naar de onderscheidingen van artikel 3, tweede en vierde lid, der Wet overeenkomstige in die gemeente gevestigde bijzondere school, hetwelk aanspraak maakt op de gemeentelijke vergoeding, bedoeld in artikel 100 der Wet, in de maand Januari na afloop van dat jaar een desbetreffend verzoek aan het bestuur dier gemeente. Daarbij wordt overgelegd een afschrift van de in die maand aan Onzen Minister ingezonden aanvraag, bedoeld in artikel 9 van dit besluit, betreffende de Rijksvergoeding over dat jaar.

2. Binnen eene maand na ontvangst der beslissing van Onzen Minister op die aanvraag of ingeval van be-

roep, als bedoeld in art. 99, 3de lid, der Wet, binnen eene maand nadat Onze eindbeslissing ter kennis van het schoolbestuur is gebracht, zendt het in het eerste lid van dit artikel bedoeld schoolbestuur een afschrift dier beslissing aan het gemeentebestuur met opgave van de namen der onderwijzers, voor wie aanspraak wordt gemaakt op de gemeentelijke vergoeding en van het bedrag dier vergoeding.

De vergoedingen voor het bijzonder lager onderwijs, door de gemeente te betalen.

3. Na ontvangst van de in het vorig lid bedoelde opgave beslist de gemeenteraad op het verzoek om vergoeding uit de gemeentekas en deelt zijn besluit mede aan het belanghebbend schoolbestuur.

Artikel 13.

1. Het schoolbestuur, hetwelk aanspraak wenscht te maken op de gemeentelijke vergoeding, bedoeld in art. 101 der Wet, geeft daarvan kennis aan het bestuur der gemeente, waar de school is gevestigd. Indien dat bestuur in aanmerking wenscht te komen voor voorschot op die vergoeding, overeenkomstig art. 103, derde lid, der Wet, verbindt het zich daarbij tevens tot terugbetaling van hetgeen eventueel bij voorschot te veel mocht worden genoten, voor de nakoming van welke verbintenis twee door Burgemeester en Wethouders goed te keuren borgen behooren te worden gesteld. Van deze borgstelling kan het gemeentebestuur vrijstelling verleen voor het schoolbestuur, hetwelk aantoon te zijn aangesloten bij eene organisatie, als bedoeld in art. 6, tweede lid.

2. Het verzoek om voorschot wordt ingericht overeenkomstig het bij dit besluit vastgesteld formulier, model J.

Artikel 14.

1. De gemeenteraad stelt voor elk schoolbestuur, hetwelk voldaan heeft aan het bepaalde bij art. 13, het voorschot vast van de gemeentelijke vergoeding, bedoeld in art. 101 der Wet en doet daarvan mededeeling aan het belanghebbend schoolbestuur.

De vergoedingen voor het bijzonder lager onderwijs, door de gemeente te betalen.

2. De uitbetaling van dit voorschot geschiedt volgens de door den gemeenteraad te stellen regelen.

Artikel 15.

1. Jaarlijks, zoodra de rekening der gemeente is gesloten, geeft het gemeentebestuur aan de besturen der in de gemeente gevestigde bijzondere lagere scholen kennis van het gemiddeld bedrag van de volgens die rekening gedane uitgaven per leerling van de overeenkomstige openbare lagere school of scholen der gemeente ter zake van de kosten, bedoeld onder art. 55 der Wet onder *e* tot en met *h* en *o*, alsmede die van instandhouding.

2. Indien de gemeente niet eene of meer overeenkomstige openbare lagere scholen in stand houdt, onderzoekt het gemeentebestuur, welk gemiddeld bedrag door een drietal gelijksoortige gemeenten blijkens de laatstelijk gesloten rekening gemiddeld per leerling van eene overeenkomstige school is uitgegeven wegens de in het eerste lid bedoelde kosten. De in het eerste lid bedoelde kennisgeving vermeldt in dit geval het gemiddeld bedrag per leerling van de gemeente, waar dit noch het laagste noch het hoogste is.

3. Als gelijksoortige gemeenten worden beschouwd de gemeenten, die gerangschikt zijn in dezelfde klasse van de tabel, behoorende bij de Wet tot regeling van de Personeele Belasting.

4. Het gemeentebestuur deelt tevens mede welk bedrag per leeraar werd uitgegeven voor de door de gemeente aangestelde vakonderwijzers.

Artikel 16.

1. Indien het bestuur eener bijzondere lagere school, als bedoeld in art. 97 der Wet, alsmede het bestuur van eene andere rechtspersoonlijkheid bezittende instelling of vereeniging, in eene gemeente waar openbaar

vervolgonderwijs wordt gegeven, bijzonder vervolgonderwijs doet geven hetwelk voldoet aan de eischen, gesteld in het tweede, het derde en het vijfde lid van art. 21 der Wet, geeft dat bestuur daarvan kennis aan het gemeentebestuur met toezending van een afschrift van het leerplan, alsmede van den rooster van lesuren van den cursus.

De vergoedingen voor het bijzonder lager onderwijs, door de gemeente te betalen.

2. Jaarlijks, zoodra de rekening der gemeente is gesloten, geeft het gemeentebestuur aan de in het vorig lid bedoelde besturen kennis van het gemiddeld bedrag, hetwelk per leerling van het openbaar vervolgonderwijs over het afgelopen dienstjaar ten laste der gemeente is gebleven.

Artikel 17.

1. De in het eerste lid van art. 103 der Wet bedoelde aanvraag wordt ingericht volgens het bij dit besluit vastgesteld formulier, model K.

2. Indien in het jaar, waarop de in het eerste lid bedoelde aanvraag betrekking heeft, de school of de cursus voor vervolgonderwijs werd bezocht door leerlingen, die niet wonen in de gemeente, waar de school is gevestigd, of waar de cursus wordt gehouden, wordt bij die aanvraag eene opgave overgelegd, vermeldende ten aanzien van ieder dier leerlingen den naam, de voornamen, de dagteekening van geboorte, de woonplaats, het tijdvak, gedurende hetwelk de leerling in het afgelopen jaar de school of den cursus voor vervolgonderwijs heeft bezocht, alsmede het over dat tijdvak volgens de gemeentelijke verordening verschuldigde schoolgeld.

3. Om de drie jaren gaat de aanvraag tevens vergezeld van de oorspronkelijke bescheiden tot staving van de over die jaren ten behoeve van de bijzondere school werkelijk gemaakte kosten, of van de voor het vervolgonderwijs werkelijk gedane uitgaven, alsmede van de verschuldigde schoolgelden.

Artikel 18.

De vergoedingen voor het bijzonder lager onderwijs, door de gemeente te betalen.

1. De in art. 17 bedoelde besturen zijn verplicht alle inlichtingen te verstrekken, welke noodig zijn voor de beoordeeling der aanspraken op de aangevraagde gemeentelijke vergoeding of bijdrage.

2. Indien de formulieren, bedoeld in de artt. 13 en 17, geen gelegenheid bieden tot het verstrekken van de gegevens, door het gemeentebestuur noodig geacht voor het vaststellen hetzij van het voorschot, bedoeld in art. 103, derde lid, der Wet, hetzij van het juiste bedrag der vergoeding, bedoeld in art. 101, of der bijdrage, bedoeld in art. 102 der Wet, kunnen die formulieren door het gemeentebestuur dienovereenkomstig worden aangevuld en voer de gemeente nader worden vastgesteld.

Artikel 19.

1. Nadat de termijn van dertig vrije dagen, gesteld in artikel 103, vijfde lid, der Wet is verstreken zonder dat tegen de beslissing van het gemeentebestuur op de aanvraag, bedoeld in art. 17 van dit besluit, bij Gedeputeerde Staten beroep is ingesteld, regelt het gemeentebestuur de uitkeering van het bedrag, waarop het belanghebbend schoolbestuur of het bestuur van den cursus voor vervolgonderwijs overeenkomstig die beslissing aanspraak heeft.

2. Het verschil tusschen dit bedrag en het overeenkomstig art. 14 van dit besluit uitgekeerd voorschot, beide eenzelfde dienstjaar betreffende, wordt hetzij aan het belanghebbend bestuur uitbetaald, hetzij ingehouden op het voorschot voor een volgend dienstjaar, al naar gelang het verschil ten voordeele van dat bestuur of van de gemeente is. Hetzelfde heeft plaats bijaldien het bedrag der gemeentelijke vergoeding of bijdrage in beroep overeenkomstig het bepaalde bij art. 103, vijfde lid, der Wet, is vastgesteld.

Artikel 20.

1. Wanneer in eene aanvraag, als bedoeld in art. 17 van dit besluit, vergoeding of bijdrage is begrepen voor leerlingen, die niet wonen in de gemeente waar de bijzondere lagere school is gevestigd, of het bijzonder vervolgonderwijs werd ontvangen, zendt het bestuur dier gemeente tot het bekomen van de uitkeering, bedoeld in art. 104 der Wet, aan het bestuur der gemeenten, waar die leerlingen woonachtig waren, eene opgave, ingericht volgens het bij dit besluit vastgesteld formulier, model L.

De vergoedingen voor het bijzonder lager onderwijs, door de gemeente te betalen.

2. Het gemeentebestuur, hetwelk de in het eerste lid bedoelde opgave model L ontvangt, onderzoekt die opgave, treedt voor zooveel noodig in overleg met het gemeentebestuur, hetwelk de opgave inzond, stelt daarna het bedrag der verschuldigde uitkeering vast en geeft daarvan ten spoedigste kennis aan laatstbedoeld gemeentebestuur.

3. Voor zoover de voldoening der uitkeering niet door middel van verrekening kan geschieden, behoort de betaling te geschieden binnen eene maand na de vaststelling.

16°. MIDDELBAAR EN HOOGER ONDERWIJS.

De scholen voor middelbaar onderwijs worden, evenals de lagere scholen, onderscheiden in openbare en bijzondere. Openbare, middelbare en hogere scholen zijn die, welke zijn opgericht en onderhouden worden door de gemeenten, provinciën en het Rijk, afzonderlijk of gezamenlijk, terwijl de overige bijzondere scholen zijn. Aan bijzondere inrichtingen van middelbaar onderwijs kan ook vanwege de gemeente subsidie worden verleend, onder zoodanige voorwaarden, als door het gemeentebestuur noodig geacht zullen worden. De kosten der gemeentelijke hogere burgerscholen, voor zooverre zij niet komen ten laste van anderen of uit bijzondere daartoe bestemde fondsen kunnen worden bestreden,

Uitgaven middelbaar en hooger onderwijs.

door de gemeente te dragen, zijn volgens art. 36 der Middelbaar-onderwijswet, zooals deze is gewijzigd door de wet van 20 Mei 1922 (*St.bl.* no. 367):

*a*¹. de jaarwedden van de directeuren, leeraren en beambten dier scholen;

*a*². de eventueele bijdrage tot het pensioen van het onder *a*¹ bedoelde personeel en van de weduwen en weezen van dat personeel;

b. de kosten van het oprichten of uitbreiden en instandhouden of het huren der schoollokalen en der woningen van de rectoren, directeuren, leeraren en beambten, voor zoover die het genot van ambtswoning mochten hebben, de kosten van inrichting of verandering van inrichting der schoollokalen, zoomede de kosten van den aankoop of de erfpacht of het huren van terreinen en van de inrichting van terreinen;

c. die van verlichting, verwarming en schoonmaak der schoollokalen, zoomede die van water- en krachtverbruik;

d. die van het aanschaffen en onderhouden der schoolmeubelen, werktuigen en verdere hulpmiddelen voor het onderwijs;

e. administratie-, druk- en advertentiekosten;

f. de kosten van de plaatselijke commissie van toezicht op het middelbaar onderwijs;

g. andere uitgaven ter verzekering van den goeden gang van het onderwijs.

Met betrekking tot het middelbaar en hooger onderwijs merken wij hier nog op, dat gemeenten, wier ingezetenen van eene school eener andere gemeente gebruik maken, tot medebetaling in de kosten verplicht worden volgens artt. 86 en 104 Lager-onderwijswet 1920, art. 25, lid 4 Nijverheids-onderwijswet, art. 36^{quater} Middelbaar-onderwijswet en art. 8^{quater} Hooger-onderwijswet. Gemeenten, die zelf H. B. S. enz. hebben, dragen niet bij voor leerlingen, die elders op een dergelijke school gaan.

17°. PENSIOENEN.

De pensioenregeling voor de ambtenaren en hunne weduwen en weezen is opnieuw vastgesteld bij de wet van 5 Mei 1922 (*St.bl.* no. 240), gewijzigd bij de wetten van 23 en 30 Juni 1923 (*St.bl.* nos. 293 en 307).

Pensioenen voor de gemeente-ambtenaren volgens de Pensioenwet 1922.

Uitvoeringsbepalingen zijn opgenomen in de Koninklijke besluiten van 19 Juni 1922 (*St.bl.* no. 399), 11 Juli 1922 (*St.bl.* no. 444), 28 November 1922 (*St.bl.* no. 638), 22 December 1922 (*St.bl.* no. 684) en 24 Maart 1923 (*St.bl.* no. 108).

Alle vorige wetten omtrent dit onderwerp zijn, behoudens de gevallen vermeld in de overgangsbepalingen, vervallen.

Enkele der voornaamste bepalingen van de wet, voor de gemeentefinanciën van belang, luiden:

Artikel 1 (eerste lid).

Er bestaat een algemeen burgerlijk pensioenfonds, dat rechtspersoonlijkheid bezit.

Artikel 35 (eerste lid).

Het Rijk, de provincie, de gemeente, het waterschap, het veenschap en de veenpolder zijn jaarlijks een bijdrage aan het fonds verschuldigd voor de pensioenen der ambtenaren in hun dienst en voor de pensioenen van de weduwen en weezen dier ambtenaren.

Artikel 36.

De door het Rijk, de provincie, de gemeente, het waterschap, het veenschap en den veenpolder ingevolge art. 35 verschuldigde bijdragen bedragen jaarlijks:

a. voor het ambtenarenpensioen 10 percent van het gemiddelde van de gezamenlijke grondslagen op 1 Januari, 1 April, 1 Juli en 1 October der op die tijdstippen in hun dienst zijnde ambtenaren;

b. voor het weduwen- en weezenpensioen: 5½ per-

Pensioenen
voor de
gemeente-
ambtenaren
volgens de
Pensioenwet
1922.

cent van het gemiddelde van de gezamenlijke grondslagen der ambtenaren in hun dienst op de evenge-noemde dagen.

2. De verschuldigde bedragen worden telken jare vóór 31 December betaald, voorzover Wij niet een andere regeling hebben getroffen.

3. Wanneer een ambtenaar op 1 Januari, 1 April, 1 Juli of 1 October een betrekking vervult in dienst van twee of meer lichamen, in het eerste lid genoemd, wordt de pensioensgrondslag over die lichamen verdeeld naar verhouding van hetgeen ieder van hen tot de wedde bijdraagt.

4. De volgens het eerste lid verschuldigde bijdragen kunnen, die onder *a* bedoeld tot ten hoogste 3 percent van den pensioensgrondslag, die onder *b* bedoeld tot ten hoogste 5½ percent van dien grondslag, beperkt op den voet van art. 98, op de betrokken ambtenaren worden verhaald. Ten aanzien van de door het Rijk verschuldigde bijdragen geschiedt dit niet dan krachtens eene bij algemeenen maatregel van bestuur vastgestelde regeling.

5. Wordt van de in het vorig lid bedoelde bevoegdheid gebruik gemaakt, dan zal het verhaal, mits ten volle rekening houdende met vroeger gestorte aflopende bijdragen, ook voor het eigen pensioen mede kunnen omvatten de in de artt. 157 en 158 bedoelde ambtenaren.

Artikel 37.

De bijdrage voor ambtenaren, voor wie nog geen pensioensgrondslag is vastgesteld, wordt — behoudens latere verrekening van het te veel of te weinig betaalde — geheven van een bedrag, dat is vastgesteld door den Pensioenraad of overeenkomstig de door dien raad gestelde regelen.

Artikel 40.

Voor pensioen wordt ingekocht de tijd, dien een

ambtenaar na het tijdstip van het inwerkingtreden van deze wet boven den leeftijd van 18 jaar heeft doorgebracht:

a. in een onbezoldigde betrekking, waaraan, ware zij bezoldigd, uitzicht op pensioen zou zijn verbonden en waarvan de vervulling recht geeft op en onmiddellijk gevolgd wordt door de hoedanigheid van ambtenaar;

b. in zijdelingschen dienst van den Staat, een provincie, een gemeente, een waterschap, een veenschap of een veenpolder in één of meer der bij algemeenen maatregel van bestuur aan te wijzen betrekkingen, wanneer die tijd — al dan niet in vereeniging met diensttijd in zijdelingschen dienst voor het tijdstip van het in werking treden dezer wet — ten minste twee jaren zonder wezenlijke onderbreking heeft geduurd, of wanneer hij onmiddellijk, althans zonder wezenlijke onderbreking, door diensttijd als ambtenaar is gevolgd.

2. De als inkoopsom te betalen bijdrage belooft voor elk jaar van den tijd, bedoeld in het eerste lid onder *a* en *b*, een bedrag overeenkomstig een tarief, dat wordt vastgesteld bij algemeenen maatregel van bestuur.

3. De bijdrage is verschuldigd door het lichaam, dat de belanghebbende onbezoldigd of zijdelings heeft gediend.

Artikel 41.

De Pensioenraad stelt het op grond van het vorige artikel voor pensioen in te koopen tijdvak en het door het betrokken lichaam aan bijdrage te betalen bedrag vast.

Artikel 42.

1. De in artikel 40 bedoelde bijdrage is verschuldigd van het tijdstip af, waarop hij, die onbezoldigde of zijdelingsche diensten bewees, daarna de hoedanigheid van ambtenaar verkreeg en wel in 10 jaarlijksche termijnen, telken jare voor $\frac{1}{10}$ van het volle bedrag. De eerste termijn is verschuldigd uiterlijk 31 December

Pensioenen
voor de
gemeente-
ambtenaren
volgens de
Pensioenwet
1922.

van het jaar, waarin de hoedanigheid van ambtenaar werd verkregen.

2. De verplichting tot betalen vervalt niet door het ontslag of overlijden van den ambtenaar.

3. Ten bate van het lichaam, dat de belanghebbende onbezoldigd of zijdelings heeft gediend, houdt hij, die de wedde, het pensioen of het wachtgeld van den belanghebbende uitbetaalt, ter zake van de evenbedoelde bijdrage op de wedde, het pensioen of het wachtgeld een bedrag in. Dit bedrag is $\frac{1}{4}$ van de inkoopsom. De inhouding wordt over een tijdvak van 10 jaren gelijkmatig verdeeld.

Ten slotte vermelden wij nog, dat de Pensioenwet onder ambtenaar verstaat, men zie art. 3, allen, die, benoemd door het daartoe bevoegd gezag van Rijk, provincie, gemeente, waterschap, veenschap, veenpolder, een betrekking bekleeden, waaraan een wedde is verbonden uit de inkomsten van één of meer dier lichamen.

Echter worden niet als ambtenaar beschouwd:

- a. landsdienaren in Curacao, enz.;
- b. personen in kerkelijke of militaire betrekkingen;
- c. Gedeputeerde Staten eener provincie, wethouders eener gemeente en leden van besturen van waterschappen, veenschappen en veenpolders;
- d. personen buiten die onder *b* genoemd, aan wier ambt een wedde is verbonden uit de inkomsten van een waterschap, veenschap, of veenpolder, indien dat lichaam met Onze goedkeuring heeft bepaald, dat zij voor de toepassing van deze wet niet als ambtenaar zullen worden beschouwd;
- e. personen in lossen dienst.

2. Onder personen in lossen dienst worden verstaan zij, die als zoodanig zijn aangenomen en wier dienst slechts 12 maanden of korter duurt. Bij met redenen omkleed besluit kunnen Wij, den Raad van State

gehoord, en na ingewonnen advies van de Centrale commissie voor georganiseerd overleg in ambtenaarszaken, in bepaalde gevallen ten aanzien van bepaalde personen verklaren, dat zij voor de toepassing van deze wet zullen worden geacht in lossen dienst te zijn, ofschoon hun dienst langer dan 12 maanden, doch niet langer dan drie jaren duurt.

3. Voor de toepassing van het vorige lid wordt dienst, die, met onderbreking van niet meer dan één maand, regelmatig wordt vervuld, als onafgebroken dienst beschouwd.

4. Hij wiens losse dienst onmiddellijk of met een onderbreking van niet meer dan een maand in vast of tijdelijk dienstverband overgaat, wordt geacht van den aanvang van zijn lossen dienst af in vasten dienst te zijn geweest.

De artt. 4—8 der wet breiden dit begrip nog verder uit.

Zoo worden o. a. ook als ambtenaren beschouwd personen in dienst van eene naamlooze vennootschap of van eene rechtspersoonlijkheid bezittende vereeniging tot het dienen van gemeentelijke belangen, die uitsluitend de belanghebbende gemeenten of andere openbare lichamen tot vennoten of leden heeft. Onder deze bepaling vallen bijv. de ambtenaren in dienst van de Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten.

Artikel 137 (eerste lid).

Van de bijdragen bedoeld in artikel 135 (inkoop voor pensioen) kan het lichaam, dat haar verschuldigd is, ten hoogste een vierde deel op den ambtenaar verhalen of doen verhalen.

Artikel 138 (eerste lid).

Op verzoek en ten bate van het lichaam, dat de bijdrage, bedoeld in artikel 135, verschuldigd is en een deel daarvan op den belanghebbende wil verhalen, houdt hij, die diens wedde als ambtenaar of diens

Penstoelen voor de gemeente-ambtenaren volgens de Pensioenwet 1922.

pensioen, of wachtgeld als oud-ambtenaar uitbetaalt, dat deel op die wedde of op dat pensioen of wachtgeld in.

2. De inhouding gaat in met het kwartaal, volgend op dat, waarin het in het eerste lid bedoelde verzoek is ontvangen en geschiedt in tien achtereenvolgende jaren, telkenmale voor een tiende gedeelte.

Artikel 158.

1. De gemeenten, die op grond van artikel 68 der Pensioenwet voor de gemeenteambtenaren 1913 vrijgesteld zijn van het betalen van pensioensbijdragen voor haar in dat artikel bedoelde ambtenaren, behoeven niet voor het eigen pensioen dier ambtenaren aan het fonds bij te dragen.

2. Zij keeren de in dat artikel bedoelde pensioensgedeelten jaarlijks vóór 1 Juli uit aan het fonds. Deze pensioensgedeelten worden berekend, voor zoover zij hun grond vinden in vóór 1 Juli 1922 doorgebrachten diensttijd — met uitzondering van tijdelijken diensttijd in gemeentelijke betrekkingen vóór 1 October 1913 — naar de bepalingen der in het eerste lid vermelde wet en, voor zoover zij hun grond vinden in lateren diensttijd of in bedoelden vroegeren tijdelijken diensttijd, naar de bepalingen dezer wet.

3. Gaat een ambtenaar, voor wien op grond van het eerste lid niet voor pensioen wordt bijgedragen, over in dienst van een ander openbaar lichaam, of wordt hij ambtenaar in den zin van artikel 4, of van artikel 5, dan zijn het tweede, het derde en het vierde lid van artikel 157 van toepassing.

Uitbetaling
Pensioenen.

Omtrent de uitbetaling der pensioenen, die krachtens artikel 114 der Pensioenwet 1922 bij vooruitbetaling worden voldaan, zegt artikel 115 dier wet, dat deze geschiedt op de wijze bij algemeenen maatregel van bestuur bepaald.

Bij dien maatregel kan de uitbetaling van alle of van

sommige pensioenen aan anderen dan organen van het Rijk worden opgedragen.

In zoodanig geval kan de algemeene maatregel bepalingen inhouden omtrent de toekenning van een vergoeding voor de uitbetaling.

In artikel 115 is dus de mogelijkheid geopend om wanneer de uitbetaling wordt opgedragen aan de gemeente-ontvangers, deze daarvoor eene vergoeding toe te kennen.

Wat de uitvoeringsvoorschriften aangaat worde vermeld dat artikel 11 van het Koninklijk besluit van 11 Juli 1922 (*St.bl.* no. 444) bepaalt dat de bijdragen, die de provinciën, gemeenten, waterschappen, veenschappen en veenpolders jaarlijks aan het fonds verschuldigd zijn, storten de besturen dier lichamen telken jare vóór 31 December bij een betaalmester of gireeren zij vóór dien datum aan het fonds.

Voor meerdere bijzonderheden wordt verwezen naar het werk vermeld in de literatuuropgave, voor in dit deel opgenomen.

18°. WACHTGELDEN.

Een algemeene wachtgeldregeling krachtens een wet bestaat niet, wel is in het wetsontwerp op den rechts-toestand van ambtenaren — ook in dienstbetrekking bij de gemeenten — een regeling omtrent het toekennen van wachtgelden neergelegd. Zoolang die wettelijke regeling nog niet bestaat, zullen de gemeenten, die deze materie wenschen te regelen, een eigen wachtgeldverordening moeten maken.

Wij laten hier de regeling, zooals die in Amsterdam geldt, volgen.

VERORDENING op het verleenen van wachtgelden aan ambtenaren der gemeente.

ARTIKEL I.

Overeenkomstig de bepalingen dezer verordening kan door Burgemeester en Wethouders ten laste der gemeente wachtgeld worden

Wachtgelden
voor
gemeente-
ambtenaren.

Wachtgeld-
verordening
van
Amsterdam.

Wachtgeld-
verordening
van
Amsterdam.

toegekend aan de ambtenaren der gemeente, die den leeftijd van drie-en-twintig jaren en nog niet den pensioen-gerechtigden leeftijd hebben bereikt:

a. indien zij eervol zijn ontslagen tengevolge van de opheffing hunner betrekking of wegens verandering in de inrichting van den diensttak, waarbij zij werkzaam zijn en waardoor hun werkzaamheden overbodig zijn geworden;

b. indien, naar het oordeel van Burgemeester en Wethouders, om eenige andere reden het belang der gemeente dringend eischt, dat de door hen bekleede betrekking anders vervuld worde dan door hen geschiedt.

ART. 2.

Als ambtenaren der gemeente worden voor de toepassing dezer verordening beschouwd de ambtenaren op jaarloon, die in vasten dienst zijn aangesteld, met uitzondering van hen, te wier aanzien het wachtgeld bij de wet is geregeld.

ART. 3.

(1) Het wachtgeld wordt toegekend met ingang van den dag van het ontslag.

(2) Het wachtgeld kan worden uitgekeerd ten hoogste gedurende een termijn, gelijk aan den geheelen diensttijd van den ontslagen ambtenaar, en wordt maandelijks uitbetaald tot het einde der maand, waarin het komt te vervallen of ingetrokken wordt.

(3) Burgemeester en Wethouders zijn bevoegd:

a. het wachtgeld in te trekken of het bedrag ervan te verminderen;

b. na afloop van den termijn, bedoeld in het tweede lid van dit artikel, opnieuw een wachtgeld toe te kennen, telkenmale voor ten hoogste vijf jaren.

ART. 4.

(1) Het wachtgeld bedraagt ten hoogste zeventig ten honderd van de bezoldiging — vaste toelagen en erkende emolumenten meegerekend — laatstelijk genoten in de verlaten betrekking.

(2) Met afwijking van het bepaalde in het eerste lid van dit artikel, kan het wachtgeld worden gelijkgesteld aan die bezoldiging:

a. voor hem, die op den dag, waarop het ontslag ingaat, den leeftijd van dertig jaar nog niet bereikt heeft, ten hoogste gedurende een maand voor elk jaar, dat de ambtenaar bij het ontslag ouder was dan drie en twintig jaar, echter ten minste gedurende drie maanden;

b. voor hem, die op dien dag wél den leeftijd van dertig, doch niet dien van vier en dertig jaar bereikt heeft, gedurende ten hoogste een half jaar, welke termijn met een maand kan worden verlengd

voor elk jaar, dat de ambtenaar bij ontslag ouder was dan negen en twintig jaar;

c. voor hem, die op dien dag wél den leeftijd van vier en dertig, doch niet dien van veertig jaar bereikt heeft, gedurende ten hoogste een jaar, welke termijn met twee maanden kan worden verlengd voor elk jaar, dat de ambtenaar bij het ontslag ouder was dan vier en dertig jaar; en

d. overigens gedurende ten hoogste twee jaar.

(3) Is gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in het derde lid, onder *b*, van het vorige artikel, dan bedraagt het wachtgeld twee derden van het laatstelijk als zoodanig genoten bedrag.

ART. 5.

(1) Voor de berekening van den diensttijd, bedoeld in het tweede lid van art. 3, gelden de volgende regelen:

a. elke diensttijd, vóór het bereiken van den leeftijd van drie-en-twintig jaar vervuld, blijft buiten aanmerking;

b. zoowel de tijd, doorgebracht in dienst der gemeente Amsterdam in vast of tijdelijk dienstverband, als die, welke volgens verordeningen der gemeente aanspraak geeft op pensioen, komt in aanmerking;

c. diensttijd, gelijktijdig in meer dan één betrekking doorgebracht, wordt slechts eenmaal geteld;

d. bij eventueele onderbreking van den diensttijd blijft de tijd vóór die onderbreking alleen buiten aanmerking, indien de onderbreking drie of meer jaar heeft geduurd;

e. diensttijd, die met pensioen is vergolden, blijft buiten aanmerking;

f. diensttijd, vóór de invoering van deze verordening vervuld, telt mede;

g. gedeelten van maanden, waarin de dienstbetrekking bestaan heeft, gelden voor het wachtgeld als geheele maanden.

(2) Burgemeester en Wethouders kunnen bij aanstelling van ambtenaren, die tevoren in dienstbetrekking zijn geweest bij anderen overheidsdienst, verklaren, dat de tijd; in vast en in tijdelijk dienstverband bij dien overheidsdienst doorgebracht, voor wachtgeld volgens dit reglement in aanmerking zal worden genomen.

ART. 6.

(1) Wanneer de ambtenaar, die op wachtgeld gesteld is, inkomsten gaat genieten uit arbeid als ambtenaar of uit beroep of bedrijf, na het ontslag ter hand genomen, zelfstandig of als ambtenaar of in andere dienstbetrekking, wordt, zoodra die inkomsten vermeerderd met het wachtgeld het bedrag van de bezoldiging overschrijden, dat hij in de laatstelijk door hem vervulde betrekking, indien hij niet

Wachtgeld-
verordening
van
Amsterdam.

ontslagen ware, zou hebben genoten, het wachtgeld verminderd met het bedrag dier overschrijding.

(2) Van het aanvaarden van eenig ambt of eenige dienstbetrekking, of van het ondernemen van eenig beroep of bedrijf, doet de op wachtgeld gestelde onverwijld mededeeling aan Burgemeester en Wethouders onder opgave van de inkomsten, welke hij uit zijn werkzaamheden trekt, en tevens doet hij hun, tijdig vóór het vervallen van elken wachtgeldtermijn, opgave van de wijzigingen, welke deze inkomsten eventueel hebben ondergaan.

(3) Indien de op wachtgeld gestelde geen opgave van inkomsten of van wijziging in deze heeft ingezonden, legt hij bij het in ontvangst nemen van het wachtgeld een verklaring af, dat hij geen inkomsten heeft als bedoeld in het eerste lid van dit artikel, of dat deze sedert zijn laatste opgave nog ongewijzigd zijn.

(4) Burgemeester en Wethouders stellen het bedrag vast van de vermindering, bedoeld in het eerste lid van dit artikel, en kunnen, indien hun blijkt, dat hiertoe reden bestaat, afwijken van de opgaaf, welke hun is verstrekt volgens voorschrift van het tweede en het derde lid van dit artikel.

(5) Burgemeester en Wethouders zijn gerechtigd den op wachtgeldgestelde een ambt of betrekking bij de gemeente op te dragen of hem te verplichten te dingen naar ambten of betrekkingen in anderen overheidsdienst.

(6) Bij weigering van of niet dingen naar een ambt of betrekking, die hem in verband met zijn persoonlijkheid en omstandigheden redelijkerwijze kan worden opgedragen, wordt hij geacht, de inkomsten, aan dat ambt verbonden, te genieten.

(7) Het bepaalde in het voorgaande lid van dit artikel geldt ook, ingeval de op wachtgeld gestelde vrijwillig, zonder voldoende reden, een ambt of betrekking, beroep of bedrijf verlaat, waarvan de inkomsten aanleiding gaven tot inhouding of vermindering van het wachtgeld.

ART. 7.

(1) Indien de vermindering, bedoeld in het eerste lid van art. 6, zoodanig is, dat geen wachtgeld behoeft te worden uitgekeerd, kan de termijn, vastgesteld volgens het bepaalde in het tweede lid van art. 3, door Burgemeester en Wethouders worden geschorst.

(2) Deze schorsing heeft tot gevolg, dat de termijn, bedoeld in het voorgaande lid van dit artikel, ingeval later wederom wachtgeld wordt uitgekeerd, verlengd wordt voor den tijd dier schorsing, doch voor ten hoogste drie jaar.

(3) Behoeft gedurende eenigen tijd slechts een gedeelte uitgekeerd te worden van het bedrag, waarop het wachtgeld bij het verleen van het ontslag is bepaald, dan kan het door Burgemeester

en Wethouders voor de toepassing van het voorgaande lid worden aangemerkt als gedeeltelijke schorsing.

Wachtgeld-
verordening
van
Amsterdam.

ART. 8.

(1) Zoodra de op wachtgeld gestelde den pensioengerechtigden leeftijd heeft bereikt, of aanspraak kan maken op een pensioen, dat ten minste even hoog is als het wachtgeld bedraagt, wordt het wachtgeld ingetrokken.

(2) Ten aanzien van ambtenaren, die op den 1sten October 1913 in dienst der gemeente waren en op wie tot dien dag de Pensioenverordening der gemeente van toepassing was, wordt, met betrekking tot het al of niet bereikt hebben van den pensioengerechtigden leeftijd, rekening gehouden met de bepalingen dier verordening omtrent de aanspraken op pensioen.

ART. 9.

Burgemeester en Wethouders zijn bevoegd:

a. op den voet dezer verordening, wachtgeld toe te kennen aan den ambtenaar, die ontslag vraagt, omdat hem is medegedeeld, dat het voornemen bestaat, zijn betrekking op te heffen of de inrichting van den diensttak der gemeente, waarbij hij werkzaam is, zoodanig te veranderen, dat zijn werkzaamheden overbodig zullen worden;

b. wachtgeld niet toe te kennen aan den ambtenaar, die, nadat hem was medegedeeld, dat het voornemen bestond, zijn betrekking op te heffen of de inrichting van den diensttak der gemeente, waarbij hij werkzaam was, zoodanig te veranderen, dat zijn werkzaamheden overbodig zouden worden, een hem aangeboden ambt of betrekking in den dienst der gemeente of in anderen overheidsdienst heeft geweigerd, of nagelaten heeft, van een gelegenheid gebruik te maken om zulk ambt of zulke betrekking te verkrijgen.

ART. 10.

(1) Het wachtgeld wordt verleend door Burgemeester en Wethouders op aanvraag van den belanghebbende.

(2) De aanvraag moet geschieden binnen den tijd van één jaar na den dag, waarop het ontslag is ingegaan, onder overlegging van de stukken, die door Burgemeester en Wethouders hiervoor noodig worden geacht.

ART. 11.

(1) Ieder, die uit de dienstbetrekking van ambtenaar der gemeente is ontslagen en meent, dat door een besluit van Burgemeester en Wethouders, dat voor de toepassing van deze verordening is genomen, hem ten onrechte wachtgeld onthouden is, en ieder op

Wachtgeld-
verordening
van
Amsterdam.

wachtgeld gestelde, die meent, dat door een zoodanig besluit ten onrechte een hem toegekend wachtgeld op een te laag bedrag is gesteld of voor een te korten termijn is verleend, of ten onrechte is ingetrokken of verminderd, of dat hem op eenige andere wijze niet op grond van deze verordening ten volle is recht gedaan, is bevoegd, binnen zes weken, nadat zulk een besluit te zijner kennis is gebracht, een schriftelijke en met redenen omkleede klacht in te dienen bij een Commissie van Beroep.

(2) Hetzelfde geldt, indien een ontslagene of een op wachtgeld gestelde meent, dat door Burgemeester en Wethouders het nemen van een besluit, waardoor op grond van deze verordening hem een recht zou worden toegekend, is nagelaten.

(3) De Commissie van Beroep beslist in hoogste ressort, of een wachtgeld moet worden toegekend of toegekend moet blijven en bepaalt in deze gevallen den duur en het bedrag ervan.

ART. 12.

(1) De Commissie van Beroep bestaat uit vijf leden.

(2) De leden der Commissie worden benoemd door den gemeenteraad, op voordracht van Burgemeester en Wethouders, die omtrent de samenstelling dezer voordracht overleg plegen met de Centrale Commissie voor het georganiseerd overleg in ambtenaarszaken.

(3) Op gelijke wijze en met gelijke voorbereiding geschiedt de benoeming van vijf plaatsvervangende leden der Commissie.

(4) Als lid of als plaatsvervangend lid der Commissie zijn alleen benoembaar Nederlanders, ingezetenen der gemeente, die ten minste den leeftijd van dertig jaar hebben bereikt.

(5) Niet benoembaar zijn leden van het college van Burgemeester en Wethouders, noch leden van den gemeenteraad, noch ambtenaren in dienst der gemeente, noch bestuurders van plaatselijke of landelijke ambtenaarsorganisatiën.

(6) Betreffende den zittingsduur der leden van de commissie, de werkwijze der commissie en verdere regelingen, op haar handelingen betrekking hebbende, stellen Burgemeester en Wethouders, in overleg met de Centrale Commissie voor het georganiseerd overleg in ambtenaarszaken, bepalingen vast.

(7) Deze bepalingen worden aan den gemeenteraad overgelegd.

ART. 13.

(1) Deze verordening wordt gerekend in werking te zijn getreden den 1sten October 1920.

(2) Op dat tijdstip vervalt, behalve voor de met ingang van een vroegeren datum vastgestelde wachtgeldten, de verordening op het verlenen van wachtgeldten aan gemeenteambtenaren, vastgesteld

bij raadsbesluit van den 24sten Mei 1893, zooals die later is gewijzigd.

Voor de werklieden bestaat in Amsterdam een arbeidsreserve, waarbij de arbeiders, die wegens vermindering van arbeidsgelegenheid bij een der diensten of bedrijven van de gemeente werden ontslagen, worden ingedeeld.

19°. ARBEIDSBEMIDDELING.

Met betrekking tot de regelingen, welke de gemeente wil treffen met betrekking tot de arbeidsbemiddeling, (arbeidsbeurzen) is zij geheel vrij. Dit brengt mee, dat ook alle kosten ten laste van de gemeente komen. Ook de intercommunale arbeidsbemiddeling is een geheel vrij terrein voor de gemeentebesturen, in zooverre een verplichting tot aansluiting niet bestaat. Echter zijn op dit terrein voor de gemeenten, die hare bemiddeling verleenen, van kracht de voorschriften, welke van Rijkswege zijn gegeven bij Koninklijk besluit van 19 September 1916, no. 7, waarbij werd opgericht de dienst der werkloosheidsverzekering en arbeidsbemiddeling.

Arbeids-
beurzen.

Bij Koninklijk besluit van 14 April 1917, no. 43, werd opgericht de reeds sinds 1914 als tijdelijk lichaam functioneerende centrale Rijksarbeidsbeurs, terwijl daarbij tevens werd ingesteld de centrale commissie van bijstand voor de arbeidsbemiddeling.

Bij beschikking van den Minister van Waterstaat van 29 Juni 1917, no. 160, werd de volgens de Vereeniging van Nederlandsche Arbeidsbeurzen tot stand gebrachte indeeling van het Rijk in districten vastgesteld. In ieder district als centraal punt is een districtsarbeidsbeurs gevestigd, terwijl in de overige gemeenten een arbeidsbeurs of een correspondent der arbeidsbemiddeling werkzaam is. De districtsarbeidsbeurzen zijn tevens als plaatselijk bemiddelingsorgaan werkzaam. Deze geheele organisatie heeft zich ontwikkeld uit de gemeente-

lijke arbeidsbeurzen, welke reeds voor 1914 in onderscheidene gemeenten waren opgericht.

Wat de financiën betreft vergoedt het Rijk op aanvraag de uitgaven, welke noodig zijn om een arbeidsbeurs geschikt te maken voor de taak van districts-arbeidsbeurs.

Voorts betaalt het Rijk de kosten van intercommunale en internationale telefoongesprekken en van telegrammen, terwijl het daarenboven een zoodanige subsidie verleent in de exploitatiekosten als noodig is om de kosten van de districtsbeurs, welke niet door de gemeenten van het district worden gedragen, te bestrijden.

De gemeenten, die zich bij de intercommunale arbeidsbemiddeling hebben aangesloten, dragen een zeker bedrag per inwoner bij.

20^e. KOSTEN NATIONALE MILITIE.

Er zijn nog verschillende wetten, die voor de gemeenten als staatsorganen verschillende uitgaven vorderen. In de eerste plaats het thans weer dalende bedrag voor de nationale militia, voortvloeiende uit de wet van den 4en Februari 1922 (*St.bl.* no. 43), houdende een nieuwe regeling van den dienstplicht (Dienstplichtwet).

Art. 2 dezer wet zegt in sub 1 en 2:

1. De autoriteiten, colleges en ambtenaren, daartoe door Ons of door den Minister aangewezen, zijn verplicht tot het verstrekken van opgaven, inlichtingen en adviezen en het verlenen van medewerking in verband met de uitvoering van deze wet.

2. De vertrekken, meubelen, schrijfbehoeften, noodig voor de vergaderingen van den Keuringsraad en van den Herkeuringsraad, voor het bij deze raden te verrichten geneeskundig onderzoek, voor de loting, de inlijving, het onderzoek van verlofgangers en de uitreiking en inlevering van militaire goederen van verlofgangers worden beschikbaar gesteld van wege de gemeente, waar deze verrichtingen plaats hebben, tenzij

daarin op andere wijze wordt voorzien. Voor den Keuringsraad en den Herkeuringsraad wordt bovendien een plaats voor het bewaren van bescheiden en van bij den raad benoodigde voorwerpen beschikbaar gesteld van wege de door den daarbij betrokken voorzitter aan te wijzen gemeente.

21^a. KOSTEN ARCHIEFWET.

Het Nederlandsche archiefwezen is geregeld bij de wet van 17 Juni 1918 (*St.bl.* no. 378).

Uitgaven
voor de zorg
van het
archief.

Art. 17 dier wet brengt de kosten van de zorg voor het archief ten laste van de gemeente. In de memorie van toelichting werd gezegd, dat omtrent de kosten van de zorg voor de archieven van den loopenden dienst de Gemeentewet het noodige bepaalt. Aangezien evenwel in verband met art. 205^u der Gemeentewet ook in de kosten van het beheer der gemeentelijke archiefbewaarplaats enz. dient te worden voorzien, is het wenschelijk geacht de zorg voor de archieven in haar geheelen omvang nog eens nadrukkelijk te vermelden. Het laatste lid van art. 17 opent de mogelijkheid op een subsidie, wanneer een gemeentebestuur buiten staat zou zijn de noodige maatregelen te nemen voor de verzorging zijner wellicht belangrijke archiefschatten. Deze bepaling luidt:

Door Ons kan in bijzondere gevallen uit 's Rijks kas een tegemoetkoming in deze kosten, voor zoover zij de in de gemeentelijke archiefbewaarplaatsen overgebrachte bescheiden betreffen, worden verleend.

C. HET BEHEER DER GEMEENTEFINANCIËN IN NIEUWE BANEN.

Aan het eind van de vermelding van verschillende bijzonderheden omtrent de verantwoording van de ontvangsten en uitgaven der gemeente, worden alsnog opgenomen de voorstellen van de Regeering bij de

Voorstellen
tot herziening
van de Gemeentewet
omtrent het beheer
der gemeente-
financiën.

Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend op grond van het rapport van de Staatscommissie tot voorbereiding van de herziening der Gemeentewet, ingesteld bij Koninklijk besluit van 6 December 1918, no. 9, uitgebracht den 18 September 1920 ¹⁾).

Voorstellen
Staats-
commissie
1918 omtrent
het beheer
der
gemeente-
financiën.

De Staatscommissie was samengesteld uit de volgende leden: Prof. J. Oppenheim, lid van den Raad van State, Voorzitter; Mr. Dr. F. A. C. Graaf van Lynden van Sandenburg, Commissaris der Koningin te Utrecht; Jhr. Mr. D. J. de Geer, lid van de Tweede Kamer; Dr. J. van Leeuwen, Wethouder van Utrecht; J. W. C. Tellegen, Burgemeester van Amsterdam; A. C. A. van Vuuren, lid van de Tweede Kamer; W. G. A. van Sonsbeeck, Burgemeester van Breda; Mr. Dr. J. J. Boasson, Referendaris ter secretarie te 's-Gravenhage, Secretaris; Mr. F. G. C. J. M. Teulings te 's-Hertogenbosch, Adjunct-Secretaris.

De nieuwe richting, in het verslag der commissie neergelegd, sluit zich vrijwel aan bij wat krachtens art. 114bis in verschillende gemeenten reeds praktijk is. En voorzoover het ontwerp critiek ondervond is deze tot nog toe steeds in opbouwenden zin geweest en is elke criticus geëindigd met de hoop uit te spreken, dat de door de Staatscommissie voorgestelde hervormingen tot wet mogen worden verheven.

Zoo ook de praeadviezen door Mr. Dr. A. van Doorninck en A. Jongbloed uitgebracht over het bovenvermelde rapport op het Congres van de Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten in 1921.

Omtrent de redenen voor de herziening vermeldt het verslag der Staatscommissie, dat uit den ganschelijk veranderden omvang en het sterk gewijzigd karakter van het gemeentelijk arbeidsveld voortkomt, dat de eischen, die het in de groote gemeenten veel omvangrijker, ingewikkelder en samengestelder geworden gemeentelijk

¹⁾ Het regeringsontwerp werd ingediend bij Koninklijke Boodschap van 17 Juli 1923 zitting 1922/23 van de Tweede Kamer, no. 515.

financieel beheer stelt, niet tot hun recht komen onder de geldende wettelijke bepalingen nopens dit beheer en nopens de inrichting der gemeentelijke begrooting en rekening, die niet voldoende waarborgen verschaffen, dat een volledig beeld wordt verkregen van de werkelijke kosten van elk onderdeel van het gemeentelijk huishouden en dat het beheer der financiën zoo economisch mogelijk en met gepaste zuinigheid wordt gevoerd.

De commissie vermeldt verder in § 15 van het verslag omtrent het financieel beheer het volgende:

Op het oogenblik van het tot stand brengen der Gemeentewet was het volkomen in overeenstemming met de eischen, die destijds zich voordeden, dat de wetgever zich tevreden stelde met het vaststellen door de gemeenten van eene begrooting van inkomsten en uitgaven, eene gewone kasbegrooting, en dat hij het beheer der gemeentekas opdroeg aan den van den raad en van burgemeester en wethouders in vele opzichten onafhankelijken ambtenaar, den ontvanger, aan wien hij de verplichting oplegde jaarlijks rekening te doen van zijn kasbeheer. Intusschen: de ontwikkeling der gemeenten dreef haar tot de exploitatie van bedrijven en diensten, waarvoor gewone kasbegrootingen onvoldoende bleken en waarvoor het noodzakelijk was, dat het kasbeheer door het eigen bedrijf, of den eigen dienst werd gevoerd. Zoo ontstonden, naast de kasbegrootingen, begrootingen van baten en lasten, van winsten en verliezen, en, naast den ontvanger, afzonderlijke kasbeheerders voor de verschillende diensten en bedrijven, ja zelfs hier en daar eene centrale boekhouding, buiten den ontvanger om. En aan de secretariën ontstonden financie-afdeelingen, aan het hoofd waarvan niet de ontvanger werd geplaatst, die werden belast met de taak burgemeester en wethouders bij te staan bij het voeren van het financieel beheer en de meest uitgebreide contrôle uit te oefenen over de financiële gestie der bedrijven en diensten.

Voorstellen
Staats-
commissie
1918 omtrent
het beheer
der
gemeente-
financiën.

Voorstellen
Staats-
commissie
1918 omtrent
het beheer
der
gemeente-
financiën.

Deze ontwikkeling ontving haren wettelijken ondergrond door de wet van 30 December 1909 (*St.bl.* no. 416). Door de invoeging bij deze wet van art. 114*bis* in de Gemeentewet werden de belenmeringen opgeheven, die de gemeenten van de voorschriften der wet ondervonden. Het nieuwe artikel vergunde de gemeenten af te wijken van de voorschriften der wet ten aanzien van het invorderen van inkomsten en ontvangsten en het doen van betalingen, zonder aan die afwijkingen eenige andere beperking te verbinden dan de goedkeuring van gedeputeerde staten. In ruime mate hebben de gemeentebesturen van deze vergunning gebruik gemaakt. De ontwikkeling der gemeenten was daarmee in hooge mate gebaat. Maar de eenheid in het financieel beheer van de verschillende takken van gemeentedienst in eenzelfde gemeente ging er door teloor. In de verschillende gemeenten des lands is een zeer groote verscheidenheid van regelingen en vormen ontstaan, die de onderlinge vergelijking van de exploitaties zelve en van de uitkomsten daarvan ernstig belemmert, of zelfs geheel onmogelijk maakt.

Geplaatst voor de vraag hoe tegemoet te komen aan de bestaande bezwaren, is de Commissie, na uitvoerige onderzoekingen en besprekingen met ter zake kundigen, tot de overtuiging gekomen, dat het niet gewenscht is den ontvanger, al ware het onder anderen naam, in de wet te handhaven in zijne oorspronkelijke functie van verantwoordelijk beheerder der geheele gemeentekas. Daarvoor zou noodig zijn de opheffing van de afzonderlijke kassen der bedrijven en diensten, of hunne ondergeschiktmaking aan den ontvanger, waartoe de Commissie niet mag raden. De practijk heeft geleerd, dat in de bedrijven en diensten een onverbreekelijk verband bestaat tusschen organisatie en beheer, en dat zij voor hunne goede werking zelfstandigheid noodig hebben en daarvoor, behalve over een eigen boekhouding en administratie, over een eigen kas moeten kunnen

beschikken. Evenmin acht de Commissie het wensche-
lijk of mogelijk, de bevoegdheden van den ontvanger
uit te breiden met het algemeen leiderschap van het
financieel beheer, onder toezicht van burgemeester en
wethouders. Daarvoor zou de financie-afdeeling der
secretarie onder zijne leiding moeten worden geplaatst.
Het kasbeheer, het administratief beheer en het con-
troleërend beheer zouden dan in één hand worden
vereenigd, wat uit comptabel oogpunt ernstige beden-
king ontmoet. De ontvanger zal kasbeheerder moeten
blijven en, behalve in de kleinste gemeenten, veelal
andere kasbeheerders naast zich moeten hebben, wier
arbeid en verantwoordelijkheid in verscheidene gevallen
belangrijk grooter zullen zijn dan de zijne. De vraag
doet zich daarom voor, of het onder deze omstandig-
heden wenschelijk of noodzakelijk is, den ontvanger
als verplichten ambtenaar in de wet te handhaven en
in aansluiting daaraan de met hem gelijk te stellen
kasbeheerders in de wet op te nemen. De Commissie
heeft deze vraag ontkennend beantwoord. Er is geen
afdoende reden om in de wet wél melding te maken
van een kasbeheerder en niet van andere gemeente-
ambtenaren, wier functies even gewichtig, of gewich-
tiger zijn. En voor de verzekering van een goed finan-
cieel beheer, voor zoover eene wettelijke regeling dit
kan waarborgen, is de opneming van de kasbeheerders
in de wet volstrekt overbodig.

De door de Commissie voorgestelde wijzigingen in
de algemeene regelen der Gemeentewet voor het finan-
cieel beheer hebben ten doel: de gemeentebesturen te
verplichten tot een zoodanige inrichting daarvan, dat
een duidelijk overzicht wordt verkregen, zoowel van
het beheer in zijn geheel als van dat der verschillende
zelfstandige bedrijven en diensten; de noodzakelijke,
door de werking van art. 114*bis* teloor gegane, eenheid
in regelingen en vormen te waarborgen, en een streng
en geregeld toezicht op het financieel beheer te ver-

Voorstellen
Staats-
commissie
1918 omtrent
het beheer
der
gemeente-
financiën.

zekeren. In aansluiting aan de proefondervindelijk goed gebleken practijk van diensten en bedrijven wordt in het ontwerp voorgeschreven, dat de begrooting en de rekening moeten zijn een begrooting en rekening van baten en lasten en van kapitaal-ontvangsten en -uitgaven, en dat als regel het sluitstuk der rekening de balans moet zijn. Ter verzekering der noodzakelijke eenheid wordt aan een algemeenen maatregel van bestuur het opstellen der modellen van begrooting, rekening en balans opgedragen. De Commissie heeft zich onthouden van de opneming in de wet van eene omschrijving van wat baten en lasten en wat kapitaal-ontvangsten en -uitgaven zijn, omdat daardoor het financieel beleid der gemeenten op ongewenschte wijze aan banden zou worden gelegd.

De raad zal, behoudens het toezicht van Gedeputeerde Staten, moeten beoordeelen wat onder de lasten en baten en wat onder de kapitaal-ontvangsten en -uitgaven moet worden ondergebracht, zooals tot nu toe de raad ook de verdeling der ontvangsten en uitgaven in gewone en buitengewone vaststelt. Hij zal eveneens, met inachtneming van het bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld begrootingsmodel, hebben vast te stellen voor welke bedrijven en diensten afzonderlijke begrootingen en rekeningen zullen worden opgemaakt en in hoever voor deze zelfstandig beheerde diensten en bedrijven afzonderlijke begrootingen en rekeningen van kapitaal-ontvangsten en -uitgaven zullen worden vastgesteld. Voor de kleine gemeenten zullen in den regel de begrooting en de rekening van baten en lasten vrijwel overeenkomen met de begrooting en de rekening van ontvangsten en uitgaven, die thans zijn voorgeschreven.

In verband met de schrapping van de bepalingen over den ontvanger zijn nieuwe bepalingen voor het financieel beheer en het toezicht ontworpen. In overeenstemming met de goed gebleken practijk wordt het

financieel beheer volledig aan burgemeester en wethouders opgedragen. Zij zullen zich daarbij moeten richten naar een door den raad vast te stellen, door Gedeputeerde Staten goed te keuren verordening, die aan bepaalde wettelijke voorschriften zal moeten voldoen (art. 215 van het ontwerp). Die verordening kan, daar waar dit gewenscht geacht wordt, voor de invoering van een centraal kasbeheer de vrijheid laten.

De Commissie vertrouwt, dat de door haar op dit stuk voorgedragen wijzigingen eenerzijds voldoende waarborg zullen scheppen voor eene deugdelijke regeling van en contrôle op het financieel beheer der gemeenten, anderzijds haar de noodige vrijheid van beweging zullen laten en de gelegenheid om met plaatselijke omstandigheden rekening te houden.

De Regeering nam de voorstellen der Staatscommissie in haar ontwerp tot herziening van de Gemeentewet haast woordelijk over. De instelling van vaste commissiën van bestuur werden niet overgenomen. Ook werden geene bepalingen omtrent het indienen van vorderingen opgenomen in verband met het afzonderlijke wetsontwerp dat door de Regeering werd ingediend, zitting 1922—1923, no. 99, hetwelk deze materie regelt.

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

Het regeeringsontwerp tot herziening der Gemeentewet bevat de volgende artikelen van beteekenis voor het financieel beheer:

Artikel 1.

Artikel 1 der Gemeentewet wordt gelezen:

Het bestuur van elke gemeente bestaat uit een Raad, een college van Burgemeester en Wethouders en een Burgemeester.

Artikel 2.

In het eerste lid van art. 2 der Gemeentewet vervallen de woorden „en een ontvanger”.

Artikel 3.

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

In het eerste lid van art. 3 der Gemeentewet vervalt de komma achter „Secretaris” en vervallen de woorden „of ontvanger”.

Het tweede lid van het artikel wordt gelezen:

2. Waar in deze wet het getal zielen voor de toepassing in aanmerking komt, wordt de bevolking eener gemeente geacht te bestaan uit het door de laatste openbare volkstelling daarin aangewezen getal inwoners.

TITEL IV.

Van de financiën.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de begrooting.

Artikel 195.

1. De begrooting wordt, met de noodige toelichting en bescheiden, jaarlijks, tenminste vier maanden vóór den aanvang van het jaar, waarvoor zij moet dienen, door Burgemeester en Wethouders aan den Raad aangeboden.

2. Zij wordt, zoodra zij is aangeboden, op de secretarie der gemeente voor een ieder ter lezing nedergelegd, en hetzij in druk, hetzij in afschrift, tegen betaling der kosten, algemeen verkrijgbaar gesteld.

3. Van de nederlegging en verkrijgbaarstelling, tusschen welke en de behandeling der begrooting in den Raad ten minste veertien dagen moeten verloopen, geschiedt openbare kennisgeving.

Artikel 196.

De begrooting vermeldt alle baten en lasten en alle kapitaalsontvangsten en kapitaalsuitgaven der gemeente, van welken aard ook.

Artikel 197.

Het model der begrooting wordt vastgesteld bij algemeen maatregel van bestuur.

Artikel 198.

1. De begrooting wordt aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen.
2. Zij wordt hun, nadat zij door den Raad is vastgesteld, ten minste twee maanden vóór den aanvang van het jaar, waarvoor zij moet dienen, toegezonden.

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

Artikel 199.

1. Gedeputeerde Staten beslissen over de begrooting vóór den aanvang van het jaar waarvoor zij moet dienen.
2. Zij kunnen de beslissing bij een met redenen omkleed besluit verdagen.

Artikel 200.

1. De Raad kan, indien Gedeputeerde Staten weigeren de begrooting goed te keuren, bij Ons voorziening vragen.
2. De artikelen 192 en 193 zijn van toepassing.

Artikel 201.

Gedeputeerde Staten verleen, of onthouden hunne goedkeuring aan de begrooting in haar geheel, gelijk zij door den Raad is vastgesteld, behoudens het bepaalde in art. 203.

Artikel 202.

Is hunne goedkeuring aan de begrooting niet verleend vóór den aanvang van het jaar, waarvoor zij moet dienen, dan verleen zij machtiging aan de begrooting uitvoering te geven met uitzondering van die onderdeelen, waartegen bij hen bezwaar bestaat.

Artikel 203.

1. Wanneer de Raad weigert de door de wet aan de gemeente opgelegde lasten, of kapitaalsuitgaven op de begrooting te brengen, geschiedt dit door Gedeputeerde Staten.

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

2. Indien in dat geval de middelen tot dekking niet toereikend zijn, en de Raad weigert nieuwe middelen tot dekking aan te wijzen, worden de overige, niet bij de wet aan de gemeente opgelegde lasten, of kapitaalsuitgaven, door Gedeputeerde Staten, bij een in het provinciaal blad te plaatsen besluit, in evenredige mate verminderd. Artikel 200 is van toepassing.

Artikel 204.

1. Besluiten van den Raad, die lasten, of kapitaalsuitgaven, welke in de begroting niet voorzien zijn, of overschrijdingen van in de begroting geraamde lasten, of kapitaalsuitgaven ten gevolge zullen hebben, wijzen tevens de middelen tot dekking aan en worden niet uitgevoerd dan nadat de daaruit voortvloeiende begrotingswijziging door Gedeputeerde Staten is goedgekeurd.

2. In buitengewone gevallen van dringenden spoed kan de Raad, bij een met redenen omkleed besluit, dat terstond aan Gedeputeerde Staten wordt toegezonden, tot de uitvoering machtigen vóór de in het eerste lid bedoelde goedkeuring van Gedeputeerde Staten is verkregen.

3. Bij weigering der goedkeuring door Gedeputeerde Staten is art. 200 van toepassing.

4. Indien, in het geval van het tweede lid, Gedeputeerde Staten hunne goedkeuring hebben geweigerd en van hunne beslissing bij Ons geene voorziening is gevraagd, of, indien voorziening is gevraagd, Wij de uitspraak van Gedeputeerde Staten bevestigen, zijn de leden van den Raad, die tot het besluit hebben medegewerkt, persoonlijk aansprakelijk voor de bedoelde lasten, of kapitaalsuitgaven.

5. Gedeputeerde Staten benoemen, indien daartoe volgens dit artikel termen zijn, iemand uit hun midden, namens de gemeente met de rechtsvervolgving tot schadevergoeding belast.

Artikel 205.

In den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld in art. 197, worden de gevallen geregeld, waarin af- en overschrijving op posten der begrooting door den Raad, zonder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, mag geschieden.

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

Artikel 206.

Op het besluit van Gedeputeerde Staten, houdende goedkeuring der begrooting, is artikel (200) van toepassing.

Artikel 207.

1. In gemeenten, wier afdeelingen, of dorpen een afzonderlijk vermogen, afzonderlijke inkomsten, of lasten hebben, kan dit onderscheid blijven bestaan.

2. Buiten de gevallen, waarin de wet, bij vereeniging van gemeenten, zoodanig onderscheid vaststelt, kunnen afzonderlijke lasten en inkomsten in bijzondere afdeelingen eener gemeente, waar het noodig is, bij een besluit van den Gemeenteraad, onder Onze goedkeuring, Gedeputeerde Staten gehoord, worden toegelaten.

3. Gedeputeerde Staten regelen, onder Onze goedkeuring, het verband dezer afzonderlijke huishoudingen met de algemeene huishouding der gemeente, overeenkomstig het stelsel dezer wet.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van het beheer en het toezicht.

Artikel 208.

Burgemeester en Wethouders voeren het aan hen opgedragen financieel beheer met inachtneming van de bepalingen van dit hoofdstuk.

Artikel 209.

1. Eene verordening stelt regels omtrent het invorderen van de inkomsten en het doen van de betalingen. Zij wijst aan wie bevoegd zijn tot het geven van op-

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

drachten daartoe, en wie met het invorderen van de inkomsten en het doen van de betalingen belast zijn. Zij stelt tevens regels omtrent de inrichting der boekhouding, de contrôle van boeken, kassen en voorraden en omtrent alles wat de inrichting van het financieel beheer der gemeente aangaat.

2. De verordening is aan de goedkeuring van Gedeputeerde Staten onderworpen. De artikelen 194 en 200 vinden overeenkomstige toepassing.

Artikel 210.

Gedeputeerde Staten kunnen ten allen tijde contrôle der boeken, kassen en voorraden van hunnentwege doen plaats hebben.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de verantwoording.

Artikel 211.

Burgemeester en Wethouders doen jaarlijks aan den Raad verantwoording van het gevoerd beheer.

Artikel 212.

1. Zij leggen, binnen zeven maanden na afloop van het jaar waartoe zij betrekking heeft, aan den Raad eene rekening over, bevattende alle baten en lasten, kapitaalsontvangsten en kapitaalsuitgaven der gemeente, van welken aard ook, en alle door rekenplichtige ambtenaren, of anderen gedane ontvangsten en betalingen. Zij voegen daarbij een staat van uitstaande vorderingen en schulden en eene nota, vermeldende al hetgeen zij ter hunner verantwoording dienstig achten.

2. De rekening gaat vergezeld van een balans, tenzij daarvan door Gedeputeerde Staten vrijstelling is verleend.

3. De rekening en de balans worden ingericht overeenkomstig het model en met inachtneming der voorschriften, bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

4. Tegelijk met de overlegging der rekening worden

de in dit artikel bedoelde bescheiden op de secretarie der gemeente voor een ieder ter lezing nedergelegd, en hetzij in druk, hetzij in afschrift, tegen betaling der kosten, algemeen verkrijgbaar gesteld.

5. Van de nederlegging en verkrijgbaarstelling geschiedt openbare kennisgeving.

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

Artikel 213.

1. De Raad onderzoekt de in het vorig artikel bedoelde bescheiden, of doet die onderzoeken, en stelt de rekening en de balans voorloopig vast bij een besluit, waarvan het ontwerp hem, tegelijk met de rekening, wordt aangeboden.

2. Burgemeester en Wethouders zijn bij de beraadslagingen tegenwoordig, doch onthouden zich van medestemmen over het besluit.

Artikel 214.

1. Het besluit van den Raad, in het vorig artikel bedoeld, wordt, met de rekening en de daarbij behorende bescheiden, binnen den termijn door Gedeputeerde Staten telkens te bepalen, aan hen toegezonden. Zij stellen de rekening en de balans vast vóór het einde van het jaar volgende op dat, waartoe zij betrekking hebben.

2. Zij gaan hiertoe niet over dan nadat hun is gebleken, dat de stukken gedurende ten minste veertien dagen op de secretarie ter lezing hebben gelegen.

Artikel 215.

1. Het besluit van Gedeputeerde Staten, houdende vaststelling van de rekening en de balans, strekt aan Burgemeester en Wethouders en aan de rekenplichtige ambtenaren tot bevrijding, behoudens later in rechte gebleken valsheid in bewijsstukken of andere onregelmatigheden.

2. Gedeputeerde Staten kunnen, zoo de rekening of de balans hun daartoe aanleiding geeft, Burgemeester

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

en Wethouders, of de rekenplichtige ambtenaren, afzonderlijk bevrijden.

Artikel 216.

Op het besluit van Gedeputeerde Staten, in het vorig artikel bedoeld, vindt art. 194 overeenkomstige toepassing.

Artikel 217.

1. In geval voor hetgeen door de wet aan de gemeente is opgelegd en op hare begrooting gebracht, geene opdracht tot betaling wordt gedaan, kunnen Gedeputeerde Staten, na den Raad te hebben gehoord, onder persoonlijke aansprakelijkheid van hen, die er toe medewerkten, de betaling bevelen.

2. De rekenplichtige ambtenaar, bij het bevel aan te wijzen, geeft daaraan uitvoering.

Artikel 218.

1. Wegens lasten, of kapitaalsuitgaven, waardoor de aangewezen begrotingspost wordt overschreden, of die te kwader trouw zijn aangewezen op een post, waarmede zij niet overeenstemmen, worden zij, die tot het bevelen ervan hebben medegewerkt, persoonlijk aansprakelijk gesteld jegens de gemeente, indien die lasten, of kapitaalsuitgaven, bij het in art. 215 bedoeld besluit van Gedeputeerde Staten niet als lasten, of kapitaalsuitgaven, der gemeente worden erkend.

2. De Raad benoemt, wanneer daartoe volgens dit artikel termen zijn, iemand uit zijn midden, met de rechtsvervolgving tot schadevergoeding belast.

Artikel 219.

1. De Raad, Burgemeester en Wethouders en de rekenplichtige ambtenaren kunnen tegen de beslissing van Gedeputeerde Staten omtrent de rekening bij Ons voorziening vragen.

2. De artt. 192 en 193 vinden overeenkomstige toepassing.

Toelichting van de artikelen van het wetsontwerp.

TITEL IV.

Verwezen wordt naar § 15 der algemeene beschouwingen van de Staatscommissie, hiervoor overgenomen, welke gelijkkluidend zijn met die van het regeeringsontwerp.

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

In verband met het vervallen der bepalingen nopens den ontvanger wordt het opschrift van dezen titel gewijzigd en wordt de titel in drie hoofdstukken verdeeld.

Artikel 195. Dit artikel is, behoudens eene redactie-wijziging, gelijkkluidend met art. 203 der geldende wet.

Artikel 196. Voor de toelichting van dit artikel wordt verwezen naar § 15 der algemeene beschouwingen.

Onder lasten zijn te verstaan de bedragen, die voor de exploitatie van de onderdeelen der gemeentehuishouding ten laste der gemeenschap komen; onder baten de bedragen, die deze exploitatie ten bate der gemeenschap inbrengt en ontvangt, beide in het betrokken exploitatiejaar; onder kapitaalsontvangsten en -uitgaven de ontvangsten en uitgaven, die op de samenstelling en de grootte van het gemeentevermogen van invloed zijn.

Artikel 197. De vaststelling van het begrootingsmodel bij algemeenen maatregel van bestuur is voorgesteld op de gronden in § 15 der algemeene beschouwingen ontwikkeld.

De ondergeteekende heeft art. 205 der gemeentewet niet in het ontwerp overgenomen. De opsomming, die daarin wordt gedaan van posten, die op de begrooting moeten voorkomen, kan geene volledige zijn, omdat deze posten met de omstandigheden wisselen. Zij zijn ook niet voor alle gemeenten dezelfde. Art. 203 van het ontwerp (art. 212 van de geldende wet) waarborgt voldoende, dat uitgaven, die door de wet zijn opgelegd, op de begrooting zullen verschijnen, terwijl het goed-

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeente-financiën.

keuringsrecht van Gedeputeerde Staten kan teweeg brengen, dat de uitgaven zullen worden geraamd, die voor de gemeentelijke huishouding noodig zijn, of op de gemeente als rechtspersoon drukken.

Artikelen 198—206. Het toezicht van Gedeputeerde Staten, zooals dit thans in de gemeentewet is geregeld, is in hoofdzaak gehandhaafd. Op enkele punten wijkt het ontwerp daarvan af.

In art. 202, het tegenwoordige art. 211, is de beperkende bepaling weggenomen, dat, bij niet-goedkeuring der begrooting door Gedeputeerde Staten voor 1 Januari, de begrotingsposten, waartegen zij geen bedenking hebben, slechts voor de helft mogen worden gebruikt. Het komt herhaaldelijk voor, dat krachtens contract, of uit anderen hoofde, grootere uitgaven moeten worden gedaan dan de thans toegestane helft van den begrotingspost toelaat.

Art. 204, het geldend art. 213, wil meerdere waarborgen geven tegen overschrijding der begrooting dan thans worden aangetroffen. Het artikel beoogt een eind te maken aan de praktijk, die veelvuldig deze is, dat de begrotingswijziging eerst ter goedkeuring wordt aangeboden nadat de uitgaven, die haar noodzakelijk maken, zijn gedaan. De door de Staatscommissie voorgedragen bepalingen zijn eenigszins gewijzigd, ten einde te voorkomen, dat Gedeputeerde Staten aan de in het artikel bedoelde besluiten en bovendien aan de daarmee gepaard gaande wijziging van de begrooting hunne goedkeuring hechten. Het is voldoende als zij laatstbedoelde wijziging van hunne sanctie voorzien.

In het laatste lid van het artikel is de macht aangegeven, die belast zal zijn met de rechtsvervolging tot schadevergoeding van de leden van den raad, die medegewerkt hebben tot eene uitgaaf buiten de begrooting en zich aan hunne wettelijke aansprakelijkheid onttrekken.

In art. 205, het tegenwoordig art. 214, is de bepaling opgenomen, dat de algemeene maatregel van bestuur ter vaststelling van het begrootingsmodel de gevallen bepaalt waarin de raad zonder nadere goedkeuring van Gedeputeerde Staten op posten der begrooting mag af- en overschrijven. De practijk heeft de wenschelijkheid van eene dergelijke bepaling aangetoond. De toekenning van het af- en overschrijvingsrecht aan burgemeester en wethouders acht de ondergeteckende niet wenschelijk, omdat daardoor ingegrepen zou worden in het begrootingsrecht van den raad en dit naar het oordeel van den ondergeteckende onbeperkt gehandhaafd moet worden.

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

Artikel 207. Dit artikel is gelijkloidend met het geldend art. 217.

Artikelen 208—210. Voor de toelichting van deze artikelen, waarin regels gesteld worden voor het beheer en het toezicht, wordt verwezen naar § 15 der algemeene beschouwingen. De artikelen sluiten aan art. 163 van het ontwerp aan en werken het aldaar bepaalde uit.

Artikel 211. De wijzigingen, voorgesteld in de bepalingen over het financieel beheer, nopen ook tot het aanbrengen van veranderingen in de bepalingen van de tegenwoordige artt. 218—228 der Gemeentewet. Kon de regeling der wet van 1851 volstaan met de bepaling, dat burgemeester en wethouders verantwoording moeten doen van de inkomsten en uitgaven over elk dienstjaar, de voorgestelde regeling brengt met zich, dat deze verantwoording zich uitstrekt over het door de bepaling van art. 163, in verband met art. 208 van het ontwerp, aan burgemeester en wethouders opgedragen financieel beheer.

Artikel 212. Dit artikel geeft, in verband met de voorgestelde bepalingen nopens de begrooting, voorschriften over de inrichting der rekening, uitvoeriger

Ontwerp van wet tot herziening van de Gemeentewet voor zoover betreft het beheer der gemeentefinanciën.

dan art. 115 der Gemeentewet geeft nopens de door den ontvanger in te dienen rekening. De noodzakelijkheid van een wettelijken waarborg voor een nauwkeurig en overzichtelijk beheer van alle onderdeelen der gemeentehuishouding eischt deze voorschriften. In aansluiting aan de bepaling, dat het begrootingsmodel zal worden vastgesteld bij algemeenen maatregel van bestuur, wordt in dit artikel bepaald, dat het model van de rekening en de balans bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld worden, eveneens ter verkrijging van de gewenschte eenheid in regeling en vormen.

Artikel 213. Dit artikel, de terugslag van het tegenwoordig art. 220, bepaalt, dat de raad de rekening en de daarbij behoorende stukken ook kan „doen onderzoeken”. Reeds thans is het onderzoek van de rekening door den raad in de grootere gemeenten zeer weinig afdoende. Met het onderzoek van de rekening in den voorgestelden vorm zal dit nog meer het geval zijn, omdat haar omvang nog grooter zal zijn, en voor de beoordeeling nog grootere deskundigheid vereischt wordt. Het moet daarom wettelijk mogelijk zijn, dat het onderzoek aan bevoegde deskundigen wordt opgedragen en dat de raad op grond van een dergelijk onderzoek zijn besluit tot voorloopige vaststelling der rekening neemt.

Artikelen 214—219. Deze artikelen corresponderen met de bestaande artt. 221—223 en 225—227.

Art. 228 der Gemeentewet vindt in het voorstel geen plaats meer in verband met het bij de Tweede Kamer aanhangige wetsontwerp tot regeling van de termijnen van schuldvorderingen ten laste van het Rijk, de provinciën en de gemeenten voor de betaling dier schuldvorderingen en voor de aanbieding van door die lichamen afgegeven betalingsstukken (zitting 1922/23, no. 99). Art. 224 der wet moet, in verband met de

regeling opgenomen in art. 209 van het ontwerp, vervallen.

Het wetsontwerp is ondertekend door den Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw, Ch. Ruys de Beerenbrouck.

Uit de voorafgaande artikelen van het wetsontwerp en uit de memorie van toelichting blijkt, dat indien deze voorstellen wet worden, de gevolgen voor de comptabele ambtenaren bij de gemeente van ingrijpenden aard zijn.

De herziening van de Gemeentewet omtrent het beheer der gemeentefinanciën.

De ontvanger verdwijnt en alle bepalingen betrekking hebbende op dien functionaris, welke in de bestaande wet zijn te vinden in titel VI van de eerste afdeling der Gemeentewet, als gevolg daarvan eveneens. (Zie deel II, blz. 81—121). Dit voorstel is te verklaren uit den ontwikkelingsgang van het financieele beheer der gemeenten.

Door het bekende art. 114bis was successievelijk dat beheer buiten den ontvanger om in verschillende gemeenten in nieuwe banen geleid en bij den nieuwen toestand dienen de wettelijke bepalingen zich aan te passen.

Bovendien laat de Gemeentewet zich in het algemeen niet in met de regeling van de positie van het ambtenaarspersoneel, zoodat ook op dien grond een regeling van de positie van den ontvanger in de Gemeentewet niet noodig is. Op dezelfde gronden zou ook alles omtrent den secretaris uit de Gemeentewet kunnen worden geschrapt. In de Gemeentewet zouden dan alleen bepalingen voorkomen omtrent de bestuursorganen der gemeente, welke in art. I der Gemeentewet worden genoemd.

Elke regeling van de taak van den secretaris of den ontvanger in de Gemeentewet is minder juist. Zij leidt tot verstarring der positie. Evenmin als in de Grondwet de functie wordt geregeld van de secretarissen-generaal

De herziening van de Gemeentewet omtrent het beheer der gemeente-financiën.

der departementen, of van welken ambtenaar ook, evenmin is de Gemeentewet de juiste plaats om de functie van den secretaris en van den ontvanger te regelen. In de Gemeentewet wordt ook niet gesproken over de functie van de directeuren der bedrijven en diensten, al gaan die functies dikwijls uit boven die van den secretaris of van den ontvanger.

Wel zou het noodig zijn, dat er in elke gemeente een centraal kasbeheer bestaat, waaromtrent een bindende bepaling in de wet behoorde voor te komen.

Art. 209, juncto 212, laten in het wetsontwerp dit terrein geheel over aan regelingen, bij algemeen maatregel van bestuur te stellen en aan verordeningen, die de goedkeuring behoeven van Gedeputeerde Staten, zoodat evengoed een centraal als een gedecentraliseerd kasbeheer mogelijk is.

Nu is met betrekking tot het kassieren in alle gemeenten van ons land een centraal kasbeheer niet alleen mogelijk, doch ook gewenscht. Wanneer de wet zich hieromtrent duidelijk uitsprak, dan zou er ook in de grootste gemeente een centrale kassiersinstelling ontstaan, waarbij elke tak van de gemeentehuishouding een rekening-courant heeft, waarover alle ontvangsten en betalingen loopen. En nu dient het hoofd van deze instelling uit den aard der zaak een onafhankelijke positie te hebben. Naast de afdeelingen van de gemeentehuishouding, zal de burgerij de gelegenheid kunnen worden geboden een rekening bij de instelling te nemen, waardoor het plaatselijke geldverkeer economisch zal kunnen plaats vinden.

Indien het ontwerp met betrekking tot het kasbeheer minder op twee gedachten hinkte, en zich bindend ten opzichte van het centrale kasbeheer had uitgesproken, dan was met de voorafgaande opmerkingen bij de regeling van de positie van het hoofd van de centrale kas vermoedelijk wel rekening gehouden.

Het ontwerp laat thans, daar waar dit gewenscht

geacht wordt, voor de invoering van een centraal kasbeheer de vrijheid.

Het halfslachtige standpunt van § 15 is te verklaren doordat het verslag de historische wording van het gedecentraliseerde kasbeheer bij de gemeente niet juist schetst en in de tweede plaats door de uitgesproken meening, dat de gemeentebedrijven en -diensten voor hun goede werking, behalve over een eigen boekhouding en administratie, over een eigen kas moeten kunnen beschikken, en dat er bij deze instellingen een onverbrekelijk verband bestaat tusschen organisatie en beheer.

Al moge voor elk bedrijf en voor elken dienst het onverbrekelijk verband tusschen administratie en beheer noodzakelijk zijn, dan houdt dit nog in het geheel niet in, dat daarom aan elk bedrijf en aan elken dienst een kassier met een eigen kas aanwezig moet zijn.

Wanneer het centrale kasbeheer bestaat, dan beteekent dit slechts, dat het bedrijf of de dienst het doen der ontvangsten en betalingen opdraagt aan een centrale kassiersinstelling. Elk bedrijf en elke dienst kan daarbij echter de noodige zelfstandigheid om over de geldmiddelen te beschikken, volledig behouden. Dat een centrale kassier daarbij tevens het algemeene leiderschap van het financiële beheer onder toezicht van Burgemeester en Wethouders zou moeten voeren en dat daardoor het kasbeheer, het administratief beheer en het controleerend beheer in één hand zou worden vereenigd, ligt immers allerminst in het hebben van een centraal kasbeheer opgesloten.

Omtrent de historische wording van den zelfstandigen kassier bij de bedrijven vermeldt § 15 van het verslag, dat de ontwikkeling der gemeente haar dreef tot de exploitatie van bedrijven en diensten, waarvoor gewone kasbegrotingen onvoldoende bleken en waardoor het noodzakelijk was, dat het kasbeheer door het eigen bedrijf of den eigen dienst werd gevoerd.

Zonder eenige verdere toelichting vermeldt het verslag

De herziening van de Gemeentewet omtrent het beheer der gemeente-financiën.

De herziening van de Gemeentewet omtrent het beheer der gemeentefinanciën.

dus, dat het kasbeheer noodzakelijk afzonderlijk moest worden gevoerd, om daarop te laten volgen, dat elders naast den ontvanger afzonderlijke kasbeheerders ontstonden. Deze ontwikkelingsgang is niet overal aldus geweest. Sommige gemeenten hebben ook bij het beheeren van bedrijven een algemeene centrale kas behouden. Wel hebben ook die gemeenten voor de bedrijven afzonderlijke boekhoudingen ingevoerd, maar tot het aanstellen van een zelfstandigen kassier werd niet besloten.

Trouwens ook tal van particuliere bedrijven en groote ondernemingen houden geen eigen kas. Alle ontvangsten en betalingen laat men loopen over zijn kassiersinstelling of over zijn bank. En dit stelsel zou voor de gemeente niet passen? Veeleer verdient dit stelsel voor de gemeenten aanbeveling, omdat het leidt tot een zuinig beheer en een beheer, dat weinig gelegenheid tot fraude biedt.

Dat dit comptabel meer juiste stelsel in de gemeente-administratie niet dadelijk is ingevoerd, is een gevolg van de omschrijving van de taak van den gemeenteontvanger in de wet.

Deze titularis was namelijk, met uitzondering van elk ander, persoonlijk belast met de invordering van alle inkomsten der gemeente en met het doen van alle betalingen, terwijl hij voor al deze ontvangsten en betalingen persoonlijk geldelijk aansprakelijk was. Was het wonder, dat, toen de gemeenten bedrijven gingen overnemen, de toenmalige ontvangers in de groote gemeenten op deze grootere verantwoordelijkheid niet gesteld waren en er op aandrongen de ontvangsten en betalingen der bedrijven aan den kassier dier instellingen te laten, buiten hunne verantwoordelijkheid?

Omdat bleek, dat de wet hen formeel aansprakelijk stelde voor de ontvangsten en betalingen bij de bedrijven, lag het voor de hand, dat er naar werd gestreefd, voornamelijk in de groote gemeenten, om de wet omtrent dit punt gewijzigd te krijgen. Met betrekking

tot het kasbeheer was de persoonlijke aansprakelijkheid van den ontvanger voor de ontvangsten en betalingen, die andere ambtenaren verrichtten, geheel buiten den ontvanger om, de oorzaak tot wijziging der Gemeentewet en tot invoering van art. 114*bis*.

De herziening van de Gemeentewet omtrent het beheer der gemeentefinanciën.

Het budgetair beheer was in geenen deele daaraan schuldig. Art. 203, eerste lid, aldus antwoordde Minister Heemskerk in 1909 in de Eerste Kamer, behelst dien-aangaande voldoende voorziening, zoodat tegelijk met de invoering van art. 114*bis* eene wijziging van de artt. 204 en 205 door hem niet noodig werd geoordeeld (zie deel I, bladz. 184—185).

Is het ontwerp met betrekking tot de regeling van het kasbeheer uit een comptabel oogpunt minder gelukkig, wat de administratie der gemeentefinanciën betreft, komt het met een geheel nieuw stelsel.

Uit hetgeen omtrent de begrooting en de rekening wordt voorgesteld blijkt, dat het ontwerp de invoering van de publiekrechtelijke balans wil. Hierdoor wordt de rekening uitgebreid tot een volledige verantwoording van het financieele beheer, waarbij, naast den staat van baten en lasten, de balans geheel aansluit.

Uit een comptabel oogpunt wordt hierdoor het financieel beheer der gemeente veel zuiverder.

Zooals reeds werd opgemerkt, gaan de voorstellen der commissie en van de Regeering in de lijn van de reeds in verschillende gemeenten gevolgde praktijk. En al zal het nimmer mogelijk worden het zuiver vermogen der gemeenten door middel van de publiekrechtelijke balansen tot uitdrukking te brengen, en zullen altijd niet te waardeeren activa overblijven, zooals b.v. het recht tot belastingheffing, toch zal de balans zeer veel en belangrijke vermogensbestanddeelen kunnen bevatten, zoodat het mogelijk wordt de jaarlijkse verarming of de vooruitgang in het vermogen der gemeente te kennen.

Vermogens-
balans van
Schiedam.

Een voorbeeld van een zoo consequent mogelijk doorgevoerde vermogensbalans geeft Schiedam.

Wel is men blijkens de toelichting te Schiedam verder gegaan dan eigenlijk door middel van een publiekrechtelijke balans kan worden gegaan en heeft men al te zeer het doel om het zuiver vermogen der gemeente tot uitdrukking te brengen nagestreefd, toch is het voorbeeld leerzaam en laten wij de toelichting en enkele gegevens volgen.

Wij meenen, dat met de publiekrechtelijke balans niet verder moet worden gegaan dan, zooals door ons in deel II op bladz. 56 werd vermeld, om tot uitdrukking te brengen de jaarlijksche veranderingen in het vermogen der gemeente, om te kennen den jaarlijkschen vooruitgang of achteruitgang. Het heeft geen zin en kan tot verkeerde conclusies leiden, wanneer men alle, ook voor den publieken dienst bestemde, activa, zooals torens, straten, kanalen enz., tegen getaxeerde waarden op de balans brengt. Dergelijke activa mogen alleen worden opgebracht voor zoover en voor zolang er een bepaalde leeningsschuld tegenover staat en dan tot een gelijk bedrag als de schuld. Maar wanneer de schuld is afgelost, dan plaatse men deze activa slechts op de balans pro memorie of b.v. tot het bedrag van f 1,—.

Op deze wijze ondergaat de administratie toch de belangrijke verbetering van te worden gevoerd overeenkomstig de regels, welke voor het dubbel boekhouden gelden, zonder dat men in de fout vervalt om te streven naar het tot uitdrukking brengen van het zuiver vermogen der gemeente.

Aan de hand van de toelichting bij de balans van Schiedam per 1 Januari 1921 het volgende.

Door den gemeenteraad van Schiedam werd 5 December 1919 besloten tot een consequente doorvoering van de commercieele boekhouding voor de bedrijven, diensten en instellingen der gemeente.

Wij zouden aan de verbeterde begrootingsboekhouding de voorkeur geven, doch dit heeft in verband met het gestelde doel minder invloed.

Vermogens-
balans van
Schiedam.

Het geheele gemeentelijke beheer werd in onderdeelen gesplitst en voor elk onderdeel werd een verordening vastgesteld betreffende het afzonderlijk geldelijke beheer, dus niet slechts voor de zoogenaamde bedrijven en zelfstandige diensten, maar ook voor het onderwijs, de politie, om ten slotte voor alles wat niet bij den een of anderen dienst, bedrijf of instelling was onder te brengen, een afzonderlijke verordening vast te stellen voor de gemeentelijke bezittingen (niet behoorende tot de bedrijven, diensten of instellingen).

De verordeningen op het grondbedrijf, de verordening regelende het afzonderlijk beheer van de gasfabriek, de drinkwaterleiding, het electriciteitsbedrijf en die, regelende het afzonderlijk geldelijk beheer der fondsen niet behoorende tot de bedrijven, werden in overeenstemming gebracht met den nieuwen toestand. Deze wijzigingen betroffen voornamelijk het opnemen van de bepaling, dat de hoofdboekhouding van alle onderdeelen wordt gevoerd ten kantore van den gemeente-accountant en dat de bedrijven aan de gemeente vergoeden hun aandeel in de aflossingen der leeningen, waaruit de kapitaalverstrekking plaats had.

Op grond van die verordeningen werden voor elk onderdeel beginbalansen vastgesteld door den Raad.

Naar aanleiding van het opmaken dier balansen kan tevens worden nagegaan, door welke activa de leeningsschuld der gemeente werd gedekt.

Daar tengevolge van bovenstaande handelingen elk gemeentebezit is ondergebracht bij het bedrijf, den dienst of de instelling, waartoe het naar zijn aard of bestemming behoort, is het mogelijk geworden op eenvoudige wijze een gemeentebalans samen te stellen, waarin alle bezittingen en schulden zijn opgenomen en waaraan dus ten volle het karakter van een vermo-

Vermogens-
balans van
Schiedam.

gensbalans kan worden toegekend. Men make echter deze restrictie, dat de vermogensrechten, zooals het recht van belastingheffing, buiten beschouwing zijn gelaten.

In verband met het feit, dat overigens alle bezittingen der gemeente, zoowel roerende en onroerende goederen als vorderingen op derden, zijn ingebracht bij den een of anderen tak van dienst, komen te dier zake op de gemeentebalans slechts voor de vorderingen op verschillende diensten wegens aan hen verstrekte kapitalen, onverschillig of de gelden zijn verkregen uit de loopende leeningen of dat zij deel uitmaken van het z.g. eigen kapitaal.

De bedragen dier vorderingen correspondeeren met die der kapitaalrekeningen, voorkomende op de balansen van de bedrijven, diensten of instellingen der gemeente. Uit laatstgenoemde balansen blijkt dus, uit welke bestanddeelen deze kapitalen bestaan.

Krachtens de desbetreffende bepalingen in de verordeningen regelende het afzonderlijk geldelijk beheer van bovengenoemde bedrijven, diensten of instellingen, vergoeden deze voor het kapitaal, aan hen uit loopende leeningen verstrekt, een rente, overeenkomstig den rentevoet der betrokken leeningen. Ingevolge raadsbesluit van 16 April 1920 wordt voor het kapitaal, niet uit loopende leeningen verstrekt, een rente vergoed van 5 %.

Dan komen op de gemeentebalans onder het hoofd „Tijdelijke Geldleening u/g” de vorderingen voor op de verschillende diensten wegens aan hen voor tijdelijk ter leen verstrekte gelden. Ook deze cijfers correspondeeren met de overeenkomstige bedragen, voorkomende op de passiefzijde der balansen van de betrokken takken van dienst.

Tusschen de gemeente en de bedrijven, diensten of instellingen wordt, krachtens de bepaling dienaangaande in de verschillende verordeningen opgenomen, voor tijdelijk ter leen verstrekte gelden een rente verrekend gelijk aan de beleeningsrente voor binnenlandsche fondsen bij de Nederlandsche Bank.

Vervolgens vermeldt de gemeentebalans onder de activa de aanwezige reserves bij de bedrijven, diensten of instellingen. Het spreekt vanzelf, dat ook deze bedragen voorkomen onder de passiefzijde van de balansen van de verschillende takken van dienst.

Tegenover dit actief is op de gemeentebalans niet de kapitaalrekening gecrediteerd, maar een algemeene reserverekening.

Ten slotte komen onder de bezittingen nog voor een tweetal posten, die vermelding verdienen, n.l. een voorschot aan den dienst 1921, groot *f* 586587,72^s, welk bedrag in dat jaar op de betrokken rekeningen zal worden overgebracht, en het kassaldo, dienst 1920, ad *f* 95942,60.

Met betrekking tot de passiefzijde van de gemeentebalans zij vermeld, dat behalve de kapitaalrekening, de reserve en de loopende leeningen, met inbegrip van de vlottende schuld, nog als passiva zijn opgenomen het batig saldo dienst 1919, groot *f* 6197,38, welk bedrag wordt uitgekeerd aan den gewonen dienst 1921, en het batig saldo 1920 ten bedrage van *f* 85716,77^s, welk bedrag ten goede komt aan den gewonen dienst van 1922, althans voor zoover daarover niet ten bate van den dienst 1921 zal worden beschikt.

Er kan nog worden opgemerkt, dat de kapitaalrekening een gedetailleerd overzicht geeft van de aan de verschillende diensten verstrekte bedragen, die niet uit loopende leeningen zijn verkregen. Het laatstgenoemde bedrag, vermeld als kapitaalverstrekking aan diversen, vereischt nadere toelichting. Tegenover het bedrag, ad *f* 376344,84^s, staan de volgende hoofden debet:

Tijdelijke geldleening u/g *f* 849428,67^s

Dienst 1921 (voorgescho-
ten uit dienst 1920) . . . „ 586587,72^s

Kassaldo dienst 1920 . . . „ 95942,60

————— *f* 1531959,—

Transporteeren *f* 1531959,—

Transport f 1531959,—

Vermogens-
balans van
Schiedam.

Hierop moeten in mindering worden gebracht de creditbedragen op de onderstaande hoofden:

Tijdelijke geldleening o/g f 1063700,—

Batig saldo dienst 1919

(gew. dienst) . . . . „ 6197,38

Batig saldo dienst 1920

(gew. dienst) . . . . „ 85716,77⁵

„ 1155614,15⁵

Resteert voor het kapitaal f 376344,84⁵

Wat nu betreft het in de balans vastgelegde vermogen kan uit de cijfers worden afgeleid.

Het eigen kapitaal bedraagt . . . . . „ 2515970,44⁵

De reserve beloopt . . . . . „ 1491895,25

Totaal vermogen . f 4007865,69⁵

Zoals uit de verdere gegevens zal blijken, schuilen in dit cijfer ook de torens en straten van Schiedam, waardoor dit cijfer niet dan met groot voorbehoud kan worden aanvaard.

De balans van de gemeente Schiedam, opgemaakt overeenkomstig de voorafgaande beschrijving, geeft per 1 Januari 1921 het volgende beeld:

Vermogens-
balans van
Schiedam.

ACTIVA.

<i>Grondbedrijf</i> (Bijlage No. 1).			
Voor saldo 1 Januari 1920 3 %			
Leening 1895	f	198166,53	
„ afgelost in 1920	„	2186,24	
			f 195980,29
Voor saldo 1 Januari 1920 3½ %			
Leening 1902	f	203948,19	
„ afgelost in 1920	„	2740,19	
			„ 201208,—
Voor saldo 1 Januari 1920 4 %			
Leening 1907	f	861135,—	
„ afgelost in 1920	„	7480,—	
			„ 853655,—
Voor saldo 1 Januari 1920 4½ %			
Leening 1913	f	81310,—	
„ afgelost in 1920	„	1288,87	
			„ 80021,33
Voor saldo 1 Januari 1920 5 %			
Leening 1915	f	964000,—	
„ afgelost in 1920	„	10000,—	
			„ 954000,—
Voor saldo 1 Januari 1920 4½ %			
Leening 1916	f	971000,—	
„ afgelost in 1920	„	11000,—	
			„ 960000,—
Voor saldo 1 Januari 1920 4½ %			
Leening 1917	f	981000,—	
„ afgelost in 1920	„	10000,—	
			„ 971000,—
Voor saldo 1 Januari 1920 5 %			
Leening 1918	f	495750,—	
„ afgelost in 1920	„	4500,—	
			„ 491250,—
Voor saldo 1 Januari 1920 5½ %			
Leening 1919	f	600000,—	
„ afgelost in 1920	„	4500,—	
			„ 595500,—
Voor verstrekt in 1920 uit 5¾ % Leening 1920			„ 2000000,—
„ saldo 1 Januari 1920 tegen vergoeding van opbrengstderiving of uitkeering van exploitatie-opbrengst			„ 406240,01
„ saldo 1 Januari 1920 zonder vergoeding			„ 36720,32
			f 7745574 95
<i>Transporteeren</i>	f	7745574	95

PASSIVA.

Vermogens-
balans van
Schiedam.

Kapitaal gemeente Schiedam.

Verstrekt aan het Grondbedrijf	f	442960,33
" " de Gemeentereiniging	"	92770,58
" " Gemeentewerken	"	110700,—
" " den Havendienst	"	223375,—
" " het Woningbedrijf	"	26133,—
" " Algemeen Handels-Entrepôt	"	55437,50
" " Gemeente-Ziekenhuis	"	15175,—
" " de Brandweer	"	41721,50
" " den Dienst van het Onderwijs	"	13718,10
" " der Politie	"	22332,19
" " de Openbare Zwemplaats	"	800,—
" " Algemeene Begraafplaats	"	5510,—
" " den dienst der Gem. Bezittingen	"	1088983,40
" " Diversen	"	376344,84 ⁵

f 2515970 44⁵

$\frac{1}{10}$ % Geldleening 1895.

Oorspronkelijk bedrag der Leening f 1500000,—	
Saldo 1 Januari 1920	f 1269000,—
Afgelost in 1920	" 14000,—
	f 1255000,—

waarvan:

Grondbedrijf	f	195980,29
Gesfabriek	"	59813,30
Drinkwaterleiding	"	496415,25
Havendienst	"	177025,22
Algemeen Handels-Entrepôt	"	20273,84
Dienst van het Onderwijs	"	149910,—
Algemeene Begraafplaats	"	690,—
Dienst der Gemeentelijke Bezittingen	"	154892,10

" 1255000 —

$\frac{1}{2}$ % Geldleening 1902.

Oorspronkelijk bedrag der Leening f 600000,—	
Saldo 1 Januari 1920	f 521000,—
Afgelost in 1920	" 7000,—
	f 514000,—

Transporteeren . . . . . f 3770970 44⁵

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	<i>Transport . . .</i>	<i>f</i> 7745574	95
<i>Gasfabriek (Bijlage No. 2).</i>			
Voor saldo 1 Januari 1920 3 %			
Leening 1895	<i>f</i> 60480,54		
„ afgelost in 1920	667,24		
		<i>f</i> 59813,30	
Voor saldo 1 Januari 1920 3½ %			
Leening 1902	<i>f</i> 173259,50		
„ afgelost in 1920	2327,87		
		„ 170931,63	
Voor saldo 1 Januari 1920 4 %			
Leening 1907	<i>f</i> 24867,—		
„ afgelost in 1920	216,—		
		„ 24651,—	
Voor saldo 1 Januari 1920 4½ %			
Leening 1917	<i>f</i> 343350,—		
„ afgelost in 1920	3500,—		
		„ 339850,—	
Voor saldo 1 Januari 1920 5 %			
Leening 1918	<i>f</i> 165084,75		
„ afgelost in 1920	1498,50		
		„ 163586,25	
„ verstrekt in 1920 uit 6 % Leening 1920	270000,—		
		„ 1028832	18
<i>Drinkwaterleiding (Bijlage No. 3).</i>			
Voor saldo 1 Januari 1920 3 % Leening 1895	<i>f</i> 501957,35		
„ afgelost in 1920	5542,10		
		„ 496415	25
<i>Electriciteitsbedrijf (Bijlage No. 4).</i>			
Voor saldo 1 Januari 1920 4½ %			
Leening 1913	<i>f</i> 107646,—		
„ afgelost in 1920	1708,67		
		„ 105937,33	
Voor saldo 1 Januari 1920 4½ %			
Leening 1917	<i>f</i> 39730,50		
„ afgelost in 1920	405,—		
		„ 39325,50	
Voor saldo 1 Januari 1920 5 %			
Leening 1918	<i>f</i> 51062,25		
„ afgelost in 1920	463,50		
		„ 50598,75	
		„ 195861	58
	<i>Transporteeren . . .</i>	<i>f</i> 9466683	96

	<i>Transport . . .</i>	<i>f</i> 3770970	44 ^s	Vermogens- balans van Schiedam.
waarvan:				
Grondbedrijf	<i>f</i>	201208,—		
Gasfabriek	"	170931,63		
Gemeentereiniging	"	6905,95		
Gemeentewerken	"	19731,29		
Havendienst	"	13811,90		
Woningbedrijf	"	1775,82		
Dienst van het Onderwijs	"	15030,—		
der Gemeentelijke Bezittingen	"	84605,41		
			514000	
4% <i>Geldleening</i> 1907.				
Oorspronkelijk bedrag der Leening <i>f</i> 1000000,—.				
Saldo 1 Januari 1920	<i>f</i>	921000,—		
Afgelost in 1920	"	8000,—		
	<i>f</i>	913000,—		
waarvan:				
Grondbedrijf	<i>f</i>	853665,—		
Gasfabriek	"	24651,—		
Dienst van het Onderwijs	"	34684,—		
			913000	—
4½% <i>Geldleening</i> 1913.				
Oorspronkelijk bedrag der Leening <i>f</i> 750000,—.				
Saldo 1 Januari 1920	<i>f</i>	693000,—		
Afgelost in 1920	"	11000,—		
	<i>f</i>	682000,—		
Waarvan:				
Grondbedrijf	<i>f</i>	80021,33		
Electriciteitsbedrijf	"	105937,33		
Gemeentewerken	"	2460,32		
Havendienst	"	46253,97		
Woningbedrijf	"	15942,86		
Dienst van het Onderwijs	"	267443,86		
Openbare Zwempplaats	"	10400,—		
Dienst der Gemeentelijke Bezittingen	"	153540,33		
			682000	—
	<i>Transporteeren . . .</i>	<i>f</i> 5879970	44 ^s	

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	Transport . . .	f 946683	96
<i>Gemeentereiniging</i> (Bijlage No. 5).			
Voor saldo 1 Januari 1920 3½ %			
Leening 1902	f 7000,—		
„ afgelost in 1920	94,05		
	f 6905,95		
Voor verstrekt in 1920 uit 6 % Leening 1920	„ 18135,—		
„ saldo 1 Januari 1920 (kapitaal niet uit leening) à 5 %	92779,58		
		117820	53
<i>Gemeentewerken</i> (Bijlage No. 7).			
Voor saldo 1 Januari 1920 3½ %			
Leening 1902	f 20000,—		
„ afgelost in 1920	268,71		
	f 19731,29		
Voor saldo 1 Januari 1920 4½ %			
Leening 1913	f 2500,—		
„ afgelost in 1920	39,68		
	„ 2460,32		
Voor saldo 1 Januari 1920 4½ %			
Leening 1917	f 3500,—		
„ afgelost in 1920	35,68		
	„ 3464,32		
Voor saldo 1 Januari 1920 5½ %			
Leening 1919	f 12000,—		
„ afgelost in 1920	90,—		
	„ 11910,—		
Voor saldo 1 Januari 1920 (kapitaal niet uit leening) à 5 %	110700,—		
		148265	93
<i>Havendienst</i> (Bijlage No. 8).			
Voor saldo 1 Januari 1920 3 %			
Leening 1895	f 179000,—		
„ afgelost in 1920	1974,78		
	f 177025,22		
Voor saldo 1 Januari 1920 3½ %			
Leening 1902	f 14000,—		
„ afgelost in 1920	188,10		
	„ 13811,90		
	Transporteeren . . .	f 190837,12	
	Transporteeren . . .	f 9732770	42

<i>5 % Geldleening 1915.</i>		<i>Transport . . .</i>	<i>f 5879970</i>	<i>44⁵</i>
Oorspronkelijk bedrag der Leening <i>f 1000000,—</i>				
Saldo 1 Januari 1920 . . . . . <i>f 964000,—</i>				
Afgelost in 1920 . . . . . " <i>10000,—</i>				
		<i>f 954000,—</i>		
waarvan:				
Grondbedrijf . . . . . " <i>954000</i>				
<i>4½ % Geldleening 1916.</i>				
Oorspronkelijk bedrag der Leening <i>f 1000000,—</i>				
Saldo 1 Januari 1920 . . . . . <i>f 971000,—</i>				
Afgelost in 1920 . . . . . " <i>11000,—</i>				
		<i>f 960000,—</i>		
waarvan				
Grondbedrijf . . . . . " <i>960000</i>				
<i>4½ % Geldleening 1917.</i>				
Oorspronkelijk bedrag der Leening <i>f 2000000,—</i>				
Saldo 1 Januari 1920 . . . . . <i>f 1962000,—</i>				
Afgelost in 1920 . . . . . " <i>20000,—</i>				
		<i>f 1942000,—</i>		
waarvan:				
Grondbedrijf . . . . . <i>f 971000,—</i>				
Gasfabriek . . . . . " <i>339850,—</i>				
Electriciteitsbedrijf . . . . . " <i>39325,50</i>				
Gemeentewerken . . . . . " <i>3464,32</i>				
Bosvandenat . . . . . " <i>70276,25</i>				
Gemeente-Ziekenhuis . . . . . " <i>110858,31</i>				
Dienst van het Onderwijs . . . . . " <i>33926,12</i>				
Openbare Zwemplaats . . . . . " <i>22400,—</i>				
Dienst der Gemeentelijke Bezittingen . . . . . " <i>350899,50</i>				
		<i>f 1942000</i>		
<i>5 % Geldleening 1918.</i>				
Oorspronkelijk bedrag der Leening <i>f 2000000,—</i>				
Saldo 1 Januari 1920 . . . . . <i>f 1983000,—</i>				
Afgelost in 1920 . . . . . " <i>18000,—</i>				
		<i>f 1965000,—</i>		
<i>Transporteeren . . .</i>		<i>f 9735970</i>	<i>44⁵</i>	

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	<i>Transport</i>	f. 9732770	42
	<i>Transport</i>	f. 190837,12	
Voor saldo 1 Januari 1920	4½ %		
Leening 1913	f. 47000,—		
„ afgelost in 1920	746,03		
		„ 40253,07	
Voor saldo 1 Januari 1920	4½ %		
Leening 1917	f. 71000,—		
„ afgelost in 1920	723,75		
		„ 70276,25	
Voor saldo 1 Januari 1920	5 %		
Leening 1918	f. 78000,—		
„ afgelost in 1920	708,01		
		„ 77291,99	
Voor saldo 1 Januari 1920	5½ %		
Leening 1919	f. 12000,—		
„ afgelost in 1920	90,—		
		„ 11910,—	
Voor saldo 1 Januari 1920 (kapitaal niet uit leening) à 5 %		„ 223375,—	
		„ 619944	33
<i>Brandweer</i> (Bijlage No. 9).			
Voor saldo 1 Januari 1920 (kapitaal niet uit leening) à 5 %		„ 41721	50
<i>Woningbedrijf</i> (Bijlage No. 10).			
Voor saldo 1 Januari 1920	3½ %		
Leening 1902	f. 1800,—		
„ afgelost in 1920	24,18		
		f. 1775,82	
Voor saldo 1 Januari 1920	4½ %		
Leening 1913	f. 16200,—		
„ afgelost in 1920	257,14		
		„ 15942,86	
Voor saldo 1 Januari 1920	5½ %		
Leening 1919	f. 33350,—		
„ afgelost in 1920	250,12 ⁵		
		„ 33099,87 ⁵	
Voor saldo 1 Januari 1920 (kapitaal niet uit leening) à 5 %		„ 26133,—	
		„ 76951	50 ¹
	<i>Transporteeren</i>	f. 10471387	80 ¹

HET BEHEER DER GEMEENTEFINANCIËN IN NIEUWE BANEN 127

waarvan:	Transport . . .	f	9735970	44 ^s	Vermögens- balans van Schiedam.
Gasbedrijf	f	491250,—			
Gasfabriek	"	163386,25			
Electriciteitsbedrijf	"	50598,75			
Havendienst	"	77291,99			
Gemeente-Ziekenhuis	"	446906,20			
Dienst van het Onderwijs	"	420752,15			
der Politie	"	54647,11			
Gemeentelijke Bezittingen	"	259967,55			
				1965000	
5½ % Geldleening 1919.					
Oorspronkelijk bedrag der Leening f 2000000,—					
Saldo 1 Januari 1920	f	2000000,—			
Afgelost in 1920	"	15000,—			
				1985000	
Waarvan:					
Gasbedrijf	f	595500,—			
Gemeentewerken	"	11910,—			
Havendienst	"	11910,—			
Woningbedrijf	"	33099,87 ^s			
Openbare Leeszaal en Bibliotheek	"	19850,—			
Gemeente-Ziekenhuis	"	68482,50			
Dienst van het Onderwijs	"	221424,49 ^s			
der Gemeentelijke Bezittingen	"	1022823,13			
				1985000	
4 % Geldleening 1920.					
Bedrag der Leening f 600000,—					
waarvan:					
Gasfabriek	f	270000,—			
Gemeentereiniging	"	18135,—			
Openbare Leeszaal en Bibliotheek	"	30000,—			
Gemeente-Ziekenhuis	"	96500,—			
Dienst van het Onderwijs	"	4046,48			
der Politie	"	65000,—			
Gemeentelijke Bezittingen	"	116318,52			
				600000	
Transporteeren	f	14285970	44 ^s		

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	<i>Transport . . .</i>	<i>f</i> 10471387	80 ^p
<i>Openbare Leeszaal en Bibliotheek (Bijlage No. 11).</i>			
Voor saldo 1 Januari 1920 5½ %			
Leening 1919	<i>f</i> 20000,—		
„ afgelost in 1920	150,—		
	<i>f</i> 19850,—		
Voor verstrekt in 1920 uit 6 % leening 1920	„ 30000,—		
		„ 49850	—
<i>Algemeen Handels-Entrepôt (Bijlage No. 12).</i>			
Voor saldo 1 Januari 1920 3 %			
Leening 1895	<i>f</i> 20500,—		
„ afgelost in 1920	226,16		
	<i>f</i> 20273,84		
Voor saldo 1 Januari 1920 (kapitaal niet uit leening) à 5 %	„ 55437,50		
		„ 75711	34
<i>Gemeente-Ziekenhuis (Bijlage No. 13).</i>			
Voor saldo 1 Januari 1920 4½ %			
Leening 1917	<i>f</i> 112000,—		
„ afgelost in 1920	1141,69		
	<i>f</i> 110858,31		
Voor saldo 1 Januari 1920 5 %			
leening 1918	<i>f</i> 451000,—		
„ afgelost in 1920	4093,80		
	„ 446906,20		
Voor saldo 1 Januari 1920 5½ %			
Leening 1919	<i>f</i> 69000,—		
„ afgelost in 1920	517,50		
	„ 68482,50		
Voor verstrekt in 1920 uit 6 % Leening 1920	„ 96500,—		
saldo 1 Januari 1920 (kapitaal niet uit leening) à 5 %	„ 15175,—		
		„ 737022	01
<i>Dienst van het Onderwijs (Bijlage No. 15)</i>			
Voor verstrekt uit 3 % leening 1895	<i>f</i> 149910,—		
„ „ „ 3½ % „ 1902	15030,—		
„ „ „ 4 % „ 1907	34694,—		
„ „ „ 4½ % „ 1913	267443,86		
„ „ „ 4½ % „ 1917	33926,12		
„ „ „ 5 % „ 1918	420752,15		
„ „ „ 5½ % „ 1919	221424,49 ³		
„ „ „ 6 % „ 1920	4046,48		
„ „ (niet uit leening) à 5 %	„ 13718,10		
		„ 1160945	90 ^p
	<i>Transporteeren . . .</i>	<i>f</i> 12495816	90 ^p

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	<i>Transport</i> . . .	f 12495816	36
<i>Dienst der Politie</i> (Bijlage No. 16).			
Voor verstrekt uit 5 % Leening 1918 . . .	f	54647,11	
" " " 6 % " 1920 . . .	"	65000,—	
" " (niet uit leening) à 5 % . . .	"	22332,19	
			141979 30
<i>Openbare Zwemplaats</i> (Bijlage No. 17).			
Voor verstrekt uit 4½ % Leening 1913 . . .	f	10400,—	
" " " 4½ % " 1917 . . .	"	22400,—	
" " (niet uit leening) à 5 % . . .	"	800,—	
			33600 —
<i>Algemeene Begraafplaats</i> (Bijlage No. 18).			
Voor verstrekt uit 3 % Leening 1895 . . .	f	690,—	
" " (niet uit leening) à 5 % . . .	"	5510,—	
			6200 —
<i>Dienst der Gemeentelijke Bezittingen</i> (Bijlage No. 19).			
Voor verstrekt uit 3 % Leening 1895 . . .	f	154892,10	
" " " 3½ % " 1902 . . .	"	84605,41	
" " " 4½ % " 1913 . . .	"	153540,33	
" " " 4½ % " 1917 . . .	"	350899,50	
" " " 5 % " 1918 . . .	"	259967,55	
" " " 5½ % " 1919 . . .	"	1022823,13	
" " " 6 % " 1920 . . .	"	116318,52	
" " (niet uit leening) à 5 % . . .	"	1088983,40	
			3232029 94
<i>Tijdelijke Geldleening u/g.</i>			
Voor verstrekt aan het Grondbedrijf . . .	f	340000,—	
" " " Electriciteitsbedrijf . . .	"	140000,—	
" " " de Gemeentereiniging . . .	"	1226,10	
" " " Gemeentewerken . . .	"	18940,—	
" " " den Havendienst . . .	"	75043,57 ⁵	
" " " het Woningbedrijf . . .	"	37420,20	
" " " de Openb. Lees- en Bibl. . .	"	6751,01 ⁵	
" " " het Gemeente-Ziekenhuis . . .	"	67803,05	
" " " den Dienst v/h Onderwijs . . .	"	93975,17	
" " " " " der Politie . . .	"	6620,70	
" " " " " Gem. Be- zittingen . . .	"	61648,86 ⁵	
			849428 67 ⁵
	<i>Transporteeren</i> . . .	f 16759054	27 ⁵

Transport . . . f 18933479 85

Vermogens-
balans van
Schiedam.

DISPERPUSIP JATIM

Transporteeren . . . f 18933479 85

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	Transport . . .	f 16759054	27 ⁵
<i>Reserven: Bedrijven, Diensten en Instellingen.</i>			
Grondbedrijf (Reserve)	f 1229468,—		
(Gereserveerde Rente)	64670,36		
Gasfabriek (Reserve)	49034,46 ⁵		
Drinkwaterleiding (Reserve)	1268,10		
(Buitengewone Reserve)	20000,—		
Electriciteitsbedrijf (Reserve)	31402,64		
(Buitengewone Reserve)	15000,—		
Reserve Pensioenfonds	81051,68 ⁵		
		1491895	25
Dienst 1921 (Voorgeschoten uit Dienst 1920)		586587	7 ⁵
Kassaldo Dienst 1920		95942	60
		f 18933479	8 ⁵

Transport . . f 18933479 85

Vermogens-
balans van
Schiedam.

DISPERPUSIP JATIM

f 18933479 85

Vermogens-
balans van
Schiedam.

De als bijlagen bijgevoegde balansen der verschillende bedrijven, diensten en instellingen betreffen:

Bijlage	1.	Grondbedrijf.
"	2.	Gasfabriek.
"	3.	Drinkwaterleiding.
"	4.	Electriciteitsbedrijf.
"	5.	Gemeentereiniging.
"	6.	Gemeentelijke fondsen (niet behorende tot de bedrijven).
"	7.	Gemeentewerken.
"	8.	Havendienst.
"	9.	Brandweer.
"	10.	Woningbedrijf.
"	11.	Openbare leeszaal en bibliotheek.
"	12.	Algemeen Handelsentrepot.
"	13.	Ziekenhuis.
"	14.	Burgerlijk armbestuur.
"	15.	Dienst van het onderwijs.
"	16.	Dienst van de politie.
"	17.	Openbare zwemplaats.
"	18.	Algemeene begraafplaats.
"	19.	Dienst der bezittingen (niet behorende tot de bedrijven, diensten of instellingen).

De bijlagen worden hier niet afgedrukt, met uitzondering van bijlage 6 en bijlage 19, om het geheel begrijpelijk te maken.

BIJLAGE NO. 6.

GEMEENTELIJKE FONDSSEN

DER

GEMEENTE SCHIEDAM.

—
BALANS

PER 1 JANUARI 1921.

Vermogens-
balans van
Schiedam.

ACTIVA.

<i>Kas.</i>				
Voor saldo dienst 1920:				
a.	Van het Reserve-Pensioenfonds	f	6838,49 ⁵	
e.	„ „ fonds Straataanleg nabij glasfabriek „De Bataaf”	„	46,97	
f.	Van het Crisisfonds	„	1275,09 ⁶	
				f 8160 56
<i>a. Belegd Reserve-Pensioenfonds.</i>				
	Effecten (volgens bijgaande nota no. 3 sub A) f		9849,—	
	Inlage Rijkspostspaarbank	„	1465,86	
	Tijdelijke geldleening aan de gemeente	„	62700,—	
				„ 74014 86
<i>a. Administratie Reserve-Pensioenfonds.</i>				
	Voor nog te ontvangen rente van effecten over 1920	„	198	33
(Zie voor specificatie de administratierekening).				
<i>b. Belegd Fonds: legaat Poelcke.</i>				
	Effecten (volgens bijgaande nota no. 3 sub B) f		2282,75	
	Inlage Rijkspostspaarbank	„	590,84	
				„ 2873 59
<i>b. Administratie Fonds: legaat Poelcke.</i>				
	Voor nog te ontvangen rente van effecten over 1920	„	36	46
(Zie voor specificatie de administratierekening).				
<i>c. Belegd Fonds: Straataanleg nabij glasfabriek „De Bataaf”</i>				
	Effecten (volgens bijgaande nota no. 3 sub C) f		1797,75	
	Inlage Rijkspostspaarbank	„	593,60	
	Tijdelijke geldleening aan de gemeente	„	1000,—	
				„ 3391 35
<i>c. Administratie Fonds: Straataanleg nabij glasfabriek „De Bataaf”.</i>				
	Voor nog te ontvangen rente van effecten over 1920	„	31	75
(Zie voor specificatie de administratie-rekening).				
<i>d. Belegd Fonds herkomstig van het voormalig Blauwhuis.</i>				
	Voor f 16400,— inschrijving op het grootboek 2½ % N.			
	W. S. h 44½ %	„	7298	—
	<i>Transporteeren . . . . .</i>	f	96004	90

PASSIVA.

Vermogens-
balans van
Schiedam.

a. Reserve Pensioenfonds.

Voor saldo vorige rekening . . . . . f 75020,98
 „ bijboeking voordeelig saldo der admini-
 stratierekening . . . . . „ 6647,70⁵

Voor afboeking koersverschil 1920 . . . . . f 81668,68⁵
 „ . . . . . „ 617,—

b. Fonds: legaat Poelcke.

Voor saldo vorige rekening . . . . . f 1711,32
 „ afboeking koersverschil 1920 . . . . . „ 4,25

c. Uit te heeren rente van het Fonds: legaat Poelcke ten bate van de algemeene armen.

Voor saldo vorige rekening . . . . . f 1072,38
 „ bijboeking voordeelig saldo administra-
 tierekening . . . . . „ 130,60

e. Fonds: Straatuaanleg nabij glasfabriek „De Ba-
 taaf”.

Voor saldo vorige rekening . . . . . f 3370,68
 „ bijboeking voordeelig saldo der admini-
 stratierekening . . . . . „ 160,64

Voor afboeking koersverschil 1920 . . . . . f 3531,32
 „ . . . . . „ 61,25

d. Fonds herkomstig van het voormalig Blauwhuis.

Voor saldo vorige rekening . . . . . f 7749,—
 „ afboeking koersverschil 1920 . . . . . „ 451,—

e. Fonds: Deelname in het aandelenkapitaal ge-
 meentelijke Credietbank.

Voor deelname door de gemeente van f 20000,—
 waarvan gestort 10 % . . . . . f 2000,—
 Hierop bijgeschreven f 2,— per aandeel in 1917 „ 40,—
 „ „ „ 62,— „ „ „ 1918 „ 1240,—
 „ „ „ 36,— „ „ „ 1919 „ 720,—
 „ „ „ 10,— „ „ „ 1920 „ 200,—

Transporteeren . . . . . f 98929 80⁵

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	<i>Transport . . .</i>	<i>f</i>	96004	90
<i>e. Aandeelen in gemeentelijke Credietbank.</i>				
	Voor 20 aandeelen van <i>f</i> 1000,—, waarop gestort 10%	<i>f</i>	2000,—	
	Hierop bijgeschreven <i>f</i> 2,— per aandeel in 1917		40,—	
	„ „ „ 62,— „ „ „ 1918		1240,—	
	„ „ „ 36,— „ „ „ 1919		720,—	
	„ „ „ 10,— „ „ „ 1920		200,—	
			4200	—
<i>f. Noodwoningen (Crisisfonds).</i>				
	Kosten van stichting van 24 houten noodwoningen in de Zuiderstraat (saldo vorige rekening)	<i>f</i>	18609,54	
	Af uitkeering wegens het afbranden van een woning		989,31	
			17620	23
<i>f. Levensmiddelenbedrijf (Crisisfonds).</i>				
	Voor saldo vorige rekening	<i>f</i>	79057,39	
	Af $\frac{9}{10}$ van het nadeelig saldo v/h bedrijf over 1920		20497,10	
		<i>f</i>	58560,29	
	Overname vorderingen (zie Administratierekening)		1317,97 ⁵	
		<i>f</i>	57242,31 ⁵	
	Afgelost in 1920		57242,31 ⁵	
<i>f. Centrale Keuken (Crisisfonds).</i>				
	Voor saldo vorige rekening	<i>f</i>	17034,04 ⁵	
	Af $\frac{9}{10}$ van het nadeelig saldo 1920		4167,77 ⁵	
		<i>f</i>	12866,27	
	Afgelost in 1920		12866,27	
<i>f. Varkensmesterij (Crisisfonds).</i>				
	Voor saldo vorige rekening	<i>f</i>	56755,87	
	Bij winst-saldo over 1920		2102,79	
		<i>f</i>	58858,66	
	Afgelost in 1920		58858,66	
	<i>Transporteeren . . .</i>	<i>f</i>	117825	13

				Vermogens- balans van Schiedam.
	<i>Transport . . .</i>	<i>f</i>	98929	80 ^s
<i>f. Crisisfonds.</i>				
Ontvangsten van de gemeente in 1915—1919	<i>f</i>	1808300,—		
Afgehoort aan de gemeente in vorige ja- ren	<i>f</i>	395935,99		
Afgehoort aan de gemeente in 1920		573390,58		
		969326,57		
	<i>f</i>	838973,43		
Bidragen uit andere hoofden:				
Uitkering O. W. Belasting 1918	<i>f</i>	55000,—		
Uitkering O. W. Belasting 1920		375284,—		
Uitkering Fonds tot delging van Crisislasten		123171,60		
Aflossing uit den gewonen dienst 1918. ¹ / ₁₀ nadeelig saldo van de Crisisbedrij- ven over 1917		15570,09 ^s		
Aflossing uit den gewonen dienst 1919. ¹ / ₁₀ nadeelige saldo van de Crisisbedrij- ven over 1917/18.		41665,89 ^s		
Aflossing uit den gewonen dienst 1920. ¹ / ₁₀ nadeelig saldo van de Crisisbedrij- ven over 1917/19.		65072,98 ^s		
		675764,57 ^a		
	<i>f</i>	1514738,00 ^s		
Af nadeelige saldo over de jaren 1915—1919	<i>f</i>	1487664,05		
Af nadeelig saldo 1920 (Zie administratierekening)		25798,86		
		1513462,91		
			1275	09 ^s
<i>f. Afsluyting noodwoningen (Crisisfonds).</i>				
Afsluyting 1916—1919	<i>f</i>	13026,68		
1920. (Zie exploitatierekening)		4593,55		
			17620	23
	<i>Transporteeren . . .</i>	<i>f</i>	117825	13

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	Transport . . .	f	117825	13
<i>f. Landbouwbedrijf (Crisisfonds).</i>				
	Voor saldo vorige rekening	f	1363,13	
	Bij winstsaldo over 1920	"	1989,49	
		f	3352,62	
	Afgelost in 1920	"	3352,62	
<i>g. Belegd Fonds tot aankoop van schuldbrieven ter verleening van hypothecaire credieten tijdens de oorlogscrisis.</i>				
	Voor 5 % obligatiën der Prov. Crediet- en Spaarbank	f	112400,—	
	Inlage Rijkspostspaarbank	"	1210,06 ²	
		"	113610	96 ²
<i>g. Administratie Fonds tot aankoop van schuldbrieven ter verleening van hypothecaire credieten tijdens de oorlogscrisis.</i>				
	Voor nog te ontvangen rente over 1920 van obligatiën Prov. Crediet- en Spaarbank	"	1405	—
	(Zie de administratierekening).			
<i>h. Aandeel in de Reservekas der Onderlinge Risico-vereeniging van Nederlandsche Gemeenten.</i>				
	Voor het aandeel der gemeente in de reservekas dier vereeniging	"	4028	30
<i>i. Aandeel in de N.V. Centrale Bouwmaterialenvoorziening.</i>				
	Voor 10 aandelen van f 1000,—, waarop gestort 10 %.			
	Saldo vorige rekening	f	1000,—	
	Volgestort in 1920	"	9000,—	
		"	10000	—
		f	246869	39 ²

	Transport	f	117825	13	Vermogens- balans van Schiedam.
1.	Fonds tot aankoop van schuldbrieven ter ver- lening van hypothecaire credieten tijdens de oorlogscrisis.				
	Voor verstrekt door de gemeente R/C-saldo vorige rekening	f	112400,—		
	Voor gekapitaliseerde rente saldo vorige rekening	f	789,46 ⁵		
	Voor gekapitaliseerd in 1920	"	562,—		
			1351,46 ⁵		
		"	113751	46 ⁵	
2.	Administratie Fonds tot aankoop van schuldbrieven ter ver- lening van hypothecaire credieten tijdens de oorlogscrisis.				
	Voor nog te betalen rente over 1920 van door de gemeente retireerde gelden R/C	"	1264	50	
3.	Fonds aandeel in de Reserfkas der Onderlinge Risico-ver- zekering van Nederlandsche Gemeenten.				
	Voor saldo vorige rekening	f	1382,63		
	" vermeerdering	"	2645,67		
		"	4028	30	
4.	Fonds tot deelname in de N.V. Centrale Bouwmaterialen- voorziening.				
	Verstrekt door de gemeente Schiedam R/C- saldo vorige rekening	f	1000,—		
	Verstrekt door de gemeente in 1920	"	9000,—		
		"	10000	—	
		f	246869	39 ⁵	

DISPERPUS JATIM

BIJLAGE NO. 19.

DIENST DER BEZITTINGEN

NIET BEHOORENDE TOT DE

BEDRIJVEN, DIENSTEN OF INSTELLINGEN

DER

GEMEENTE SCHIEDAM.

BALANS

PER 1 JANUARI 1921.

Vermogens-
balans van
Schiedam.

ACTIVA.

<i>Radhuis.</i>			
Gebouw	Memorie.		
Meubelen	„		Memorie.
<i>Kantoorgebouw Nieuwstraat 26.</i>			
Gebouw	f 50000,—		
Meubelen	„ 12000,—		
		f	62000 —
<i>Archiefgebouw Oude Kerkhof.</i>			
Gebouw	f 20000,—		
Meubelen en inventaris	Memorie.		
		„	20000 —
<i>Gebouw Koopmansbeurs Dam . . . . .</i>			
		„	125000 —
<i>St. Joris-Doele, Doeleplein.</i>			
Gebouw	f 50000,—		
Exercitielokaal	„ 20000,—		
Meubelen	„ 5000,—		
Inventaris museum	Memorie.		
		„	75000 —
<i>Stadstoren Nieuwstraat.</i>			
Toren	Memorie.		
Klokluiderswoning	f 5000,—		
		„	5000 —
<i>Ruïne Oud-Mathenesse . . . . .</i>			
			Memorie.
<i>Woonhuis Burgemeester Grootte Markt . . . . .</i>			
		„	18000 —
<i>Gebouw voormalig Kantongerecht Nassaustraat . . . . .</i>			
		„	20000 —
<i>Gymnastieklokaal Buitenhavenweg.</i>			
Gebouw	f 25000,—		
Inventaris	„ 5000,—		
		„	30000 —
<i>Schoolgebouw met woning Schoolstraat . . . . .</i>			
		„	30000 —
<i>Transporteeren . . . . .</i>			f 385000 —

PASSIVA.

Vermogens-
balans van
Schiedam.

<i>Kapitaal gemeente Schiedam.</i>			
Verstrekt uit 3 % Leening 1895	f	154892,10	
" " 3½ % " 1902	"	84605,41	
" " 4½ % " 1913	"	153540,33	
" " 4½ % " 1917	"	350899,50	
" " 5 % " 1918	"	259967,55	
" " 5½ % " 1919	"	1022823,13	
" " 6 % " 1920	"	116318,52	
(niet uit leening) tegen een rente- vergoeding van 5 %	"	1088983,40	
	f	3232029	94
<i>Tijdelijke geldleening.</i>			
Verstrekt door de gemeente Schiedam	"	61648	86½
<i>Afschrijving huutoorgebouw Nieuwstraat 26.</i>			
Gebouw	f	10000,—	
Meubelen	"	4000,—	
	"	14000	—
<i>Afschrijving archiefgebouw Oude Kerkhof.</i>			
Gebouw	"	10000	—
<i>Afschrijving gebouwen Koopmansbeurs Dam 1 . . . . .</i>			
	"	75000	—
<i>Afschrijving St. Joris-Doele, Doeleplein.</i>			
Gebouw	f	20000,—	
Exercitielokaal	"	10000,—	
Meubelen	"	4500,—	
	"	34500	—
<i>Afschrijving stadstoren Nieuwstraat.</i>			
Klokkedierswoning	"	3000	—
<i>Afschrijving woonhuis Burgemeester, Groote Markt . . . . .</i>			
	"	4000	—
<i>Afschrijving gebouw voormalig Kantongerecht Nassaustraart . . . . .</i>			
	"	16000	—
<i>Afschrijving gymnastieklokaal Buitenhavenweg.</i>			
Gebouw	f	20000,—	
Inventaris	"	3000,—	
	"	23000	—
Transporteeren	f	3473178	80½

Vermogens-
balans van
Schiedam.

		Transport . .	f	385000	—
<i>Schoolgebouw Broersveld.</i>					
Gebouw	f	40000,—			
Meubelen	"	5000,—			
					" 45000 —
<i>Schoolgebouw met bovenwoning Tuinlaan 122 . . . . .</i>					" 3000
<i>Gebouw voormalig Ziekenhuis Lange Achterweg . . . . .</i>					" 50000 —
<i>Gebouw voormalige Centrale Keuken St. Anna-Zusterstraat . . . . .</i>					" 40000
<i>Tolhuis Overschiecheweg . . . . .</i>					" 5500 —
<i>Vischmarkt.</i>					
Markt Lange Haven			Memorie.		
Pakhuis met bovenwoning Walvischsteeg		2000,—			" 2000
<i>Keurlokaal Rotterdamsche dijk.</i>					
Gebouw	f	3600,—			
Meubelen enz.	"	1000,—			
					" 4600
<i>Sporthuisje Havendijk.</i>					
Gebouwtje	f	6000,—			
Meubelen enz.	"	1200,—			
					" 7200
<i>Aanplakborden . . . . .</i>					Memorie.
<i>Werken waterkeering . . . . .</i>					" 210000 —
<i>Rioolgemalen.</i>					
Gebouw Gedempte Broersvest	f	40000,—			
Machinerieën "	"	25000,—			
			f	65000,—	
Gebouwen Westfrankeland	f	30000,—			
Ambtswoning "	"	6000,—			
Machinerieën "	"	20000,—			
					" 56000,—
Gebouw Oostfrankeland	f	1500,—			
Machinerieën "	"	500,—			
					" 2000,—
					" 123000 —
<i>Straatwerken, rioolering enz. . . . .</i>					" 3000000 —
		Transporteeren . .	f	3875300	—

				Vermogens- balans van Schiedam.
	Transport	f 3473178	80 ^a	
Afhefving schoolgebouw met woning Schoolstraat		" 25000	—	
Afhefving schoolgebouw Broersveld.				
Gebouw	f 35000,—			
Meubelen	" 4900,—			
		" 39900	—	
Afhefving schoolgebouw met bovenwoning Tuinlaan 122		" 3000	—	
Afhefving gebouw voormalig Ziekenhuis Lange Achterweg		" 45000	—	
Afhefving gebouw voormalige Centrale Keuken St. Anna- Zaaiestraat		" 15000	—	
Afhefving Tolhuis Overschiesteeg		" 3000	—	
Afhefving Vismarkt.				
Pakhuis met bovenwoning Walvischsteeg		" 1000	—	
Afhefving herlokaal Rotterdamsche dijk.				
Gebouw	f 3000,—			
Meubelen enz.	" 900,—			
		" 3900	—	
Afhefving sporthuisje Havendijk.				
Gebouwtje	f 4000,—			
Meubelen enz.	" 700,—			
		" 4700	—	
Afhefving werken waterkeering		" 62500	—	
Afhefving Rivalgemalen.				
Gebouw Gedempte Broersvest	f 10000,—			
Machinesieën	" 15000,—			
		f 25000,—		
Gebouw Westfrankeland	f 10000,—			
Ambtswoning	" 2000,—			
Machinesieën	" 10000,—			
		" 22000,—		
Gebouw Oostfrankeland	f 500,—			
Machinesieën	" 200,—			
		" 700,—		
		" 47000	—	
Afhefving straatwerken, rioleering enz.		" 1500000	—	
	Transporteeren	f 5223878	80 ^a	

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	Transport . . .	f 3875300
<i>Plantsoenen</i>		Memorie.
<i>Gronden (niet ingebracht bij Grondbedrijf).</i>		
Een perceel open grond gelegen tusschen de Voorhavenkade en de N. V. Stearine-kaarsen-fabriek „Apollo”, groot 2353 M ²	f 23530,—	
Een perceel grond aan de Maaskade	„ 240000,—	
Een perceel open grond gelegen aan de Noord-vest, groot 300 M ²	„ 2100,—	
Een gedeelte open grond aan de Emmastraat Exercitieveld aan de Damlaan, groot 15000 M ²	„ 60000,—	
Een stukje grond aan de Broersvest, groot 5 M ²	„ 100,—	
Een stukje grond aan de Hoofdstraat, groot 24 M ²	„ 240,—	
Een stukje grond aan de Vellevest	„ 200,—	
Een stukje grond aan den Langen Achterweg, groot 10 M ²	„ 20,—	
Een stukje grond aan de Raam	„ 900,—	
Een stukje grond aan de Lsan, groot 95 M ²	„ 190,—	
Twee strooken grond aan de Verbrande Erven	„ 200,—	
Een perceel grond aan de Hoofdstraat	„ 360,—	
		„ 327940
<i>Erfpachtsgronden (niet ingebracht bij Grondbedrijf).</i>		
Onderscheidene erfpachtsgronden gelegen aan de Tuinlaan, de Vesten en elders, uitgegeven aan diverse personen	f 1190,90	
Een strook grond aan de Hagastraat en een strook nabij de Dwarsstraat, uitgegeven aan J. H. van Dijk	„ 1491,11	
Een strook grond aan de Hagastraat, uitgegeven aan Krabbendam	„ 101,80	
Een gedeelte grond aan de Hagastraat, uitgegeven aan A. Jurgens	„ 24,87	
Een gedeelte grond aan de Hagastraat, uitgegeven aan J. v. Kapel	„ 271,85	
Een gedeelte grond aan de Hagastraat, uitgegeven aan B. v. d. Berg	„ 251,64	
Een gedeelte grond aan de Hagastraat, uitgegeven aan A. v. Duffelen	„ 19,05	
Een gedeelte grond aan de Hagastraat, uitgegeven aan J. M. v. d. Schalk	„ 281,01	
		„ 3633,23
	Transporteeren . . .	f 4203240

			Vermogens- balans van Schiedam.
	Transport . . .	f 5223878	80 ^b
<i>Voorschotten van het Rijk ten behoeve van de Vereeniging "Volksnuisvesting".</i>			
a.	Voorschot 1918. Blok A, oorspronkelijk groot f 59930,—, contante waarde per 1 Januari 1921	f 52149,18	
b.	Voorschot 1909. Blok B, oorspronkelijk groot f 40000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	" 35261,06	
c.	Aanvullingsvoorschot 1912. Blok B, oorspronkelijk groot f 6000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	" 5509,16	
d.	Voorschot 1917. Blok C, oorspronkelijk groot f 81000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	" 78661,97	
e.	Voorschot 1919. Blokken D, E, F, oorspronkelijk groot f 715000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	" 709435,92	
f.	Aanvullingsvoorschot 1920. Blokken D, E, F (op rekening)	" 495000,—	
g.	Voorschot. — Blok G (op rekening)	" 307572,50	
h.	" — " H " " "	" 82624,35	
		" 1766214	14
<i>Voorschotten van het Rijk ten behoeve van de R.-K. Bouwvereniging "St. Jozef".</i>			
	Voorschot. — Blok A (op rekening)	f 272000,—	
	" — " B " " "	" 153874,80	
		" 426474	80
<i>Voorschot van het Rijk ten behoeve van de Bouwvereniging "Eendracht".</i>			
	Voorschot 1916. Blok A, oorspronkelijk groot f 320000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	" 308226	20
	Transporteeren . . .	f 7724793	94 ^b

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	<i>Transport . . .</i>	<i>f</i>	4203240	—
	<i>Transport . . .</i>	<i>f</i>	3633,23	
Een stuk weiland in Oost-Frankeland, uitge- geven aan de Vereeniging tot het verschaffen van goede woningen aan minvermogenen	"		4232,80	
Een gedeelte grond aan den Buitenhavenweg, uitgegeven aan Mij. „Oxygenium”	"		8111,11	
Een gedeelte grond aan den Buitenhavenweg, uitgegeven aan metaalbuizenfabriek „Excelsior”	"		3000,—	
Een gedeelte grond aan de Prins-Mauritsstraat, uitgegeven aan de Huishoud- en Industrieschool	"		8400,—	
Een gedeelte grond aan de Nieuwe-Maasstraat, uitgegeven aan M. van der Weijden	"		9533,33	
			36910	47
<i>Crisisfonds . . . . .</i>	"		838973	43
Zie balans Gemeentelijke Fondsen.				
<i>Fonds: legaat Poelcke . . . . .</i>	"		1707	07
Zie balans Gemeentelijke Fondsen.				
<i>Fonds: Straataanleg nabij glasfabriek „De Bataaf” . . . . .</i>	"		3470	07
Zie balans Gemeentelijke Fondsen.				
<i>Fonds herkomstig van het voormalig Blauwhuis . . . . .</i>	"		7298	—
Zie balans Gemeentelijke Fondsen.				
<i>Fonds: Deelname in het aandeelenkapitaal Gemeentelijke Crediet- bank . . . . .</i>	"		4200	—
Zie balans Gemeentelijke Fondsen.				
<i>Fonds tot aankoop van schuldbrieven ter verleening van hypo- thecaire credieten tijdens de oorlogsjaren . . . . .</i>	"		113751	49
Zie balans Gemeentelijke Fondsen.				
<i>Fonds: Aandeel in de Reservekas der Onderlinge Risico-vereeni- ging van Nederlandsche Gemeenten . . . . .</i>	"		4028	36
Zie balans Gemeentelijke Fondsen.				
<i>Fonds tot deelname in de N. V. Centrale Bouwmaterialen- voorziening . . . . .</i>	"		10000	—
Zie balans Gemeentelijke Fondsen.				
	<i>Transporteeren . . .</i>	<i>f</i>	5223578	89

Transport . . . f 7724793 94⁵

Vermogens-
balans van
Schiedam.

DISPERPUSIP JATIM

Transporteeren . . . f 7724793 94⁵

Vermogens-
balans van
Schiedam.

	<i>Transport . . .</i>	<i>f</i>	
<i>Voorschotten „Vereeniging Volkshuisvesting“.</i>		5223578	80 ⁴
<i>a.</i> Voorschot 1908. Blok A, oorspronkelijk groot <i>f</i> 59980,—, contante waarde per 1 Januari 1921	<i>f</i>	52149,18	
<i>b.</i> Voorschot 1909. Blok B, oorspronkelijk groot <i>f</i> 40000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	"	35261,06	
<i>c.</i> Aanvullingsvoorschot 1912. Blok B, oorspronkelijk groot <i>f</i> 6000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	"	5509,16	
Voorschot 1917. Blok C, oorspronkelijk groot <i>f</i> 81000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	"	78061,97	
<i>e.</i> Voorschot 1919. Blokken D, E, F, oorspronkelijk groot <i>f</i> 715000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	"	709435,92	
<i>f.</i> Aanvullingsvoorschot 1920. Blokken D, E, F (op rekening)	"	495000,—	
<i>g.</i> Voorschot. — Blok G, (op rekening)	"	307572,50	
<i>h.</i> Voorschot. — Blok H, (op rekening)	"	82624,35	
		1766214	14
<i>Voorschotten R.-K. Bouwvereeniging „St. Jozef“.</i>			
Voorschot. — Blok A (op rekening)	<i>f</i>	272600,—	
„ — „ B (op rekening)	"	153874,80	
		426474	80
<i>Voorschot Bouwvereeniging „Eendracht“.</i>			
Voorschot 1916. Blok A, oorspronkelijk groot <i>f</i> 320000,—, contante waarde per 1 Januari 1921	"	308226	20
<i>Voorschot Schiedamsche Politie-Sportvereeniging . . . . .</i>	"	300	—
		<i>f</i> 7724793	94 ⁴

Transport . . f 7724793 94⁵

Vermogens-
balans van
Schiedam.

DISPERPUSIP JATIM

f 7724793 94⁵

Vermogens-
balans van
Schiedam.

De balansen zijn toegelicht in de verslagen van de desbetreffende takken van dienst.

Overeenkomstig de bepalingen in de verordeningen werden de aanwezige bezittingen tegen taxatiewaarde bij die diensten ingebracht. De schatting der bezittingen geschiedde in overleg met den Directeur van de gemeentewerken.

De balans voor den dienst der gemeentelijke bezittingen, niet behoorende tot de overige diensten, bedrijven of instellingen, vermeldt onder de activa ook een vordering op het crisisfonds ten bedrage van f 838973,43. Van dit bedrag wordt een belangrijk deel afgelost in verband met de derde uitkeering van het Rijk uit de oorlogswinstbelasting. Het restant wordt successievelijk door het crisisfonds afgelost, daartoe in staat gesteld door een jaarlijksche storting in dat fonds uit den gewonen dienst.

Verder zijn op deze balans onder de bezittingen nog opgenomen de voorschotten aan de vereeniging „Volks-huisvesting”, de R.-K. Bouwvereeniging „St. Jozef” en de Bouwvereeniging „Eendracht”, waartegenover onder de schulden voorkomen de voorschotten van het Rijk ten behoeve dier bouwvereenigingen. De bedragen dier vorderingen en schulden heffen elkaar wel op, maar waar de gemeente voor de voorschotten aansprakelijk is, behooren de rechten en verplichtingen der gemeente te dier zake op de balans tot uitdrukking te komen.

Voornamelijk treft critiek de bijlage 19, alsook de methode van waardebepaling der activa.

Op balans 19 vindt men tot uitdrukking gebracht een kapitaal (niet uit leening verkregen) van f 1088983,40, terwijl daartegenover onder de activa zijn opgenomen het archiefgebouw, de koopmansbeurs, straten, rioleeringswerken enz., en dat voor een getaxeerde waarde, welke werd vastgesteld in overleg met den Directeur der gemeentewerken.

Hier heeft men zich door het doel, om het zuiver vermogen der gemeente tot uitdrukking te brengen, laten misleiden. Met deze en dergelijke activa handelen, zooals werd aangegeven op bladz. 113 en 114. Zij mogen op de balans hoogstens voorkomen tot den kostenden prijs en nimmer voor meer dan de voor het werk aangegane leening.

Vermogens-
balans van
openbare
lichamen.

Overigens verdient het Schiedamsche voorbeeld toejuicing.

Al mag het kennen van den vermogenstoestand der gemeente niet alles zeggen en al is het waar, dat het administreeën van de vermogensbestanddeelen van eene gemeente, in het algemeen van elk publiekrechtelijk lichaam, op bezwaren stuit, ja bij sommige onderdeelen praktisch haast niet mogelijk is, toch verdienen de vermogensbalansen voor de publiekrechtelijke lichamen aanbeveling.

Prof. Volmer bracht een praeadvies uit over de publiekrechtelijke balans op het Congres voor de Gemeente-Financiën in 1916.

Prof. Dr. R. Passow merkt in de tweede uitgaaf van zijn werk „Die Bilanzen der Privaten und öffentlichen Unternehmungen” omtrent de openbare balansen op, dat het voor de openbare lichamen, evenals voor de particuliere ondernemingen, van beteekenis is, om het bedrag van het vastgelegde kapitaal steeds te kunnen volgen. In zooverre heeft het opmaken van balansen voor openbare lichamen dezelfde beteekenis als voor particuliere ondernemingen. Maar die balans heeft met betrekking tot de credietwaardigheid der openbare lichamen een geheel andere beteekenis. Een groot bezwaar voor de vermogensopstelling vormde, zooals Passow opmerkt, de inrichting der administratie, die niet van het vermogen en de vermogensbestanddeelen uitging, maar zich uitsluitend richtte op de verantwoording der geldelijke ontvangsten en uitgaven. En op deze basis is een vermogensopstelling niet mogelijk.

Vermogens-
balans van
openbare
lichamen.

Daaruit maakte men veelal de conclusie, dat alleen de invoering der dubbele boekhouding verbetering kan brengen. Deze meening is volgens Passow echter niet juist. De dubbele boekhouding mist namelijk het verband tusschen begrooting en rekening en de verhouding tusschen de wetgevende en de uitvoerende organen maken het noodzakelijk, dat dit verband in de boekhouding tot uitdrukking komt. Het verband tusschen begrooting en rekening mag nooit en nergens verbroken worden, maar daarnaast moet de boekhouding ook geven wat de commercieele boekhouding verschaft. Daarom is de dubbele boekhouding op zichzelf onvoldoende en verdient de verbeterde begrootingsboekhouding aanbeveling.

Verder is de onderlinge verhouding der verschillende openbare diensten en bedrijven in den regel niet zoodanig geregeld, dat een juiste kostenverdeeling scherp wordt onderscheiden. Zeer vele algemeene bestuursuitgaven worden veelal voor allerlei onderdeelen gemaakt, terwijl omgekeerd de bedrijven en ondernemingen ten dienste van het algemeen worden benut, zoodat de kosten daarvan in de praktijk vaak geheel willekeurig op de onderdeelen drukken. Ook volgt men met betrekking tot de vermelding in de balans van de bezittingen geen vaste lijn en komt het voor, dat de balansen worden opgesteld, om, al naar gelang van de politieke inzichten van bepaalde personen, gewenschte resultaten aan te wijzen en gebruikt men overschotten voor de algemeene huishouding. Soms wordt er te weinig afgeschreven, terwijl er omgekeerd overmatig wordt afgeschreven ten einde geheime reserves te kweken.

Passow vat zijne beschouwing omtrent de openbare balans samen met de opmerking, dat deze balansen in verband met de wijze, waarop zij worden opgesteld, niet absoluut betrouwbaar zijn, zoodat zij voor een wetenschappelijk gebruik slechts met de uiterste voor-

zichtigheid kunnen worden gebruikt, welke opmerking hij ook maakt met betrekking tot de balansen der private ondernemingen.

Professor Volmer roert dit punt ook aan in zijn bovenvermeld praeadvies. Hij zegt daaromtrent bij het bespreken der intercomptabele balans, dus van de vermogensopstelling in samenhang met het rekening-systeem der administratie, dat het bepalen van het zuiver vermogen niet de wezenlijke functie der intercomptabele balans is, terwijl dit ook in de groote meerderheid van gevallen niet het doel is, waarmede de balans wordt opgemaakt.

Feitelijk, aldus Prof. Volmer, is het een uitzondering indien men uit de balans eener Naamlooze Vennootschap de intrinsieke waarde van een aandeel kan afleiden, zonder dat men tot dit doel de taxatie van tal van posten behoeft. Geheime reserves zijn alledaagsche verschijnselen in de balansen onzer beste zaken. Men kan nu wel betoogen, dat die balansen onjuist zijn, maar zeker is het, dat die balansen niet aldus zouden zijn opgemaakt, indien het bepalen van het zuiver vermogen ware beschouwd als te zijn hun werkelijk doel. In werkelijkheid interesseert het zuiver vermogen slechts als middel tot bepaling of controleering van het winstcijfer.

Winst is in de ondernemingen het batig verschil tusschen de kosten verbonden aan en het provenu verkregen met bepaalde transacties. Zij kan dus feitelijk alleen bepaald worden van afgewikkelde zaken. Wie op een bepaald oogenblik de gerealiseerde winst wil kennen, moet daarom de kosten van de niet afgewikkelde zaken afscheiden uit de rekening. Deze kostenresten komen overeen met de verkrijgingswaarde der activa. De verkrijgingswaarde is daardoor de grondslag van alle waardebepaling ten behoeve van de belans. Iedere afwijking daarvan moet gemotiveerd worden en wel op grond van:

Vermogens-
balans van
openbare
lichamen.

a. de vermindering van waarde der gebruiksgoederen (afschrijven volgens een constante methode).

b. de waardewijziging, die de gebruiksgoederen hebben ondergaan sedert hunne aanschaffing (creëren van een speciale reserve).

Is aldus de aanschaffingswaarde voor alle ondernemingen gemotiveerd, wanneer de gemeente balansen wil maken, wil zij een volledige verantwoording geven van haar financieel beheer, dan zal ook daarbij deze waardebepaling moeten dienen. Immers nog minder dan bij particuliere ondernemingen is het de taak der gemeente, het zuiver vermogen te bepalen en zal dus haar balans in elk geval een intercomptabele balans dienen te zijn.

Men houde er echter rekening mede, dat de gemeente rechten en verplichtingen kent, wier waarde-bepaling ten eenenmale uitgesloten is. Haar balans zal trouwens niet het zuiver vermogen behoeven aan te geven, doch uitsluitend de waarde, waarmede een reeks bezittingen een groep schulden overtreffen.

Hierdoor kan omtrent de bepaling der waarden van de activa en passiva als voornaamste regel gelden, dat men een vaste methode volgt.

De grondslagen dienen niet telkens te worden gewijzigd naarmate men een meer of minder rooskleurig beeld tot uitdrukking wil brengen, waarom zij het best worden vastgesteld in een wet regelende het comptabel beheer.

Men zal de volgende activa en passiva op een dergelijke balans aantreffen.

Onder de activa:

- a.* kasgelden;
- b.* voorraden;
- c.* vorderingen;
- d.* rentegevende eigendommen;

Onder de passiva:

- a.* leeningen op langer en korter termijn;
- b.* crediteuren;
- c.* pensioenen;
- d.* diversen;

- e. openbare gebouwen; e. eventueel saldo;
- f. inrichtingen van openbaar nut;
- g. bedrijven;
- h. diversen.

Vermogens-
balans van
openbare
lichamen.

De activa en passiva zal men zoodanig vermelden, dat wat de activa betreft, duidelijk blijkt:

- 1°. de aanschaffingswaarde;
- 2°. de afschrijvingen;
- 3°. eventuele vermindering;
- 4°. eventuele vermeerdering;
- 5°. de eindwaarde;

dat met betrekking tot de schulden uitkomt:

- 1°. het oorspronkelijk bedrag;
- 2°. het bedrag der aflossingen;
- 3°. het eindbedrag.

Het ontwerp tot herziening van de Gemeentewet laat met betrekking tot de regeling der gemeentebalans alles aankomen op een algemeen maatregel van bestuur, waarin derhalve bepalingen omtrent de waardeering der activa en passiva, alsmede omtrent het stelsel van afschrijven, zullen kunnen worden opgenomen.

Uit de inrichting der administratie van de gemeente Schiedam en de daarbij consequente verdeling van het geheele terrein der gemeentehuishouding in financieel afzonderlijk beheerde bedrijven, diensten en instellingen, blijkt, dat ook Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland aan de ruime toepassing van art. 114bis hunne goedkeuring hechten. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland nemen met betrekking tot art. 114bis hetzelfde standpunt in als de nieuwe begrootingsvoorschriften 1924.

De splitsing der geheele administratie en begrooting in zelfstandige onderdeelen, maakt het inzicht in de gemeentefinanciën duidelijk. Wanneer daarbij tevens de verbeterde begrootingsboekhouding toepassing vindt,

Vermogens-
balans van
openbare
lichamen.

omdat het maken en systematisch controleeren van begrootingen een vereischte voor de openbare huishoudingen dient te zijn en te blijven, dan zou uit administratief oogpunt de inrichting der gemeentefinanciën aan te stellen eischen voldoen.

Wordt de dubbele boekhouding gevolgd, dan zal de begrooting een extra comptabel stuk worden en daardoor het budgetair beheer onwillekeurig verslappen en dat moet in de openbare huishoudingen worden voorkomen. Bij de verbeterde begrotingsboekhouding, waarbij men overigens volgens de regels van het dubbel boekhouden de boekingen verricht, zal de begrooting een intercomptabel stuk moeten zijn, waarbij de begrotingsposten gedurende den geheelen loop der boekhouding steeds worden gecontroleerd. De administratie waarschuwt dan ingeval van overschrijdingen automatisch.

HOOFDSTUK III. DE GEMEENTE-COMPTABILITEIT.

AFDEELING III.

VERSCHILLENDE ONDERWERPEN, VAN BELANG BIJ DE BOEKHOUDING VAN DE GEMEENTE- BEDRIJVEN.

A. HET REKENINGSYSTEEM.

Onder gemeentebedrijven wordt in deze afdeeling verstaan elk onderdeel der gemeentehuishouding waarvoor een zelfstandige administratie, met betrekking tot hare financiën, krachtens art. 114bis wordt gevoerd, hetzij men daarbij volgt het stelsel van dubbel boekhouden of de verbeterde begrootingsboekhouding.

Rekening-
systeem.

Deze administratie kan dus zoowel een gemeentelijke instelling betreffen, welke algemeen als bedrijf wordt aangeduid, als die welke men dienst noemt, of de administratie van de gemeentehuishouding in engeren zin.

De meest gewenschte toestand voor de finantieele administratie bij de gemeenten is aanwezig, indien men een algemeene hoofdadministratie heeft en voor elk van de onderdeelen een al of niet zelfstandige administratie. Wij verwijzen hiervoor naar deel I, bladz. 286—294.

De hoofdadministratie zal namens Burgemeester en Wethouders worden gevoerd door den administrateur der gemeentefinanciën. Of deze administrateur nu is de gemeente-accountant, zooals in Schiedam, of wel de gemeente-ontvanger of het hoofd der afdeeling financiën

Rekening-
systeem.

ter secretarie, dat is een zaak, die zoozeer afhangt van de plaatselijke omstandigheden, dat daaromtrent zeer verschillend kan worden beslist.

Maar noodzakelijk is het, dat een naar de bovenvermelde beginselen gevoerde hoofdadministratie wordt gehouden. Daarnaast zal een centraal kasbeheer op zijn plaats zijn, doch het houden der centrale kas en het voeren der centrale kasadministratie verwarre men niet met de eigenlijke hoofdboekhouding.

Er is bij den opzet van de Gemeentewet, met betrekking tot het beheer der gemeentefinanciën, blijkbaar niet aan gedacht, toen men de administratieve verantwoording der gelden opdroeg aan Burgemeester en Wethouders, ook aan Burgemeester en Wethouders de zorg voor een geregelde administratie op te dragen.

Dat wel aan administratie van de kasgelden, maar niet aan de administratie van de overige vermogensbestanddeelen der gemeente is gedacht, valt toe te schrijven aan het feit, dat de Fransche begrotingsboekhouding, sedert 1812 alhier gevolgd, daarop niet was ingericht.

Vóór den Franschen tijd kende men in sommige steden de dubbele boekhouding. Begrotingen kende men echter niet en nu is bij de invoering van het Fransche begrotingsstelsel het betere stelsel van boekhouden verloren geraakt en door een begrooting met een kasadministratie vervangen, in plaats van een vereenvoudigde toepassing van het dubbel boekhouden, in aansluiting met een onmishbare begrooting, in te voeren.

Er is thans alle kans, gezien het wetsontwerp naar aanleiding van het rapport der Staatscommissie-Oppenheim 1918 ingediend, en de praktische voorbeelden in verschillende gemeenten, dat het juiste verschil tusschen de kasadministratie en een volledige administratie der gemeentefinanciën wordt ingezien, zoodat de algemeene toepassing van een verbeterd

stelsel van begrootingsboekhouden mag worden verwacht.

Rekening-
systeem.

Dan zal over de geheele linie het onderscheid tusschen de verschillende rekeningen naar een geheel anderen maatstaf worden gemaakt, dan in de nieuwe voorschriften van Gedeputeerde Staten omtrent begrooting en rekening, zooals deze zijn opgenomen in hoofdstuk V van dit deel. Thans zijn bij de begrooting en rekening hoofdstukken, artikels en volgnummers aangegeven, zonder dat daarbij een indeeling naar een bepaald boekhoudkundig stelsel valt te onderkennen.

Verbeterd het stelsel der begrotingsadministratie, dan zullen de onderscheidingen, door ons omschreven in deel II, bladz. 51—68, in acht genomen moeten worden.

Dan ontstaat de onderscheiding in de kapitaalrekeningen, de rekeningen van de vermogensbestanddeelen en de rekeningen van de baten en lasten overeenkomstig de boekhoudkundige stelsels.

Aangezien deze richting door de Staatscommissie-Oppenheim en de Regeering wordt voorgestaan, blijkens art. 196 van het ontwerp van wet, zal de begrooting moeten vermelden alle baten en lasten, alle kapitaalsontvangsten en kapitaalsuitgaven, alsmede de bezittingen en schulden. Ook de nieuwe begrotings- en rekeningsvoorschriften onderscheiden reeds tusschen gewonen dienst en kapitaaldienst, doch strekken deze onderscheiding niet verder uit dan tot de kasmutaties.

Toch zou het volledige stelsel der verbeterde begrotingsboekhouding, der nieuwe kameraalstijl reeds bij de bestaande wettelijke bepalingen toegepast kunnen worden.

Dit stelsel wordt hier nader uitgewerkt.

De praktijk, met het stelsel aan het Girokantoor opgedaan, heeft in sommige opzichten veranderingen wenschelijk gemaakt in het schema neergelegd in deel II,

Uniforme
toepassing der
verbeterde
begrotings-
boekhouding.

waardoor het over de geheele linie der gemeentehuishouding op een uniforme wijze zou kunnen worden toegepast.

In de eerste plaats is het wenschelijk gebleken in het journaal een andere splitsing aan te brengen en om ook de liniatuur der rekeningen van het grootboek iets te veranderen.

Splitsing
journalen en
wijziging
liniatuur.

Het journaal is te splitsen in een kasjournaal (feitelijk kasboek) en in een journaal voor de overige posten. Het kasjournaal kan tevens dienen als kassiersboek of giroboek.

Het kasjournaal kan de liniatuur behouden zooals die is vermeld in de omschrijving van het stelsel op bladz. 56—68, deel II, en gesplitst blijven in een ontvangstjournaal en een uitgaafjournaal. Alleen zullen de kolommen 1 en 2 tot opschrift krijgen, in plaats van boekingen en overboekingen, de woorden kas en kassier of kas en giro.

Verricht men verschillende ontvangsten en betalingen in giro, dan kunnen deze in dezelfde ontvang- en uitgaafjournalen worden ingeschreven. Deze twee journalen te zamen vormen dus eigenlijk het kas-kassiersboek. De kaskolom dient voor het administreeeren der kasmutaties van de eigen kas. De kassierskolom voor de mutaties, die men via een kassiersinstelling, bank of girokantoor verricht.

Voor diverse
posten een
afzonderlijk
journaal.

De overige posten, welke niet op ontvangsten en uitgaven betrekking hebben, worden in een afzonderlijk journaal ingeschreven van de volgende liniatuur.

JOURNAAL VOOR DIVERSE POSTEN.

Datum. 1923	Omschrijving.	Te debiteeren.	Te crediteeren.
	1.		
Juli 1	Steenkolen. Voor gekocht.	f 100000—	
	Aan Steenkolenmijn Voor geleverde kolen		f 100000—
	2.		
Juli 1	Verlies en Winst. Voor afschrijving op kantoorinstallatie	f 500—	
	Aan Afschrijvingsreke- ning op kantoorinstal- latie		f 500—

Het behoeft geen nader betoog, dat dit journaal is te splitsen in een inkoopjournaal, een verkoopjournaal en een journaal voor diverse posten.

Ook zijn verdere splitsingen denkbaar. Zoo zal men naast het Kas-Giroboek (kas-kassiersboek) een Onkostenboek of kleine kasboek houden. Naast Inkoop- en Verkoopboek zal men ook als onderdeel van het journaal retourjournalen kunnen invoeren, één voor teruggezonden goederen en één voor terugontvangen goederen. Bovendien zal een Wissel- en een Traiteboek noodig kunnen zijn.

Al deze boeken, die met andere zouden kunnen worden vermeerderd, zijn hulpboeken van het journaal.

Hulpboeken
van het
journaal.

Zoals wij reeds opmerkten is het grootboek samengesteld uit diverse rekeningen. Men zal daarin echter geen kasrekening en geen kassiersrekening aantreffen, omdat het kas-kassiersboek reeds de overeenkomstige grootboekrekening vormt.

Model
grootboek-
rekening bij
de verbeterde
begrootings-
boekhouding.

Overigens heeft men voor elke bezitting en elke schuld en voor de verschillende baten en lasten rekeningen in het grootboek van de volgende liniatuur.

Hoofdstuk II art. 4	Bedrag der primitieve begrooting . . . f 6000,— Verhoogd bij . . . . . f..... " .....
Verlichting en Verwarming.	Verminderd bij . . . . . f..... " .....
	Totaal bedrag f .....

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
1923						
Nov.						
1	—	Nota gasfabriek . . .	3000—		3000—	
			100—			3100—

Deze liniatuur wijkt eenigszins af van de vroegere, om voor alle rekeningen een zelfde liniatuur te kunnen aanhouden. Zij bevat meerdere kolommen, opdat hetzelfde model kan dienen zoowel voor rekeningen met een debet- als voor die met een creditkarakter en evengoed voor die rekeningen, welke een gemengd karakter dragen.

Het zal duidelijk zijn, dat ook het algemeene grootboek van rekeningen in onderdeelen is te splitsen. Men kan hebben naast een algemeen grootboek, een debiteuren- en crediteurengrootboek.

Met betrekking tot het evenwicht tusschen de verschillende journalen en het grootboek valt op te merken, dat b.v. uit het kasboek voor elke handeling slechts één grootboekrekening wordt gedebiteerd of gecrediteerd, terwijl uit het journaal voor diverse posten steeds op twee grootboekrekeningen een boeking plaats vindt, n.l. een debetboeking en een creditboeking. Wij kunnen uit deze voorbeelden als algemeenen regel vast-

Splitsing
grootboek in
onderdeelen
bij de
verbeterde
begrootings-
boekhouding.

stellen, dat indien het onderdeel van het journaal (het hulpboek) een onderdeel van het grootboek vervangt, zooals het met de kas-kassiers-journalen het geval is, dat dan uit dat hulpboek op bepaalde tijden slechts één of meer enkele grootboekposten worden gemaakt, terwijl uit het diverse journaal, al of niet in verschillende hulpboeken gesplitst, steeds dubbele grootboekposten voortvloeien. Hier valt aan toe te voegen, dat wanneer een proefbalans wordt gemaakt uit het grootboek, die proefbalans alleen dan zal sluiten, wanneer de tellingen van de hulpboeken, waaruit slechts enkele grootboekposten voortvloeien, worden in aanmerking genomen. Zooals ook uit het voorbeeld van deel II bleek, een sluitende proefbalans werd slechts verkregen door het kassaldo bij den aanvang van het boekingsjaar en het kassaldo per ultimo der maand, waarop de proefbalans wordt gemaakt, in aanmerking te nemen.

Splitting
grootboek in
onderdeelen
bij de
verbeterde
begrootings-
boekhouding.

Heeft men het grootboek in verschillende deelen gesplitst, dan zal men uit de hiervoren bedoelde proefbalans, die uit de gezamenlijke grootboeken wordt getrokken, wel kunnen bepalen, dat er eventueel een fout is gemaakt, maar men zal niet kunnen vaststellen in welk grootboek de fout schuilt.

Hiervoor moet het mogelijk zijn uit elk grootboek een volledige proefbalans te trekken.

Om dit te bereiken is het noodig in elk grootboek nog een rekening of staat op te nemen, welke bestemd is om het evenwicht, dat er noodwendig tusschen de totalen der debet- en credit-kolommen van elk grootboek moet bestaan, tot stand te brengen.

Invoering
sluitrekening
bij de
splitting van
het algemeen
grootboek.

Een dergelijke rekening noemt men sluitrekening, omdat zij dient om de proefbalans, getrokken uit het grootboek waarin zij voorkomt, te doen sluiten.

Staat een grootboek in verband met meerdere sub-grootboeken, b.v. heeft men naast het algemeene grootboek een debiteuren- en een crediteurengrootboek,

Invoering
sluitrekening
bij de
splitting van
het algemeen
grootboek.

dan worden er in het algemeene grootboek zooveel sluitrekeningen geopend als er sub-grootboeken zijn. Zoo zal men in het hierv vermelde geval in het algemeene grootboek twee sluitrekeningen hebben, welke men zal noemen:

a. Debiteuren grootboekrekening en *b.* Crediteuren grootboekrekening, terwijl in het debiteurengrootboek de sluitrekening zal heeten Algemeene Grootboekrekening en in het crediteurengrootboek eveneens Algemeene Grootboekrekening.

De volgende voorbeelden kunnen dit nader toelichten, b.v. 1. Gekocht van A voor *f* 1000,— goederen. In het hulpboek, Inkoopjournaal, wordt geboekt:

A.	Credit.	
Voor steenkolen		f1000—

Van hier uit wordt geboekt in het crediteurengrootboek op de rekening van A:

Datum.	Nom-mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Voor geleverde steenkolen		f1000—		f1000—

En in het Algemeene Grootboek op de rekening
STEENKOLEN.

Datum.	Nom-mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Voor gekocht	f1000—		f1000—	

Nu is er in ieder grootboek geen evenwicht en om dat te verkrijgen opent men in het crediteurengrootboek de sluitrekening:

Invoering
sluitrekening
bij de
splijting van
het algemeen
grootboek.

ALGEMEEN GROOTBOEK.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Om te sluiten	f1000—		f1000—	

En verder in het Algemeen Grootboek de sluitrekening:

CREDITEURENGROOTBOEK.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Om te sluiten		f1000—		f1000—

Nu moet er in elk grootboek evenwicht zijn en kan uit elk een sluitende proefbalans gemaakt worden.

2. Verkocht aan B. een machine voor f 1200,—.
In het verkoopjournaal wordt geboekt:

B.	Debet.	
Voor een machine		f1200—

In het debiteurengrootboek:

B.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Voor een ma- chine	f1200—		f1200—	

Invoering
sluitrekening
bij de
splitsing van
het algemeen
grootboek.

En in het Algemeen Grootboek:
MACHINES.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Voor verkocht		f 1200—		f 1200—

Vervolgens komt in het debiteurengrootboek de sluit-
rekening:

ALGEMEEN GROOTBOEK.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Om te sluiten		f 1200—		f 1200—

en in het Algemeen Grootboek de sluitrekening:
DEBITEURENGROOTBOEK.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Om te sluiten	f 1200—		f 1200—	

3. Ten slotte als een bijzonder voorbeeld:

Betaald door mijn debiteur B. aan mijn crediteur A.
f 1000,—.

Dit komt te staan in het Journaal voor diversen:

Datum.	Omschrijving.	Te debiteeren.	Te crediteeren.
	Crediteur A.	f 1000—	
	Aan debiteur B.		f 1000—

Van daaruit in het crediteurengrootboek:

A.

Invoering
sluitrekening
bij de
spplitsing van
het algemeen
grootboek.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Verrekend met B.	f 1000 —			

In het debiteurengrootboek:

B.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Verrekend met A.		f 1000 —		

In het crediteurengrootboek de sluitrekening:
ALGEMEEN GROOTBOEK.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Om te sluiten		f 1000 —		

en in het debiteurengrootboek de sluitrekening:
ALGEMEEN GROOTBOEK.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Om te sluiten	f 1000 —			

Invoering
sluitrekening
bij de
splitsing van
het algemeen
grootboek.

en nu in het Algemeen Grootboek de sluitrekeningen:

DEBITEURENGROOTBOEK

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Om te sluiten		f1000—		f1000—

CREDITEURENGROOTBOEK.

Datum.	Nom- mer.	Omschrijving.	Debet.	Credit.	Totaal debet.	Totaal credit.
		Om te sluiten	f1000—		f1000—	

Uit deze voorbeelden is te zien, dat in elk sub-grootboek slechts één sluitrekening voorkomt, n.l. algemeen grootboek, daarentegen heeft men in het algemeen grootboek zooveel sluitrekeningen als er sub-grootboeken zijn. Deze methode van het werken met sluitrekeningen is alleen noodig, wanneer het grootboek wordt gesplitst en men uit elk deel een sluitende proefbalans wil maken. Deze sluitrekeningen zijn feitelijk slechts toegevoegde staten, welke het rekenkundig evenwicht moeten herstellen, dat door splitsing van het grootboek in verschillende deelen verbroken was.

Het spreekt van zelf, dat men de sluitrekeningen niet voor elken geboekten post debiteert of crediteert. Zoo wordt b.v. in het crediteurengrootboek de sluitrekening voor de inkoop slechts eens per maand uit het inkoop-journaal voor een bedrag gecrediteerd.

Zooals reeds werd opgemerkt is het ontvang- en het uitgaaf-journaal een onderdeel van het grootboek. Hierin opent men echter geen sluitrekening, omdat deze geheel eensluidend zou zijn met het ontvang- en uitgaaf-

journaal, zij zou er een feitelijke copie van zijn. Kwam in het algemeene grootboek een rekening kas voor, dan zou dit eigenlijk een sluitrekening zijn. Hetzelfde geldt voor de kassiersrekening, de bankrekening of voor de girorekening.

Invoering
sluitrekening
bij de
splitsing van
het algemeen
grootboek.

Dat het thans omschreven systeem geheel geschikt is voor de toepassing van de theoretische regels, welke aan dubbel boekhouden ten grondslag liggen, is van beteekenis, omdat het hierdoor mogelijk wordt, dat de administratie bij de gemeenten geheel aansluit bij het stelsel van boekhouden, dat op alle onderwijsinrichtingen wordt onderwezen en waarin elke kantoorbediende in meerdere of mindere mate is onderlegd, terwijl ook de bestuurders der gemeenten gewoonlijk in dit stelsel van administratie het meeste inzicht hebben.

Dat het stelsel eenvoudiger is dan de gebruikelijke dubbele methode van boekhouden, springt in het oog, doordat alle voorvallen zooveel mogelijk direct in het grootboek plaats vinden.

De boekhouding is bekropter en toch is de juiste toepassing der grondbeginselen van het dubbel boekhouden een noodzakelijke eisch. Waar in de gemeente-administratie bovendien de administratie er op ingericht dient te zijn om de begrooting te controleeren, verdient het hier aangegeven stelsel, de verbeterde begrootingsboekhouding, in meer dan een opzicht de voorkeur boven andere systemen.

Met betrekking tot de begrooting stelt het stelsel in staat ook deze te verbeteren. De begrooting zal niet meer louter een raming zijn van de geldelijke ontvangsten en uitgaven, maar men zal de raming ook kunnen uitstrekken tot de overige bezittingen en de schulden.

Thans volgt de begrooting eener gasfabriek, zooals die, vrij vertaald, voorkomt in den leidraad voor de nieuwe kameralistische boekhouding, de verbeterde begrootingsboekhouding, voor gemeentelijke bedrijven, van Ferdinand Schneider, Rechnungs-revisor in Frankfort am Main.

Begrooting
gasfabriek
Frankfort
a/M.

GASFABRIEK.

BEGROOTING

1921.

- Deel I = Bedrijfsrekening (B. R.)
„ II = Magazijnbeheer (M. B.)
„ III = Kapitaalrekeningen (K. R.)
-

- Afkortingen: Algemeen beheer = A. B.
Gasproductie . . = G. P.
Nevenproducten . = N. P.
Gasdistributie . . = G. D.

Voor kleine bedrijven is het mogelijk
de onderverdeelingen te beperken.

B A T E N.

Afdeeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nommer.	Omschrijving.	Grootboek- rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanm. kinge
							I	1. BEDRIJF
A				ALGEMEEN BEHEER.	Algemeene onkosten- rekening.			
	I							
	II			BATEN.				
		a		<i>Bijdragen in de algemeene beheerskosten.</i>				
			1	B. R. Gasproductie		10000	B. R. B IV a 1 ¹⁾	
			2	" Cokesafdeeling	Rekeningen	5000	" C I a 1	
			3	" Teerafdeeling	ten bate	500	" C II a 1	
			4	" Ammoniakafdeeling	waarvan de	300	" C III c 5	
			5	" Buizennet	algemeene	3000	" D I f 19	
			6	" Openbare verlichting	beheerskosten	500	" D II a 1	
			7	" Particuliere gasaansluiting	zijn gemaakt.	800	" D III a 1	
			8	K. R. Opbreken buizennet		1000	K. R. A III a 2	
			9	M. B. Materiaalbeheer		500	M. B. A I c 8	
				<i>Transportkosten</i>		21600		

1) Bedrijfsrekening afdeling B. Hoofdstuk IV letter a. nummer 1.

B A T E N.

Afdeeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nommer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
				Transport .		f 21600		
				Totaal I, II. Lasten		21600		
III		a/d		GROND EN GEBOUWEN.				
				Vergoeding voor woninghuur, verwarming en verlichting.	Rekeningen ten bate waarvan de lasten van grond en gebouwen gedeeltelijk komen.			
			1	Werner, bedrijfsleider		600		
			2	Bekker, gasbaas		400		
			3	Huur voor magazijnruimte		200	M. B. A. I. c 9	
				Totaal III. Grond en Gebouwen		1200		
IV	a	1		Rente in rekening-courant	Rekening-courant.	1600		
V	a	1		Vergoeding van het tekort ten laste van de verlies- en winstrekening		33575	B. R. E I a	
				Hierbij Totaal IV		1600		
				" " III		1200		
				" " II		21600		
				" " I				
				Totaal A. Algemeen Beheer		57975		

L A S T E N.

Afdeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nummer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
II				LASTEN.		f		f
a	1			Dienstkleding	Onkosten-rekening algemeen beheer.	200		
	2			Formulieren, drukwerken enz.		1500		
	3			Porti		1000		
	4			Belastingen		500		
	5			Gerechtskosten		100		
	6			Pachten		200		
	7			Contributies		100		
	8			Telefoon		300		
	9			Onvoorzien		400		
				Totaal II. Lasten		4300		
III				GROND EN GEBOUWEN.				
				Uitgaven.				
a	1			Kosten van schoonhouden, verwarmen en verlichten	} Rekening kosten onderhoud grond en gebouw A. B.	1500	B. R. B II c 3	= 500
	2			Bijzondere onkosten en onvoorzien		300	" C I b 2	= 800
				Totaal III a		1800	M. B. A I a/d 1	= 110
				Onderhoudskosten.				
b	3			Reparatie aan gebouwen	} Idem.	500		
	4			" aan meubilair enz.		300		
	5			Onvoorzien		200		
				Totaal III b		1000		
c	6			Annuitteit kapitaal (zie K. R. A J)	} Annultzitsrekening in bet A. B.	11275*	} K. R. D I u 3	* Renten: f 8077
d	7	2		Afschrijving waarden f.				
				2 % aanschaffingswaarde gebouw . . . . . f 50000	} Afschrijvingsrekening A. B.	1000	} K. R. B I a 3	Waarde het vorige jaat: f 49000
				6 % aanschaffingswaarde meubilair . . . . . = 5000		300		
				Totaal III d		1300		
				Hierbij " III c		11275		
				" " III b		1000		
				" " III a		1800		
				Totaal III. Grond en Gebouwen		15375		
IV	9			Rente in rekening-courant Totaal IV	Rekening-courant.	1500		
				Hierbij " III		15375		
				" " II		4300		
				" " I		36800		
				Totaal A. Algemeen Beheer		57975		

B A T E N.

afdeeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nommer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
B		I		GASPRODUCTIE.	Rekeningen G. P.	f		
			a/b	ALGEMEENE BEDRIJFSBATEN.				
				<i>Vergoedingen in de algemeene bedrijfskosten.</i>				
			1	Cokesafdeeling	} Vergoedingen ten bate van de gasproductie.	3000	B. R. C I a 2 C II a 2	
			2	Teerafdeeling		200		
				Totaal I. Algemeene Bedrijfskosten		3200		
		II		DISTRIBUTIE VAN GAS.				
			a	1 Aflevering gas aan particulieren en ambtenaren	} Gasrekening.	425000	B. R. A III a 1 = B I b 10 = D I b 8 = D II d 12 M. B. A I b 7	
			b	2 Aflevering gas openbare verlichting		33000		
			c	Eigen verbruik:				
			3	algemeen beheer . . . . . f 500				
			4	gasproductie bedrijf 200				
			5	verbruik in het gasbuisnet 100				
			6	verbruik bij gloeikousjes 200				
			7	kosten magazijnbeheer 100		1100		
			d	8 Verlies gas in buisnet		15000		
			e	9 Gasvoorraad ultimo 1921	1900			
				Totaal II. Opbrengst gas		476000		

L A S T E N.

Aanmerkingen	Afdeling	Hoofdstuk	Letter	Nummer	Omschrijving	Grootboek-rekeningen	Raming 1921	Verwijzingen	Aanmerkingen
	B				GASPRODUCTIE.				
					ALGEMEENE BEDRIJFSLASTEN.	Rekeningen der G. P.			
					<i>Uitgaven personeel.</i>				
				1	Bekker, gasbaas	Salarisrekening gasproductie.			
			2	Loonen voor de stokers			2000		
			3	" " helpers	Rekening loonen G. P.		20000		
			4	" " 2 slotenmakers			3000		
			5	Verzekeringspremii		3400			
			6	Ondersteuning	Onkosten-rekening van de G. P.	1000			
			7	Onvoorzien		300			
					Totaal I a		300		
							30000		
					<i>Diverse onkosten.</i>				
				8	Dienstu-leiding		600		
				9	Drukwerken, formulieren enz.		100		
				10	Eigen verbruik aan gas		200	H. R. B II c 4	
				11	" " cokes voor verwarming	idem			
				12	Belastingen		150	" C I b 3	
				13	Koffie voor de werklieden		100		
					Totaal I b		350		
					Hierbij " I a		1500		
					Totaal I. Algem. bedrijfskosten		30000		
							31500		
					BIJZONDERE BEDRIJFS- EN FABRICAGE-KOSTEN.				
					<i>Grondstoffen.</i>				
				1	Kolen	Grondstoffen-rekening en hulpmateriaal.	190000	M. B. B I a I	
			2	Zuiveringsmateriaal	1000				
			3	Poetsartikelen, smeerolie	1000			M. B. A I a d 2	
					Totaal II a		192000		
					<i>Stookmateriaal.</i>				
				4	Cokesverbruik: voor de retorten	Stook-materiaal-rekening.	36000	H. R. C I b 4	
			5	Cokesverbruik: voor de stoomketels	4000			" C I b 5	
					Totaal II b		40000		
					Hierbij " II a		192000		
					Totaal II. Bijzondere bedrijfs- en fabricagekosten		232000		

B A T E N.

Afdeeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nommer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aan- king.
III				FABRIEKSGEDOUWEN EN MACHINES.		/		
		a		Geene baten.				
		b	1	Vergoeding van het ammoniakbe- drijf voor de fabriekgebouwen	{ Annuïteiten- rekening. Afschrijvings- rekening.	330	B. R. C III e 3	
		c	2	Idem		420	" " " 4	
				Totaal III. Fabrieksrichting		750		
RECAPITULATIE:								
				Totaal I		3200		
				Hierbij " II		470000		
				" " III		750		
				Totaal B. Gasproductie		470950		

DISPERPUSIP JATIM

LASTEN.

Afschrijvings-Periode.	Hoofdstuk.	Tak.	Nummer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
III				FABRIEKS-GEBOUWEN EN MACHINES.		f		
				<i>Onderhoudskosten.</i>				
	a		1	Onderhoud fabrieksgebouw	Onderhouds-rekeningen van de fabrieks-inrichtingen. ¹⁾	3000		
			2	„ ovens		5000		
			3	„ machines		1500		
			4	„ bedrijfsinventaris		500		
			5	„ gasketels		500		
				Totaal III a		10500		
	b		6	Annuitteit van het kapitaal III a	Annuiteiten-rekening.	35640	K. R. D I a 3	*) Renten: f 25531,20 Afslossing: f 10108,80 Waarde het vorige jaart f 215000 82800 93000 218500 7200
	c			<i>Afschrijvingen.</i>				
			7	2 % kostprijs fabrieksge- bouwen . . . . . f 220000	Afschrijvings-rekening der gasproductie-installatie.	4400	K. R. B I a 4	
			8	8 % der gasovens 90000		7200		
			9	7 % van de machines 100000		7000		
			10	5 % „ „ gasketels 230000		11500		
			11	10 % „ „ inventaris 8000		800		
				Totaal III c		30900		
				Hierbij „ III b	35640			
				„ „ III a	10500			
				Totaal III. Gasproductieinrichting		77040		
IV	a		1	Bijdrage aan de algemeene be- heerskosten	Onkosten-rekening.	10000	B. R. A I III a 1	
V	a		1	Saldo gasvoorraad einde vorige jaar	Gastreke- ning.	1000		
VI	a		1	Overboeking winst op de verlies- en winstrekening	Verlies- en winstrekening.	128410	B. R. E I a 1	
				Hierbij Totaal V		1000		
				„ „ IV		10000		
				„ „ III		77040		
				„ „ II		232000		
				„ „ I		31500		
				Totaal B. Gasproductie		479950		

¹⁾ Hier kan ook voor ieder nummer een rekening aangelegd worden.

B A T E N.

Afdeeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nommer.	Omzchrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.	
C				BIJPRODUCTEN.		f			
	I			COKEs.	Rekeningen der bijproducten.				
	a	1		Verkoop aan particulieren		90000			
	b			Eigen verbruik:					
		2		van het algemeen beheer f 600					
		3		van de gasproductie { - - 150	Cokesrekening		B. R. A III a 1		
		4		van de gasproductie { - - 36000				" B I b 11	
		5		van de gasproductie { - - 4000				" B II b 4	
		6		van de gasdistributie { - - 100				" B II b 5	
		7		van de gasdistributie { - - 300				" D I b 9	
		8		van het magazijnbeheer - - 100			" D I c 14		
	c	9		Saldo cokesvoorraad einde 1921 . . .		41250	M. B. A I b 7		
				Totaal I. Cokes		5600			
						136250			
	II			TEER.					
	a	1		Verkoop aan particulieren	Teereskening.	14700			
	b	1		Teervoorraad einde 1921	idem.	800			
				Totaal II. Teer		15300			
	III			AMMONIAKWATER.					
	a	1		Verkoop aan particulieren	Ammoniak-water-rekening.	8000			
				Totaal III. Ammoniakwater		8000			
	IV			ZUIVERINGSMATERIAAL.					
	a	1		Verkoop afvalproducten		800			
				Hierbij Totaal III		8000			
				" " II		15300			
				" " I		136250			
				Totaal C. Nevenproducten.	Rekening afval-producten.	160530			

L A S T E N.

Afdeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nummer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.	
C				BIJPRODUCTEN.	Rekening bijproducten.	f			
				COKES.					
				<i>Vergoedingen.</i>					
	a/b		1	Bijdrage algemeen beheer	Cokesonkosten-rekening.	5000	B. R. A I/II a 2		
			2	" gasproductie		3000			" B I a 1
				Totaal I a, b		8000			
	e		3	Cokesvoorraad eind vorig jaar . . .	Cokesrekening.	1000			
				Totaal I, Cokes		9000			
				TEER.					
				<i>Vergoedingen.</i>					
	a		1	Bijdrage algemeene beheerskosten . .	Teerookkosten-rekening.	500	B. R. A I/II a 3		
			2	" gasproductie		200			" B I a 2
				Totaal II a		700			
	b		3	Teervoorraad eind vorig jaar . . .	Teer rekening.	300			
				Totaal II, Teer		1000			
				AMMONIAKWATER.					
	a		1	Loonen	Ammoniak-onkosten-rekening.	2000	B. R. B III b 1	Waarde het vorige jaar: f 5580	
	b		2	Grondstoffen		300			" B III c 2
				<i>Vergoedingen.</i>					
	c		3	Bijdr. annuïteit gasfabriek-inrichting		330			
			4	Bijdrage afschrijving van de gasproductie-inrichtingen (7% v.d. aanschaffingswaarde: f 6000.)		420			
			5	Bijdr. in de algemeene beheerskosten		300			
				Totaal III c		1050			
				Hierbij " III b		300			
				" " III a		2000			
				Totaal III, Ammoniakwater		3350			
				ZUIVERINGSMASSA.	Onkosten-rekening zuiveringsmassa.				
				Geen lasten.	Rekening bijproducten.				
	a		1	Overhoeking winst op de verliezen winstrekening		147000	B. R. E I a 2		
				Hierbij Totaal IV					
				" " III		3350			
				" " II		1000			
				" " I		9000			
				Totaal C. Nevenproducten		160350			

B A T E N.

Afdeeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nummer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aarm Klug.
D	I			GASDISTRIBUTIE		f		
				GASBUIZENNET.	Gasdistributie.			
		a/f		Vergoedingen gasbuizen-net.	Gasbuizen- rekening.			
		1		Openbare verlichting	} Rekeningen dezer vergoedingen.	2000	B. R. D II a 2	
		2		Particuliere aanleg		2000	" D III a 2	
		3		Uitbreiding buizen-net		3000	K. R. A III a 2	
				Totaal I a—f				
		g	4	Vergoeding verlies door verlies- en winstrekening		5000		
				Totaal I. Gasbuizen-netbedrijf		116085	B. R. E I a 2	
						125085		

DISPERPUSIP JATIM

L A S T E N.

Afschrijv.	Hoofdstuk	Letter	Nummer	Omachrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.	
D				GASDISTRIBUTIE.		f			
		I		GASBUIZENBEDRIJF.	Gasbuizen-bedrijfsrekening.				
		a		<i>Personellasten.</i>					
			1	Simon, buizenbaas	Salarisrekening.	2000			
			2	Loon voor 4 installateurs	Loonrekening.	7000			
			3	" " grondwerkers		13000			
			4	Verzekeringpremiën	Onkostenrekening.	200			
			5	Ondersteuning en onvoorzien		500			
				Totaal I a		22700			
		b		<i>Lasten.</i>					
			6	Dienstkleding	idem.	600			
			7	Drukwerken, formulieren enz.		100			
			8	Eigen verbruik van gas	idem.	400	B. R. B II c 5		
			9	" " cokes		100	" C I b 6		
			10	Belastingen		50			
			11	Onvoorzien		50			
				Totaal I b		1000			
		c		<i>Bijzondere bedrijfs- en onderhoudskosten.</i>					
			12	Onderhoud bedrijfsinventaris	Onderhoudsrekeningen.	1000			
			13	Materialen		2000	M. B. A I a/d 3		
			14	Cokes eigen verbruik		300	" C I b 7		
			15	Onvoorzien		500			
				Totaal I c		3800			
		d	16	Annuliteit kapitaal e 14 en 18	Annuliteitsrekening.	60885*	K. R. D I a 3	*) Renten: f 43615,80	
		e		<i>Afschrijvingen.</i>				Aflossing: f 17269,20	
			17	3 % aanschaffingsprijs buizennet . . . . . f 1100000	Afschrijvingsrekening.	33000	K. R. B I a 3	Waarde het vorige jaar: f 1067000	
			18	10 % aanschaffingsprijs bedrijfinventaris 7000		700			
				Totaal I e		33700			f 6300
		f	19	Bijdrage algemeene beheerskosten	Onkostenrekening.	3000	B. R. A I/II a 5		
				Hierbij Totaal I e		33700			
				" " I d		60885			
				" " I c		3800			
				" " I b		1000			
				" " I a		22700			
				Totaal I. Buizennetbedrijf		125085			

188 DE VERBETERDE BEGROOTINGSBOEKH. VOOR EENE GASFABRIEK

B A T E N.

Afdeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nummer.	Omschrijving.	Grootboekrekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
II				OPENBARE VERLICHTING.				
	a/d		1	Vergoeding van derden voor beschadiging lantaarns	{ Rekening openbare verlichting. Rekening vergoeding schaden.	500		
	e/f		Geen baten.					
	g		1	Vergoeding te kort ten laste verlies- en winstrekening	{ Rekening openbare verlichting.	20450	B. R. E I a 3	
				Totaal II. Openbare verlichting		20950		

DISPERPUSIP JATIM

L A S T E N.

Afdeling Programma	Letter	Nummer	Omschrijving.	Grootboek- rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmer- kingen.
II			OPENBARE VERLICHTING.	Rekening open- bare verlichting.	f		
	a		<i>Vergoedingen.</i>				
		1	Bijdrage algemeene beheerskosten	Onkostenreke- ning openbare verlichting.	500	B. R. A I / II a 6 " D I a 1	
		2	" bedrijf buizenet		2000		
			Totaal II a		2500		
			<i>Personeelkosten.</i>				
	b	3	Loonen lantaarnopstellers	Rekening loonen.	7000		
		4	" grondwerkers		3000		
		5	Verzekeringapremie	Onkosten- rekening.	800		
		6	Onvoorzien		200		
			Totaal II b		11000		
	c		<i>Lasten.</i>				
		7	Dienstkleeren	idem.	400		
		8	Onvoorzien		100		
			Totaal II c		500		
	d		<i>Onderhoudskosten.</i>				
		9	Reinigingsmateriaal	Onderhouds- rekening openbare verlichting.	500	M. B. A I a / d 4 " A I a / d 5	
		10	Reparatie hulpmiddelen		300		
		11	Onderhoudsmateriaal		700	" A I a / d 6	
		12	Gasverbruik bij het uitgloeien van de gloeilampjes		200	B. R. B II c 6	
			Totaal II d		1700		
	e	13	Annuititeit kapitaal lantaarns	Annuititeiten- rekening openbare verlichting.	2750*	K. R. D I a 3	*) Renten: f 1970 Aflossing: f 780
	f	14	Afschrijvingen lantaarns: 5 % koopprijs . . . . . f 50000	Afschrijvings- rekening.	2500	K. R. B I a 3	Waarde het vorige jaar: f 49750
			Hierbij Totaal e		2750		
			" " d		1700		
			" " e		500		
			" " b		11000		
			" " a		2500		
			Totaal II. Openbare verlichting		20950		

B A T E N.

Afdeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nommer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1931.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
III				PARTICULIERE AANSLUITINGEN.	Rekening particuliere aansluitingen.	f		
	a/f			<i>Terugbetalingen.</i>				
			1	Betalingen door opdrachtgevers voor uitgevoerde huisinstallaties	} Rekeningen der verschillende vergoedingen.	30000		
			2	Huren van gasmeters		500		
			3	Retributiën		3000		
				Totaal a—f		33500		
	g	1		Vergoeding te kort ten laste verlies- en winstrekening	Particuliere aansluitingen.	32250	B. R. E I a 4	
				Totaal III. Particuliere aansluitingen		65750		
				Hierbij Totaal II		20950		
				" " I		124085		
				Totaal D. Gasdistributie		211785		

LASTEN.

Postnummer	Omschrijving.	Grootboekrekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
	PARTICULIERE AANSLUITINGEN.	Rekening particuliere aansluitingen.	f.		
	<i>Vergoedingen.</i>				
1	Bijdrage algemeene beheerskosten	Onkostenrekening particuliere aansluitingen.	800	B. R. A I/II a 7 " D I a 2	
2	" boezennetbedrijf		2000		
	Totaal III a		2800		
	<i>Personeluitgaten.</i>				
3	Loonen voor installateurs	Loonenrekening. Onkostenrekening.	7000		
4	Verzekeringspremiën		200		
5	Onvoorzien		300		
	Totaal III b		7500		
	<i>Lasten.</i>				
6	Dienstkleding	idem.	500		
7	Onvoorzien		300		
	Totaal III c		800		
	<i>Bijzondere bedrijfs- en onderhoudskosten.</i>				
8	Bedrijfsmaterialen	Rekeningen bedrijfs- en onderhoudskosten.	16500		
9	Onderhoudskosten		2000		
10	Onvoorzien		500		
	Totaal III d		19000		
11	Annuitteit v. d. waarde der gasmeters.	Annuitteitenrek. v/d gasmeters.	12650*	K. R. D I a 3	*) Renten: f 9062 Afhossing: f 3588
12	10 % afschrijving aanschaffingsprijs . . . . . f 230000	Afschrijvingsrekening gasmeters.	2300	K. R. B I a 3	
	Hierbij Totaal e		12650		
	" " d		19000		
	" " c		800		
	" " b		7500		
	" " a		2800		
	Totaal III. Particuliere aansluitingen		65750		
	Hierbij Totaal II		20950		
	" " I		125085		
	Totaal D. Gasdistributie		211785		

B A T E N.

Afdeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nommer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aantekening.
E	I	a		VERLIES- EN WINSTREKENING	Verlies- en winstrekening.			
				WINSTEN.				
				<i>Van de bedrijfsrekening.</i>				
			1	Gasproductie		128410	B. R. B VI a 1	
			2	Nevenproductie		147000	" C V a 1	
				Totaal E. Verlies- en winstrekening		<u>275410</u>		
A				Algemeen beheer		57975		
B				Gasproductie		479950		
C				Nevenproductie		169350		
D				Gasdistributie		211785		
				Totaal A—D		<u>910060</u>		
E				Verlies- en winstrekening		275410		
				Totaal 1. Bedrijfsrekening		<u>1185470</u>		

RECAPITULATIE

L A S T E N.

Aanmerkingen.	Afdeeling. Hoofdstuk. Letter. Nummer.	Omschrijving.	Grootboek- rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmer- kingen.
	m	VERLIES- EN WINSTREKENING	Verlies- en winstrekening.	f		
	1	VERLIEZEN.				
	a	<i>Van de bedrijfsrekening.</i>				
	1	Algemeen beheer		33575	B. R. A V a 1	
	2	Buizenbedrijf		116085	" D I g 4	
	3	Openbare verlichting		20450	" D II g 1	
	4	Particuliere aansluitingen		32250	" D III g 1	
		Totaal I a		202360		
	b	<i>Van de kapitaalrekening.</i>				
	5	Voor kapitaalvermeerdering		45900	K. R. D I a 2	
II	a 1	Gasverlies		15000	B. R. B II d 8	
III	a 1	Overdracht zuivere winst aan alge- meen beheer		12150		
		Totaal E. Verlies- en winstrekening		275410		
AFDEELINGEN A—E.						
	A	Algemeen beheer		57975		
	B	Gasproductie		479950		
	C	Nevenproductie		160350		
	D	Gasdistributie		211785		
		Totaal A—D		910060		
	E	Verlies- en winstrekening		275410		
		Totaal 1. Bedrijfsrekening		1185470		

B A T E N.

Afdeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nommer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
				2. MAGAZIJN-REKENINGEN.				
A				MAGAZIJNBEHEER.				
	I	a/c		<i>Vergoeding beheerskosten.</i>				
			1	Algemeen beheer	Rekeningen der vergoedingen.	10	B. R. A III a 1	} f 40 29 50
			2	Gasproductie		50	" B II a 3	
			3	Buizenetbedrijf		140	" D I c 13	
			4	Openbare verlichting		110	" D II d 9/10/11	
			5	Particuliere aansluitingen	1850	" D III d 8		
			6	Buizenverwijdering	1840	K. R. A III a 2		
			7	Ingebouwde gasmeters	900	" A III b 2		
			Totaal I a-c			4400		
		d		<i>Afgifte materialen.</i>				
			1	Algemeen beheer	Rekeningen der materialen.	100	B. R. A III a 1	} f 400 200 500
			2	Gasproductie		500	" B II a 3	
			3	Buizenetbedrijf		1500	" D I c 13	
			4	Openbare verlichting		1100	" D II d 9/11	
			5	Particuliere aansluitingen		15000	" D III d 8	
			6	Buizenverwijdering		20000	K. R. A III a 2	
			7	Ingebouwde gasmeters		10000	" A III b 2	
			8	Voorraad	3800			
			Totaal I d			52000		
			Hierbij " I a-c			4400		
			Totaal A. Magazijnbeheer			56400		
B				KOLENVOORRAAD.				
	I	a	1	Afgifte aan de gasproductie	} Kolenrekening.	190000	B. R. B II a 1	
		b	2	Saldo voorraad		20000		
			Totaal B. Kolenvoorraad			210000		
			Hierbij Totaal A			56400		
			Totaal 2. Magazijnbeheer			266400		

LASTEN.

Afzetting.	Hoofdstuk.	Laatz.	Nummer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
BEHEER.				<i>f</i>				
A	MAGAZIJNBEHEER.			Materialen-rekeningen.				
I	<i>Personeelsuitgaven.</i>							
	1			Ring, magazijn-boekhouder	} Rekeningen salarissen, loonen en onkosten.	2000		
	2			Last, uitgave van materiaal		1200		
	3			Verzekeringspremie		60		
	4			Onvoorzien		40		
	Totaal I a					3300		
B	<i>Laten.</i>							
	5			Dienstkleding	} Onkosten-rekening.	50		
	6			Drukwerk, formulieren, enz.		150		
	7			Verlichting en verwarming		200		B. R. B II a 7
	Totaal I b					400		" C I b-8
C	<i>Vergoedingen.</i>							
	8			Bijdrage in de algemeene beheers-onkosten	} idem	500		B. R. A I, II a 9
	9			Huur magazijn aan algemeen beheer		200		" A III a/d
	Totaal I c					700		3
D	<i>Aanschaffing materiaal.</i>							
	10			Saldo voorraad 1920	} Materialen-rekening.	12000		
	11			Aanschaffing 1921		49000		
	Totaal I d					52000		
				Hierbij " I c		700		
				" " I b		400		
				" " I a		3300		
	Totaal A. Magazijnbeheer					56400		
KOLENVOORRAAD.				Kolenrekening.				
I	1			Saldo vorig jaar	} Kolenrekening.	16000		
B	2			Aanschaffing kolen met inbegrip vracht enz.		200000		
	Totaal B. Kolenvoorraad					210000		
	Hierbij Totaal A					56400		
	Totaal 2. Magazijnbeheer					266400		

B A T E N.

Afdeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nummer.	Omschrijving.	Grootboek- rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmer- kingen
A				VERMOGENSBESTAND- DEELLEN.	Rekeningen vermogens- bestanddeelen.	f		3. KAPITAAL
	I			ALGEMEEN BEHEER.				
		a		<i>Grondbesit.</i>				
			1	Saldo te boeken op nieuwe rekening		150000		
		b		<i>Hoofdkantoor.</i>				
			1	Saldo te boeken op de nieuwe reke- ning		50000		
		c		<i>Meubilair.</i>				
			1	Saldo te boeken op nieuwe rekening		5000		
				Totaal I. Algemeen beheer		<u>205000</u>		
	II			GASPRODUCTIE.				
		a		<i>Fabrieksgebouw.</i>				
			1	Saldo op nieuwe rekening		220000		
		b		<i>Ovens.</i>				
			1	Saldo op nieuwe rekening		90000		
		c		<i>Machines.</i>				
			1	Saldo op nieuwe rekening		100000		
		d		<i>Gasfietels.</i>				
			1	Saldo op nieuwe rekening		230000		
		e		<i>Bedrijfsinventaris.</i>				
			1	Saldo op nieuwe rekening		8000		
				Totaal II. Gasproductie		<u>648000</u>		
	III			GASDISTRIBUTIE.				
		a		<i>Buizenmet.</i>				
			1	Saldo op nieuwe rekening		1135000		
				Totaal III s		<u>1135000</u>		

DE VERBETERDE BEGROOTINGSBOEKH. VOOR EENE GASFABRIEK 197

LASTEN.

Afdeling	Hoofdstuk	Letter	Nummer	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
REKENING.						f		
A				VERMOGENSBESTAND-DEELEN.	Rekeningen vermogensbestanddeelen.			
	I			ALGEMEEN BEHEER.				
	a			Grondbeest.				
		I		Saldo oude rekening		150000		
	b			Hoofdkantoor.				
		I		Saldo oude rekening		50000		
	c			Meubilair.				
		I		Saldo oude rekening		5000		
				Totaal I. Algemeen beheer		205000		
	II			GASPRODUCTIE.				
	a			Fabrieksgebouw				
		I		Saldo oude rekening		220000		
	b			Ovens.				
		I		Saldo oude rekening		90000		
	c			Machines.				
		I		Saldo oude rekening		100000		
	d			Gasketels.				
		I		Saldo oude rekening		230000		
	e			Bedrijfsmateriaal.				
		I		Saldo oude rekening		8000		
				Totaal II. Gasproductie		648000		
	III			GASDISTRIBUTIE.				
	a			Buizennet.				
		I		Saldo oude rekening		1100000		
		2		Uitbreiding buizennet en bouw- en materiaalkosten				
				f 1000 bijdrage in de algemeene beheerskosten				
				f 5000 bijdrage aan het buizennet-bedrijf		35000	B. R. A I / II a 8	(Zie ook
				f 20000 materialen ontvangen van " 1840 het magazijnbeheer			" D I a 3	K. R. D I
				Totaal III a		1135000	M. B. A I a / d 6	a 2)

LASTEN.

Afdeling	Hoofdstuk	Letter	Nummer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.
				<i>Openbare verlichting.</i>		<i>f</i>		
	b							
		1		Saldo oude rekening		50000		
				<i>Particuliere aansluitingen.</i>				
	c							
		1		Saldo oude rekening		230000		
		2		Uitbreiding gasmeters		10900	M. B. A I a d 7	(Zie ook K. R. D I a 2)
						240900		
				<i>Bedrijfsinventaris.</i>				
	d							
		1		Saldo oude rekening		7000		
				Hierbij Totaal III b		50000		
				" " III a		1135000		
				Totaal III. Gasdistributie		1432900		
				Hierbij Totaal II		648000		
				" " I		205000		
				Totaal A. Vermogensbestanddeelen		2285900		
				VERNIEUWINGSFONDS.				
	a	1		Saldo oude rekening	Vernieuwings-fonds.	186456		
				Totaal B. Vernieuwingsfonds		186456		
				LEENINGSSCHULD.				
		1		Aflossing volgens leeningsplan	Leenings-rekening.	34944		(Zie K. R. D I a 3)
		2		Saldo op nieuwe rekening		2171456		
				Totaal C. Leenings-schuld		2206400		
				RESERVE-REKENING				
		1		Saldo op nieuwe rekening	Reserve-rekening.	114444		
				Totaal D. Reserve-rekening		114444		
				BELEGGING VERNIEUWINGSFONDS.				
		1		Saldo oude rekening	Belegd vernieuwings-fonds.	91400		
		2		Rente der belegging		3656	K. R. B I a 2	
		3		Bij-schrijving bij de belegging		91400	K. R. B I a 3	
				Totaal E. Belegd vernieuwingsfonds		186456		

B A T E N.

Afdeling.	Hoofdstuk.	Letter.	Nummer.	Omschrijving.	Grootboek-rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmerkingen.	
A B C D E						/			
								RECAPITULATIE	
					Vermogensbestanddeelen		2285900		
					Vernieuwingsfonds		186456		
					Leeningenschuld		2306400		
					Reserverekening		114444		
					Belegd vernieuwingsfonds		186456		
					Totaal 3. Kapitaalrekening		4979656		
									ALGEMEEN
					1. Bedrijfsrekening		1185470		
				2. Mgozijnbeheer		266400			
				3. Kapitaalrekening		4979656			
				Totaal Generaal		6431526			

LASTEN.

Afdeling. Hoofdstuk. Letter.	Nummer.	Omschrijving.	Grootboek- rekeningen.	Raming 1921.	Verwijzingen.	Aanmer- kingen.
AFDEELING A—E				<i>f</i>		
A B C D E		Vermogensbestanddeelen		2285900		
		Vernieuwingsfonds		186456		
		Leeningschuld		2206400		
		Reserverekening		114444		
		Belegd vernieuwingsfonds		186456		
		Totaal 3. Kapitaalrekening		<u>4979656</u>		
RECAPITULATIE.						
		1. Bedrijfsrekening		1185470		
		2. Magazijnbeheer		266400		
		3. Kapitaalrekening		4979656		
		Totaal-Generaal		<u>6431526</u>		

Vergelijking
begrooting
Frankfurt
a.M. met die
van de
gasfabrieken
en de electrie-
teltswerken
van
Amsterdam.

Wanneer men deze begrooting vergelijkt met de begrootingen van de gemeentegasfabrieken en van de electriciteitswerken van Amsterdam, deel I, bladz. 189—197, dan springt het verschil in het oog. De Amsterdamsche zijn niet veel meer dan exploitatiebegrootingen, terwijl deze een tot in onderdeelen gespecificeerde begrooting is, waarin ook de bezittingen en schulden worden geraamd, zoodat zij een volledig inzicht geeft in den financielen toestand van het bedrijf. Bovendien stemmen de begrootingsposten geheel overeen met de rekeningen van de administratie. De rekeningcijfers van een vorig jaar, aan de begrooting toegevoegd, kunnen het inzicht nog verbeteren.

In het voorbeeld van Schneider is wat streng vast gehouden aan het ontvangen en betalen, aan de oude kameralistische methode, waardoor b.v. in het voorbeeld de baten links zijn vermeld en de lasten rechts. Wanneer men echter het geheel nauwkeurig nagaat, dan zal men tot de erkenning komen, dat, eenigszins anders gegroepeerd, de ramingen in het afgedrukte model feitelijk een volledige balans en exploitatierekening vormen met een systematische verdeling van alle lasten en baten over de verschillende afdelingen. Wanneer Schneider zich wat meer had losgemaakt van den ouden kameralistischen vorm, welke vorm enkel ontvangst- en uitgaafposten kent, dan had hij hetzelfde resultaat in een voor velen begrijpelijker vorm kunnen gieten, nml. in die van een balans en een exploitatierekening met een gelijke verdeling der lasten en baten over de verschillende afdelingen, als thans door hem aangegeven.

Wanneer aan den regel wordt vastgehouden om de begrootingen in denzelfden vorm op te stellen, als men gewoon is de verantwoording van de gevoerde beheeren af te leggen, dan komt men er toe ook voor de begrootingen een geraamde balans en exploitatierekening te geven. Bij den ouden kameraalstijl loopen ook de reke-

Begrooting
en verant-
woording
naar één
model, beide
in den vorm
eener balans
en
exploitatie-
rekening.

ning en de begrooting geheel parallel en waarom zou men van deze gewoonte, als men een ander stelsel van boekhouden volgt, afwijken? Bovendien wordt de begrooting dan eerst recht duidelijk.

Begrooting en verantwoording naar één model, beide in den vorm eener balans en exploitatierekening.

Wanneer men in aansluiting daarbij de boekhouding voert volgens de verbeterde begrootingsboekhouding, dan zal de begrooting en de administratie der gemeentelijke huishoudingen geenerlei geheimen meer behoeven in te houden voor den in boekhouden goed onderlegden financier. De doolhof van begrootingsnummers en letters zal plaats maken voor een ordeningstelsel der rekeningen, zooals de dubbele boekhouding dit kent en daardoor zal, zowel de begrooting alsook de boekhouding, met betrekking tot de gemeentefinanciën op hooger peil worden gebracht. De verbeterde begrootingsboekhouding, zijnde een vereenvoudigde methode van dubbel boekhouden in aansluiting met een jaarlijksche begrooting, zou meebrengen, dat de administratie op de algemeene regelen van dubbel boekhouden berust en daardoor volgens een uniform en algemeen onderwezen stelsel wordt gevoerd. Bovendien zal hierdoor de administratie der gemeentefinanciën voor al hare onderdeelen per 31 December van elk jaar kunnen worden afgesloten. De totale rekening en verantwoording zou kunnen worden afgelegd aan den gemeenteraad reeds in de eerste maanden van het jaar, en een algemeene vaststelling der gemeenterekening zou elk jaar in Mei kunnen plaats vinden. De begrooting zou dan steeds zonder bezwaar, overeenkomstig de termijnen van de Gemeentewet, voor het volgende jaar tijdig kunnen worden ingediend en behandeld, terwijl de Raad aan de hand van de vastgestelde rekening en verantwoording een goeden maatstaf zou hebben voor het beoordeelen van de begrootingscijfers voor het volgende jaar.

Wettelijke bezwaren om aldus te handelen bestaan er naar onze meening niet. Gedeputeerde Staten zijn,

Geen wettelijke bezwaren tegen de algemeene toepassing der verbeterde begrotingsboekhouding.

onder Koninklijke goedkeuring, geheel vrij in het vaststellen hunner begrotingsvoorschriften en het zou geenerlei bedenking behoeven te ondervinden, wanneer zij krachtens art. 206 der Gemeentewet bepaalden, dat de begrooting werd opgemaakt in den vorm eener balans en exploitatierekening, niet slechts voor elk onderdeel, maar ook voor de geheele gemeentehuishouding.

Door uniformeering en door het tegenover elkaar stellen in een hoofdstuk van de overeenkomstige ontvangsten en uitgaven, zetten Gedeputeerde Staten in alle provinciën reeds een belangrijken eersten stap in de hier aangegeven richting.

Wat Schiedam betreft hebben Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland goedgekeurd, dat voor elk onderdeel der gemeentehuishouding een bedrijfsverordening krachtens art. 114*bis* bestaat. Niet alleen voor de gasfabriek en de waterleiding, maar ook voor de publieke werken, het onderwijs, de politie en de secretarie.

De begrotingsvoorschriften laten voor Schiedam toe, dat de algemeene gemeentebegrooting omtrent elk der onderdeelen slechts enkele posten vermeldt. Nu zou het ongetwijfeld comptabel juister zijn, omdat voor elk onderdeel der gemeentehuishouding van Schiedam de jaarlijksche rekening en verantwoording geschiedt in den vorm eener balans en exploitatierekening, indien Gedeputeerde Staten in aansluiting daarmede bepaalden dat de begrooting, zoowel van de gemeente alsook van elk onderdeel, werd ingediend in een overeenkomstigen vorm van een balans en een exploitatierekening.

Wanneer aldus het stelsel der verbeterde begrotingsboekhouding wordt ingevoerd en toegepast, krijgt ook de bespreking van de verschillende rekeningen, die in de administraties zullen voorkomen, meer beteekenis. Men zal tot een beter en juister inzicht omtrent de verschillende handelingen komen en men zal ten slotte in elke gemeente de boekingen op de rekeningen verrichten, zooals de regels van het dubbel boekhouden dit eischen.

Als voorbeeld kiezen wij de boekingen omtrent de obligatieleeningen.

Boekingen overeenkomstig de verbeterde begrootingsboekhouding met betrekking tot eene obligatieleening.

De rekening waarop de obligatieleening wordt geboekt, is een rekening van schuld. Elke leening wordt op een afzonderlijke rekening geboekt, onder bijvoeging van het jaartal en het rentetype in het hoofd der rekening.

Men crediteert deze rekening voor de nominale waarde van alle obligatiën, geplaatst of niet geplaatst, waaruit de leening bestaat. Het niet geplaatste gedeelte boekt men tevens op een rekening „Obligatiën in portefeuille”, met dezelfde aanduiding in het hoofd van rekening als voor de geheele obligatieleening werd opgemerkt.

Met betrekking tot deze rekening dienen de volgende bijzonderheden te worden vermeld.

Of een obligatieleening tegen pari, met agio of disagio geplaatst zal worden, hangt van zeer veel factoren af. De voornaamste zijn:

1. De rentestand. Hoe hooger de rente is, welke een obligatie oplevert, des te hooger zal de koers van uitgifte zijn.
2. De toestand der gemeentefinanciën. Hoe gunstiger deze is, hoe hooger de koers.
3. De wijze en voorwaarden van aflossing. Worden de obligaties afgelost in betrekkelijk korten tijd en tegen een koers, die den houder winst oplevert, dan zal dit den plaatsingskoers gunstig beïnvloeden. Is aan de aflossing nadeel verbonden en is de aflossingskans groot, dan wordt de koers daardoor gedrukt.

De rente, over de obligatieschuld te betalen, wordt betaald tegen het inleveren van coupons.

Bij het vervallen der coupons wordt in het journaal voor diverse posten geboekt:

Intrest.

Aan te betalen coupons.

Boekingen
overeen-
komstig de
verbeterde
begrotings-
boekhouding
met
betrekking
tot eene
obligatie-
leening.

Worden er coupons per kas, in giro of per kassier betaald, dan wordt deze handeling in het uitgaaf-journaal geboekt en van daaruit wordt de rekening „Te betalen coupons” in het grootboek gedebiteerd.

De onkosten aan het plaatsen van obligatiën verbonden, zijn te beschouwen als een verhooging van den intrest, evenals een disagio. Een behaald agio kan worden aangewend tot verlaging der rente.

Advertentiekosten en plaatsingsprovisie worden geboekt op de rekening „Dienst der leening”.

Voor agio en disagio worden afzonderlijke rekeningen geopend.

De voor- of nadeelen bij de plaatsing der leening kan men brengen ten bate of ten laste van de exploitatie van het jaar van uitgifte.

In het journaal voor diverse posten wordt dan geboekt, al naar mate het geval zich voordoet:

1. Agio op obligatiën.
Aan verlies en winst.
2. Verlies en winst.
Aan dienst der leening.
3. Verlies en winst.
Aan disagio op obligatiën.

Het agio kan ook worden aangewend tot verlaging der jaarlijks te betalen rente. Men verdeelt dan het agio over den geheelen duur der leening in verhouding tot den te betalen intrest. Een voorbeeld ter verduidelijking:

B.v. een 4% obligatieleening groot f 500000,— is aflosbaar in 20 jaar en geplaatst à 102 %. Ieder jaar moet afgelost worden f 25000,—. Het eerste jaar moet aan intrest betaald worden 4 % van f 500000,—, het tweede jaar 4 % van f 475000,— enz., het twintigste jaar 4 % van f 25000,—. In het geheel alzoo $\frac{1}{25}$ (f 500000,— + f 475000,— + f 450000,— + ... + f 25000,—) of in totaal f 210000,—.

Het agio is f 10000,—. Aan het eind van het eerste

jaar, waarin *f* 20000,— rente wordt betaald, kan als winst worden geboekt:

$$\frac{20000}{210000} \times 10000 = f\ 952,38.$$

Aan het eind van het tweede jaar, waarin *f* 19000,— rente wordt betaald, $\frac{19000}{210000} \times 10000 = f\ 904,76$, enz.

Aan het eind van het eerste jaar wordt in het journaal voor diverse posten geboekt:

Agio der obligatieleening *f* 952,38.

Aan intrest . . . . . *f* 952,38.

De intrestrekening wordt gecrediteerd, omdat deze voor de vervallen coupons wordt gedebiteerd.

Ten slotte kan men het agio, bij het plaatsen eener leening behaald, ook reserveeren. In het journaal van diverse posten wordt dan geboekt:

Agio op obligatieleening.

Aan reserve.

Wanneer obligatiën worden uitgeloot, brengt men, ter vereenvoudiging van het overzicht het aflosbaar geworden deel der leening op een afzonderlijke grootboekrekening, door in het journaal voor diverse posten te boeken:

Obligatieleening.

Aan uitgelote obligatiën.

In het geval dat bij affossing meer dan de nominale waarde terugbetaald wordt (premie), verdient het aanbeveling de rekening, Uitgelote obligatiën, te crediteeren voor het juiste bedrag, waarmede de obligatiën uitbetaald worden, de premiën dus inbegrepen.

De boeking in het journaal voor diverse posten wordt dus:

Obligatieleening.

Verlies en winst (voor de premie).

Aan Uitgelote obligatiën.

Wordt een ongeplaatste obligatie uitgeloot, dan wordt

Boekingen
overeen-
komstig de
verbeterde
begrootings-
boekhouding
met
betrekking
tot eene
obligatie-
leening.

deze echter steeds voor de nominale waarde afgeboekt.

Voorbeeld:

Ingevolge het plan van aflossing worden heden van de 4 % obligatieleening groot *f* 1000000,—, 20 obligaties van *f* 1000,— à 101 % uitgeloot. Onder de uitgelote obligaties bevindt zich een stuk in portefeuille.

In het journaal van diverse posten wordt nu geboekt:

4 % obligatieleening.

Voor uitloting van 20 stuks à *f* 1000,— *f* 20000,—

Verlies en winst.

Premie à 1 % op 19 stuks . . . . . *f* 190,—

Aan uitgelote 4 % obligaties.

19 stuks van *f* 1000,— à 101 % . *f* 19190,—

Aan 4 % ongeplaatste obligaties.

Uitgeloot 1 stuk . . . . . *f* 1000,—

Conversie.

Wanneer de beurskoers der obligatiën boven den koers van aflossing staat, komt het voor, dat een leening wordt omgezet in een andere met lageren rentevoet. Men spreekt dan van conversie. Uit den aard der zaak is conversie alleen mogelijk, als het recht van tusschen-tijdsche aflossing is bedongen, of wel met betrekking tot Staatsleeningen ook gedwongen door een wet. Wanneer geen dwang in het spel is wordt bepaald, dat zij, die niet tot de conversie toetreden willen, aflossing hunner obligatiën kunnen bekomen. Dikwijls wordt, om de obligatiehouders over te halen tot toetreden, bepaald, dat zij een conversiepremie zullen ontvangen. Wordt b.v. een leening geconverteerd en de koers van uitgifte op 100 gesteld, terwijl oude obligatiehouders nieuwe obligaties tegen 98½ kunnen bekomen, dan bedraagt de conversiepremie 1½ %. Bij de conversie hebben oude obligatiehouders gewoonlijk recht van voorkeur, d. w. z. zij genieten, als de leening meer dan volteekend wordt, bij de toewijzing de voorkeur boven

inschrijvers, die geen af te lossen obligaties bezitten. Dit voorkeursrecht wordt gewoonlijk uitgeoefend door aan oude obligatiehouders inschrijvingsbiljetten te geven, die anders gekleurd zijn dan de overige, terwijl zij daarop de nummers hunner obligatiën moeten vermelden. Bij conversie worden of de oude stukken ingetrokken en door nieuwe vervangen of de vermindering van den rentevoet wordt op de oude stukken door middel van een stempel aangegeven. De onkosten worden geboekt op een rekening Dienst der conversie.

Voorbeeld. Een gemeente converteert haar $4\frac{1}{2}\%$ leening, groot f 500000,—, in een 4% leening van hetzelfde bedrag. De koers van uitgifte is 101% . Houders van $4\frac{1}{2}\%$ obligatiën kunnen hun stukken converteren tot 99% of aflossing bekomen. Tot de conversie treden toe de houders van f 400000,— obligaties. De kosten aan drukwerk, provisie, enz., beloopt f 1200,—.

In het journaal voor diverse posten wordt geboekt:
 $4\frac{1}{2}\%$ obligatieleening.
 voor conversie in een 4% leening . f 500000,—
 Aan 4% obligatieleening.
 voor 500 obligaties ad f 1000,— . . . „ 500000,—
 Met betrekking tot het agio en disagio moet worden betaald:

Disagio 1% van f 400000,— = . . .	f 4000,—
Agio 1% van f 100000,— = . . .	„ 1000,—
Te betalen disagio	f 3000,—

In het uitgaafjournaal wordt geboekt:
 Disagio der 4% obligatieleening f 3000,— in de kolom „Diverse” en op de rekening in het Grootboek:

Disagio der 4% obligatieleening f 3000,—.
 De kosten worden in het uitgaaf-journaal geboekt op overeenkomstige wijze in de kolom „Diverse” en in het Grootboek in het debet op eene rekening:
 Dienst der conversie f 1200,—.
 Heeft de gemeente een obligatieleening aangeaan en

Converse.

worden de obligaties afgelost overeenkomstig een plan van annuïteit, om hierdoor te bereiken, dat jaarlijks een gelijk bedrag aan rente en aflossing behoeft te worden betaald, dan zal men niet jaarlijks een gelijk aantal obligaties kunnen aflossen, doch komt er elk jaar een verschillend bedrag voor aflossing beschikbaar.

Heeft de gemeente b.v. een 4 % leening, groot f 500000,—, aangeaan, aflosbaar in 35 jaren, volgens een annuïteitsplan, dan zal het aflossingsplan het volgende beeld vertoonen.

DISPERPUSIP JATIM

Obligatieschuld *f* 500000,—, rente 4 %, aflosbaar in 35 jaar. Annuïteit *f* 26788,66.

Obligatie-
leening met
aflossing
volgens
annuïteiten.

Jaren.	Bedrag der obligatieschuld begin van elk jaar.	Te betalen rente over dat jaar.	Op het eind van elk jaar af te lossen.	Overschotten der annuïteit met 4 % rente.
1	<i>f</i> 500000,—	<i>f</i> 20000,—	<i>f</i> 6000,—	<i>f</i> 820,21
2	" 494000,—	" 19760,—	" 7000,—	" 882,82
3	" 487000,—	" 19480,—	" 8000,—	" 199,14
4	" 479000,—	" 19160,—	" 7000,—	" 860,91
5	" 472000,—	" 18890,—	" 8000,—	" 800,35
6	" 464000,—	" 18560,—	" 9000,—	" 30,17
7	" 455000,—	" 18200,—	" 8000,—	" 643,58
8	" 447000,—	" 17880,—	" 9000,—	" 574,33
9	" 438000,—	" 17520,—	" 9000,—	" 876,71
10	" 429000,—	" 17160,—	" 10000,—	" 525,58
11	" 419000,—	" 16760,—	" 10000,—	" 576,41
12	" 409000,—	" 16360,—	" 11000,—	" 5,27
13	" 398000,—	" 15920,—	" 10000,—	" 908,89
14	" 388000,—	" 15520,—	" 12000,—	" 184,65
15	" 376000,—	" 15040,—	" 11000,—	" 970,64
16	" 365000,—	" 14600,—	" 13000,—	" 165,67
17	" 352000,—	" 14080,—	" 12000,—	" 909,30
18	" 340000,—	" 13600,—	" 14000,—	" 101,88
19	" 326000,—	" 13040,—	" 13000,—	" 884,56
20	" 313000,—	" 12520,—	" 15000,—	" 159,35
21	" 298000,—	" 11920,—	" 15000,—	" 29,13
22	" 283000,—	" 11320,—	" 15000,—	" 517,70
23	" 268000,—	" 10720,—	" 16000,—	" 609,81
24	" 252000,—	" 10080,—	" 17000,—	" 331,21
25	" 235000,—	" 9490,—	" 17000,—	" 748,66
26	" 218000,—	" 8720,—	" 18000,—	" 850,01
27	" 200000,—	" 8000,—	" 19000,—	" 664,22
28	" 181000,—	" 7240,—	" 20000,—	" 221,40
29	" 161000,—	" 6440,—	" 20000,—	" 592,86
30	" 141000,—	" 5640,—	" 21000,—	" 771,18
31	" 120000,—	" 4800,—	" 22000,—	" 790,23
32	" 98000,—	" 3920,—	" 23000,—	" 685,25
33	" 75000,—	" 3000,—	" 24000,—	" 492,87
34	" 51000,—	" 2040,—	" 25000,—	" 251,19
35	" 26000,—	" 1040,—	" 26000,—	—

Boekingen
van de
aflossing
eener leening
volgens de
verbeterde
begrootings-
boekhouding.

Welke boeking moet nu volgens het stelsel van de verbeterde begrootingsboekhouding plaats vinden b.v. in het 10e jaar.

De annuïteit is	f	26788,66
Aan intrest wordt betaald	„	17160,—
Beschikbaar voor aflossing	f	9628,66
Overschot van het vorig jaar	„	876,71
Totaal beschikbaar	f	10505,37
Afgelost worden nu 10 obligaties	„	10000,—
Blijft beschikbaar	f	505,37

In het journaal voor diverse posten wordt in het 10e jaar geboekt:

Intrest	f	17160,—
Aan te betalen coupons en; 4 % obligatieleening voor de uitloting van 10 obligatiën	„	10000,—
Aan uitgelote 4 % obligaties voor uitgeloot 10 stuks	„	10000,—

Het restant, dat jaarlijks van de annuïteit overblijft, komt, zooals uit het bovenstaande blijkt, geleidelijk tot uitkeering en kan buiten boeking blijven.

Hiermede zullen wij omtrent de boekingen in verband met de obligatieleeningen, wanneer de verbeterde begrootingsboekhouding wordt toegepast, geen meerdere bijzonderheden vermelden. Dit voorbeeld doet duidelijk zien, hoe door het stelsel der verbeterde begrootingsboekhouding de bespreking geheel aansluit bij de regelen, welke het dubbel boekhouden voorschrijft, zooals die in de bekende werken over boekhouden zijn te vinden. Voor een dergelijke uiteenzetting zou bij het behandelen der voorgeschreven begrootingsboekhouding geen sprake kunnen zijn. Die voorschriften en bepalingen berusten alle op het boeken van ontvangsten en uitgaven.

Ook bij de verdere bespreking van de onderdeelen der administratie zal het blijken, dat de regels, bij de verbeterde begrootingsboekhouding te volgen, geheel dezelfde zijn als die van het dubbel boekhouden.

Boekingen
volgens de
verbeterde
begrootings-
boekhouding.

Het rekeningstelsel wordt dan het rekeningstelsel van het dubbel boekhouden, en brengt met zich een logische en rationeele indeeling, zoowel voor de gemeenterekening en begrooting in het algemeen als voor elk der onderdeelen in het bijzonder.

Hieraan kan worden toegevoegd, dat het stelsel inhoudt een opstelling van beheersbegrootingen, welke ook voor particuliere ondernemingen kunnen worden gevolgd. Ook voor de particuliere ondernemingen zijn de begrootingen evenzeer noodig, dan voor de openbare administratie, wil men het beheer doelbewust voeren. Maar zoolang de begrooting zich niet liet vereenigen met het systeem van dubbel boekhouden, is het duidelijk, dat het begrootingsstelsel der gemeenten op het particuliere terrein geen navolging vond. Doch als de begrooting parallel loopt met de balans en de exploitatierekening en geheel aansluit bij de administratie, zal hierin verandering kunnen komen.

Men streve daarbij echter het doel niet voorbij, door de begrooting voor alle posten bindend te verklaren. Dit zou bij groote ondernemingen de bedrijfsvoering te zeer remmen. Men kan echter ook in dit opzicht bepalen, dat slechts bepaalde posten bindend zullen zijn; met andere woorden, dat die posten niet mogen worden overschreden zonder een voorafgaande machtiging.

Aan het eind van deze uiteenzetting de opmerking, dat de verbeterde begrootingsboekhouding in tegenstelling met het dubbel boekhouden geen memoriaal kent en dat feitelijk alleen de posten, welke geen ontvangsten en uitgaven betreffen, worden gejournaliseerd. Hierdoor is de methode eenvoudiger dan het dubbel boekhouden, terwijl door de inrichting van de grootboekrekeningen en de vermelding van de begrootings-

Hoekingen
volgens de
verbeterde
begrootings-
boekhouding.

posten en de daarin aan te brengen wijzigingen in het hoofd van de rekeningen, de contrôle op de begrooting voortdurend kan worden gehouden.

B. DE MAGAZIJNADMINISTRATIE.

De administratie van de magazijngoederen wordt in het algemeen beschouwd, en niet afzonderlijk voor de verschillende onderdeelen der gemeentehuishouding besproken. Of het de administratie betreft van allerlei administratieve hulpmiddelen, dan wel de administratie van grondstoffen in een fabriek, al naar gelang van den aard of den omvang zal men de hierop betrekking hebbende administratie in meer of minder onderdeelen kunnen splitsen.

Men kan hebben een magazijn voor grondstoffen, een voor bijzondere hulpmaterialen, een voor zelf gefabriceerde goederen, een voor ten verkoop bestemde goederen en een voor administratieve hulpmiddelen. Al de magazijngoederen kan men hebben in één magazijn, maar ook in verschillende magazijnen, doch steeds blijven de in acht te nemen regelen gelijk. Bij deze beschouwing gaan wij uit van het aanwezig zijn van een centraal magazijn met een magazijnmeester.

De magazijn-
meester
kwantitatief
verantwoor-
delijk voor
alle magazijn-
goederen.

De magazijnmeester is verantwoordelijk voor alle goederen en grondstoffen, welke in het magazijn worden opgeslagen.

Hij zal bij elke ontvangst van goederen deze moeten vergelijken met de volgbriefjes en zich door meting, weging of telling dienen te overtuigen, dat alle daarop vermelde goederen inderdaad overeenstemmen en aanwezig zijn. Ten bewijze hiervan teekent hij de begeleidende briefjes af en de leverancier zal, wanneer hij later de factuur bij de hoofdadministratie inzendt, slechts betaling erlangen voor zoover de factuur overeenstemt met de hoeveelheden en soorten, welke door den maga-

zijnmeester zijn ontvangen en geboekt. De magazijnmeester houdt van alle onder zijn verantwoordelijkheid gestelde goederen aantekening in een magazijnboek. In dat boek legt hij voor elke soort goederen een rekening aan en daarin worden de goederen vermeld naar den maatstaf, waarmee hun hoeveelheid wordt gemeten en de soort aangeduid, dus naar het aantal K.G., tonnen, meters, liters, stuks enz. Van eenzelfde soort goederen, die b.v. in verschillende maten worden geleverd, zal in het boek slechts eene rekening worden geopend, terwijl elke afzonderlijke soort in een verschillende kolom wordt genoteerd.

Alle magazijn-goederen inschrijven in een magazijnboek.

Het magazijnboek dient uitsluitend voor quantitative contrôle en daarom verdient het aanbeveling de liniatuur van elke rekening zoodanig te kiezen, dat deze bij elke vermeerdering of vermindering steeds de hoeveelheid der aanwezige goederen aangeeft.

Het volgende model, ingericht op de boeking van een artikel, kan dienst doen.

Aanduiding. Geraamd verbruik in 1922
 Electrische muntmeters. Aantal stuks 1000.

Model rekening magazijnboek.

Datum.	Omschrijving.	Ontvangen.	Afgegeven.	Aanwezige voorraad.
1/2 '22	Muntmeter A. Fabriek B.	500		500
7/2 '22	Muntmeter installatie C		50	450

Deze rekening is er op ingericht, dat zij vermeldt het voor het bepaalde jaar bij het opmaken der begrooting geraamde verbruik, opdat de magazijnmeester zich steeds goed rekenschap geeft van de hoeveelheden, welke hij afgeeft en die, welke hij eventueel ter aanvulling van den voorraad moet aanvragen. Ook is het ge-

De rekening in het magazijnboek dient ook de geraamde hoeveelheden te vermelden.

wenscht hem in eerste instantie te belasten met de contrôle op het verbruik.

Wanneer het met de afname van het een of andere artikel onregelmatig loopt, dan dient hij te waar-schuwen.

Voor aanvulling der voorraden behoort hij te zorgen. De bestelbons hiervoor maakt hij op en zendt deze door naar de afdeeling, met de inkoopten belast.

Is er geen inkoopcentrale, dan maakt hij de bestelorders gereed en legt daarbij aan de directie de noodige gegevens voor uit zijn boek, omtrent den aanwezigen voorraad, het geraamde jaarverbruik en motiveert daarmede de te bestellen hoeveelheid. In geval van bestellingen dient de volgens het magazijnboek aanwezige voorraad tegen de werkelijk aanwezige hoeveelheid te worden vergeleken, door telling, meting of weging. Ook worden eventueele afkeuringen en retouren op de magazijnrekeningen afgeboekt. Prijzen worden niet vermeld. De magazijnmeester heeft zich alleen met de hoeveelheden te bemoeien.

De facturen worden behandeld op de afdeeling boekhouding en contrôle. De betaling geschiedt niet, dan nadat de factuur is vergeleken met de aantekeningen in het magazijnboek. Voor deze vergelijking wordt het magazijnboek afgeteekend door de afdeeling boekhouding, zoodat de crediteur geen tweede rekening kan inzenden over het geleverde, zonder dat dit wordt ontdekt. Bovendien volge men den regel, dat de leverancier verplicht is, om bij de factuur het door den magazijnmeester afgeteekende duplicaatvolgbriefje over te leggen. De hier aangegeven methode van vergelijking der facturen tegen het magazijnboek, geeft tevens een scherpe contrôle op de juistheid der boekingen van den magazijnmeester, en kan dus, ook al zendt de leverancier de afgeteekende volgbriefjes in, niet worden gemist.

Omtrent de prijzen der goederen wordt door de

Motivering
bestellingen
door den
magazijn-
meester.

Voor de
betaling de
facturen
vergelijken
tegen het
magazijn-
boek.

afdeeling boekhouding, naast de gewone rekeningen in het grootboek, voorzoover dat noodig is een register bijgehouden. In dit register worden al de hoeveelheden der magazijngoederen vermeld, doch tevens de eenheids-prijzen en de totaalwaarde. Alle inkoop van magazijn-goederen worden in dat register aangeteekend, voor zoover de goederen na bewerking aan derden worden afgeleverd. Het is dan immers noodig bij het calculeeren van den prijs der producten, de eenheidsprijzen der verwerkte artikelen in aanmerking te nemen. Dit werk vereischt meer dan gewone accuratesse en behoort meer eigenaardig bij de afdeeling boekhouding thuis, dan bij den magazijnmeester. Heeft men de verwerkte artikelen tegen verschillende eenheidsprijzen aangeschaft, dan moet of een gemiddelde prijs in rekening worden gebracht of wel de prijzen dienen in aanmerking te worden genomen in volgorde van den inkoop.

Een prijzenboek der magazijn-goederen op de boekhouding.

Het is de magazijnmeester, die alle artikelen uit het magazijn verstrekt. Hiervoor dient een aanvraag bij hem te worden ingediend, een bon te worden ingeleverd, door een daartoe bevoegd persoon afgegeven. Deze bon zal, wanneer de verstrekte hoeveelheid goederen moeten worden verwerkt, in duplo worden afgegeven, waarvan een exemplaar bestemd is voor de boekhouding en een voor de administratie van den magazijnmeester. De bons, welke uit een vastgesteld bonboekje worden afgegeven, zullen steeds de hoeveelheid der goederen en het doel waarvoor zij verstrekt werden, moeten inhouden, alsmede de gelegenheid moeten bieden tot het vermelden van den eenheidsprijs en den totaalprijs. Zijn de bons bestemd voor de afgifte van goederen aan de werklieden, dan dienen zij zoodanig te worden gericht, dat daarop, na afloop der werkzaamheden, door den magazijnmeester kan worden aangeteekend de ongebruikte, teruggebrachte goederen, zoodat hij de werkelijk verbruikte hoeveelheid kan vermelden. Het komt

De magazijnmeester verstrekt alle goederen op bestelbons, afgegeven door bevoegde personen.

De verwerkte
grondstoffen
dienen
geregeld te
worden
geboekt.

vaak voor, dat meer goederen op de bon worden aangevraagd dan strikt noodig blijken, en deze retouren dienen dan te worden vermeld. Eerst na deze aantekening gaat een der bons naar de boekhouding voor verdere bewerking in de administratie. Het verdient aanbeveling de boeking van de verwerkte grondstoffen en materialen geregeld te verrichten, indien al niet dagelijks dan toch zeker eens per maand, en de daaruit voortvloeiende werkzaamheden niet uit te stellen tot na afloop van het jaar. De geheele administratie geeft dan gedurende den loop van het jaar in het geheel geen juist beeld van den feitelijken toestand. De rekening magazijn in het grootboek zal al een zeer weinig betrouwbaar inzicht geven, en als controlemiddel op de boekingen in het magazijnboek heeft zij in het geheel geen waarde meer.

Hoe nauwkeurig echter de boeking en contrôle op de ontvangen en afgegeven magazijngoederen ook gehouden wordt, toch zal de boekvoorraad zelden overeenkomen met den werkelijken voorraad.

Jaarlijksche
inventarisatie
der magazijn-
goederen.

Door inwegen en inmeten is dit zeer verklaarbaar en de praktijk leert, binnen welke percentages deze verschillen zich mogen bewegen. Als noodzakelijke contrôle dient een jaarlijksche inventarisatie plaats te vinden, geheel buiten de boeken om. Zijn de voorraden aan het eind van het jaar zeer groot, dan laat men deze inventarisatie op dat tijdstip wel achterwege, doch neemt de voorraden dan in een voor de onderneming meer geschikte periode op.

Blijkt bij opneming, dat de werkelijke hoeveelheid kleiner is dan de boekvoorraad, dan zijn de betrekkelijke rekeningen voor te weinig gecrediteerd en moet de fout hersteld worden. Wordt door de rekeningen een kleinere voorraad aangewezen dan er werkelijk voorhanden is, dan moet een omgekeerde bewerking plaats vinden. In het eerste geval is te weinig, en in het tweede geval te veel op de rekeningen geboekt.

De oorzaak der verschillen moet zooveel mogelijk worden opgespoord, ook om eventueele fraude te voorkomen.

De inventaris schrijft men in op een staat, welke gelegenheid biedt om de bockvoorraden tevens te vermelden en de verschillen te constateeren en toe te lichten.

Inventaris-
staten
opmaken en
verschillen
toelichten.

C. DE ADMINISTRATIE DER LOONEN.

Wat de administratie der salarissen en loonen betreft, verdient het aanbeveling daarvoor in het uitgaaf-journaal twee kolommen te openen, een voor de salarissen en een voor de loonen. In het grootboek worden eveneens twee rekeningen aangelegd, waarop de betalingen der salarissen en loonen worden aangeteekend.

De betaalde
salarissen en
loonen in het
uitgaaf-
journaal
boeken in
verschillende
kolommen.

Voorzoover de afdeling of de dienst, waarbij de ambtenaren en arbeiders werkzaam zijn, geen verdere omslag dezer kosten noodig maken, is de administratie betrekkelijk eenvoudig. Alleen zal men noodig hebben voor elken werkman en voor elken ambtenaar een kaart, welke in het hoofd alle bijzonderheden omtrent den betrokken persoon vermeldt en verder de noodige gegevens omtrent het, hetzij wekelijks of maandelijks, te betalen bedrag. Op deze kaarten zal de werkelijke betaling telkens worden aangeteekend en het totaal der op deze kaarten geboekte bedrag zal moeten worden geteld en vergeleken met andere gegevens, waarover men beschikt om te weten, dat het totaal der betalingen juist is en derhalve het bedrag, dat wordt betaald en in het uitgaafjournaal wordt ingeschreven, met het werkelijk verschuldigde bedrag overeenstemt.

Voor elken
ambtenaar
en werkman
een salaris- of
loonkaart.

Een dergelijke kaart kan de volgende liniaturen hebben.

Model
salaris- of
loonkaart.

No. ....
 Naam ..... Bijzonderheden .....
 Burgerlijke staat ..... Inhoudingen .....
 Functie ..... Wijze betaling .....
 Salaris of loon ..... Bedrag van elken termijn .....

BETALINGEN.

Datum.	Bedrag termijn.	Bedrag in- houding.	Netto bedrag.	Datum.	Bedrag termijn.	Bedrag in- houding.	Netto bedrag.

Zijn er meerdere bijzonderheden, als inhoudingen voor pensioensbijdragen, betalingen wegens overwerk en dergelijke, dan zal het aantal kolommen kunnen worden vermeerderd.

Deze kaarten worden bij elken betalingstermijn bewerkt en daaruit worden de salaris- en loonstaten gemaakt, waarop de ambtenaar of de werkmán betaling ontvangt.

Het betalen der salarissen en loonen is bij groote personeelen een arbeid van beteekenis, zoodat naar vereenvoudiging wordt gestreefd.

Een middel tot vereenvoudiging is betaling in giro. De ambtenaar behoeft het salaris dan niet in ontvangst te nemen. De betaling geschiedt door crediteering zijner girorekening. Aangezien deze betaling steeds uit de boeking bij de giroinstelling is te bewijzen, wordt deze handeling slechts op de salarislijst vermeld en geen handteekening als bewijs der betaling van den betrokkene gevraagd. Voor de ambtenaren neemt de girobetaling meer en meer toe.

Vereenvoudiging der
betalingen
door giro.

Aangezien het giro nog een nieuw instituut is, zal er nog heel wat praktisch gemaakt moeten worden, alvorens alle betalingen op deze wijze zullen geschieden. In Engeland bestaan echter reeds groote fabrieken, die niet slechts het hooger personeel, maar ook de werklieden langs dezen weg door middel van een „crossed cheque”, een soort girobiljet, betalen.

Het is trouwens voor elken ondernemer een methode, welke de voorkeur verdient boven het betalen in geld met alle kans op fraude en met heel wat kosten aan werk en tijd, verbonden aan het halen, tellen en weer uittellen der gelden. Bovendien heeft men hiervoor bij grootere bedrijven afzonderlijk personeel noodig, kassiers, die in hun bezoldiging een vergoeding moeten ontvangen voor eventueel risico, dat kan ontstaan uit kasverschillen. Dit maakt de betaling ook duur.

Om in dit opzicht verbetering te brengen, heeft men voor groote personeelen de betaling met loonzakjes ingevoerd. Deze zakjes zijn van een doorzichtig papier vervaardigd en de te ontvangen som wordt er zoodanig in gesloten, dat de betrokkene, zonder het zakje te openen, kan zien of het door hem te ontvangen bedrag werkelijk aanwezig is. Meent hij, dat het bedrag niet stemt, dan kan hij zonder het zakje te openen reclameeren. Is het zakje geopend, dan is alle recht op reclame vervallen. Hij, die betaalt, heeft dus slechts loonzakjes uit te reiken en dat is een eenvoudiger en minder tijdroovend werk dan het aan elken werkman voortellen van het te ontvangen bedrag. Bovendien kan men met de geldzakjes den werkman op zijn werk opzoeken en hem, zonder feitelijke onderbreking van zijn taak, betaling doen. Het vullen der loonzakjes kan geschieden met behulp van machines, zoodat de kans op vergissingen tot een minimum wordt beperkt bij een maximum van snelheid, doordat het personeel, met dit werk belast, daarin dan spoedig een buitengewone routine erlangt. Ook bij deze methode is de administratie eenvoudig,

Hoe salaris-
en loon-
betalingen
geschieden.

Hoe salarissen loon-betalingen geschieden.

omdat de betaling geschiedt tegen inlevering van een penning. In het loonzakje bevindt zich namelijk, behalve het geld, ook een penning. Deze penning behoudt de werkmán tot de volgende week, om hem in te ruilen tegen zijn loonzakje met een andere penning met hetzelfde nommer. Aldus heeft men voor elken werkmán twee penningen noodig.

Administratie van de verdeeling der loonen voor het boeken op de juiste rekening.

De moeilijkheid met betrekking tot de administratie der loonen is echter minder gelegen bij de administratie, die betrekking heeft op de uitbetaling, dan wel bij de verdeeling der loonen en salarissen op de juiste hoofden van rekening om te zorgen, dat de loonen en salarissen worden geboekt op die rekeningen in het grootboek, waarop zij thuis behooren.

Heeft men in het grootboek slechts een rekening salarissen en een rekening loonen, dan is er in dit opzigt geen moeilijkheid. Maar vormen de loonen en salarissen deelen van den kostprijs van verschillende artikelen, dan zullen de loonen en salarissen moeten worden omgeslagen over de verschillende onderdeelen van het fabrikaat. En om dit te kunnen doen moeten de werkzaamheden, die elke persoon verricht, nauwkeurig bekend zijn niet alleen, maar ook moet worden vastgelegd hoeveel tijd hij aan een bepaald werk heeft besteed. Eerst daardoor is men in staat te weten, welk bedrag der loonen en salarissen geboekt moet worden ten laste van een bepaalde rekening.

Het zal wenschelijk zijn, dat ook de salarissen en loonen van het hoofdkantoor worden omgeslagen over elk der onderdeelen.

Werk- en tijdbriefjes voor het personeel.

Om dit te bereiken zal men die personen, wier taak met den dag, ja met het uur, een andere is, voorzien van een tijdbriefje of een werkbiefje, waarop de betrokkene van dag tot dag en van uur tot uur aanteekeent wat hij heeft verricht. Dit briefje wordt door hem aan het eind van den dag of aan het eind van de week ingeleverd bij een boven hem gesteld persoon, die het

controleert en voor accoord afteekent en verder inlevert bij de boekhouding. Aldaar wordt het briefje bewerkt en in een betrekkelijke kolom aangeteekend op welke rekeningen de verschillende werkzaamheden moeten worden geboekt en tot welke bedragen deze rekeningen moeten worden belast.

Als model kan dienen:

WERKBRIEFJE.

No. ....

Naam ..... (ambtenaar, werkmán)
 ..... dag ..... 192 ...

Model werk-
 of tijdbriefje.

Omschrijving der verrichte werkzaamheden.	Werkuren.	Aantal uren.	Te boeken op de rekening:
	van . . . . tot		(Wordt ingevuld door den boekhouder.)

Voor accoord:

De ambtenaar of werkmán:

Aan de hand van deze werkbriefjes, alsmede aan de hand van opgaven voor het overige personeel omtrent de verrichte werkzaamheden, worden dagelijks, wekelijks of maandelijks staten gemaakt, waarop de loonen en salarissen worden gesplitst naar gelang van de grootboekrekeningen, waarop zij na deze verdeeling moeten worden geboekt. Het totaal der aldus gesplitste salarissen en loonen moet gelijk zijn aan het totaal der betaalstaten voor de salarissen en de loonen. Stemt dit overeen, dan mag men aannemen dat althans in de cijfermatige splitsing geen fouten zijn gemaakt.

Aan de hand van den splitsingstaat wordt er in het journaal voor de diverse posten een boeking gemaakt, waarbij de verschillende rekeningen, waarop de salarissen en loonen moeten worden gedebiteerd en de rekeningen „Salarissen en Loonen”, welke bij de uitbetaling gedebiteerd worden, ontlast. Men stelle

De boeking geschiedt aan de hand van splitsingstaten op de betrekkelijke rekeningen.

dit werk niet uit tot na den afloop van het jaar, doch voere het wekelijks en maandelijks uit.

Wanneer de salaris- en loonadministratie overeenkomstig het voorafgaande wordt ingericht, dan heeft men in de rekeningen Salarissen en loonen een oogenblikkelijk overzicht over het totaal der betaalde salarissen en loonen, en in de salaris- en loonkaarten voor elken persoon een volledig overzicht over alle bijzonderheden, zoowel wat betreft de grootte van het salaris en loon als van de verrichte betalingen, inhoudingen, extra betalingen enz.

De liniatuur van de salaris- en loonkaarten zal, al naar gelang van de omstandigheden, meer of minder kolommen inhouden. Zoo zal er ingeval pensioenbijdragen worden ingehouden, of indien overwerk veelvuldig voorkomt, daarvoor de liniatuur eenige uitbreiding moeten ondergaan. Betreft het een groot bedrijf, dan wordt het loonend de administratie te mechaniseeren en zal men door gebruikmaking van Hollerithkaarten of Powerkaarten een systematische loonadministratie en loongroeping kunnen tot stand brengen met een minimum kosten- en met een maximum aantal onderverdelingen. Het daarbij te volgen beginsel blijft hetzelfde, alleen zal men veel sneller het beoogde doel bereiken, wanneer de groepeerings en tellingen geschieden met schrijvende Hollerith- of Power machines.

Ook zal men de tijdbriefjes kunnen vervangen door Hollerithkaarten en deze kaarten bestempelen met een den tijd nauwkeurig aangevenden tijd klok, welke klok het tijdschrijven automatisch verricht. De Hollerithkaarten worden overeenkomstig de gestempelde gegevens geponst, daarna gesorteerd en geteld al naar het noodig is.

D. DE ADMINISTRATIE DER PRODUCTIEKOSTEN.

Dit onderwerp betreft speciaal het fabrieksboekhouden. Hier dient een en ander te worden vermeld over de

kostprijsberekening, de samenstelling der productie-kosten, van de zelfkosten van een artikel, alvorens de boekingen aan te geven.

Productie-kosten of zelfkosten te splitsen in fabriekage-kosten en verkoops-kosten.

De productie-kosten van een artikel kan men aanmerken als den verkoops-prijs voor den producent. De kosten zijn daarbij te splitsen in fabriekage-kosten en in verkoops-kosten.

Naar het karakter der onkosten zijn deze te splitsen in directe kosten en indirecte kosten. De eerste zijn de kosten, welke voor een bepaald aangewezen product worden gedaan, de tweede die, welke voor een hoeveelheid verschillende producten gemaakt worden.

Verder onderscheidt men de constante kosten en de veranderlijke kosten.

De eerste blijven steeds even groot, onafhankelijk van de bedrijfsdrukte, terwijl de tweede die eigenschap niet bezitten.

Aan de hand van deze onderscheiding kan omtrent de zelfkosten van een product de volgende opstelling worden gemaakt.

1. Directe materiaalkosten	} Directe	} Pro- ductie- kosten	} Zelf- kosten.	} Samenstelling zelfkosten van een product.
2. Directe loonkosten				
3. Andere directe productie-kosten				
4. Berekend aandeel in de verander- lijke productie-kosten	} Indirecte			
5. Berekend aandeel in de constante productie-kosten				
6. Directe verkoopkosten	} Indirecte	} Ver- koops- kosten		
7. Berekend aandeel in de verander- lijke verkoopsonkosten				
8. Berekend aandeel in de constante verkoopsonkosten				

Ad 1. De directe materiaalkosten zijn de kosten der grondstoffen en half-fabrikaten. Deze kosten worden bepaald door hoeveelheid en prijs. Men neemt den inkoopsprijs, benevens de onkosten voor vracht enz. Men kiese niet den marktprijs, omdat men dan de

Bijzonderheden omtrent de samen-stellende deelen der zelfkosten.

onkosten verwaarloost en verder winsten en verliezen calculeert, welke niet bestaan.

Ad 2. De directe loonkosten zijn het bedrag aan loon, dat wordt uitgegeven rechtstreeks ten behoeve van een bepaald product.

Ad 3. Andere directe productiekosten zijn alle kosten, die ten laste van de productie van een zeker artikel komen, zonder dat men gewoon is ze onder directe loonen of materiaalkosten thuis te brengen.

Ad 4. Veranderlijke indirecte productiekosten zijn die voor verlichting, hulpstoffen, loonen van hulparbeiders, bedrijfskracht, onderhoudskosten en reparatiekosten.

Ad 5. Constante indirecte productiekosten zijn de rente van geleende kapitalen, afschrijvingen, belastingen, pensioenstortingen, verzekeringspremiën, assurantiepremiës voor de productiemiddelen.

Ad 6. Directe verkoopskosten zijn montagekosten buiten de fabriek, vracht en verzendingskosten en reiskosten.

Ad 7. Veranderlijke indirecte verkoopskosten. Allerlei uitgaven, welke den afzet betreffen en niet ten laste van een bepaald artikel komen, o. a. kantoor- en schrijfbehoeften, reis- en verblijfkosten, verwarming, verlichting, onderhoudskosten, reclamekosten, proceskosten, kortingen.

Ad 8. Constante verkoopsonkosten, salarissen directeur en personeel, afschrijvingen, rente kapitaal in kantoorgebouwen belegd.

De aantekeningen omtrent het materialenverbruik en het loon moeten nauwkeurig zijn, men zie daaromtrent de voorafgaande hoofdstukken B en C, dan zal het mogelijk blijken de verdeling van de kosten logisch en in overeenstemming met de eigenaardigheden van het bedrijf te verrichten.

Van hoe groot belang de wijze van verdeling van de algemeene onkosten op den kostenden prijs kan zijn, blijk uit het volgende:

	Product A.	Product B.
Geproduceerd in gewichtseenheden	10000 K.G.	15000 K.G.
Daarop betaald aan loon	f 50000,—	f 10000,—
Verwerkt aan grondstoffen	„ 30000,—	„ 90000,—

Invoerd van de verdeling der algemeene onkosten op den kostenden prijs.

Aannemende dat de algemeene onkosten f 60000,— hebben bedragen, dan vindt men voor den kostenden prijs van ieder der producten bij verdeling der kosten:

a. in verhouding van de loonen:

	Product A.	Product B.
Aan loon	f 5,—	f $\frac{2}{3}$
Aan grondstoffen	„ 3,—	„ 6,—
Aan onkosten (100 % opslag op de loonen)	„ 5,—	„ $\frac{2}{3}$
Kostende prijs	f 13,—	f $7\frac{1}{3}$

b. naar het grondstoffenverbruik:

	Product A.	Product B.
Aan loon	f 5,—	f $\frac{2}{3}$
Aan grondstoffen	„ 3,—	„ 6,—
Aan onkosten (50 % opslag op het grondstoffenverbruik)	„ $1\frac{1}{2}$	„ 3,—
	f $9\frac{1}{2}$	f $9\frac{2}{3}$

c. als opslag op de som van grondstoffen en loonen:

	Product A.	Product B.
Aan loon	f 5,—	f $\frac{2}{3}$
Aan grondstoffen	„ 3,—	„ 6,—
Aan onkosten $33\frac{1}{3}$ % opslag	f 8,—	f $6\frac{2}{3}$
	„ $2\frac{2}{3}$	„ $2\frac{2}{3}$
Kostende prijs	f $10\frac{2}{3}$	f $8\frac{8}{9}$

Invoering
van de
kosten bij
normale
bedrijfsdrukte
in de
administratie.

Men ziet, dat de verschillen nogal opvallend zijn. Nu heeft men met betrekking tot het bepalen van den werkelijken verkoopprijs aan de zelfkosten weinig houvast, hoogstens kan men zien hoeveel aan een order zal worden verdiend of verloren, wanneer de productie niet toe- of afnam. Om nu met de bedrijfsdrukte rekening te houden, neemt K. G. Simon in zijn werk *Kostprijsberekeningen en Administratieve Fabrieksorganisatie*, aan welk werk wij deze bijzonderheden ontleenen, in de boekhouding in aanmerking het totaal der berekende zelfkosten (of eventueel productiekosten en handelskosten afzonderlijk) alsmede de berekende winst of het berekende verlies, waarvan de oorzaak uitsluitend moet worden gezocht in eene afwijking van de als normaal aangenomen bedrijfsdrukte.

Hij elimineert den invloed der bedrijfsdrukte door in den kostprijs de constante kosten slechts aan de producten in rekening te brengen voor een aan de grootte van de productie en den afzet evenredig gedeelte. Het verschil tusschen de werkelijke en de in rekening gebrachte constante kosten is dan te beschouwen als een verlies niet op de producten, maar op het bedrijf.

Wat de bijproducten betreft, deze brengt Simon in mindering van de productiekosten, niet voor de opbrengst maar voor de voortbrengingswaarde. Het invoeren in de administratie op de bovenvermelde wijze van de normale productiekosten is nog geen algemeene praktijk. Wij vermelden het hier als een stelsel, dat, theoretisch beschouwd, goede diensten kan bewijzen.

In de Fabrieksboekhouding, door G. A. van Everdingen, vindt men het volgende schema voor de kostprijsberekening.

Hierbij wordt de normale bedrijfsdrukte buiten beschouwing gelaten.

Schema
berekening
kostprijs.

KOSTPRIJS.

Directe kosten.

- A. Grondstoffen.
- B. Direct productieve loonen.
- C. Bedrijfskosten:
- a. indirect productieve loonen;
  - b. ziekengelden en dergelijke uitkeeringen voor de loonen sub B en a;
  - c. salarissen van werkmeesters en opzichters;
  - d. kosten van stoom, electriciteit of andere beweegkracht voor machines;
  - e. kosten van verlichting en verwarming der fabrieksgebouwen;
  - f. onderhoud van gereedschappen, machines, drijfwerk, fabrieksgebouwen enz.;
  - g. smeerolie, poetskatoen en verdere machinekamerbehoeften;
  - h. afschrijvingen op gereedschappen, machines, drijfwerk, fabrieksgebouwen enz.
- D. Eventueel te verminderen met de waarden van bijproducten en afvalstoffen, of te vermeerderen met de kosten van verwijdering daarvan.
- E. Algemeene kosten:
- a. algemeene loonen;
  - b. ziekengelden en dergelijke uitkeeringen betrekking hebbende op de algemeene loonen;
  - c. salarissen van de directie en het kantoorpersoneel;
  - d. huur van of afschrijving op kantoor en magazijngebouwen;
  - e. verwarming en verlichting daarvan;
  - f. onderhoud;
  - g. belastingen;
  - h. kantoorbehoeften, porto's, telegrammen enz.;
  - i. kosten van het teekenbureau;
  - j. reiskosten;
  - k. provisie enz.

Te splitsen
in
veranderlijke
en
onveranderlijke kosten.

Te splitsen
in
veranderlijke
en
onveranderlijke kosten.

Rekening-
systeem bij de
fabrieks-
boekhouding.

Deze voorafgaande bijzonderheden hebben hun invloed op het rekeningensysteem, dat bij de fabrieksboekhouding wordt gevolgd. Daarbij moet er voor worden gezorgd, dat de kostprijs tot uitdrukking komt, voor welk doel in de boekhouding een fabrikagerekening wordt opgenomen.

Op die rekening worden nu via het journaal voor diverse posten overgeschreven van de rekeningen grondstoffen, loonen, bedrijfskosten en algemeene kosten, de waarde der gebruikte grondstoffen, de direct productieve loonen, de gemaakte bedrijfskosten en algemeene onkosten. Deze boekingen geschieden geleidelijk week na week en maand na maand. Verder worden de saldo's van de rekeningen der bijproducten en afvalproducten op de fabrikagerekening in de creditkolom overgebracht. Zijn er bij het afsluiten der boeken nog goederen in bewerking, dan worden ook deze in de creditkolom van de fabrikagerekening geboekt. Na deze boekingen zal het saldo der debet- en creditkolom op de fabrikagerekening den totaal-kostprijs van het gefabriceerde product aanwijzen.

Naast de fabrikagerekening wordt een rekening bewerkte goederen geopend, op welke rekening het debetsaldo der fabrikagerekening wordt overgebracht. Zij geeft derhalve de totaalkosten van het product aan, onder verrekening van de opbrengst van de bij- en afvalproducten.

Bij verkoop der goederen wordt deze rekening gecrediteerd voor de opbrengst en bij het einde van het jaar eveneens voor de waarde van den voorraad bewerkte goederen. Een eventueel creditsaldo zal daarna de gemaakte winst, een debetsaldo het geleden verlies aanwijzen.

Met betrekking tot de waarde van den voorraad bewerkte goederen volge men den weg, dat men daarvoor den kostprijs neemt, alleen wanneer de marktprijs lager is dan de kostprijs, dan is het aannemen van den marktprijs als waarde aan te raden.

Welke prijs
in aanmer-
king te
nemen voor
aanwezige
voorraden.

Men kan zooveel fabrikagerekeningen openen als er producten gemaakt worden.

De hier besproken methode wordt genoemd de methode van den kostenden prijs, waarbij de fabrikagerekening voor elk artikel op geregelde tijden, in elk geval eens per maand, wordt gedebiteerd voor alles wat aan het eigen fabrikaat ten koste wordt gelegd, en gecrediteerd voor den kostenden prijs der vervaardigde artikelen, welke op de rekening bewerkte goederen wordt overgebracht. Een andere methode is de verzamelmethode. Hierbij gaat men als volgt te werk.

Verzamel-
methode bij
de fabrieks-
boekhouding.

De gegevens voor de samenstelling der fabrikagerekening worden het geheele jaar door op daarvoor bestemde rekeningen verzameld, die bij afsluiting, na den resterenden voorraad in aanmerking genomen te hebben, op de fabrikagerekening vereenigd worden, welke dan tevens de zuivere opbrengst der verkochte producten, bijproducten, afval enz. in het credit opneemt, en alzoo, onder verrekening van den eindvoorraad, het resultaat der fabrikage tot uitdrukking brengt. Dit resultaat wordt overgebracht op de verlies- en winstrekening, waartegenover dan de algemeene onkosten en verkoopsonkosten in het debet verschijnen.

Deze methode is eenvoudiger, doch heel wel te gebruiken indien goed uit de magazijnadministratie de verbruikte hoeveelheden grondstoffen zijn na te gaan.

Deze bijzonderheid is ontleend aan J. Hagers „Het koopmansboekhouden”. Ook vestigt deze de aandacht op het orderboek of loopend werkboek.

In dit boek krijgt iedere order, die in uitvoering komt, een hoofd, waarop nauwkeurig wordt aangeteekend alles wat aan een bepaalde order is ten koste gelegd. Overgeschoten en niet aangewende materialen worden in mindering gebracht. Is de order geheel uitgevoerd, dan wordt het totaal der daaraan bestede materialen en arbeidsloonen in het orderboek gecalculeerd en daarop

Orderboek
of loopend
werkboek.

Orderboek
of loopen
werkboek.

een winstbijslag gelegd. Is zoo de prijs berekend, dan wordt de factuur uitgeschreven en in het verkoopboek geboekt.

Voor het orderboek kan men een losbladig boek gebruiken en daarin voor elke order een pagina aanwijzen met de volgende liniatuur:

Order van ..... Jaar .....
Ingekomen ..... No. ....
In bewerking gegeven .....

Datum.	Omschrijving.	Hoe- veelheid ver- streckte mate- rialen.	Be- stede arbeids- loonen.	In minde- ring te brengen niet- aangewende materialen.	Totaal kosten.
	Winst bijslag				f
	Totaal factuurbedrag				f

E. DE AFSCHRIJVINGEN.

Afschrijven heeft volgens de regels van het dubbel boekhouden een bepaalde beteekenis, en vindt bij het boeken op een bepaalde wijze plaats. Geheel dezelfde beteekenis heeft het afschrijven bij het stelsel der verbeterde begrootingsboekhouding. Zooals wij op bladz. 44 van deel II meedeelden, wordt bij de enkelvoudige begrootingsboekhouding met afschrijven geen rekening gehouden, hetgeen als een bepaalde fout valt aan te

merken, al wordt het resultaat door een contrafout ook gunstig beïnvloed.

Afschrijven beteekent, volgens de regels van dubbel boekhouden, het boeken van de waardevermindering der activa. Het betreft het boeken van een reëel verlies. Daarom moeten eerst de afschrijvingen worden toegepast, alvorens het resultaat der exploitatie kan worden berekend. De afschrijving is onafhankelijk van de resultaten, die de exploitatierekening zal aanwijzen. Men moet niet afschrijven omdat de te verwachten exploitatiebaten het toelaten, doch omdat de waarde van de activa (gebouwen, machines enz.) verminderen in waarde. Een machine neemt ieder jaar in waarde af, onverschillig of het product met winst of met verlies wordt afgeleverd.

Beteekenis
van
afschrijven.

De waardevermindering is totaal onafhankelijk van de resultaten der onderneming en nu is het juist het boeken van die waardevermindering, dat men afschrijven noemt. Het is dan ook geen goede regel om in slechte jaren niets of weinig af te schrijven, tenzij er in goede jaren te veel is afgeschreven. Op de juistheid der balans hebben de afschrijvingen, welke verband houden met de winst, grooten invloed. Door te hooge afschrijvingen wordt een geheime reserve gekweekt, terwijl te lage afschrijvingen de balans flatteeren.

Over de grootte der afschrijvingen heerscht veel verschil van meening. Voor zeer veel bezittingen, als fabrieksgebouwen, schepen en machines, zal het bedrag der jaarlijksche afschrijvingen, na overleg tusschen de financieele en de technische adviseurs, moeten worden vastgesteld.

Bij het vaststellen van afschrijvingspercentages dient ook met eventueele uitvindingen rekening te worden gehouden, waardoor kans op buitengebruikstelling, b.v. van machines, niet is uitgesloten.

Het standpunt, dat men bij de vaststelling der afschrijving dient in te nemen, is, dat de aanschaffings-

kosten van een activum billijk moeten worden verdeeld over de jaren, dat van het activum als zoodanig gebruik wordt gemaakt. Elk jaar moet dus een gedeelte van de aanschaffingswaarde worden afgeschreven.

Men volgt voor de berekening der afschrijving, volgens het bekende werk „Depreciatie en Reservefondsen” van W. Kreukniet, verschillende methodes, welke daarin uitvoerig worden beschreven.

Methode van afschrijven volgens een vast percentage van de oorspronkelijke aanschaffingswaarde.

Onder gewone omstandigheden wordt meestal een vast afschrijvingspercentage van de *oorspronkelijke* aanschaffingswaarde genomen, gebaseerd op de in de praktijk opgedane ervaring omtrent den gebruiksduur der verschillende activa. De percentages zijn voor de verschillende activa afwijkend en voor de gemeenteadministratie is het gebruikelijk, dat deze percentages door den gemeenteraad worden vastgesteld. Dikwijls begaat men de fout telkens van de rest in plaats van de oorspronkelijke waarde het vastgestelde procent af te schrijven.

Voor Amersfoort werden b.v. voor de gasfabriek de volgende percentages vastgesteld: gebouwen $2\frac{1}{2}$ %; publieke verlichting 3 %; ovens $7\frac{1}{2}$ %; gashouders 3 %; machines en toestellen $7\frac{1}{2}$ %; buizenet 2 %; spoorwegmateriaal 2 %; dienstleidingen 5 %; gasmeters 5 %; muntmeters 5 %; binnenleidingen muntgas 10 %; gereedschappen 10 %.

Ook ziet men bij de gemeenten vaak, dat het bedrag der afschrijvingen gelijk wordt gesteld aan het bedrag der verplichte aflossingen op de leeningen, die gesloten zijn voor de aanschaffing der activa.

Boeken der afschrijvingen.

Met betrekking tot de boeking der afschrijvingen wordt in het journaal voor diverse posten, tegenover de verlies- en winstrekening, het actief vermeld ter crediteering van het af te schrijven bedrag. Aangezien hierdoor het actief elk jaar voor een lager bedrag op de balans zou worden vermeld en daarom niet meer

zou kunnen blijken tegen welken prijs dit aanvankelijk werd aangeschaft en hoeveel er in totaal reeds is afgeschreven, wordt meestal niet de rekening van het activum gecrediteerd, doch een afzonderlijke afschrijvingsrekening.

Deze rekening, die in het credit der balans voorkomt, is echter geen rekening van schuld, doch feitelijk de creditzijde van het, op de balans tegen een te hooge waarde geboekte, activum. De afschrijvingsrekening is derhalve een correctierekening en dient als tegengewicht van de te hooge waarde, waarvoor het activum in het grootboek voorkomt. Vaak noemt men deze rekening, welke in het credit van de balans voorkomt, niet enkel afschrijvingsrekening, doch afschrijvingsfonds. Dit nu is minder juist en heeft veel verwarring gegeven met betrekking tot het eigenlijke karakter der afschrijvingen.

Veel beter doet men daarom de oorspronkelijke waarde van het activum op de balans binnenlijns uit te trekken en daarop het bedrag der afschrijvingen in mindering te brengen, b.v. op de debetzijde van de balans.

De
afschrijvings-
rekening een
correctie-
rekening.

		Waarde activum.
Gebouwen	f 100000,—	
Afschrijvingen	" 20000,—	
		f 80000—

Hoe ontstaat nu de verwarring met het begrip fonds, welk woord in het boekhouden de beteekenis heeft van de belegging van een reële reserve, van ingehouden winst? Hiervan kan bij afschrijven geen sprake zijn, omdat er eerst van winst sprake is, nadat de afschrijving, zijnde een reël verlies, is geboekt. Vermoedelijk ontstaat de misvatting, doordat er tengevolge van het afschrijven jaarlijks een som aan kasmiddelen vrij komt, welke kan dienen om wanneer het activum versleten

Vast kapitaal
wordt door
afschrijven
vervangen
door vlottend
kapitaal.

is, over te gaan tot het aanschaffen van een nieuw. Door afschrijven wordt, zooals men het wel uitdrukt, vast kapitaal vervangen door vlottend kapitaal. Dit is echter slechts een gevolg en geen doel der afschrijving. De bewering, dat door afschrijven kapitaal gevormd wordt, wat met het vormen eener reserve wel het geval is, is geheel onjuist. Zelfs al koopt men tot het bedrag der afschrijvingen waarden aan voor een vernieuwingsfonds, dan heeft er nog geen kapitaalsvermeerdering plaats. Het eenige wat te constateeren valt is een verandering in den vorm van de vermogensbestanddeelen.

Worden b.v. voor de afschrijving op de bovenvermelde gebouwen ad *f* 20000,— fondsen gekocht, dan is feitelijk het oorspronkelijke bezit in gebouwen ad *f* 100000,— veranderd in een bezit aan gebouwen van *f* 80000,— en een fondsenbezit van *f* 20000,—.

Een toename van het vermogen, kapitaalsvorming, valt niet te constateeren, wel instandhouding, en een verandering in den vorm der vermogensbestanddeelen.

Het aankopen van waarden tot het bedrag der afschrijvingen voor een vernieuwingsfonds levert dikwijls nadeelen op, omdat de rente, die men aldus maakt met gelden, welke aan de kasmiddelen worden onttrokken, kleiner zal zijn dan de te betalen rente, die men uitspaat door het geld in de kas te laten en het aan te wenden tot vermeerdering van het bedrijfskapitaal. Ook is vermindering van de waarde door koersverlies niet uitgesloten.

Afschrijven
en
aflossen.

Velen meenen, dat afschrijven en aflossen dezelfde beteekenis hebben. Zeer zeker kan er verband zijn tusschen afschrijven en aflossen, doch inderdaad zijn het twee geheel verschillende zaken.

Onder aflossen heeft men te verstaan het terugbetalen van opgenomen gelden. Er heeft dus slechts vormverandering plaats van de vermogensbestanddeelen, die

op de grootte van het vermogen geen invloed uitoefent en buiten de winst omgaat. Heeft men een schuld van *f* 100000,— en wordt daarop *f* 20000,— afgelost, dan zullen, als er voldoende kasmiddelen zijn, deze met *f* 20000,— verminderen, maar ook de schuld wordt *f* 20000,— kleiner. Gesteld dat deze schuld voorkwam op een balans met een winstsaldo van *f* 30000,—, dan zou deze winst tengevolge van de aflossing onveranderd blijven. Wanneer men bij het opmaken van de balans geen afschrijvingen had toegepast, en men besluit alsnog *f* 20000,— af te schrijven, dan zal men een verlies van *f* 20000,— moeten boeken en de winst van *f* 30000,— daalt tot *f* 10000,—.

Ver-
schillende
karakters van
aflossen en
afschrijven.

Duidelijk blijkt hieruit het verschillend karakter tusschen aflossen en afschrijven.

Gesteld, om bij hetzelfde voorbeeld te blijven, dat op bovenbedoelde balans een kassaldo was vermeld van *f* 30000,— en dat de winst ad *f* 30000,— moet worden uitgekeerd.

In dit geval zullen er geen kasmiddelen aanwezig zijn om de aflossing ad *f* 20000,— te bewerkstelligen. Ware er *f* 20000,— afgeschreven, de winst zou gedaald zijn tot *f* 10000,—. Deze winst had kunnen worden uitgekeerd, terwijl bovendien nog *f* 20000,— kasmiddelen beschikbaar waren om de aflossing te bewerkstelligen. Hier blijkt duidelijk het verband tusschen afschrijven en aflossen.

Door dit verband komt men er toe bij de gemeentebedrijven het bedrag der afschrijvingen op de activa gelijk te stellen met het bedrag der aflossingen op de leeningen, die gesloten zijn voor de aanschaffing der activa, en bepaalt verder, dat het bedrijf deze som jaarlijks moet uitkeeren aan de gemeente.

Aldus worden de afschrijvingen niet zoo geregeld als het aan de hand van de voorafgaande uiteenzetting behoort. Zij behooren te worden vastgesteld onafhankelijk van het bedrag der aflossingen, rekening houdende

met den levensduur der activa, waarop afgeschreven moet worden, tot percentages als de gemeenteraad dient vast te stellen.

F. DE RESERVES.

Bij de gemeenteadministratie is voornamelijk sprake van reserves bij de bedrijven in engeren zin. Bij de gemeentehuishouding in het algemeen was van reserves geen sprake. Wat gedurende den loop van een jaar noodig was, werd geraamd en het benodigde door middel van belastingen geïnd, terwijl een eventueel batig saldo werd overgeboekt op een volgend jaar om eventueel tot vermindering van belastingen bij te dragen.

In die praktijk is de laatste jaren wel eenige verandering gekomen. Door het vormen van een zogenoemd reservefonds voor bijzondere doeleinden, alsmede door het fonds tot dekking van brandschade in Amsterdam heeft het reserveeren ook in de administratie van de gemeentehuishouding een aanvang gemaakt. Voor de gemeentebedrijven in engeren zin beteekent reserveeren het inhouden van een deel der winst. De behaalde winst wordt niet geheel aan de gemeente uitgekeerd, doch met een deel wordt een reserve gevormd. Dat deel der winst wordt ingehouden.

De reserve is een kapitaalsurplus, een vermeerdering van het kapitaal, die niet wordt uitgekeerd.

De tegenwaarde moet in een grooter actiefsaldo worden gevonden.

Indien een bedrijf een kapitaal heeft van f 100000,— en een reserve van f 10000,—, dan moet het actiefsaldo f 110000,— groot zijn. Dit actief kan uit verschillende vermogensbestanddeelen zijn samengesteld en nu is niet aan te geven, welk deel tegenover de reserve staat, m. a. w. de reserve is niet afzonderlijk aan te wijzen.

Reserveeren
beteekent het
inhouden
van winst.

Als het actief met *f* 10000,— vermindert dan is de reserve verdwenen, onverschillig welk deel der bezittingen verloren wordt. Aldus beschouwd, heeft het geen zin de reserve te beleggen, omdat al schaft men bepaalde waarden aan tot een zelfde bedrag als de reserve groot is, het toch niet mogelijk is te zeggen, dat in de belegde som de reserve schuilt. Hoogstens kan men zeggen, dat het belegde bedrag aan de reserve gelijk is.

Reserveeren
beteekent het
inhouden
van winst.

Wanneer het echter niet gemakkelijk is in voorkomende gevallen kasgelden te bekomen, kan het zijn nut hebben solide fondsen tot een bedrag, gelijk aan de reserve, aan te schaffen. Maar dit kan niet alleen hoogst gewenscht zijn als er een reserve is, maar ook om andere redenen kan een dergelijke belegging van een deel van het kapitaal zeer gewenscht zijn. Men zou deze effecten dus ook als er een reserve bestaat, gewoon op de effectenrekening kunnen boeken, omdat de reserve als zoodanig niet belegd kan worden. Men opent echter meestal daarvoor een afzonderlijke rekening onder het hoofd „Effecten van het Reservefonds of Belegd Reservefonds”.

Heel dikwijls wordt, doch ten onrechte, de benaming reservefonds toegekend aan de reserverekening. Voor de beleggingsrekening als zijnde een rekening van bezit, is de naam reservefonds juist, voor de eigenlijke reserverekening is dat niet het geval. Zoo is ook de benaming reservefonds voor bepaalde doeleinden in de Amsterdamsche gemeenteadministratie (zie bladz. 6 en 7 deel III) niet juist, omdat het hier een zuivere reserverekening geldt.

Ook geeft de wijze, waarop de gemeente Amsterdam haar eigen assurantie administreert, aanleiding om op deze verwarring de aandacht te vestigen.

Wat toch is het geval.

Het gemeentebestuur van Amsterdam heeft besloten geen verzekeringen meer bij assurantie maatschappijen te sluiten, doch het risico voor eigen rekening te nemen.

Assurantie.-
Eigen
risico.

Dit zelfde geschiedt ook wel door groote maatschappijen en wanneer de verbeterde begrootingsboekhouding wordt toegepast, zoude de boeking der niet betaalde premiën op overeenkomstige wijze kunnen geschieden, als algemeen gebruikelijk is. Voor de niet betaalde premiën wordt dan een rekening „Assurantie eigen risico” gecrediteerd, tegenover welke rekening de verschillende onderdeelen der administratie worden belast.

Wordt schade geleden dan wordt deze ten laste van deze rekening geboekt en het voordeelig saldo dezer rekening wordt op het einde van het jaar overgeboekt op een rekening „Assurantiereserve”.

Assurantie-
reserve.

Kunnen de schaden, in den loop van het jaar geleden, niet afgeboekt worden van de rekening „assurantie eigen risico”, dan worden zij ten laste van de „assurantie-reserve” geboekt. Men kan ook zonder de rekening „assurantie eigen risico” te gebruiken, jaarlijks een vast te stellen bedrag reserveeren en daarvoor de rekening „assurantiereserve” crediteeren. Alle schaden worden dan ten laste der assurantiereserve gebracht. Of men al dan niet de rekening „assurantie eigen risico” bezigt, is een aangelegenheid van minder belang. Voor een gemeente zouden wij de voorkeur geven om deze rekening wel te gebruiken. Het bezwaar, dat men feitelijk alleen kan reserveeren als er winst gemaakt is, geldt voor de gemeenten niet, omdat de gemeente haar inkomsten door middel van de belastingen kan regelen. Verder kan men tot het bedrag der assurantiereserve waarden aanschaffen en deze boeken op de rekening „Assurantie reservefonds”.

Assurantie
reservefonds.

Naar aanleiding van het voorafgaande zal men omtrent de bepaling, vermeld in art. 7 der verordening op het Fonds tot dekking van brandschade van de gemeente Amsterdam, het volgende kunnen opmerken.

Aldaar is vermeld:

„Door de gemeente wordt voor het fonds een reke-

ning geopend, die gecrediteerd wordt voor de baten en gedebiteerd voor de lasten. Over de saldi dezer rekening wordt door of aan de gemeente rente vergoed volgens een door Burgemeester en Wethouders te bepalen percentage."

Hier is de naam fonds verkeerd gebruikt.

Men had aan de hand van het voorafgaande moeten spreken van de rekening „assurantiereserve". En indien men tevens waarden wilde aanschaffen, dit in de verordening moeten bepalen. De verordening had dan regelen omtrent die beleggingen kunnen inhouden. Thans heeft Amsterdam een assurantiereserve, waarvan de grootte wordt bepaald door het boeken der door de gemeente bepaalde premiën, verhoogd met een jaarlijksche bijschrijving van rente over het saldo der rekening.

Over de belegging wordt in de verordening niet gesproken, zoodat, wat men in de verordening regelde, feitelijk slechts is de assurantiereserve, welke men met de benaming „Fonds" heeft aangeduid.

Ten slotte nog de opmerking, dat het Amsterdamsche fonds, doordat ook de woningvereenigingen premiën moeten afdragen, niet geheel het karakter van reserve-rekening heeft, doch met betrekking tot dit risico het karakter als fonds zuiver naar voren komt, zoodat men hiervoor de belegging inderdaad had behooren te regelen.

Zooals werd meegedeeld wordt een reserve gevormd ingeval een deel der winst wordt ingehouden. De reserve is dus kapitaalvorming. De afschrijving daarentegen is het boeken der waardevermindering.

Verschil
tusschen
reserves en
afschrij-
vingen.

De reserve ontstaat daardoor gewoonlijk ná, de afschrijving vóór de winstbepaling.

Toch komt het voor, dat men ten onrechte in de benaming der rekening, waarop de afschrijving op een bepaald activum wordt geboekt, het woord reserve vermeldt, b.v.:

Reserve voor dubieuse debiteuren.

Komt deze rekening b.v. voor tot een bedrag van *f* 10000,— dan beteekent dit, dat vermoedelijk *f* 10000,— der uitstaande vorderingen niet geïnd zal worden, zoodat een afschrijving op dubieuse debiteuren voor *f* 10000,— wordt toegepast. Deze rekening dient derhalve te heeten: „Afschrijving op dubieuse debiteuren”.

Deze afschrijvingsrekening is alzoo te beschouwen als een correctie van de te hoog gewaardeerde debiteuren.

Ook hier springt een verschil met de reserve in het oog. De afschrijving heeft steeds betrekking op een bepaald activum, de reserve echter nimmer.

Zoo behoort de rekening „Afschrijving op machines” bij de rekening „Machines”. De rekening „afschrijving op dubieuse debiteuren” bij de rekening „dubieuse debiteuren”.

Aflossen van schuld verarmt niet, doch vermindert de hoeveelheid kasmiddelen.

Aflossen uit
de winst.

De uitkeering van winst bij een bedrijf vermindert eveneens de hoeveelheid kasmiddelen. Moet dus èn de schuld aan de gemeente worden afgelost èn winst worden uitgekeerd, dan vermindert de hoeveelheid kasmiddelen door twee oorzaken.

Indien die vermindering niet wenschelijk is, kan worden bepaald, dat er geen winst zal worden uitgekeerd.

Deze bepaling werkt gunstig op de kasmiddelen.

De schuld wordt afgelost en een gelijk bedrag aan winst wordt ingehouden.

Door de aflossing van schuld wordt het bedrijfskapitaal kleiner, door inhouding van een deel der winst, gelijk aan de afgeloste schuld, wordt echter het bedrijfskapitaal met een gelijk bedrag vermeerderd, waardoor het onveranderd blijft. Het vreemde door de gemeente geleende kapitaal, dat in het bedrijf gebruikt werd, is nu door eigen kapitaal vervangen. Men kan het bedrag der ingehouden winst boeken op de rekening „Reserve”.

De uitdrukking „Aflissing eener schuld uit de winst” beteekent dus: Een schuld aflossen en een deel der winst even groot als de afgeloste schuld reservereen.

Kan het bedrijfskapitaal geen vermindering ondergaan, zoodat aflissing der schuld en uitkeering der volle winst het bedrijf ernstig belemmeren zou, dan is aflissing uit de winst aan te raden, tenzij men er de voorkeur aan geeft een nieuwe leening te sluiten.

De meening, dat de aflissingsreserve aangewend kan worden tot afschrijving van activa, heeft aanleiding gegeven tot veel misverstand.

Aflissings-
reserve en de
afschrijving
op activa.

Duidelijk is dit gebleken bij de Haagsche Tramwegmaatschappij en hetgeen daaromtrent is vermeld in het *Maandblad voor het boekhouden*, no. 59, over „Afschrijving en aflissing”.

De Haagsche Tramwegmaatschappij, werkende met een kapitaal van f 1000000,—, heeft in 1887 een 4½ % obligatielening gesloten, groot f 2402000,—, en in 1892 een van f 700000,—. Zij heeft een concessie tot 1927. Om de obligatiehouders voor eventueele schade te vrijwaren, lost zij haar leeningen in annuïteiten vóór 1927 af. Daartoe wordt jaarlijks de verlies- en winstrekening voor een nagenoeg constant bedrag, n.l. de annuïteit, gedebiteerd. Het afgeloste deel der obligatielening komt in het credit der rekening „Fonds tot aflissing der obligatiën”. Eigenlijk zou de verlies- en winstrekening slechts gedebiteerd moeten worden voor de te betalen intrest. Zij wordt dus voor een te hoog bedrag gedebiteerd. Het meerdere, voorkomende op de rekening „Fonds tot aflissing der obligatiën”, beschouwt de Haagsche Tramwegmaatschappij als een afschrijving op de kosten van den eersten aanleg. Jaarlijks schrijft zij dus af een bedrag, gelijkstaande met het bedrag der afgeloste schuld en boekt:

Verlies en winst (voor de annuïteit);

Aan te betalen coupons (voor de rente);

Aan fonds tot aflossing der obligatiën (voor de aflossing).

Blijkbaar is de rekening „Fonds tot aflossing der obligatiën” een afschrijvingsrekening, waaruit volgt, dat de Haagsche Tramwegmaatschappij niet uit de winst aflost. Aflossing uit de winst doet een reserve ontstaan. Ze komt alléén voor als de aflossing geschiedt met gelden, die aan de aandeelhouders of andere deelgerechtigden in de winst toekomen, dus uit de zuivere winst.

In de volgende woorden kan het stelsel der Haagsche Tramwegmaatschappij worden uitgedrukt:

Jaarlijks lost de Haagsche Tramwegmaatschappij een steeds klimmend deel harer obligatieleening af. Een bedrag, gelijk aan de afgeloste schuld, schrijft zij jaarlijks op de kosten van eersten aanleg af. Er bestaat hier dus slechts een arithmetische gelijkheid tusschen afschrijving en aflossing. Men zal moeten erkennen, dat de naam „Fonds tot aflossing der obligatiën” onjuist is. De beste boeking, die gegeven kan worden, is de volgende:

a. Verlies en winst (voor couponrente).

Aan Te betalen coupons.

b. Obligatieleening (voor aflossing).

Aan kas.

c. Verlies en winst (voor het bedrag der afgeloste schuld).

Aan Afschrijvingsrekening.

Reserve voor koersverschillen op beleggingen.

Heeft men tot het bedrag van bij eenig onderdeel der gemeentehuishouding gevormde reserves beleggingswaarden aangeschaft en wil men niet, dat de exploitatieresultaten door de koersverschillen dezer beleggingen zullen worden beïnvloed, dan boekt men eventuele voordeelige koersverschillen op een afzonderlijke rekening „Reserve voor koersverschillen op beleggingen”, om van het saldo dier rekening latere eventuele nadeelige koersverschillen af te schrijven.

Pensioenfondsen en ondersteuningsfondsen.

Door sommigen worden pensioenfondsen en ondersteuningsfondsen ook tot de reserves gerekend.

Hier heeft men echter niet met reserves te doen, doch met een verplichting aan derden.

Pensoen-
fonsen en
ondersteu-
ningsfonsen.

De gemeente 's-Gravenhage heeft voor de verschillende door haar gevormde reserves en schulden aan derden, een speciale verordening gemaakt voor de be-
legging van waarden tot het bedrag dier reserves en schulden.

Een geheel afzonderlijk beheer is voor die waarden geregeld. Deze verordening laten wij hier volgen.

VERORDENING op het beheer van fondsen der gemeente 's-Gravenhage.

Verordening
op het beheer
van fondsen
der gemeente
's-Graven-
hage.

ARTIKEL 1.

Deze verordening is van toepassing op het beheer van de volgende fondsen:

het Fonds tot bestrijding der kosten, voortvloeiende uit de Ongevallenwet 1901,
het Erfpachtsfonds,
het Boetenfonds,
het Fonds voor ambtenaars-eigen-pensioenen,
het Fonds voor de verzamelingen van Kunst en Wetenschap,
het Brandverzekeringfonds,
het Reservefonds van het Grondbedrijf,
het Reservefonds van de Rentegevende Eigendommen,
het Reservefonds van de Hypotheekbank,
het Reservefonds van het Noodhypothekenfonds,
het Reservefonds van den Woningdienst,
het Onderhoudsfonds van den Woningdienst,
het Boekenfonds voor Middelbaar- en Voorbereidend Hooger Onderwijs¹⁾.

ART. 2.

De fondsen worden onder toezicht van Burgemeester en Wethouders beheerd door den Gemeente-ontvanger of een ander rekenplichtig ambtenaar.

De aanwijzing van den rekenplichtigen ambtenaar geschiedt door Burgemeester en Wethouders.

ART. 3.

De bezittingen en schulden en de ontvangsten en uitgaven der

¹⁾ Het laatste punt toegevoegd in 1920.

Verordening
op het beheer
van fondsen
der gemeente
's Graven-
hage.

fondsen zijn afgescheiden van de overige bezittingen en schulden en de overige ontvangsten en uitgaven der gemeente.

ART. 4.

De inning der ontvangsten ten bate en de betaling der uitgaven ten laste van de fondsen geschieden door den rekenplichtigen ambtenaar op behoorlijke kwijting.

ART. 5.

De gelden van de fondsen worden belegd:

a. in Nationale Schuld;

b. in schuldbrieven ten laste van Nederlandsche provinciën, gemeenten of waterschappen;

c. in schuldbrieven door den Staat, Nederlandsche provinciën, gemeenten of waterschappen rechtstreeks en onvoorwaardelijk voor rente en aflossing gewaarborgd;

d. in schuldbrieven, uitgegeven door overeenkomstig de Nederlandsche Wet opgerichte, uitsluitend in Nederland werkende hypotheekbanken of maatschappijen voor grond-, gemeente- of poldercrediet;

e. in schuldbrieven, uitgegeven door maatschappijen, welke spoorwegen in eigendom hebben of exploiteeren;

f. in schuldvorderingen, gewaarborgd door het recht van eerste hypotheek op onroerende goederen in Nederland gelegen;

g. in beleening op onderpand voor drie maanden of op korteren termijn van fondsen, welke als zoodanig door de Nederlandsche Bank worden toegelaten;

een en ander ter keuze en ter beoordeeling van Burgemeester en Wethouders. De bewijzen dezer schuldvorderingen en andere geldswaardige stukken worden op een door Burgemeester en Wethouders aan te wijzen plaats bewaard.

Gelden, die niet dadelijk belegd kunnen worden, stort de rekenplichtige ambtenaar in de gemeentekas.

ART. 6.

Bij tijdelijke behoefte aan kasgeld ontvangt de rekenplichtige ambtenaar dit uit de gemeentekas, op een daartoe tot Burgemeester en Wethouders gerichte aanvraag, die eene aanwijzing moet bevatten van de uitgaven, voor welker betaling de aangevraagde gelden strekken.

ART. 7.

Over de stortingen, bedoeld in het tweede lid van art. 5 en over de tijdelijk verstrekte kasgelden, bedoeld in art. 6, wordt tusschen de gemeente en de fondsen rente verrekend naar een door Burgemeester en Wethouders te bepalen rentevoet.

ART. 8.

De inrichting der boekhouding geschiedt naar het beginsel der dubbele boekhouding.

De boeken moeten eene volledige en nauwkeurige verantwoording geven over alle waarden van elk der fondsen.

Verordening
op het beheer
van fondsen
der gemeente
's Graven-
hage.

ART. 9.

De rekenplichtige ambtenaar is verplicht te allen tijde aan den Verificateur of aan een door Burgemeester en Wethouders aan te wijzen persoon inzage te geven van alle boeken en bescheiden, betreffende de administratie van de fondsen en hem tot kasopneming in staat te stellen.

De kas wordt op ongeregelde tijdstippen ten minste éénmaal in de drie maanden, de boeken worden ten minste éénmaal per jaar gecontroleerd.

ART. 10.

Jaarlijks vóór 1 April zendt de rekenplichtige ambtenaar betreffende elk der fondsen aan Burgemeester en Wethouders in:

a. eene rekening van baten en lasten over het afgelopen jaar, in tweevoud;

b. een staat van bezittingen en schulden op 31 December van het afgelopen jaar, in tweevoud;

c. een staat, vermeldende de schuldbrieven en andere waarden, die eigendom van het fonds zijn, in tweevoud;

en betreffende het Brandverzekeringsfonds tevens een overzicht in enkelvoud van de in het afgelopen jaar plaats gehad hebbende branden, met vermelding van de aangerichte schaden en de verdere door Burgemeester en Wethouders aan te geven statistische gegevens.

Burgemeester en Wethouders onderzoeken de in het eerste lid bedoelde stukken en dienen deze, al dan niet gewijzigd, met vermelding van hetgeen zij dienstig achten, vóór 1 Mei bij den gemeenteraad in.

De gemeenteraad stelt jaarlijks de rekeningen der fondsen vast.

Bij het opzenden van de gemeenterekening aan Gedeputeerde Staten wordt daarbij gevoegd een exemplaar van de onder a—c vermelde stukken.

De rekening van het Boetenfonds wordt, na hare vaststelling, ter kennis van de gemeentewerklieden gebracht.

ART. 11.

Tegen de geldelijke gevolgen van eventueele berooving of oneerlijkheid van de bij het beheer van de fondsen werkzame ambtenaren dekt de gemeente zich door verzekering.

ART. 12.

Deze verordening treedt in werking met 1 Januari 1920, met dien verstande, dat de jaarlijksche bescheiden over 1919 voor elk der fondsen worden ingezonden door den ambtenaar, die op het einde van dat jaar met het beheer van het fonds was belast.

ART. 13.

Bij het inwerking treden dezer verordening vervallen:

Aldus vastgesteld door den Raad der gemeente 's-Gravenhage in zijne openbare vergadering van den 26sten Mei 1919.

Hieraan werd den 29sten Mei 1922 bij raadsbesluit toegevoegd eene verordening op het fonds voor schoolbouw, luidende:

ARTIKEL 1.

1. Er wordt gevormd een fonds onder den naam „Fonds voor schoolbouw”.

2. Het fonds is bestemd tot het financieren van de gelden, welke moeten worden uitgegeven en ontvangen in verband met de stichting, de verbouwing of de verandering van de inrichting van schoolgebouwen, welke geheel of in hoofdzaak bestemd zijn voor het geven van gewoon lager en uitgebreid lager onderwijs en met de eerste inrichting daarvan.

ART. 2.

Op het beheer van het fonds is van toepassing de verordening op het beheer van fondsen der gemeente 's-Gravenhage.

ART. 3.

1. Ten bate van het fonds komen:

- a. een jaarlijksche bijdrage uit de gemeentekas;
- b. de overeenkomstig het bepaalde in artikel 79, eerste lid, der Lager-onderwijswet 1920 gestorte waarborgsommen;
- c. de waarde van de terreinen, die overeenkomstig artikel 74, tweede lid, der Lager-onderwijswet 1920, aanvaard zijn als geheel of gedeeltelijke voldoening van de waarborgsom;
- d. de met de belegde of uitgeleende gelden gekweekte rente;
- e. de voordeelige koersverschillen op beleggingen;
- f. hetgeen verder ten bate van het fonds mocht komen.

2. De bijdrage der gemeente wordt, telkens voor een periode van 5 jaren, door den gemeenteraad bepaald.

3. Ten laste van het fonds komen:

Verordening
op het beheer
van fondsen
der gemeente
's Graven-
hage.

Verordening
op het fonds
voor
schoolbouw
te 's Graven-
hage.

a. de kosten wegens de stichting, de verbouwing of de verandering van inrichting van schoolgebouwen, welke geheel of in hoofdzaak bestemd zijn voor het geven van gewoon lager en uitgebreid lager onderwijs en wegens de eerste inrichting daarvan;

b. de krachtens het vijfde lid van artikel 79 der Lager-onderwijswet 1920 door de gemeente verschuldigde rente;

c. de rente van geleend kasgeld;

d. de krachtens het zesde lid van artikel 79 der Lager-onderwijswet 1920 terug te betalen waarborgsommen;

e. de nadeelige koersverschillen op beleggingen;

f. hetgeen verder ten laste van het fonds mocht komen.

Verordening
op het fonds
voor
schoolbouw
te 's Graven-
hage.

ART. 4.

Telkens na een periode van 5 jaren wordt de stand van het fonds in het bijzonder nagegaan. De raad beslist alsdan op welke wijze een mogelijk tekort zal worden gedekt.

ART. 5.

Mochten in eenig jaar de bezittingen niet toereikend zijn om de uitgaven te bestrijden, dan verschaft de gemeente aan het fonds de noodige gelden in den vorm van tijdelijk kasgeld, tegen een door burgemeester en wethouders te bepalen rentevergoeding.

ART. 6.

Het saldo der jaarrekening wordt naar de rekening van het volgend jaar overgebracht.

ART. 7.

Deze verordening wordt geacht op 1 Januari 1921 in werking te zijn getreden.

Indien men in Den Haag de verbeterde begrootingsboekhouding volgde en op de balans der gemeente de reserves en ook deze fondsen vermeldde, zou in dit opzicht de administratieve verantwoording volledig zijn.

In verband met de belegging zal men in het oog dienen te houden, dat zij niet noodzakelijk is en dat zij dikwijls nadeelen kan opleveren, zoodat indien de gemeente andere middelen heeft om, indien nodig, over voldoende liquide middelen te beschikken, men kan volstaan met de boeking op de reserverekening, zonder tot een speciale fondsvorming over te gaan.

Reparatie- en
onderhouds-
fonds.

Het reparatie- en onderhoudsfonds heeft met beleggingen niet te maken en ook niet met reserveeren.

Met betrekking tot de reparatie- en onderhoudskosten wordt verschillend gehandeld.

Men kan deze kosten jaarlijks boeken ten laste van de verlies- en winstrekening. Een andere methode is, dat men jaarlijks een vast bedrag als verlies afschrijft, zoo berekend, dat de totale afschrijving, gedurende het gebruik van het activum verricht, gelijk is aan de vermoedelijke som, die voor reparatie en onderhoud zal moeten worden aangewend.

De ervaring leert, welk percent de onderhoudskosten gedurende een reeks van jaren van den kostprijs der betrokken activa uitmaken.

Leert de ervaring, dat de onderhoudskosten van gebouwen 2 % van den kostprijs bedragen, dan zal men bij elke reparatie boeken in het journaal van uitgaven:

Reparatie en onderhoud gebouwen, debet	<i>f</i>	<i>a,—</i>
Aan het eind van het jaar in het journaal voor diverse posten:		
Verlies - winst	<i>f</i>	<i>b,—</i>
Aan reparatie en onderhoudsfonds gebouwen:		
2 % van den kostprijs	<i>f</i>	<i>b,—</i>
Vervolgens:		
Reparatie- en onderhoudsfonds gebouwen	<i>f</i>	<i>x,—</i>

Aan reparatie en onderhoud gebouwen . . . . . *f* *x,—*
De rekening „Reparatie en onderhoud gebouwen” is dan afgesloten, terwijl de rekening „Reparatie en onderhoudsfonds gebouwen” credit staat voor de gemiddelde onderhoudskosten en debet voor de onderhoudskosten, die in het afgelopen jaar werkelijk zijn gemaakt.

Het is zeer wel mogelijk, dat het reparatie- en onderhoudsfonds in eenig jaar met een debetsaldo in de boeken voorkomt. Dit kan het geval zijn als groote kosten zijn gemaakt. Daar echter in de volgende jaren

de gewone afschrijvingen geschieden, verdwijnt dit debetsaldo weder.

Blijft het reparatie- en onderhoudsfonds steeds debet, dan is blijkbaar het reparatieprocent te laag aangenomen. Heeft het steeds een vrij hoog creditsaldo, dan is het percent te hoog. In beide gevallen moet een wijziging van het percent plaats vinden.

G. DE RENTEVERRERKENING.

Er is een tijd geweest, waarin men meende dat, onverschillig of het kapitaal, dat in een onderneming stak, eigen geld was of wel geleend geld, er steeds rente moest worden berekend, zoodat de winst, welke aan het einde der periode werd gecalculceerd, bestond uit twee deelen, namelijk uit een rentevergoeding voor het kapitaal en uit een vergoeding voor de werkzaamheden van den ondernemer.

Dit standpunt is algemeen verlaten, omdat men het niet juist acht. De ondernemer steekt immers zijn kapitaal niet in de onderneming om daarmede een rente te behalen, doch om met het kapitaal winst te maken, en nu maakt de bovenvermelde rente een deel van die winst uit. Het is niet noodig, dat de boeken aanwijzen welk bedrag de ondernemer met zijn kapitaal meer heeft verdiend dan als een gewone geldbelegger. De boeken hebben aan te wijzen of kapitaal en arbeid door het behaalde winstsaldo voldoende worden beloond. In de berekening van den kostprijs van een artikel wordt dan ook geen rente opgenomen, wanneer de onderneming met eigen kapitaal wordt gedreven.

Een ander geval is het echter, wanneer de onderneming wordt gedreven met geleend geld, hetzij door middel van hypotheeken, obligatiën of op een bloote schuldbekentenis verkregen, dan wel met door de gemeente voorgeschoten gelden gedreven, zooals bij de

Rente-
berekening
voor niet
geleende
geld en is niet
juist.

Rente van
geleende
geld en te
verrekenen.

Rente van
geleende
geld en te
verrekenen.

gemeentebedrijven en -diensten. In al deze gevallen moet er rente betaald worden en deze verschuldigde rente moet wel degelijk in den kostprijs tot uitdrukking komen.

Kan men, indien de rente van het eigen kapitaal niet verdiend wordt, slechts spreken van derving van winst, ingeval men werkt met geleend geld tegen vaste rente, is er in dit geval sprake van verlies.

Nu werkt de gemeente over bijna de geheele linie met geleende kapitalen en verdient het aanbeveling, de voor deze kapitalen verschuldigde rente zoo logisch mogelijk over de verschillende onderdeelen der gemeentehuishouding te verdeelen.

Hiertoe geraakt men op de beste wijze, wanneer voor elk onderdeel der gemeentehuishouding een zelfstandige administratie is opgezet en de opgenomen kapitalen zoo juist mogelijk over de verschillende onderdeelen worden verdeeld.

Voor zoover er geen bepaald onderdeel is aan te wijzen, laat men de rente der opgenomen kapitalen drukken op de algemeene huishouding, op de hoofdadministratie. Het verdient echter geen aanbeveling bij de gemeente om ook in de gevallen, waarbij van werkelijk verschuldigde rente geen sprake is, toch renteberekening in aanmerking te nemen.

Zoo achten wij het niet juist om b.v. bij den dienst der publieke werken, voor zoover deze de onderhoudswerken in eigen beheer verricht, bij de calculatie van den prijs ook rente te berekenen. De renterekening zou aldus ten koste van de in eigen beheer gemaakte werken of onderhoudswerken worden gecrediteerd en dit zou slechts beteekenen, dat de kosten dezer werken en onderhoudswerken worden opgevoerd ten bate van de renterekening.

Moet de dienst der publieke werken rente betalen over geleende kapitalen, waarover inderdaad aan derden rente verschuldigd is, dan is de zaak anders. Maar

wanneer dit niet het geval is, dan is een rentecalculatie als hiervermeld, niet te verdedigen.

Het is logisch en te verdedigen dat, als men den dienst der publieke werken als een geheel zelfstandige dienst administreert, deze dienst voor zijne verrichtingen kosten in rekening brengt aan de andere onderdeelen der gemeentehuishouding en daarbij de zelfkosten van het werk verhoogt met een billijk percentage voor algemeene onkosten, om aldus te bevorderen, dat de onkosten voor de verschillende onderdeelen der gemeentehuishouding zoo juist mogelijk worden verdeeld.

Renteverrekening mag daarbij echter slechts een rol spelen voorzoover werkelijke verschuldigde rente aan de berekening ten grondslag ligt.

HOOFDSTUK IV.

CONTROLE VAN GEMEENTEGELDEN.

A. CONTROLE OP HET BEHEER VAN DEN ONTVANGER.

Met betrekking tot de contrôle der gemeentegelden, die vóór de wijziging der Gemeentewet in 1909 geheel onder berusting waren van den gemeente-ontvanger (zie deel II, bladz. 76—125), hielden de artt. 116, 179f en 181 de noodige bepalingen in. In 1909 zijn deze contrôle-bepalingen gewijzigd. Vóór de wijziging hielden zij voor den gemeente-ontvanger de verplichting in, om zoo dikwijls B. en W. het vorderden, inzage te geven in de boeken en de kas, hetgeen ten minste eens in de drie maanden moest geschieden, terwijl Gedeputeerde Staten, wanneer zij het noodig achtten, opneming der kas van hundertwege konden gelasten.

Naast den bergtocht waren dit vóór 1910 de voornaamste bepalingen, die de gemeentegelden tegen wanbeheer moesten beschermen.

Professor Oppenheim stelt in den tweeden druk van het Nederlandsch Gemeenterecht, dus vóór de wijziging der bepalingen, de vraag: „Zal men door nieuwe wetsbepalingen de contrôle op den ontvanger moeten „verscherpen? Het wordt beweerd. Helaas! de gemeenten, die van de ontrouw van haar ontvanger de slachtoffers zijn geworden, zijn niet meer met de lantaarn „te zoeken. En telkens als weder eene van haar het „gelag heeft betaald, staart men op de artt. 116, 179f „en 181 der Gemeentewet en gaat zich wijs maken, „opzettelijk of onbewust, dat dit klaverblad van bepalingen de gemeentekassen niet behoorlijk beveiligd

Contrôle-
bepalingen
vóór de wet
van 30 Dec.
1909,
St.bl. 416, tot
stand kwam.

„tegen de misdadige hebzucht van een slechten ont-
„vanger. Wat men zich echter niet afvraagt is dit: of
„aan deze bepalingen naar haar letter en geest uitvoe-
„ring is en wordt gegeven: of de opneming van boeken
„en kas ernstig, met de zucht om het fijne van de zaak
„te weten te komen, is geschied, dan wel slechts voor
„den schijn; of zij onverwacht en bij herhaling is ge-
„daan, dan eerst nadat telkens de ontvanger vriend-
„schappelijk was gewaarschuwd, zoodat hij zijne voor-
„zorgen nemen kon, en niet vaker dan de wet vol-
„strekt eischt.

„Men steekt elkaar den loef af in het uitdenken van
„nieuwe vernuftige middelen om fraude voor goed te
„voorkomen. Maar mij schijnt het toe, dat het is,
„zooals het rapport van de Nederlandsche Vereniging
„voor Gemeentebelangen over wenschelijke wijzigingen
„van de Gemeentewet zegt: dat de wet voldoende
„contrôlemiddelen èn aan het gemeente- èn aan het
„provinciaal bestuur heeft verschaft, maar dat met
„name menig gemeentebestuur daarmee te slap en
„luchthartig omgaat. Wat men ook berame of uitdenke:
„tegen bedriegers kan de wet nooit volledig wapenen.
„De tegenwoordige bepalingen vormen, goed en
„angstvallig uitgevoerd, een scherpe en afdoende
„contrôle.”

Aldus dacht Professor Oppenheim over de contrôle-
bepalingen. In 1909 zijn de genoemde artikelen gewij-
zigd en is voor de borgstelling een geheel nieuw stelsel
van zekerheidstelling ingevoerd (zie deel II, bladz.
153—181). Voor de afzonderlijke administraties en be-
drijven is daarbij de regeling van het comptabele toe-
zicht overgelaten aan de verordeningen, welke de raad
onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten krachtens
art. 114bis vaststelt.

De wijzigingen bij de wet van 30 December 1909
(*St.bl.* no. 416) aangebracht ter versterking van het
toezicht op het comptabel beheer van den ontvanger,

Contrôle-
bepalingen
vóór de wet
van 30 Dec.
1909,
St.bl. 416, tot
stand kwam.

komen hierop neer, dat de mogelijkheid is geschapen om het voortdurende comptabele toezicht, dat was opgedragen aan Burgemeester en Wethouders, te doen verrichten door een ambtenaar, al of niet bijgestaan door een deskundige. Art. 116 (zie deel II, bladz. 141) zegt thans, dat de Raad, met goedkeuring van Gedeputeerde Staten, aan Burgemeester en Wethouders de bevoegdheid kan geven om het opnemen van de boeken en de kas van den ontvanger aan een lid van hun college of een daartoe aangewezen ambtenaar op te dragen. Verder zegt het artikel, dat Burgemeester en Wethouders en het lid van hun college of de ambtenaar, met de opneming belast, bevoegd zijn zich hierbij door een deskundige te doen bijstaan.

Ambtelijke
contrôle
beter dan die
door een
college.

Deze wijziging, waardoor de mogelijkheid is geschapen om het comptabele toezicht op te dragen aan een persoon in plaats van aan een college, achten wij een wijziging van belang. De ambtenaar blijft daarbij instrument van de autoriteit, die hem aanstelde, doch de contrôle door een ambtenaar is voor een gemeente van eenige beteekenis de eenige goede methode. Zij beschermt wel niet tegen ergerlijk bedrog, zoodat het steeds mogelijk zal blijven, dat iemand met de geheele kas verdwijnt, maar toch is het hierdoor mogelijk geworden een meer systematisch toezicht te houden, dan bij de contrôle door een college denkbaar is.

Art. 181 luidt na de wijziging bij de wet van 30 December 1909 (*St.bl.* no. 416):

Proces-
verbaal van
kasopneming.

Het opnemen van de boeken en de kas van den Ontvanger geschiedt ten minste eenmaal in elk kwartaal van het kalenderjaar.

Van elke opneming wordt in den door Gedeputeerde Staten vast te stellen vorm opgemaakt een proces-verbaal, dat aan hun college en aan den Raad wordt meegedeeld. Deze modellen zijn vastgesteld bij de voorschriften der boekhouding van de ontvangers der gemeenten, zooals deze zijn afgedrukt in hoofdstuk V van dit deel.

Art. 179f zegt, dat tot de taak van Burgemeester en Wethouders behoort, het opnemen der boeken en kas van den Ontvanger of doen opnemen.

De Regeering heeft aldus de mogelijkheid tot ambtelijke contrôle op het beheer van den Ontvanger vrij volledig geregeld. Wat de contrôle door Gedeputeerde Staten betreft, deze contrôle geschiedt in de meeste provincies proefsgewijze, dikwijls na aanwijzing der gemeente bij loting door een commissie uit Gedeputeerde Staten, al of niet bijgestaan door een griffie-ambtenaar.

Deze wijze van controleeren bevredigt de Gedeputeerde Staten slechts matig, omdat zij krachtens art. 222 der Gemeentewet décharge hebben te verleenen voor de gevoerde beheeren en daarbij maar al te veel moeten afgaan op goed vertrouwen.

Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat Gedeputeerde Staten van Zuid-Molland bij circulaire van 22 Februari 1920, G. S. no. 12, hun contrôle verscherpten en dat de provincie Noord-Holland in 1915 besloot tot het aanstellen van een verificateur. De taak van dezen ambtenaar is, het geregeld contrôle houden op het beheer der rekenplichtige gemeenteambtenaren en die ambtenaren tevens van advies te dienen over de inrichting hunner administratie.

Verscherping
der contrôle
van wege
Gedeputeerde
Staten.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland verklaarden, dat de aanstelling van dezen ambtenaar is noodig geworden door dat het toezicht van de commissie uit Gedeputeerde Staten bij de zich uitbreidende gemeentebemoeiing niet voldoende kan zijn.

Als een bezwaar van een verscherpt toezicht wordt door het college ontzenuwd de opmerking, dat daar door het toezicht der colleges van Burgemeester en Wethouders zou verslappen.

Gedeputeerde Staten verwachten echter het tegendeel, namelijk dat een betere contrôle van hunnentwege op het toezicht van Burgemeester en Wethouders gun-

stig zal werken. De commissie uit de Provinciale Staten schreef omtrent dit voorstel, dat men algemeen de meening van Gedeputeerde Staten deelde, dat voor dit nieuwe ambt de eischen van bekwaamheid en ervaring hoog moeten zijn, en dat inderdaad slechts iemand van buitengewone bekwaamheden, bekend met de wetten, usantiën enz., en tevens ervaren op dit speciale gebied, dit gewichtige ambt behoorlijk zal kunnen vervullen.

Contrôle-
middelen bij
de publieke
kas-
administratie.

In het algemeen bedient zich de ambtelijke contrôle bij de publieke kasadministraties van tweeërlei hulpmiddelen: *a.* de preventieve en *b.* de repressieve middelen.

De preventieve bestaan in nauwkeurige voorschriften omtrent de volgende punten:

1°. bij contante betaling omtrent het steeds afgeven van kwitantie voor elke betaling;

2°. bij gireeren omtrent het steeds aanwezig zijn van een boekingsstuk en het getrouw bewaren der rekening-afschriften van de giro-instelling;

3°. bij het boeken der ontvangsten omtrent het gebruiken van vooraf aangevraagde en gewaarmerkte boeken;

4°. omtrent het dagelijks afsluiten der boeken en het dagelijks opmaken der kas;

5°. omtrent het inzenden van dag-, maand- en jaarstaten aan de controleerende organen;

6°. omtrent het geregeld overstorten der overtollige gelden bij een daarvoor aangewezen instelling of kas;

7°. omtrent het strafbaar stellen van het niet naleven der gegeven voorschriften.

De repressieve contrôlemiddelen bestaan in het steeds onverwachts opnemen van kas en boeken en in het gedetailleerde onderzoek van volledige administraties.

Maar al te vaak komt het voor, dat vóór de kasopneming wordt gewaarschuwd, waardoor dit contrôle-middel bij uitnemendheid alle effect mist.

Dat in dezen nog al eens wordt gezondigd, moge blijken uit een tweetal aanschrijvingen van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, in 1913 en 1916. De eerste geschiedde bij circulaire van 22 December 1913 en hield in:

Contrôle-
middelen bij
de publieke
kas-
administratie.

Kasopneming heeft geen effect, wanneer de Ontvanger vooraf is verwittigd en begonnen wordt met het tellen der aanwezige kasmiddelen, om eerst daarna over te gaan tot het vaststellen van het bedrag, hetwelk volgens de journalen en registers in kas moet zijn.

In eene circulaire van 11 Juli 1916 wordt gezegd, dat gebleken is dat in tal van gemeenten de kasopneming op gezette tijden, bijv. in het begin of het einde van elk kwartaal pleegt plaats te vinden. Het behoeft geen betoog, dat zóó de kasopnemingen veel van haar waarde verliezen. Immers, gelijk bij de wijziging in 1909 van de regeeringstafel terecht werd opgemerkt, ligt juist in de onzekerheid omtrent het tijdstip der kasopneming voor den Ontvanger de krachtige prikkel tot voortdurende nauwgezetheid. De strekking trouwens van bedoelde wetsbepaling, waarbij de woorden „tenminste eens in de drie maanden” werden vervangen door „ten minste eenmaal in elk kwartaal”, was juist om met het boven aangegeven verkeerde gebruik te doen breken. Gedeputeerde Staten verzoeken ten slotte de kasopnemingen te doen op ongezette tijden en zonder voorafgaande waarschuwing aan den Ontvanger.

Met betrekking tot de circulaire van 22 December 1913 merken wij op, dat het beter voorkomt in elk geval dadelijk de kas na te tellen en zoo mogelijk tegelijkertijd de boeken te tellen en af te sluiten. Zoodra men komt kasopnemen moet de Ontvanger geenerlei gelegenheid hebben, iets aan de kasgelden te wijzigen. Bijvoegen of ontnemen moet geheel zijn uitgesloten. Eventueele verschillen komen bij de verdere verificatie aan het licht en kunnen worden opgehelderd.

In het *Sociaal Weekblad* van 1899 schreef de adviseur der gemeentefinanciën van Amsterdam, C. T. Knottenbelt, met betrekking tot de contrôle der gemeentekas, naar aanleiding van het feit, dat er bij de rijkscomptabele ambtenaren minder fraude voorkwam dan bij de gemeente-ontvangers, het volgende: „Ik geloof niet, dat men zich in het algemeen een goede voorstelling maakt van de wijze, waarop een dergelijk toezicht moet worden uitgeoefend. Men beroept zich dikwijls op de rijksadministratie, waarbij fraude betrekkelijk weinig voorkomt, alsof dit zou komen door het toezicht, door de Algemeene Rekenkamer uitgeoefend. Men vergist zich echter schromelijk indien men meent, dat bij het Rijk de comptabele ambtenaren minder gelegenheid hebben tot knoeien dan de gemeente-ambtenaren, omdat er een Rekenkamer is. Ik geloof niet, dat dit college ooit eenig tekort, onwillekeurige verzuimen uitgesloten, ontdekt heeft of op het spoor is gekomen.”

Minder fraude bij het Rijk niet het gevolg van het door de Rekenkamer geoeefende toezicht.

Bij de rijksadministratie worden de bovenvermelde preventieve en repressieve contrôlemiddelen toegepast door onmiddellijk over de comptabele gestelde contrôle-ambtenaren en aldus wordt er een vrij strenge contrôle geoeft, en nu is er geen beter middel om een trouw comptabel ambtenaar te blijven dan de wetenschap, dat de contrôle goed is.

Met betrekking tot de contrôle op den gemeente-ontvanger werkt de bepaling van art. 114 der Gemeentewet mede, om met betrekking tot de uitgaven de voorschriften zoodanig te maken, dat elke uitgaaf onmiddellijk wordt gecontroleerd.

De contrôleafdeeling kan namelijk zorgen, dat geen bevelschrift tot betaling wordt verzonden alvorens daarvan aantekening wordt gehouden. Wanneer aan den Ontvanger wordt voorgeschreven dagelijks een opgaaft te doen van al zijn betalingen, dan kan de contrôleafdeeling de uitgaven tegen de geboekte bevelschriften

Verschl bij de contrôle op de ontvangsten en de uitgaven.

vergelijken en zien, of elke betaling juist en regelmatig geschiedt. Bovendien zorge men, dat de toezending der bevelschriften aan de belanghebbenden door de contrôleafdeeling geschiedt en niet door den Ontvanger. Men voege bij het bevelschrift een mededeeling omtrent den dag, waarop het stuk bij den Ontvanger is betaalbaar gesteld. Opdat de Ontvanger voor voldoende kasmiddelen kan zorg dragen, ontvangt hij tevens een opgaaf omtrent de betaalbaargestelde bevelschriften. Komt een crediteur niet op den aangewezen datum beschikken, hetgeen blijkt uit den dagstaat van den Ontvanger, dan wordt hem opheldering gevraagd door de contrôleafdeeling.

Vershill bij de contrôle op de ontvangsten en de uitgaven.

Met betrekking tot de ontvangsten is de contrôle veel moeilijker, en wanneer er fraude wordt ontdekt, dan schuilt deze in den regel bij de ontvangsten.

Nu is het mogelijk, evenals bij de uitgaven, te bepalen, dat de Ontvanger niets mag ontvangen of hij moet daarvoor een machtiging hebben bekomen van Burgemeester en Wethouders. Alle kohieren en staten van ontvangst bereiken den Ontvanger daarbij bovendien via de contrôleafdeeling. De contrôleafdeeling houdt van de opdrachten tot ontvangst aantekening en weet dus, wat de Ontvanger ontvangen moet.

De groote moeilijkheid is echter gelegen in de omstandigheid, dat zij niet weet wanneer een debiteur komt betalen en of hij het verschuldigde bedrag in eens dan wel in gedeelten komt voldoen. Wist men ook dit vast te leggen, dan zou de contrôle op de ontvangsten even scherp zijn als op de uitgaven en de contrôleafdeeling zou in staat zijn een volledig dubbel van de administratie van den Ontvanger bij te houden, zoodat zij steeds nauwkeurig weet hoe de stand van de kas is.

Men houdt inderdaad een dubbel van de boekhouding van den Ontvanger op de contrôleafdeeling van verschillende gemeenten. Met betrekking tot de ont-

vangsten wordt den Ontvanger dan voorgeschreven deze op een dagstaat in te schrijven, onder vermelding van de verschillende bijzonderheden. Men bekomt van hem dagelijks tevens alle uitgaven, met de noodige gegevens voor de boeking, zoodat men inderdaad een dubbel van het grootboek van den Ontvanger kan bijhouden. Nu is dit dubbel met betrekking tot de uitgaven betrouwbaar, d. w. z. wanneer de kas wordt opgenomen zullen alle stukken van uitgaaf met de opgaven en de boekingen der contrôleafdeeling moeten overeenstemmen. Met betrekking tot de ontvangsten is men echter geheel op de gegevens van den Ontvanger aangewezen en hier is dus feitelijk van contrôle geen sprake. Om in dezen ook een afdoend toezicht te oefenen, zou men dagelijks een contrôleambtenaar op het kantoor van den Ontvanger moeten plaatsen, teneinde elke ontvangst te boeken. Dit is praktisch onmogelijk en nu kan het beoogde doel toch worden bereikt door middel van een boekhoudmachine.

Boekhoud-
machines
(kasregist-
sters)
als hulp-
middel voor
een goede
contrôle
op de
ontvangsten.

Alvorens het gebruik der machine nader te omschrijven merken wij op, dat het met betrekking tot sommige ontvangsten mogelijk is, ook zonder machine een afdoende contrôle te oefenen.

Wanneer het b.v. stortingen betreft door gemeenteambtenaren, dan kan men bepalen, dat deze de storting verrichten door middel van een voorgeschreven stortingsformulier, aan welk formulier een strook is bevestigd, inhoudende dezelfde gegevens als het stortingsformulier zelf. Men heeft dan verder slechts te bepalen, dat de storting alleen mag geschieden na vertooning van het stortingsbiljet op de contrôleafdeeling. Aldaar zal men het strookje achterhouden en het stortingsformulier voor gezien afteekenen. Den Ontvanger wordt voorgeschreven alleen stortingen aan te nemen op dergelijke afgeteekende stortingsformulieren. Aldus is op de contrôleafdeeling nauwkeurig bekend hoeveel en wanneer de Ontvanger de gelden ontvangt. Ook is

contrôle mogelijk op de stortingen, welke de rijksambtenaren bij den Ontvanger doen, doordat deze ambtenaren verplicht zijn van elke storting een mededeeling te doen aan het gemeentebestuur.

Van niet alle ontvangsten is het echter mogelijk, op een soortgelijke wijze als hiervoren vermeld, een mededeeling te ontvangen. Maar wanneer op het ontvangerskantoor een boekhoudmachine is geplaatst, een kasregister, dan is op afdoende wijze controle op elke ontvangst te oefenen.

Deze machine is namelijk in staat kwijting te geven op het stortingsformulier of op het aanslagbiljet en bovendien boekt zij elke ontvangst op een controlestrook, terwijl ook alle bedragen worden samengeteld. De machine is zoodanig te regelen en af te sluiten, dat misbruiken niet mogelijk zijn.

Wanneer men derhalve den Ontvanger voorschrijft elke ontvangst te boeken door middel van het kasregister en tevens aan het publiek deze verplichting mededeelt, dan zal elke ontvangst afdoende kunnen worden gecontroleerd. Men zou hieraan den regel kunnen verbinden, dat elke op andere wijze geboekte ontvangst als niet gedaan wordt aangemerkt. Het is wel waar dat, indien een debiteur in staat zou zijn het wettig bewijs te leveren dat hij, niettegenstaande de kwijting op zijn formulier niet met de machine is gesteld, toch heeft betaald, de gemeente of de verantwoordelijke ambtenaar in dit geval de schade zou moeten dragen, doch de kans op de moeilijkheden, die een dergelijk bewijs met zich zou brengen, zal ongetwijfeld een sterke aansporing zijn voor het publiek, om van den Ontvanger kwijting door middel van de machine te eischen. En wanneer dit doel is bereikt, dan is elke ontvangst afdoende gecontroleerd.

In de voorschriften betreffende de inrichting der rekening van inkomsten en uitgaven van de gemeenten komen verschillende bepalingen omtrent de controle

Aan den
Ontvanger
voorschrijven
dat hij slechts
kwijting mag
geven door
middel van
het
kasregister.

Bepalingen
omtrent de
controle in
verschillende
provincien.

op de ontvangsten en uitgaven voor, alsook in de voorschriften betreffende de inrichting der boekhouding van de ontvangers der gemeente.

Verder verwijzen wij nog naar deel I, blz. 2, omtrent de verificatie door de Algemeene Rekenkamer van eenige gemeenterekeningen en -begrootingen uit elke provincie.

Contrôle
Ingeval de
ontvangsten
en de
betalingen in
giro plaats
vinden.

Ten slotte nog de opmerking dat, voorzover de ontvangsten en betalingen der gemeente door middel van giro geschieden, de girorekening contrôle van betekenis inhoudt.

Wanneer de gemeente een rekening heeft bij een giro-instelling en daaromtrent wordt bepaald, dat de Ontvanger over die rekening per giro en per cheque kan beschikken, mits de girobiljetten en de cheques twee handteekeningen dragen, b.v. die van den Ontvanger en van den Burgemeester of van den wethouder of van den controleerenden ambtenaar, dan is die weg al zeer veilig. Bovendien kan men zorgen, dat alle stukken, op die rekening betrekking hebbende, door de giro-instelling niet bij den Ontvanger, doch bij de contrôleafdeeling worden bezorgd, dan heeft men op die manier een geheel afdoende contrôle.

Dit geldt niet alleen wanneer de gemeente een rekening heeft bij den Postcheque- en Girodienst, maar ook wanneer zij een rekening heeft bij een andere giro-instelling of bij een bank. De provinciale voorschriften, hiervoor aangehaald, houden met betrekking tot de rekening bij den Postcheque- en Girodienst overeenkomstige bepalingen in.

Het wetsontwerp tot herziening der Gemeentewet laat het maken van contrôle-bepalingen over aan een raadsverordening onder goedkeuring van Ged. Staten.

Het wetsontwerp tot herziening der Gemeentewet, ingediend bij Koninklijke boodschap van 17 Juli 1923, zitting 1922/23 no. 515, laat alle bepalingen volgens art. 209 omtrent de contrôle van boeken, kassen en voorraden aankomen op een raadsverordening, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten vast te stellen. Het ontwerp van wet sluit hieromtrent aan bij de be-

staande praktijk met betrekking tot de contrôle op de beheeren krachtens art. 114*bis*, zooals uit het volgende kan blijken.

B. CONTROLE OP HET BEHEER VAN DE OVERIGE
COMPTABELE GEMEENTEAMBTENAREN.

In het Voorloopig Verslag omtrent het wetsontwerp tot wijziging der Gemeentewet in het jaar 1909 werd de wensch uitgesproken, dat de in art. 116 vastgestelde opneming van de boeken en de kas van den Ontvanger zich ook moest uitstrekken tot de boeken en de kas van de comptabele ambtenaren krachtens art. 114*bis*.

Contrôle op
het beheer
der
ambtenaren
ex art. 114*bis*.

Naar aanleiding van een ingediend amendement werd toen de slotalinea aan art. 116 toegevoegd, luidende: „De in dit artikel bedoelde opneming kan ook de in art. 114*bis* genoemde inkomsten, ontvangsten en betalingen omvatten.”

De bedoeling om een volledige contrôle ook op de financiën der gemeentebedrijven te doen houden, is in deze alinea al zeer gebrekkig tot uiting gekomen. Het toezicht op de boeken en kas der afzonderlijke beheeren krachtens art. 114*bis*, is hiermede immers op denzelfden voet geregeld als voor den Ontvanger. De bevoegdheid tot contrôle door Gedeputeerde Staten is in 1909 vollediger geregeld. Zij omvat niet meer slechts het opnemen van de kas, doch ook de boekencontrôle kunnen Gedeputeerde Staten gelasten. Art. 179*f*, inhoudende de bepaling, dat tot de taak van Burgemeester en Wethouders behoort het opnemen van de boeken en kas van den Ontvanger, had ook moeten worden gewijzigd in verband met art. 114*bis*.

De
Gemeentewet
houdt
geenerlei ver-
plichting tot
contrôle op de
afzonderlijke
beheeren in.

Thans zullen bepalingen omtrent de verplichte contrôle van de boeken en kas der afzonderlijke beheeren

moeten worden voorgeschreven in de verordeningen krachtens art. 114*bis*, omdat de Gemeentewet hieromtrent geenerlei verplichting inhoudt. In dit verband dient nog te worden opgemerkt, dat art. 181 het opmaken van een proces-verbaal van de opneming van de boeken en de kas van den Ontvanger voorschrijft, doch ten opzichte van de beheeren krachtens art. 114*bis* geenerlei voorschrift bevat.

De bedoeling van de Tweede Kamer der Staten-Generaal om de ambtelijke contrôle op de gemeentegelden in de Gemeentewet tot uitdrukking te brengen, is ten opzichte van de beheeren krachtens art. 114*bis* niet geheel tot haar recht gekomen. De regeering heeft klaarblijkelijk gemeend de regeling van het comptabel toezicht op de afzonderlijke onderdeelen der gemeentehuishouding te mogen overlaten aan den Raad, die daaromtrent in de verordeningen krachtens art. 114*bis*, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, de noodige bepalingen kan vaststellen.

Aangezien de contrôle der afzonderlijke bedrijven en diensten niet slechts ontvangsten en betalingen omvat, maar ook de contrôle vereischt van bezittingen en schulden, voorraden en contracten, is trouwens de regeling omtrent het opnemen van de boeken en de kas, zooals die voor den Ontvanger geldt, ook onvoldoende. De contrôle op het geld omvat van de bedrijven en diensten slechts een deel van het beheer, zij het ook een voornaam deel, maar met het toezicht alleen daarop kan niet worden volstaan.

De administratieve contrôle, zooals die wordt toegepast, omvat meer en zelfs is het de vraag, of de veelal toegepaste administratieve contrôle zonder meer voldoende is. Vooral in den laatsten tijd komt zeer sterk naar voren de drang, om ook te letten op de doelmatigheid van de leiding bij de bedrijven en diensten, m. a. w. de contrôle om na te gaan of het beheer voldoende zuinig wordt gevoerd, wordt meer en meer

Is de
bestaande
administra-
tieve con-
trôle vol-
doende?
Wenschelijk-
heid tot het
aanstellen
van
Efficiency
engineers.

geëischt. In sommige gemeenten heeft dit bereids geleid tot het instellen van een zoogenaamde bezuinigingsinspectie (Efficiency engineers). Aangezien bij het vaststellen der bepalingen in de Gemeentewet aan een zoo ver doorgevoerde contrôle allerm minst is gedacht, is het toe te juichen, dat de contrôlebepalingen omtrent de beheeren krachtens art. 114bis niet in de wet zijn omschreven.

Wanneer de verbeterde begrootingsboekhouding wordt gevolgd, zal deze met zich brengen een logische verdeling van het geheele gemeentebeheer in zelfstandige onderdeelen, met voor elk deel een regeling krachtens art. 114bis, waardoor ook de contrôle en het toezicht op het beheer dier deelen overeenkomstig de genoemde eischen bij verordening kan worden geregeld.

Men zal in die verordening de taak der contrôle kunnen omschrijven naar dezelfde grondslagen en regels, als gelden voor de particuliere accountancy.

Contrôle-maatregelen in te richten overeenkomstig de particuliere accountancy.

Er dient tegen gewaakt, dat er geen dubbele contrôle wordt geoeffend. Contrôle op contrôle is uit den boeze. Zij is duur en werkt slecht. Het is in een gemeente, waar de verbeterde begrootingsboekhouding geldt voor alle onderdeelen, mogelijk de taak der contrôleafdeeling in een afzonderlijke verordening vast te leggen en daarnaar in de verschillende verordeningen, krachtens art. 114bis, te verwijzen. In elk geval zal in de verschillende verordeningen de verplichting tot contrôle dienen te worden neergelegd.

De contrôle, welke hier wordt bedoeld, is de administratieve contrôle, welke boeken, kas, voorraden en prijzen nagaat en zich voortdurend overtuigt, dat de administratie naar behooren wordt gevoerd.

Daarnaast staat de contrôle met betrekking tot de doelmatigheid, welke nagaat of de leiding van elk onderdeel is, zooals zij kan en moet zijn en of alle uitgaven zoo doelmatig mogelijk geschieden, teneinde een juiste zuinigheid te betrachten.

Doelmatigheidscontrôle.

Deze laatste contrôle wordt in sommige gemeenten ingesteld om Burgemeester en Wethouders van advies te dienen en zij zal in elke gemeente, die haar instelt, als adviseerend lichaam in dienst van Burgemeester en Wethouders moeten fungeeren. De eerstgenoemde contrôle, het meer algemeene accountants-onderzoek, de administratieve contrôle, kan in elke gemeente worden opgedragen aan een contrôleafdeeling, welke rechtstreeks werkt in dienst van den gemeenteraad. Thans is zij haast zonder uitzondering opgedragen aan ambtenaren, welke door Burgemeester en Wethouders worden benoemd en die ook hunne werkzaamheden in dienst van Burgemeester en Wethouders verrichten. Aangezien dan het lichaam, dat de uitgaven voteert en de maatregelen van beheer treft, ook de contrôle oefent, achten wij deze toestand principieel onjuist.

Het lichaam dat de uitgaven voteert, dient niet de contrôle uit te oefenen.

Hoe dit ook zij, de taak, welke de contrôle heeft te verrichten, blijft als zoodanig dezelfde, onverschillig of de administratieve controle in dienst is van den raad of wel van Burgemeester en Wethouders. Daarbij zal het volgende in acht kunnen worden genomen.

Zooals wij reeds opmerkten, men zorge er voor, dat de hoofdcontrôle, welke hier wordt bedoeld, geen dubbel werk verricht. Deze contrôle meenen wij, dat met betrekking tot de gemeentehuishouding een beperkte dient te zijn. Zij heeft te zorgen, dat in groote gemeenten de interne contrôle bij elk onderdeel van gemeentebeheer zoo goed mogelijk worde geregeld, waardoor de hoofdcontrôle tot een jaarcontrôle kan worden beperkt, zoodat de *hoofdcontrôle* haar taak eerst aanvangt na afloop van het boekjaar. Dit neemt niet weg, dat zij in den loop van het jaar dan bij deze en dan bij die afdeeling controleert of de interne contrôle goed werkt en in elk opzicht juist wordt nagevolgd, maar een voortdurende contrôle, die bij den dag bij is, behoort zij niet te voeren. Dat zou een zeer kostbare

methode zijn, die zeer veel overbodig en dubbel werk met zich brengt.

Voor de grootere gemeenten zal de hoofdcontrôle tot taak hebben te zorgen, dat voor elk onderdeel de boekhouding goed wordt ingericht, zoodat zij een degelijke interne contrôle waarborgt. Het boekhoudsysteem moet zoodanig gekozen en de werkindeeling zoodanig geregeld zijn, dat de ambtenaren bij elk onderdeel hun werk zooveel mogelijk onderling controleren.

Met betrekking tot de interne contrôle dienen de volgende regels in acht te worden genomen:

Naast de interne contrôle bij de bedrijven en diensten een externe jaarlijksche hoofdcontrôle.

Regels geldende bij de interne contrôle.

1°. maandelijksche proefbalansen moeten worden opgemaakt, opdat periodiek geconstateerd kan worden dat er evenwicht is in de boeken. Een afschrift dier proefbalansen dient te worden ingezonden aan de contrôleafdeeling;

2°. de kas dient dagelijks te worden opgemaakt en de stand van de kas wordt periodiek, eens per kwartaal, geverifieerd, waarvan proces-verbaal wordt opgemaakt en ingezonden aan de contrôleafdeeling;

3°. het kassaldo wordt, b.v. bij een bepaald maximum, overgestort;

4°. bank- en kassiersrekeningen worden dagelijks bijgehouden en de stand periodiek voorgelegd aan de contrôle;

5°. de ontvangen facturen moeten vóór hunne boeking volledig worden geverifieerd en nagerekend;

6°. eventueel te verzenden facturen moeten vóór de verzending worden gecontroleerd, terwijl geen goederen verzonden mogen worden zonder gefactureerd te zijn;

7°. periodieke saldolijsten, zoo mogelijk per maand, van de achterstallige debiteuren opmaken, en de stand dezer saldolijsten geregeld nagaan en bijwerken;

8°. het overbrengen van debiteuren naar dubieus en oninbaar niet te verrichten dan met een behoorlijke machtiging;

9°. van iedere uitgaaf behoort een betalingsbewijs aanwezig te zijn, elke ontvangst in contanten worde door middel van een machine, kasregister, gecontroleerd;

10°. de ambtenaren, belast met het doen der betalingen en ontvangsten, mogen bij de bedrijven geen invloed hebben op de vaststelling van de hoegrootheid, ook mag een kassier geen grootboek of rekeningcourantboek bijhouden.

Meerdere regels zouden zijn op te noemen, doch de interne contrôle is zeer verschillend, al naar gelang het een fabrieksonderneming of een andere afdeling betreft, waarom wij met de voorafgaande algemeene regelen volstaan.

Wat bij de
Jaarcontrôle
dient te
geschieden.

Wanneer de interne contrôle goed is en de contrôle-afdeeling zorgt voor het naleven der gegeven regels, dan zal de hoofdcontrôle met een jaarcontrôle kunnen volstaan. Bij die contrôle zal haar moeten worden voorged:

1°. een sluitende proefbalans op den afsluitdatum van het boekjaar;

2°. alle op dien datum afgesloten journalen en bijboeken;

3°. alle boekingsstukken in volgorde der inschrijving;

4°. een volledige en onderteekende inventaris, welke bij het opmaken der balans werd opgemaakt;

5°. een saldolijs van de debiteuren en crediteuren;

6°. het kassiers- en banksaldo met het bijbehorende kassiers- of bankboek;

7°. een concept balans en verlies- en winstrekening.

Bij deze opstelling is er van uitgegaan, dat voor elk onderdeel der gemeentehuishouding een zelfstandige administratie wordt gevoerd. Is dat niet het geval en heeft men de administratie gecentraliseerd bij het hoofdkantoor, dan maakt dit met betrekking tot het beginsel der te volgen contrôle geen onderscheid. Alleen heeft men dan hetzelfde op te volgen met betrekking tot

de contrôle van de administratie van het hoofdkantoor.

Bij de jaarcontrôle zal men, al naar gelang van den aard der afdeeling, verschillende bijzonderheden in acht moeten nemen.

Deze voor elke soort rekeningen te vermelden achten wij niet noodig. Met betrekking tot de groepeerling der rekeningen op de proefbalans verdient het aanbeveling, de hieronder vermelde volgorde in acht te nemen:

- 1°. de kapitaalrekeningen;
- 2°. de kas-, kassiers- en bankrekeningen;
- 3°. de debiteuren- en crediteurenrekeningen;
- 4°. de bijzondere rekeningen, die uit den aard van het onderdeel voortvloeien;
- 5°. de rekeningen op welke alleen verliezen en winsten worden geadministreerd.

Ten slotte lichte men aan den voet van de proefbalans de veranderingen in den stand der voornaamste rekeningen toe. Aldus zal de proefbalans periodiek inzicht in den gang van zaken kunnen geven.

Met betrekking tot sommige rekeningen alsnog de volgende opmerkingen.

Wat de contrôle der kasgelden betreft, geldt hetzelfde als wat is opgemerkt met betrekking tot de contrôle van de boeken en de kas van den Ontvanger.

Aanbeveling verdient het echter alle gemeentekassen te centraliseeren. Bij de onderdeelen komt dan slechts een kleine kas voor. De betalingen en ontvangsten, buiten de kleine kas, geschieden dan door de centrale kas en voor het afzonderlijke beheer heeft men de ontvangsten slechts te boeken aan de hand van de opgaven, welke men van de centrale kas ontvangt en de betalingen geschieden door middel van opdrachten tot betaling, welke aan de centrale kas worden verstrekt. Elk afzonderlijk beheer verricht alle ontvangsten en betalingen dan als het ware in giro. Wanneer de centrale kas alle ontvangsten en betalingen ook zooveel mogelijk in giro verricht, en ook derden bij haar een rekening

Groepeerling
der
rekeningen
op de
proefbalans

Opmerkingen
met
betrekking
tot de
contrôle van
sommige
rekeningen.

kunnen openen, wordt zij giro-instelling en op die manier is het geldbeheer veilig ingericht, omdat de giro-methode op zichzelf contrôle van beteekenis inhoudt. Elke ontvangst en betaling geschiedt dan door een boeking, welke boeking wordt gecontroleerd door een tegenboeking bij de giro-instelling.

Wat de contrôle der overige rekeningen betreft, hieromtrent alsnog het volgende:

Betreft het eene fabriek, dan zal de contrôle meer in het bijzonder moeten letten op:

Waarop te
letten bij
de contrôle in
een fabriek.

- 1°. de grondstoffen;
- 2°. de magazijngoederen;
- 3°. de arbeidsloonen;
- 4°. de bedrijfskosten en de algemeene kosten;
- 5°. de kostprijsberekening;
- 6°. de bijproducten;
- 7°. de productiecijfers.

Eenige bijzonderheden hieromtrent ontleenen wij aan „De Fabrieksboekhouding” door G. A. van Everdingen.

Ad 1. Bij de controle der grondstoffen zal men de vrachtbrieven, de cognossementen, weekbriefjes enz. hebben te raadplegen en zal moeten worden nagegaan of de prijzen in overeenstemming zijn met wat is bedongen en of de vrachten en verdere onkosten juist zijn berekend.

Verder zal moeten worden nagegaan of restitutiën van betaalde vrachten hebben plaats gevonden en eventuele voorschotten op cognossementen behoorlijk zijn verrekend. Indien beschikbare voorraden in eenigszins belangrijke mate afwijken van wat onder gewone omstandigheden beschikbaar behoort te zijn, dient daarop, uit een oogpunt van renteverlies of bedrijfszekerheid, de aandacht te worden gevestigd.

Ten opzichte van de verwerkte grondstoffen zal een nauwkeurige contrôle dienen uit te maken of de verantwoording op de juiste wijze geschiedt en of de hoeveelhedsbepaling zoo nauwkeurig plaats heeft als de aard

van de grondstof en de productiemethoden zulks toelaten.

Bij de contrôle der grondstoffen en verwerkte grondstoffen behoort men zich in de eerste plaats te overtuigen hoe de geboekte cijfers zijn ontstaan, hoe zij verder zijn verwerkt en of de gevolgde methode onder de gegeven omstandigheden als de beste mag worden aangenomen.

De noodigē aandacht zal men moeten schenken aan de eenheidsprijzen, waartegen zoowel de waarde van de verbruikte als de in voorraad zijnde grondstoffen worden berekend. De wijze, waarop de eenheidsprijzen worden vastgesteld, dient te worden nagegaan, omdat fouten, hierbij gemaakt, tot verkeerde gevolgtrekkingen leiden en onjuiste resultaten in het leven roepen.

Ad 2. Met betrekking tot de magazijngoederen zal het magazijnboek tegen de facturen moeten worden vergeleken. Ook hier zal men zich dienen te overtuigen of de bepaling der hoeveelheden zoo geschiedt als het behoort. Verder moet alles wat ontvangen is onmiddellijk worden geboekt, zoodat het magazijnboek elken dag bij is. Afkeuring en terugzending dient afzonderlijk aangeteekend. De afgifte van goederen dient alleen te geschieden tegen een bon, waarin geen doorhalingen of wijzigingen mogen voorkomen, behoudens goedkeuring door een bevoegd persoon. Alle verschillen moeten duidelijk blijken.

Ad 3. De contrôle op de arbeidsloonen kan niet te scherp zijn. Er dient te worden nagegaan of er ook meer werkheden op de loonlijsten vermeld worden dan er werkelijk aanwezig zijn, of aan eenzelfden persoon een dubbele betaling geschiedt, b.v. in uurgeld en in stukwerk, of tegelijk ziekengeld en loon wordt betaald; of het aantal uren overeenstemt met de tijdregisters; of voorschotten en inhoudingen behoorlijk worden verrekend; of stukwerkloonen over de juiste hoeveelheden en tegen de overeengekomen prijzen zijn berekend,

Waarop te
letten bij de
contrôle in
een fabriek.

Waarop te
letten bij de
contrôle in
een fabriek.

of de betalingsstaten overeenstemmen met de loonkaarten, enz.

Men zorge er voor, dat de uitbetaling der loonen nimmer geschiedt door denzelfden persoon, die ook de loonen berekent en vaststelt. De beste regeling is, dat de uitbetaling geschiedt door personeel, dat overigens met de loonadministratie niets heeft te maken.

Op de juiste splitsing der loonen voor de boekhouding dient te worden gelet.

Ad 4. Bij de contrôle op de bedrijfskosten en de algemeene onkosten dient nauwkeurig te worden nagegaan of de groepeerings en de verdeling met de noodige juistheid geschiedt.

De stijging en daling der kosten dient te worden gevolgd en de oorzaak te worden opgespoord, ten einde te kunnen vaststellen of deze al dan niet gemotiveerd is. Met betrekking tot de afschrijvingen dient te worden nagegaan of deze van de aanschaffingswaarde of van de boekwaarde plaats hebben en of zij als voldoende mogen worden aangemerkt.

Wat de onderhoudskosten aangaat, dient er op te worden gelet of daaronder ook kosten voorkomen, die op uitbreiding thuis behooren of omgekeerd.

Ad 5. Voor de kostprijsberekening zal de inrichting der administratie zooveel mogelijk zoodanig dienen te zijn, dat daaruit blijkt of alle grond- en hulpstoffen, loonen en verdere kosten in de berekende kostprijzen worden opgenomen. Er zal moeten blijken of de omslag der bedrijfs- en algemeene kosten juist heeft plaats gehad. De kosten aan stellingen, machines, gereedschappen enz., die voor meerdere werken in gebruik zijn, dienen, wat afschrijving en onderhoud betreft, over die werken, waarvoor zij gebruikt worden, te worden verdeeld. Men kan dan niet volstaan met dergelijke kosten onder de bedrijfskosten op te nemen en zoodoende over alle werken om te slaan.

Zijn van die werken begrotingen gemaakt en prijs-

opgaven gedaan, dan zullen deze met de kostprijberekeningen moeten worden vergeleken en de aandacht gevestigd moeten worden op afwijkingen.

Ad 6. De regeling bij de aflevering van bijproducten dient ongeveer gelijk te zijn aan die, welke geldt bij de afgifte van andere goederen. Bij de contrôle zal men behooren na te gaan of de verhouding tusschen de productiehoeveelheid der bijproducten en de verwerkte hoeveelheden grondstoffen, waaruit zij zijn ontstaan, in overeenstemming is met de cijfers, die daarvoor in de praktijk gelden. Bij de contrôle op de opbrengst zullen eventueele contracten met de betreffende leveringen behooren te worden vergeleken. Worden bijproducten in de fabriek verwerkt, dan zal moeten worden nagegaan hoe de hoeveelheden worden bepaald en welke prijzen bij de waardebepaling worden aangenomen. Dit laatste geldt ook bij de geproduceerde hoeveelheden.

Ad 7. Wanneer men in staat is de verhouding van grondstoffenverbruik en de opbrengst der producten in cijfers te brengen, zijn deze cijfers van groote beteekenis.

De productiecijfers behooren zich niet alleen over het product zelf uit te strekken, doch ook over de bijproducten en afvalstoffen en zoowel bij gunstige als bij ongunstige resultaten zal moeten worden nagegaan of de oorzaak daarvan ligt in de kwaliteit der grondstoffen, in de werking der machines of toestellen, in het toezicht of in andere oorzaken.

Vergelijking tusschen de theoretisch berekende opbrengst en in de praktijk verkregen resultaten, evenals tusschen de productie in verschillende perioden of tusschen fabrieken van gelijke soort, is van groote waarde en zal kunnen aantoonen, dat er bij de fabricage fouten gemaakt worden, welke behooren te worden opgeheven.

Vooral dient te worden nagegaan hoe de productiecijfers worden verkregen en of de wijze van berekening juist is. Indien de nauwkeurigheid van bepaling der verwerkte hoeveelheden grondstoffen of de verkregen

Waarop te
letten bij de
contrôle in
een fabriek.

producten of bijproducten te wenschen overlaat, spreekt het van zelf, dat men aan de productiecijfers geen al te groote waarde kan hechten.

Doelmatigheids-contrôle dient er op te worden gericht om door beter doen een grooter nuttig effect te bereiken.

Met betrekking tot de contrôle uit een oogpunt van doelmatigheid, de zoogenaamde bezuinigingsinspectie, welke een adviseerend karakter moet dragen, merken wij op, dat zij er naar dient te streven, dat door beter doen het beheer der verschillende afdeelingen zoo zuinig mogelijk worde gevoerd.

Vermindering van uitgaven is voor de publieke huishoudingen een noodzakelijke eisch. Hoe dit te bereiken is een vraagstuk op zich zelf, ja de vraag hoe economisch te beheeren is een van zoo dringenden aard, dat zij afzonderlijke bespreking noodzakelijk maakt.

De voor dit doel ingestelde bezuinigingsinspecties hebben daarom Burgemeester en Wethouders te adviseeren of er inderdaad economisch wordt gewerkt en of de verschillende diensten en bedrijven bij de gemeente op de juiste wijze samenwerken en de onderlinge taakverdeling de meest juiste is.

Het is bereids gebleken, dat zoogenaamde bezuinigingscommissies, bestaande uit niet-ambtelijke leden, het beoogde doel niet voldoende weten te bereiken.

Deze commissies, door de overheid ingesteld toen de budgetten tengevolge van den oorlog niet meer sluitende waren te maken en een vermindering van uitgaven, zoowel bij den staat als bij de gemeente noodzakelijk bleek, misten die medewerking van de ambtenaren, welke noodzakelijk is om het bezuinigingswerk te doen slagen.

De oude werkmethodes bevredigen niet meer.

Dat er bezuinigd moet worden, wordt algemeen erkend. Ook is het zeker, dat de oude werkmethodes niet meer deugen en dat er door doelmatiger werken bezuinigd kan worden. En dat is stellig met medewerking van de ambtenaren te bereiken, wanneer er niet ruw wordt ingegrepen, en er voor het overtollige

personeel wachtgeldregelingen worden getroffen, die aan billijke eischen voldoen.

Deze drang naar bezuiniging in den overheidsdienst en ook bij de particuliere ondernemingen is een algemeen verschijnsel. In Amerika en Engeland spreekt men van Efficiency en aldaar kent men personen (Efficiency engineers) en bureaux, die zich belasten met het geven van adviezen teneinde de noodzakelijke bezuiniging in beheer te bereiken.

Aldaar verstaat men onder Efficiency een streven om in verhouding tot de bestede gelden de uiterste grens van activiteit en vruchtbaarheid in beheer te bereiken. In het werk van Mr. G. A. van Poelje „De Nederlandsche Gemeente” is daaromtrent te lezen: In Amerika heeft men vooral gestreefd om door verbetering van de inrichting en wijze van werken van de gemeentelijke diensten, de economie van deze bestuursmachine zoo hoog mogelijk op te voeren. En men gaat daarbij uit van het juiste begrip, dat slechts wetenschappelijk geleid detail-onderzoek van de bestaande werkmethode, van haar deugden en gebreken, de middelen kan doen vinden om het beoogde doel te bereiken.

Als het beginpunt van deze beweging kan men stellen de oprichting van een Bureau voor nasporingen op gemeentelijk gebied „Bureau of municipal research” te New-York in 1906. Dit bureau, een particuliere instelling, had oorspronkelijk alleen tot doel de bestuursinrichting van New-York te bestudeeren, om de administratie der plaatselijke aangelegenheden op zuiverder en betere grondslagen te vestigen. Het werd het middelpunt van de geheele efficiencybeweging, gaf aanleiding tot de stichting van soortgelijke instituten in andere steden en voor verschillende staten. Het bureau nam het initiatief tot menigen belangrijken hervormingsarbeid. In het jaar 1916 kwam een Nationale Vereeniging van deze en dergelijke instellingen tot stand, genaamd „the Governmental Research Conference of the United

Wat men in Engeland en Amerika onder Efficiency verstaat.

Wat men in
Engeland en
Amerika
onder
Efficiency
verstaat.

States and Canada", met het doel onderling de opgedane ervaringen uit te wisselen en de vraagstukken van gemeentelijk onderzoek gemeenschappelijk te behandelen.

Voor de geheele Unie was onder President Taft een lichaam opgericht, bekend als „The President's Commission on Economy and Efficiency", de taak van welk lichaam werd overgenomen door een nieuwe instelling „The United States Bureau of Efficiency".

Deze Amerikaansche richting wordt in Engeland nagevolgd. In dit verband wijzen wij op de wenschelijkheid dat ieder, die aangelegenheden als hier bedoeld zaakkundig moet oordeelen of adviseeren, over de daarvoor noodige gegevens, op slagvaardige wijze geordend, moet kunnen beschikken.

In Amerika heeft zich voor dit doel een centrum gevormd en wel de „Research Information Service" van den Amerikaanschen National Research Council. Deze service is als het ware een clearing-house voor wetenschappelijke inlichtingen. In ons land kennen wij een soortgelijke op federatieven grondslag gevestigde organisatie in het Nederlandsche Instituut voor Documentatie en Registratuur te Den Haag. Dit Instituut is internationaal georiënteerd en verstrekt tegen het tarief voor ingenieurswerkzaamheden, vastgesteld door de Vereeniging van Delftsche Ingenieurs, alle gewenschte inlichtingen. De inlichtingen worden verstrekt in den vorm van fotografische of getypte copieën van tijdschriftartikelen, octrooien enz. of van literatuuropgaven.

Opgemerkt zij dat het Instituut van praktisch alle door haar verstrekte literatuuropgaven op aanvraag de origineelen vermag te verstrekken, zooals is te lezen in Mededeelingen 2 van het Instituut door Ir. F. Donker Duyvis.

Amsterdam heeft door de aanstelling van bijzondere bezuinigingsinspecteurs de zaak der doelmatigheidscontrôle daadwerkelijk ter hand genomen. Den Haag

en sommige andere gemeenten gingen over tot het aanstellen eener bezuinigingscommissie van niet in gemeentedienst zijnde personen. De ervaring heeft geleerd, dat het brengen van verbeteringen als men wenscht, niet het werk is van dergelijke commissies.

Daarvoor is een duurzaam instituut noodig, waarin men de ambtenaren dient te betrekken. De bezuinigingsinspectie zal bij haar werk het geheel moeten bestudeeren en een zeer grondig vooronderzoek moeten instellen, opdat niet wat hier wordt bezuinigd, op een ander terrein storend werkt en tot opvoering van kosten leidt. Zoo zal in de eerste plaats de vraag moeten worden gesteld: hoe is de gemeentehuishouding ingericht? Hierbij dienen organisatieschema's te worden opgesteld, die doen zien of er een nauwsluitende samenwerking bestaat en welken loop de stukken volgen. Men zal bij het nagaan daarvan in verschillende gemeenten tot zeer verschillende resultaten komen. Hier zal men aantreffen een zoo sterk mogelijk doorgevoerde centralisatie, daar een veel verder doorgevoerde decentralisatie.

Wat nu het beste is en het meest economische werkt, zal eerst na een zeer nauwkeurig onderzoek kunnen worden vastgesteld. Leidt de decentralisatie tot veel dubbel werk, brengt zij met zich mee dat men alles tweemaal behandelt; eens bij het gedecentraliseerde onderdeel en dan nog eenmaal bij het algemeene bestuur, dan zal die organisatie vermoedelijk kostbaar zijn en traag werken. Is de decentralisatie zoodanig, dat het gedecentraliseerde onderdeel alle zaken zelfstandig afdoet, zonder daarin het algemeen bestuur te kennen, dan zal de fout van veel dubbel werk en veel oponthoud worden vermeden, doch dan is de kans groot dat elk onderdeel sommige zaken, die bij elke afdeling voorkomen, geheel zelfstandig verricht en daardoor weer noodeloos hoge kosten worden gemaakt.

Centralisatie van dit bepaalde onderdeel zou dan weer economisch werken.

Alvarens een advies omtrent bezuiniging te geven dient een vooronderzoek plaats te vinden.

Welke vragen dienen bij een doelmatigheidsonderzoek te worden gesteld.

Ook is het de vraag: wanneer zal de verhouding van kosten van lokaliteiten, van gebruikt materiaal en van personeel het ongunstigst zijn bij een systematische logische verdeeling dan wel bij een absolute centralisatie of bij een tot in alle onderdeelen doorgevoerde decentralisatie?

Hierbij zal de vraag naar voren komen of de directie volledige vrijheid van handelen moet hebben, al of niet bijgestaan door een beheerscommissie? Moeten in de beheerscommissie ook ambtenaren zitting hebben? Hoe moet de organisatie van het ambtenarenpersoneel zijn, hiërarchisch of functioneel?

Hoe worden de noodige waarborgen verkregen, dat bij aanstelling van personeel dat personeel inderdaad zal voldoen? Hoe wordt de geschiktheid van het personeel voor zijn taak in den dienst verhoogd?

Welke volgorde van werkzaamheden is de meest doelmatige? Arbeidsplannen en grafische overzichten zijn onmisbaar om tot een juiste conclusie te geraken.

Welke is de loop der administratieve stukken? Zijn de formulieren methodisch samengesteld en is het bureauwerk rationeel ingedeeld? Hiervoor dienen organisatieschema's te worden opgesteld.

Wordt voldoende gebruik gemaakt van machines?

Het oplossen van deze en dergelijke vraagstukken, met medewerking van de ambtenaren, kan tot verrassende resultaten leiden.

Hoe b.v. aan het girokantoor der gemeente Amsterdam het steeds groeiende werk het hoofd kon worden geboden, zonder uitbreiding van personeel, moge uit het volgende blijken.

De giro-administratie, welke geleidelijk was gegroeid tot een 3000 boekingen per dag, vereischt dat de stukken in de eerste plaats worden geboekt in de kasboeken en de giroboeken, al naar gelang het een storting of opname van contanten betreft, dan wel een overschrijving. Na deze boeking volgde de boeking op de

Wat de
praktijk met
betrekking
tot het
invoeren van
machines in
de admi-
nistratie
leert.

rekeningen-courant der rekeninghouders. Hiervoor moet van elk stuk een creditnota geschreven en in daartoe leidende gevallen een debetnota gemaakt, hetzij deze stukken moesten dienen voor den rekeninghouder of wel als intern boekingsstuk.

Wat de praktijk met betrekking tot het invoeren van machines in de administratie leert.

Behalve dat de boekingen geschieden op de rekeningen-courant moet tevens een afschrift van de rekening worden gemaakt, hetgeen, met het oog op een afdoende dagcontrôle, nog eens afzonderlijk van de oorspronkelijke boekingsstukken geschiedde.

Verder moet dagelijks de rente berekend worden. Tengevolge van de toename van het aantal handelingen bleek het vrij spoedig praktisch niet mogelijk, de renteberekening op de oorspronkelijke rekening te bewerkstelligen. Het was noodzakelijk om over te gaan tot het vormen van een afzonderlijke afdeeling, welke afdeeling werd belast met het uitvoeren van de dagelijksche renteberekening, aan de hand van de gegevens, welke die afdeeling daarvoor van de rekening-courantafdeeling ontving.

Deze afzonderlijke dagelijksche renteberekening had dit voordeel, dat aldus elke cijfermatige fout, die bij de boeking op de rekening mocht worden gemaakt, werd achterhaald.

Zooals uit deze beschrijving blijkt, hadden er feitelijk na de primitieve boeking in het kasboek en de giroboeken, en het schrijven der creditnota's nog drie handelingen plaats. In de eerste plaats de boeking op de rekening, in de tweede plaats het vervaardigen van de afschriften en in de derde plaats het berekenen van de rente.

Waar het aantal handelingen gestadig bleef toenemen, ontstond er bij elk der verschillende bewerkingen steeds meer arbeid en bleek het noodzakelijk over te gaan tot het aanstellen van meer personeel.

Steeds heeft het girokantoor echter zooveel mogelijk van machines gebruik gemaakt, waarbij alle tellingen

Wat de praktijk met betrekking tot het invoeren van machines in de administratie leert.

en contrôletellingen door middel van de Burrough-telmachines geschieden. Het was echter niet mogelijk de boekingen ook met deze machines te maken, doordat de machine geen letters kon schrijven en de rekeninghouders van het girokantoor een omschrijving van elken post op de rekening verlangen en bekomen. Een ander bezwaar van de Burrough-machine was, dat de machines bij het girokantoor in gebruik, geen saldi's konden trekken en de giro-administratie den dagelijkschen saldostand van elke rekening moest kennen. Hieraan kon echter door de nieuwe Amerikaansche vinding de zoogenaamde Crossfooter (kruisteller), ook door de Burrough-machines worden voldaan. Alleen bleef het bezwaar, dat de machine geen letters kon schrijven, bestaan. Aangezien het aantal nieuwe machines en de nieuwe vindingen de laatste jaren vele zijn, bleek het al spoedig, dat er schrijvende telmachines waren, welke het werk van het girokantoor zeer belangrijk konden vereenvoudigen.

De Remmington Wahl, de Underwood en ook de Ellis-machines bleken in staat de omschrijving te leveren; de debet- en creditboekingen te verrichten en de saldo's automatisch te trekken, terwijl tegelijk met de boeking op de rekening een afschrift als doorslag kon worden gemaakt. Naast deze machines werd de Ellioth Fisher-machine beproefd en het bleek mogelijk, met die machine niet slechts de boeking op de rekening te verrichten, de omschrijving te leveren, de saldo's te trekken, maar bovendien bleek deze machine in staat de rente te boeken en de creditnota's te vervaardigen, zoodat wanneer door middel van deze machine een boeking op de rekening geschiedt, niet alleen de boeking geheel wordt beëindigd, het saldo getrokken, maar ook de renteberekening bewerkstelligd wordt, terwijl tegelijkertijd het afschrift en de creditnota worden vervaardigd. Alle geldbedragen in de kolommen worden daarbij tevens opgeteld, zoowel verticaal als horizontaal.

Bovendien behoeft bij de Elloth Fisher-machine de rekening met het afschrift niet in de machine te worden gedraaid, doch kan men, omdat de machine een vlakke schrijfplaat heeft, voor de rekening een kaart gebruiken.

Aldus wordt thans op het girokantoor op een machine verricht, wat tevoren feitelijk door drie afdelingen werd bewerkstelligd. Dat dit bij een groot aantal posten een belangrijke besparing aan personeel beteekent, spreekt van zelf. Bovendien wordt, zooals reeds werd vermeld, bij het debiteeren der rekeningen de creditnota vervaardigd. Als creditnota dient een Hollerithkaart en na de boeking worden in deze kaart de nummers en cijfers geponst, waardoor de creditnota's met de Hollerith-machine kunnen worden gesorteerd en geteld. Hierdoor is het mogelijk geworden de snel toenemende hoeveelheid arbeid voorshands, tot een toename van 40%, zonder uitbreiding van personeel het hoofd te bieden.

De nieuwere methode komt feitelijk hierop neer, dat de handenarbeid zoo consequent mogelijk door machinearbeid is vervangen en deze en dergelijke methodes brengen bezuinigingen van beteekenis te weeg. Tot dergelijke resultaten werken de ambtenaren gaarne mede. Het werk wordt meer loonend, doordat het gemiddelde kostencijfer per handeling daalt.

De bezuiniging te zoeken in betere organisatie, in het meer toepassen van machines in de administratie, is wat de Efficiency, zooals die in Amerika en Engeland wordt beoefend en thans ook in ons land wordt nagestreefd, wil.

Wat de praktijk met betrekking tot het invoeren van machines in de administratie leert.

HOOFDSTUK V.
DE BEGROOTINGS-, REKENINGS- EN
BOEKHOUDVOORSCHRIFTEN 1924.

A. *Algemeene opmerkingen.*

Zooals bereids in deel III werd meedeeld, was het niet mogelijk bij den opzet van dat deel rekening te houden met de uniformering der provinciale voorschriften.

Algemeene
opmerkingen
omtrent de
nieuwe
Begrootings-
en
Rekenings-
voorschriften.

De gelegenheid bestond echter nog om in dit deel een afzonderlijk hoofdstuk voor deze voorschriften in te ruimen.

Alvorens den officieelen tekst af te drukken, volgen hier enkele opmerkingen omtrent de nieuwe voorschriften.

Als gevolg van de voortdurende critiek op het gemis aan eenheid in de administratie van de gemeentefinanciën, vooral van de gemeentehuishouding in het algemeen, welke sterk tot uiting kwam op de Tentoonstelling en het Congres voor de Gemeentefinanciën in 1916, heeft de kring van griffiers deze zaak ter hand doen nemen. De centrale tentoonstellingscommissie exposeerde een uniform model voor de gemeentebegroting, welk model werd afgedrukt in het 1e deel van het werk, dat deze commissie publiceerde „De tentoonstelling op gemeentelijk financieel gebied, September 1916”.

De in 1921 bij Koninklijk besluit ingestelde Staatscommissie voor de regeling van de financieele verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten deelde aan de Regeering mede, dat een definitieve regeling van de financieele verhouding slechts praktisch uitvoerbaar

Algemeene
opmerkingen
omtrent de
nieuwe
Begrootings-
en
Rekenings-
voorschriften.

zou zijn, indien alle gemeentelijke begrootingen en rekeningen naar gelijke voorschriften worden opgemaakt en zoodanig zijn ingericht, dat zij een zoo juist mogelijk beeld geven van de ten laste der gemeente komende kosten van alle diensttakken afzonderlijk.

Om aan deze vereischten te voldoen werden in het model der griffiers, zooals dit later werd aanvaard door alle provincies, behalve Limburg, de inkomsten en uitgaven, welke naar haren aard bij elkander behooren, zooveel mogelijk tegenover elkaar gesteld, terwijl de gewone inkomsten en uitgaven streng van de kapitaalsinkomsten en -uitgaven werden gescheiden. Aldus zijn in de begrooting en rekening twee afdeelingen ontstaan:

Afdeeling I. Gewone dienst.

Afdeeling II. Kapitaaldienst.

Elke afdeeling wordt verdeeld in hoofdstukken en enkele hoofdstukken in paragrafen.

W. Wagenaar, die als secretaris der griffierscommissie fungeerde bij de totstandkoming dezer voorschriften, schrijft hieromtrent in het voorwoord tot zijn Toelichting op de voorschriften voor de begrooting en rekening der gemeente verder:

Elk hoofdstuk en elke paragraaf worden afgesloten, zoodat dadelijk blijkt of en in hoeverre de inkomsten al dan niet voldoende zijn tot dekking van de in datzelfde hoofdstuk en in dezelfde paragraaf geraamde uitgaven. Ten einde dat overzicht steeds te behouden is mede voorgeschreven, dat bij veranderingen in de begrooting door wijziging of af- en overschrijving steeds de afsluiting voor het hoofdstuk en voor de paragraaf, waarin die verandering is gekomen, opnieuw wordt gemaakt.

Het batig slot van het hoofdstuk van den gewonen dienst, waaronder de algemeene belastingen en heffingen worden geraamd en verantwoord, zal in het algemeen de voornaamste tegenhanger zijn voor de nadelige sloten op de overige hoofdstukken van den gewonen dienst.

De voor een bepaald doel geheven belastingen en heffingen, als legesgelden, begrafenisrechten, schoolgelden e. d. worden reeds dadelijk onder de inkomsten van het hoofdstuk, waartoe zij naar haren aard behooren, geraamd en in de rekening verantwoord.

Hoewel in het model der begrooting op enkele punten hiervan afwijking plaats heeft, gelden voor de verantwoording in beide afdeelingen der begrooting in het algemeen de volgende regelen.

In afdeeling I „Gewone dienst” worden opgenomen de inkomsten en uitgaven, welke het kapitaal (vermogen) der gemeente doen veranderen in grootte, bij inkomsten door vermeerdering, bij uitgaven door vermindering.

In afdeeling II „Kapitaaldienst” worden opgenomen de inkomsten en uitgaven, welke het kapitaal der gemeente doen veranderen in samenstelling, doch niet in grootte.

De hiervoren bedoelde afwijkingen betreffen wat den gewonen dienst aangaat o. a. de posten wegens het doen van voorschotten ten behoeve van het Rijk e. d., alsmede de posten wegens terugontvangst van die voorschotten; wat den Kapitaaldienst aangaat, den post wegens legaten en giften ter belegging bestemd.

Wanneer men het woord Kapitaaldienst vervangt door „Buitengewone dienst”, dan komt de onderscheiding overeen met die tusschen Gewoon en Buitengewoon, zooals werd aangegeven in deel I, blz. 56—65 en deel II, blz. 43—47.

De nieuwe eenvormige voorschriften sluiten zich bij het bestaande in zooverre aan, dat slechts kasmutaties worden geraamd en verantwoord. Dat hiermede de administratie en de begrooting onvolledig is, werd in dit deel bij de behandeling der verbeterde begrootingsboekhouding voldoende aangetoond.

Wanneer evenwel de herziening van de Gemeentewet zal zijn voltrokken overeenkomstig het door de

Algemeene
opmerkingen
omtrent de
nieuwe
Begrootings-
en
Rekenings-
voorschriften.

Regeering ingediende ontwerp, dan zal het met betrekking tot de begrooting en rekening niet slechts worden een eenheid in vorm, maar zal het komen tot een eenheid in het stelsel en zal de verbeterde begrootingsboekhouding of nieuwe kameraalstijl toepassing kunnen vinden. Als voorbereiding tot deze verbeterde begrootingsboekhouding zijn de thans gegeven uniforme voorschriften van beteekenis.

Het is slechts te betreuren, dat er geen algemeene uniformiteit is ontstaan en dat er hier en daar reeds enkele afwijkingen ontstaan, al is het dan ook slechts op ondergeschikte punten. Het valt toe te juichen, dat men onmiddellijk een centrale commissie heeft ingesteld om door nieuwe adviezen en veranderingen het eenvormige te bewaren.

Zeker gaat in het algemeen door eenheid hier en daar iets verloren, doch dit weet men vooruit en daarom zal men het geheel op de beste wijze dienen door zich bij de algemeene voorschriften aan te passen. Vooral op dit terrein, waar als basis voor de rangschikking en boeking van de kasposten geen wetenschappelijke maatstaf valt aan te leggen, zal men immers zonder al te groot bezwaar overeenkomstig het centrale inzicht kunnen handelen.

Dat Gedeputeerde Staten van Gelderland een viertal kaarten van de adviescommissie, blijkens hun schrijven van 22 October 1923, niet aan de gemeentebesturen doorzonden, is zeer te betreuren.

Men oefene critiek en uite die zooveel men wil, doch men ga daarbij niet zoover met te bewerken, dat op dit terrein de centrale voorschriften niet algemeen worden doorgevoerd. Vooral nu er een centrale commissie is, onthoude men zich van elk ingrijpen buiten die commissie om.

Dat men ook met betrekking tot de kasboekhouding van de gemeente-ontvangers het algemeene ontwerp der commissie van griffiers niet heeft aanvaard, is met

betrekking tot de materie, welke het hier geldt, niet zoo erg, doch het feit wijst op de zeer groote moeilijkheid, die er bestaat om in dezen tot eenvormigheid te komen. En in dit licht beschouwd getuigt het van een bijzonder resultaat, dat er met betrekking tot de gemeentebegroting en -rekening een haast algemeene eenvormigheid tot stand is gekomen.

Algemeene
opmerkingen
omtrent de
nieuwe
Begrotings-
en
Rekenings-
voorschriften.

Het Koninklijk besluit van 24 Maart 1923, no. 23, waarbij de voorschriften voor 10 van de 11 provinciën werden vastgesteld, verdient een bijzondere vermelding.¹⁾ En al wijken de boekhoudvoorschriften voor de Gemeente-ontvangers in verschillende provinciën min of meer af, ook hier werd bij Koninklijk besluit van 8 December 1923, no. 6, eenvormigheid bereikt voor de provinciën Utrecht, Groningen, Gelderland, Noordholland en Noordbrabant.

In verband met de voorgeschreven verdeeling van de inkomsten en uitgaven bij de artt. 14 en 29 der rekeningsvoorschriften dient opgemerkt, dat de verdeeling der baten en lasten niet consequent is doorgevoerd. Zoo worden de kosten der secretarie niet voor zoover noodig omgeslagen over de verschillende min of meer zelfstandige onderdeelen.

Art. 14 bepaalt, dat voor de verdeeling van de inkomsten wegens verhaal van pensioensbijdragen en wegens teruggaaf door de bedrijven van betaalde verzekerings- en andere kosten, in totaal verantwoord onder hoofdstuk II van den gewonen dienst, verstreken Burgemeester en Wethouders aan den Gemeente-ontvanger tijdig een opgaaf van de bedragen, welke op elk hoofdstuk afzonderlijk moeten worden gebracht.

Voor de verdeeling van de bedragen der saldi van vorige diensten en der geldleeningen, in totaal verantwoord onderscheidenlijk onder hoofdstuk I en XVI

¹⁾ Deze voorschriften zijn in de maand Juli 1924 op een paar punten aangevuld en gewijzigd, waarmede rekening is gehouden. Voor Noordholland geschiedde dit bij besluit van 18 Juni 1924 no. 54, goedgekeurd bij koninklijk besluit van 28 Juli 1924, no. 202.

Algemeene
opmerkingen
omtrent de
nieuwe
Begrootings-
en
Rekenings-
voorschriften.

van den kapitaaldienst, verstrekken Burgemeester en Wethouders aan den Ontvanger eveneens een opgaaf van de bedragen, welke op elk hoofdstuk van den Kapitaaldienst afzonderlijk moeten worden gebracht.

Deze opgaaf wordt ingericht volgens het model G, in ditzelfde artikel vastgesteld.

Art. 29 bepaalt, dat voor betalingen wegens ongevallenverzekering, invaliditeitsverzekering, wachtgelden, pensioenen, pensioensbijdragen, renten, aflossingen, annuïteiten van geldleeningen en andere uitgaven, welke, ofschoon in één bedrag geschiedende, niettemin op verschillende posten der rekening moeten worden verantwoord, kan telkens één bevelschrift worden gebezigd, mits dit bevelschrift een duidelijke specificatie inhoudt van de op elken post te verantwoorden bedragen.

Het bezwaar, verbonden aan den slechts beperkten omslag van de zoogenaamde verzamelposten, is, dat men aldus niet bereikt, dat werkelijk de netto-kosten van elk onderdeel der gemeentehuishouding worden gekend.

Professor Volmer merkt in *De Gemeentefinanciën*, September 1923, op, dat een splitsing van kosten om te komen tot de kennis der lasten, welke de gemeenten in het bijzonder ten behoeve van het Rijk dragen, zou vooral met het oog op een goede regeling van de financiële verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten van bijzondere beteekenis zijn. Ook is zijn opmerking dat men wel een staat van schulden, doch geen nominatieve opsomming der bezittingen voorschrijft, van waarde.

Tegenover de toepassing van art. 114bis nemen de voorschriften een ruim standpunt in.

Art. 13 der begrootingsvoorschriften zegt hieromtrent: Onder bedrijven worden alleen verstaan die bedrijven, welke krachtens een verordening als bedoeld in artikel 114bis der gemeentewet, als zelfstandige inrichtingen worden beheerd.

In art. 14 wordt voorgeschreven dat van elk bedrijf een afzonderlijke begrooting moet worden opgemaakt en vastgesteld overeenkomstig art. 203 der Gemeentewet.

Algemeene opmerkingen omtrent de nieuwe Begrootings- en Rekeningsvoorschriften.

In de rekeningsvoorschriften is § 4, artt. 36—44, geheel aan de bedrijven gewijd.

Daarin komen geenerlei bepalingen voor omtrent de afschrijvingen en het reserveeren. Of het de uitdrukkelijke bedoeling is geweest om jaarlijks het geheele saldo der baten en lasten aan de gemeente uit te keeren, hetgeen zou kunnen worden opgemaakt uit de eerste twee alinea's van art. 41 der rekeningsvoorschriften, meenen wij te moeten betwijfelen.

Deze alinea's luiden:

Ter zake van elk bedrijf worden in de gemeenterekening de posten opgenomen, welke het model dezer rekening aangeeft.

Op deze posten moet, behalve de overige uitkeeringen van en aan het bedrijf, worden verantwoord het geheele saldo van de rekening van baten en lasten.

Art. 42 vult deze bepaling aan door te zeggen, dat als winst in de gemeenterekening geen hooger bedrag mag worden verantwoord dan hetgeen blijkens de bedrijfsrekening als zoodanig beschikbaar is gekomen.

Hieruit valt op te maken, dat het begrip winst en het eventueel batige saldo der baten en lasten, bedoeld in art. 41, niet parallel behoeven te loopen. Ook wordt in hoofdstuk XIII van den Gewonen dienst onder de inkomsten bij de bedrijven als uitkeering het woord winst vermeld en niet het in art. 41 genoemde saldo.

Geheel duidelijk is deze aangelegenheid niet. Er heerscht hier eenige verwarring, zoodat het wil voorkomen, dat het onder de oude voorschriften bestaande gebruik om bedrijfsreserves te vormen, niet in strijd is met de bedoeling van de artt. 41 en 42 der rekeningsvoorschriften.

De toelichting op art. 41, tweede lid, van W. Wage-

Algemeene
opmerkingen
omtrent de
nieuwe
Begrotings-
en
Rekenings-
voorschriften.

naar op bladzijde 326 hinkt op twee gedachten, doch ook daar blijft hij het reserveeren mogelijk achten.

Aan den eenen kant staat vermeld, dat door de uitvoering van deze bepaling wordt bereikt dat de gemeenterekening weder wordt teruggebracht op het centraal punt, hetwelk zij voor de oprichting van de administratief zelfstandige bedrijven altijd geweest is. Aldus zou men verwachten, dat het uitkeeren van het geheele saldo bedoeld wordt.

Maar verder staat te lezen, dat door dit voorschrift niet wordt belet het eventueel batig slot eener rekening van baten en lasten van een bedrijf geheel of ten deele aan te wenden ten behoeve van het betrokken bedrijf, b.v. voor de vorming of aanvulling eener reserve.

Deze toelichtingen komen ons niet gelijk voor, doch in verband met het begrotingsmodel en met het bepaalde in art. 42 der rekeningsvoorschriften, lijkt ons de te voren bestaande praktijk van reserveeren voor handhaving vatbaar.

Ook meenen wij dat de rekeningsvoorschriften, wanneer zij inderdaad de winstbestemming van de bedrijven aan banden zouden leggen, in dezen te ver zouden gaan. De krachtens art. 114*bis* gemaakte verordeningen dienen hier regelend op te treden en niet de rekeningsvoorschriften.

Aangezien de wettelijke bepalingen niet zijn gewijzigd, hebben de nieuwe voorschriften deze in acht te nemen.

Het stelsel van raming der begrotingsposten is het bruto-stelsel gebleven. De inkomsten en belastingen worden geraamd tot het volle onzuiver bedrag, zonder eenigen aftrek hoegenaamd.

De kosten van beheer en van invordering worden in uitgaaf geraamd.

En wat de verantwoording betreft bij de rekeningsvoorschriften, b.v. voor de belastingen, is tengevolge van de eenvormige voorschriften een verbetering van beteekenis ingetreden, waardoor het inderdaad mogelijk

zal worden de cijfers hieromtrent in de onderscheidene gemeenten te vergelijken. De vroegere bestaande verschillen in de verantwoording maakten dit altijd zeer bezwaarlijk.

Algemeene opmerkingen omtrent de nieuwe Begrootings- en Rekeningsvoorschriften.

Thans volgen de voorschriften en de door de commissie gegeven adviezen. De commissie bestaat uit twee griffiers en den Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Aldus zal de verkregen eenvormigheid zooveel mogelijk behouden kunnen blijven.

De afwijkingen in de voorschriften in verschillende provinciën zijn niet opgenomen, ook niet wat betreft de voorschriften betreffende de inrichting der boekhouding van de Gemeente-ontvangers. De modellen, opgenomen in deel I, hebben hierdoor historische waarde verkregen. Het verschil in opzet valt bij vergelijking duidelijk op.

B. *VOORSCHRIFTEN betreffende de inrichting der begrooting van inkomsten en uitgaven van de gemeenten, benevens het begrootingsmodel.*

§ 1. *Van den algemeenen dienst der gemeente.*

ARTIKEL 1.

Begrootingsvoorschriften.

De begrooting der plaatselijke inkomsten en uitgaven wordt ingericht overeenkomstig het bij deze vastgesteld model A.

De memorie van toelichting wordt ingericht overeenkomstig het bij deze vastgesteld model B.

ART. 2.

Het model der begrooting wordt gevolgd, zonder eenige vermindering te brengen in het getal, of verandering in de omschrijving en in de volgorde der hoofdstukken, der paragrafen en der posten.

Voor elk bedrijf in den zin van artikel 13 wordt een afzonderlijke paragraaf aan hoofdstuk XIII van den gewonen en van den kapitaaldienst toegevoegd.

ART. 3.

Elk hoofdstuk of elke paragraaf moet zooveel mogelijk de inkomsten en uitgaven bevatten, welke geacht kunnen worden tot dat hoofdstuk of tot die paragraaf te behooren.

Begrootings-
voorschriften.

Inkomsten en uitgaven, welke onder geen der in het model der begrooting voorkomende hoofdstukken thuis behooren en waarvoor evenmin een afzonderlijke paragraaf aan hoofdstuk XIII van den gewonen of van den kapitaaldienst kan worden toegevoegd, moeten, naar gelang zij behooren tot den gewonen of tot den kapitaaldienst, worden gebracht onder hoofdstuk XV van den gewonen of van den kapitaaldienst.

ART. 4.

De eerste kolom der begrooting is bestemd om met een doorlopend volgnummer al de begrootingsposten aan te wijzen, waarop inkomst of uitgaaf wordt geraamd of die pro memorie worden uitgetrokken.

Voor inkomsten of uitgaven, welke niet onder een der posten van het model der begrooting kunnen worden gerangschikt, kunnen nieuwe posten worden uitgetrokken; de omschrijving van deze posten behoort den aard en den oorsprong der inkomst of den aard en de strekking der uitgaaf duidelijk aan te geven.

Bestaande posten kunnen worden gesplitst. Later tusschengevoegde posten dragen het volgnummer van den onmiddellijk voorafgaanden post, doch met vermelding van de letters *a*, *b*, *c* enz., naar gelang van het aantal posten, dat tusschengevoegd wordt.

ART. 5.

Tenzij in deze voorschriften of in verordeningen, vastgesteld krachtens artikel 114bis der gemeentewet, voor met name aangewezen inkomsten en uitgaven anders is bepaald, worden de inkomsten bij de begrooting uitgetrokken tot het volle onzuiver bedrag zonder eenigen aftrek hoegenaamd, hetzij wegens kosten van beheer of van invordering, hetzij wegens lasten of dergelijke, terwijl deze kosten en lasten in uitgaaf worden gebracht in hetzelfde hoofdstuk of in dezelfde paragraaf als de inkomsten worden vermeld, waarop zij betrekking hebben.

Ingeval de schoolgelden voor het bijzonder lager onderwijs door het schoolbestuur worden geïnd en deze meer bedragen dan de uit te keeren vergoeding ingevolge artikel 101 der lager-onderwijswet 1920 wordt slechts het verschil op den betrokken post van inkomst verantwoord, terwijl in het geval, dat de genoemde vergoeding de schoolgelden overtreft, slechts het verschil op den betrokken uitgaafpost wordt gebracht.

ART. 6.

Bij de posten van inkomst wegens opcenten op de hoofdsommen van 's Rijks belastingen wordt aangewezen het aantal opcenten dat geheven wordt.

ART. 7.

De raming van inkomsten geschiedt zooveel mogelijk met inachtneming van de regelen, welke voor de verantwoording daarvan in de rekeningsvoorschriften zijn vastgesteld.

ART. 8.

Indien de gemeenteraad bij de begrooting zelve machtiging mocht willen verleenen tot het doen van af- en overschrijvingen, behooren bij het XVIde hoofdstuk (Onvoorziene uitgaven) te worden aangewezen en uitdrukkelijk opgenoemd de posten der begrooting, waarop de overschrijving uit den post voor onvoorziene uitgaven zal mogen plaats hebben.

Van die aanwijzing zijn uitgesloten de posten voor jaarwedde en presentiegelden en andere zoogenaamde vaste posten van uitgaaf, zoodat die voor subsidiën en die wegens kosten van vertering.

Burgemeester en Wethouders geven van zoodanige af- en overschrijving kennis aan Gedeputeerde Staten binnen 10 dagen na de verkregen toestemming van den gemeenteraad, bedoeld in artikel 215 der gemeentewet, door inzending van een besluit ingericht als het bij deze vastgesteld model C.

ART. 9.

De begrooting vangt aan met den eersten Januari van het jaar, waarover zij loopt.

Zij wordt gesloten op den laatsten Juni van het jaar, volgende op dat, waartoe zij betrekking heeft. Daarna wordt geen ontvangst of uitgaaf meer daarop toegelaten, tenzij ter uitvoering van een raadsbesluit tot wijziging of aanvulling der begrooting of tot af- en overschrijving op de posten der begrooting, hetwelk uiterlijk op den voormelden laatsten Juni is genomen.

ART. 10.

Behoudens het bepaalde in het laatste lid van het voorgaand artikel worden de uitgaven, behorende tot een afgesloten dienst en nog na de sluiting van den dienst te doen, voorzover zij niet zijn verjaard, ten laste der volgende begrooting aangewezen, wat den gewonen dienst betreft, ten laste van hoofdstuk I van den gewonen dienst en wat den kapitaaldienst betreft, ten laste van de hoofdstukken van den kapitaaldienst, waar zij naar haren aard behooren.

In afwijking van het bepaalde in het vorig lid behoort de vergoeding ex artikel 101 der lager-onderwijswet 1920 of het bedrag bedoeld in het tweede lid van artikel 5 dezer voorschriften op den aangegeven post op hoofdstuk VIII te worden verantwoord.

Begrootings-
voorschriften.

ART. 11.

In de memorie van toelichting wordt de volgorde der hoofdstukken, paragrafen en posten van de begrooting zonder eenige afwijking gevolgd.

Zij bevat, met inachtneming van het in de vorige artikelen bepaalde, nauwkeurig en volledig de gronden en gegevens, waarop elke raming berust en bij verschil tusschen den voorgedragen post en dien van het vorige dienstjaar, de redenen van dit verschil, alsmede die van het voordragen van nieuwe posten.

Waar noodig bevat zij een duidelijke omschrijving van de bestanddeelen van den post en van aard en oorsprong der inkomst of aard en strekking der uitgaaf.

Voorts vermeldt zij:

a. bij de opbrengst van belastingen en heffingen: de dagteekeningen van de raadsbesluiten tot heffing en tot invordering en eventueel die van de raadsbesluiten tot wijziging, benevens de dagteekeningen van de Koninklijke besluiten tot goedkeuring van de raadsbesluiten tot heffing en tot wijziging en, waar noodig, het tijdstip, waarop de goedkeuring eindigt;

b. bij de opbrengst van huren, pachten enz.: het raadsbesluit, waarbij tot de huur of pacht is besloten; den termijn, waarvoor die is aangegaan; of de verhuring, verpachting enz. in het openbaar of ondershands heeft plaats gehad, in het laatste geval met vermelding van de dagteekening waarop het besluit is goedgekeurd;

c. bij de uitgaven wegens jaarwedden: de dagteekeningen van de besluiten, waarbij zij zijn vastgesteld en eventueel van die, waarbij deze besluiten zijn goedgekeurd;

d. bij de uitgaven wegens subsidiën en bijdragen, welke niet uit de wet voortvloeien: de raadsbesluiten waarbij en de tijdvakken, waarvoor zij verleend zijn.

ART. 12.

Besluiten tot wijziging der begrooting en tot af- en overschrijving daarin, voor zoover daartoe bij de begrooting zelve geen machtiging is verleend, worden ingericht volgens de hierbij behorende modellen D en E.

Zij worden in tweevoud ingezonden en behoorlijk toegelicht.

§ 2. *Van bedrijven.*

ART. 13.

Onder bedrijven worden alleen verstaan die bedrijven, welke krachtens een verordening als bedoeld in artikel 114*bis* der Gemeentewet, als zelfstandige inrichtingen worden beheerd.

ART. 14.

Begrootings-
voorschriften.

Van elk bedrijf wordt een afzonderlijke begrooting opgemaakt en vastgesteld op de wijze als in artikel 203 der gemeentewet ten aanzien van de gemeentebegrooting is voorgeschreven.

Terzake van elk bedrijf worden in de gemeentebegrooting de posten opgenomen, welke het model dezer begrooting aangeeft. Deze posten worden geraamd op de bedragen, welke vermoedelijk in de gemeenterekening zullen moeten worden opgenomen. Posten terzake waarvan vermoedelijk in de gemeenterekening geenerlei inkomst of uitgaaf zal behoeven voor te komen, worden op „Nihil” uitgetrokken.

Ten bate van den gewonen dienst der gemeentebegrooting mogen terzake van bedrijven geen hoogere bedragen worden geraamd dan, gelet op de regelen in de rekeningsvoorschriften gesteld, kunnen worden verwacht.

ART. 15.

De begrooting van elk bedrijf wordt verdeeld in twee afdeelingen: de eerste bevat alle baten en lasten van het bedrijf; de tweede bevat alle kapitaalsinkomsten en uitgaven van het bedrijf.

In de bedrijfsbegrooting moeten van jaar tot jaar — voor zoover de aard van het bedrijf dit toelaat — de posten steeds in dezelfde volgorde en met dezelfde benaming voorkomen.

Indien van een eenmaal aangenomen volgorde en benaming wordt afgeweken, moet daarvan toelichting worden gegeven.

Bij elken post moet worden aangegeven het bedrag, dat voor dat doel op de laatst afgesloten bedrijfsrekening voorkomt, alsmede het bedrag, dat te dier zake op de vorige bedrijfsbegrooting is geraamd.

ART. 16.

Bij elke bedrijfsbegrooting moet eene memorie van toelichting worden overgelegd, waaruit de samenstelling van elk der geraamde bedragen en de grondslagen der berekening duidelijk blijkt.

ART. 17.

Wanneer ten behoeve van bedrijven door de gemeente gelden zijn opgenomen, moet bij elke bedrijfsbegrooting een staat van schulden worden overgelegd, vermeldende de jaren waarin de schulden telkens zijn ontstaan, de oorspronkelijke bedragen der schulden, de bedragen der schulden per 1 Januari van het jaar, waarvoor de bedrijfsbegroo-

Begrootings-
voorschriften.

ting dient, de percentages, waartegen de gelden zijn opgenomen en de bedragen der verplichte jaarlijksche aflossingen.

ART. 18.

In de begrooting en de memorie van toelichting van elk bedrijf behooren zooveel mogelijk dezelfde gegevens te worden opgenomen, welke volgens de rekeningsvoorschriften in de bedrijfsrekening en in het bedrijfsverslag moeten voorkomen.

ART. 19.

De verliezen van het *Grondbedrijf* kunnen ten laste van den kapitaalendienst der gemeente worden gebracht, indien en voorzover de verordening, vastgesteld krachtens artikel 114*bis* der gemeentewet, dit toelaat.

§ 3. Van de inzending der begrooting.

ART. 20.

De begrooting wordt met de bijbehorende bedrijfsbegrootingen, bedoeld in artikel 14, jaarlijks binnen vijf dagen nadat die door den raad is vastgesteld, en in elk geval vóór den 1sten November, aan de Gedeputeerde Staten ingezonden in drievoud.

Daarbij worden gevoegd in enkelvoud:

- 1°. eene memorie van toelichting en volledige afschriften van al de bescheiden, die aan den raad zijn aangeboden;
- 2°. een verbaal van het verhandelde in den gemeenteraad bij de vaststelling der begrooting;
- 3°. een afschrift der openbare kennisgeving, bedoeld bij het derde lid van artikel 203 der gemeentewet.

§ 4. Slotbepalingen.

ART. 21.

Deze voorschriften worden voor de eerste maal toegepast op de begrooting voor het dienstjaar 1924. De vroegere voorschriften blijven van kracht voor de begrooting van het dienstjaar 1923, de daarin nog te brengen wijzigingen, de daarop nog te doene af- en overschrijvingen en de betalingen uit onvoorzien.

ART. 22.

Deze voorschriften kunnen worden aangehaald onder den naam van „Begrootingsvoorschriften 1924”.

Aldus vastgesteld door de Gedeputeerde Staten der provincie

PROVINCIE

MODEL A.

BEGROOTING

DER

INKOMSTEN EN UITGAVEN

VAN DE

GEMEENTE . . . . .

VOOR DEN DIENST VAN 192 . .

BEVOLKING per 1 Januari 192 . . . . . zielen

Idem volgens de laatste 10-jaarlijksche volkstelling . . . . . zielen.

AFDEELING I.

GEWONE DIENST.

Hoofdstuk.		Blz.
I	Vroegere diensten	
II	Algemeen beheer	
III	Openbare veiligheid	
IV	Volksgesondheid	
V	Volkshuisvesting	
VI	Openbare werken	
VII	Eigendommen, niet voor den openbaren dienst bestemd	
VIII	Onderwijs, kunsten en wetenschappen	
§ 1	Lager huisonderwijs	
§ 2	Openbaar gewoon lager onderwijs	
§ 3	Openbaar vervolgonderwijs	
§ 4	Openbaar uitgebreid lager onderwijs	
§ 5	Openbaar buitengewoon lager onderwijs	
§ 6	Openbaar voorbereidend lager onderwijs	
§ 7	Bijzonder gewoon lager onderwijs	
§ 8	Bijzonder vervolgonderwijs	
§ 9	Bijzonder uitgebreid lager onderwijs	
§ 10	Bijzonder buitengewoon lager onderwijs	
§ 11	Bijzonder voorbereidend lager onderwijs	
§ 12	Lager onderwijs, niet vallende onder de §§ 1 t/m 11	
§ 13	Middelbaar onderwijs	
§ 14	Hooger onderwijs	
§ 15	Nijverheidsonderwijs	
§ 16	Onderwijs, kunsten en wetenschappen, niet vallende onder §§ 1 t/m 15	
IX	Ondersteuning aan behoeftigen en werkloozen	
§ 1	Ondersteuning aan behoeftigen	
§ 2	Ondersteuning aan werkloozen	
X	Landbouw	
XI	Handel en nijverheid	
XII	Belastingen	
XIII	Diensten als afzonderlijk bedrijf ingericht	
§ 1	Electriciteitsbedrijf	
§ 2	Grondbedrijf	
§ 3		
§ 4		
§ 5		
XIV	Kasvoorzieningen	
XV	Overige inkomsten en uitgaven	
XVI	Onvoorziene uitgaven	

AFDEELING II.
KAPITAALDIENST.

Hoofd- stuk.		Blz.
I	Vroegere diensten	
II	Algemeen beheer	
III	Openbare veiligheid	
IV	Volksgesondheid	
V	Volkshuisvesting	
VI	Openbare werken	
VII	Eigendommen, niet voor den openbaren dienst bestemd	
VIII	Onderwijs, kunsten en wetenschappen	
	1 Lager huisonderwijs	
	2 Openbaar gewoon lager onderwijs	
	3 Openbaar vervolgonderwijs	
	4 Openbaar uitgebreid lager onderwijs	
	5 Openbaar buitengewoon lager onderwijs	
	6 Openbaar voorbereidend lager onderwijs	
	7 Bijzonder gewoon lager onderwijs	
	8 Bijzonder vervolgonderwijs	
	9 Bijzonder uitgebreid lager onderwijs	
	10 Bijzonder buitengewoon lager onderwijs	
	11 Bijzonder voorbereidend lager onderwijs	
	12 Lager onderwijs, niet vallende onder §§ 1 t/m 11	
	13 Middelbaar onderwijs	
	14 Hooger onderwijs	
	15 Nijverheidsonderwijs	
	16 Onderwijs, kunsten en wetenschappen, niet vallende onder §§ 1 t/m 15	
IX	Ondersteuning aan behoeftigen en werkloozen	
	1 Ondersteuning aan behoeftigen	
	2 Ondersteuning aan werkloozen	
X	Landbouw	
XI	Handel en nijverheid	
XII	Belastingen	
XIII	Diensten als afzonderlijk bedrijf ingericht	
	1 Electriciteitsbedrijf	
	2 Grondbedrijf	
	3	
	4	
	5	
XIV	Kasgeldvoorzieningen	
XV	Overige inkomsten en uitgaven	
XVI	Geldleening	
	Verzameling	
	Staat van de schulden (uitgezonderd de schulden, bij wijze van annuïteit aangegaan)	
	Staat van schulden aangegaan bij wijze van annuïteit	
	Staat van door de gemeente gewaarborgde geldleeningen	

INKOMSTEN, HOOFDSTUK I GEWONE DIENST.

VOLGNUMMER.	OMSCHRIJVING DER INKOMSTEN.	WERRELIJKE INKOMSTEN VOL- GENS DE LAATST VASTGESTELDE BEREKENING.	GERAAMD BEDRAG	
			IN HET VOBIG JAAR.	THANS VOOR- GEDRAGEN.
	HOOFDSTUK I, enz.			
	TOTAAL DER INKOMSTEN .			
	TOTAAL DER UITGAVEN .			
	Batig slot van Hoofdstuk I .			

DISPERPUSIP JATIM

UITGAVEN, HOOFDSTUK I GEWONE DIENST.

Verzorgingsomv.	OMSCHRIJVING DER UITGAVEN	WEREELIJKE UITGAVEN VOL- GENS DE LAATST VASTGESTELDE REKENING.	GERAAMD BEDRAG	
			IN HET VORIG JAAR.	THANS VOOR- GEDRAGEN.
	HOOFDSTUK I, enz.			
	TOTAAL DER UITGAVEN			
	TOTAAL DER INKOMSTEN			
	Nadeelig slot van Hoofdstuk I.			

DISPERPUSIP JATIM

INKOMSTEN, HOOFDSTUK I KAPITAALDIENST

VOLGNUMMER.	OMSCHRIJVING DER INKOMSTEN.	WERELIJKE ENKOMSTEN VOLGENS DE LAATST VASTGESTELDE REKENING.	GERAAMD BEDRAG	
			IN HET VORIG JAAR.	THANS VOOR- GEDRAGEN.
	HOOFDSTUK I, enz.			
	TOTAAL DER INKOMSTEN .			
	TOTAAL DER UITGAVEN .			
	Batig slot van Hoofdstuk I .			

DISPERPUSIP JATIM

UITGAVEN, HOOFDSTUK I KAPITAALDIENST.

VOLGNUMMERS

OMSCHRIJVING DER UITGAVEN.	WERKELIJK UITGAVEN VOLGENS DE LAATST VASTGESTELDE BEREENING.	GERAAMD BEDRAG	
		IN HET VORIG JAAR.	THANS VOOR- GEDRAGEN.
HOOFDSTUK I, enz.			
TOTAAL DER UITGAVEN			
TOTAAL DER INKOMSTEN .			
Nadeelig slot van Hoofdstuk 1 .			

DISPERPUSIP JATIM

I. GEWONE DIENST.

HOOFD- STUK.	BENAMING.	IN- KOMSTEN.	UIT- GAVEN.	BATIG SLOT.	NADIEEL SLOT.
I	Vroegere diensten				
II	Algemeen beheer				
III	Openbare veiligheid				
IV	Volksgesondheid				
V	Volkshuisvesting				
VI	Openbare werken				
VII	Eigendommen niet voor den openbaren dienst bestemd				
VIII	1 Lager huisonderwijs				
	2 Openbaar gewoon lager onderwijs				
	3 Openbaar vervolgonderwijs				
	4 Openbaar uitgebreid lager onderwijs				
	5 Openbaar buitengewoon lager onderwijs				
	6 Openbaar voorbereidend lager onderwijs				
	7 Bijzonder gewoon lager onderwijs				
	8 Bijzonder vervolgonderwijs				
	9 Bijzonder uitgebreid lager onderwijs				
	10 Bijzonder buitengewoon lager onderwijs				
	11 Bijzonder voorbereidend lager onderwijs				
	12 Lager onderwijs niet vallende onder §§ 1 t/m 11				
	13 Middelbaar onderwijs				
	14 Hooger onderwijs				
	15 Nijverheidsonderwijs				
	16 Onderwijs, k. en w., niet vallende onder §§ 1 t/m 15				
IX	1 Ondersteuning aan behoeftigen				
	2 Ondersteuning aan werklozen				
X	Landbouw				
XI	Handel en nijverheid				
XII	Belasting				
XIII	1 Electriciteitsbedrijf				
	2 Grondbedrijf				
XIV	Kaasvoorzieningen				
XV	Overige inkomsten en uitgaven				
XVI	Onvoorzijene uitgaven				
	Totaal				
	TOTAAL			sloten	
	TOTAAL			sloten	
	Per resto			$\frac{\text{Batig}}{\text{Nadeelig}}$ slot	

Aldus vastgesteld door den Raad der gemeente.....
in zijne openbare vergadering van ..... 192 .

•)

, Voorzitter.

•)

Wethouder.Secretaris.

•) Handteekening

No 111111

De Gedeputeerde Staten der provincie.....
gezien de vorenstaande begrooting van inkomsten en uitgaven van
de gemeente....., voor den dienst van 192 ;
gezien artikel 207 der Gemeentewet;

BESLUITEN:

de voorschreven begrooting goed te keuren.

..... 192

De Gedeputeerde Staten voornoemd,

, Voorzitter.

, Griffier.

STAAT VAN DE SCHULDEN,
(uitgezonderd de schulden, bij wijze van annuïteit aangegaan)
der gemeente..... op 1 Januari 192 .

Bedrag der schulden op 1 Januari 192 .	Oorspronkelijk bedrag der schuld.	Bedrag der rente, waartegen de gelden zijn opgenomen.	Bedrag der verplichte jaarlijksche aflossing.	Dagtoekening van het raadsbesluit en van het goedkeuringsbesluit van Ged. Stat.	Bedrag der schulden, verdeeld over elk der hieronder vermelde hoofdstukken.			Opmerkingen.
					Hoofdstuk.	Oorspronkelijk bedrag.	Bedrag op 1 Jan. 192 .	

De oudere leeningen worden boven die van lateren datum geplaatst.

STAAT VAN DE SCHULDEN,
aangegaan bij wijze van annuïteit,
der gemeente..... op 1 Januari 192 .

Bedrag der schulden op 1 Januari 192 .	Oorspronkelijk bedrag der schuld.	Bedrag der rente, waartegen de gelden zijn opgenomen.	Bedrag der annuïteit.	Bedrag van het aflossingsbestanddeel in elke annuïteit.	Dagteekening van het raadsbesluit en van het goedkeuringsbesluit van Ged. Stat.	Bedrag der schulden, verdeeld over elk der hieronder vermelde hoofdstukken.			Opmerkingen.
						Hoofdstuk.	Oorspronkelijk bedrag.	Bedrag op 1 Jan. 192 .	

De oudere leeningen worden boven die van lateren datum geplaatst.

Bij schulden aan het Rijk wegens op grond van art. 38 der Woningwet ontvangen voorschotten moet in de kolom „Opmerkingen” de datum en het nummer van het Kon. besluit, waarbij de voorschotten zijn verleend, worden vermeld.

S T A A T

van door de gemeente gewaarborgde geldleeningen.

Omschrijving der leening.	Dagteekening van het raadsbesluit en van het goedkeurings- besluit van Ged. Staten.	Oorspronkelijk bedrag der leening.	Bedrag der leening op 1 Januari 19 .	Wijze van aflossing.
DISPERPUSIP JATIM				

PROVINCIE

MODEL B.

Gemeente .....

MEMORIE VAN TOELICHTING

van de begrooting van inkomsten en uitgaven voor den dienst
van 19..

VOLG- NUMMER.	TOELICHTING.

MODEL C.

PROVINCIE

GEMEENTE

.....
.....
De Raad der gemeente.....

BESLUIT:

toestemming te geven om van den post voor onvoorziene uitgaven der begrooting van inkomsten en uitgaven van de gemeente, voor het dienstjaar 192 , de af- en overschrijvingen te doen, hierna vermeld; zijnde bij de begrooting zelve de vereischte machtiging daartoe verleend.

.....

Z. O. Z.

f

TOELICHTING *).

Benodigd
bedrag.

DISPERPUSIP JATIM

te schrijven . . . f

te uitvoeren . . . f

Als gevolg van de vorenstaande overschrijvingen wordt de verzameling aan het slot der begrooting gewijzigd als volgt:

het $\frac{\text{batig}}{\text{nadeelig}}$ slot van Afdeeling ..... Hoofdstuk ..... § .....
gebracht op f.....

het $\frac{\text{batig}}{\text{nadeelig}}$ slot van Afdeeling ..... Hoofdstuk ..... § .....
gebracht op f..... enz. *)

Aldus besloten in de openbare vergadering van den Raad,
gehouden op ..... 192...

Voorzitter.

Wethouder.
Secretaris.

*) De bedoelde wijzigingen moeten hier volledig vermeld worden.

MODEL D.

PROVINCIE

GEMEENTE

De Raad der gemeente .....

BESLUIT:

de begrooting der inkomsten en uitgaven van de gemeente, voor
het dienstjaar 192 , te wijzigen als volgt:

Als gevolg van de vorenstaande wijzigingen wordt de verzameling aan het slot der begrooting gewijzigd als volgt:

het $\frac{\text{batig}}{\text{nadeelig}}$ slot van Afdeeling ..... Hoofdstuk ..... § .....
gebracht op f.....

het $\frac{\text{batig}}{\text{nadeelig}}$ slot van Afdeeling ..... Hoofdstuk ..... § .....
gebracht op f.....

enz. *)

Aldus besloten in de openbare vergadering van den Raad,
gehouden op ..... 19..

+ Voorzitter.

Wethouder.
Secretaris.

*) De bedoelde wijzigingen moeten hier volledig vermeld worden.

MODEL E.

PROVINCE

GEMEENTE

De Raad der gemeente.....

BESLUIT:

tot af- en overschrijving van en op de volgende uitgaafposten der
begrooting van inkomsten en uitgaven van de gemeente, voor het
dienstjaar 192

Z. O. Z.

